

Riksdagens protokoll 1998/99:66

Onsdagen den 10 mars

Kl. 9.00 – 17.57
19.00 – 19.36

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 4 mars.

2 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott

Talmannen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Nikos Papadopoulos som ledamot i lagutskottet efter Roland Larsson samt under Lena Sandlins ledighet anmält hennes ersättare Lars Lilja som ledamot i skatteutskottet och som suppleant i kulturutskottet.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i lagutskottet
Nikos Papadopoulos (s)

ledamot i skatteutskottet
Lars Lilja (s)

suppleant i kulturutskottet
Lars Lilja (s)

3 § Meddelande om särskilt anordnad debatt

Talmannen meddelade att särskilt anordnad debatt om Agenda 2000 skulle hållas *onsdagen den 17 mars kl. 9.00*.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1998/99:64 till försvarsutskottet
1998/99:72 till justitieutskottet
1998/99:74 till försvarsutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU3

6 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 3 mars

SkU13 Vissa punktskattefrågor

Mom. 1 (energibeskattningsens allmänna inriktning)

Yrkanden:

1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. U507 yrk. 8 (fp)

Förberedande votering:

Kammaren biträdde res. 1 med acklamation.

Huvudvotering:

174 för utskottet

71 för res. 1

68 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 34 v, 1 kd, 17 c, 1 mp

För res. 1: 71 m

Avstod: 1 m, 1 v, 38 kd, 13 fp, 15 mp

Frånvarande: 10 s, 10 m, 8 v, 3 kd, 1 c, 4 fp

Gunilla Tjernberg (kd) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (jordbrukets energiskatt)

1. utskottet

2. res. 3 (kd, m)

3. res. 4 (c)

Förberedande votering:

112 för res. 3

19 för res. 4

181 avstod

37 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:
170 för utskottet
113 för res. 3
29 avstod
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 119 s, 35 v, 16 mp
För res. 3: 73 m, 39 kd, 1 fp
Avstod: 17 c, 12 fp
Frånvarande: 12 s, 9 m, 8 v, 3 kd, 1 c, 4 fp

Mom. 8 (regional differentiering)

Yrkanden:
1. utskottet
2. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. Sk698 (kd)
3. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. Sk724 (v)

Förberedande votering:

6 för mot. Sk698
27 för mot. Sk724
279 avstod
37 frånvarande

Kammaren biträdde mot. Sk724.

Gunilla Tjernberg och Erling Wälivaara (båda kd) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

281 för utskottet
19 för mot. Sk724
13 avstod
36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 73 m, 10 v, 37 kd, 16 c, 9 fp, 16 mp
För mot.: 19 v
Avstod: 6 v, 2 kd, 1 c, 4 fp
Frånvarande: 11 s, 9 m, 8 v, 3 kd, 1 c, 4 fp

Gunilla Tjernberg (kd) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 9 (fordonsskatt på dieseldrivna personbilar)

1. utskottet
2. res. 13 (v)
3. res. 14 (c)
Förberedande votering:
36 för res. 13
18 för res. 14
258 avstod
37 frånvarande
Kammaren biträdde res. 13.

Huvudvotering:
186 för utskottet
35 för res. 13
92 avstod
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 1 m, 38 kd, 1 c, 10 fp, 16 mp
För res. 13: 35 v
Avstod: 72 m, 1 kd, 16 c, 3 fp
Frånvarande: 11 s, 9 m, 8 v, 3 kd, 1 c, 4 fp
Leif Carlson (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 11 (åkerinäringen, m.m.)

1. utskottet
2. res. 15 (kd, m)
Votering:
197 för utskottet
113 för res. 15
2 avstod
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 34 v, 1 kd, 17 c, 9 fp, 16 mp
För res. 15: 73 m, 38 kd, 2 fp
Avstod: 2 fp
Frånvarande: 11 s, 9 m, 9 v, 3 kd, 1 c, 4 fp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU3 Radio- och TV-frågor

Mom. 1 (det framtida public service-uppdragets innehåll)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
217 för utskottet
74 för res. 1
20 avstod
38 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 12 v, 39 kd, 17 c, 13 fp, 16 mp
För res. 1: 73 m, 1 v
Avstod: 20 v
Frånvarande: 11 s, 9 m, 10 v, 3 kd, 1 c, 4 fp
Lars Bäckström (v) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.
Tanja Lindeborg (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Lennart Wärmby (v) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Prot. 1998/99:66
10 mars

Mom. 6 (behovet av forskning om underhållningsväld)

1. utskottet

2. res. 4 (kd)

Votering:

272 för utskottet

40 för res. 4

1 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 73 m, 36 v, 17 c, 12 fp, 15 mp

För res. 4: 38 kd, 1 fp, 1 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 11 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 4 fp

Mom. 8 (konsumentens makt i mediesammanhang)

1. utskottet

2. res. 6 (mp)

Votering:

295 för utskottet

16 för res. 6

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 73 m, 35 v, 39 kd, 16 c, 12 fp

För res. 6: 16 mp

Frånvarande: 11 s, 9 m, 8 v, 3 kd, 2 c, 5 fp

Viviann Gerdin (c) och Runar Patriksson (fp) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 9 (språkvård i radio och TV)

1. utskottet

2. res. 7 (kd)

Votering:

203 för utskottet

39 för res. 7

70 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 2 m, 36 v, 16 c, 13 fp, 16 mp

För res. 7: 39 kd

Avstod: 70 m

Frånvarande: 11 s, 10 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 11 (kryptering av de program som SVT skall sända i marknätet)

1. utskottet
2. res. 9 (kd, m, c, fp)

Votering:

172 för utskottet

142 för res. 9

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 36 v, 16 mp

För res. 9: 73 m, 39 kd, 17 c, 13 fp

Frånvarande: 11 s, 9 m, 7 v, 3 kd, 1 c, 4 fp

Mom. 17 (en folkbildningskanal i UR:s regi)

1. utskottet

2. res. 11 (v)

Votering:

278 för utskottet

36 för res. 11

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 73 m, 39 kd, 17 c, 13 fp, 16 mp

För res. 11: 36 v

Frånvarande: 11 s, 9 m, 7 v, 3 kd, 1 c, 4 fp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU4 Resursfrågor för högskola och forskning

Mom. 1 (resurser för forskning vid de nya universiteten)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd, c, fp)

Votering:

172 för utskottet

142 för res. 1

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 36 v, 16 mp

För res. 1: 73 m, 39 kd, 17 c, 13 fp

Frånvarande: 11 s, 9 m, 7 v, 3 kd, 1 c, 4 fp

Mom. 2–19

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkande AU6, konstitutionsutskottets betänkande KU15 och bostadsutskottets betänkande BoU4 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

7 § Vissa frågor om jämställdhet

*Vissa frågor om
jämställdhet*

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU6

Vissa frågor om jämställdhet

Anf. 1 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Almanackan ville inte att denna debatt skulle äga rum på den internationella kvinnodagen den 8 mars, men vi ligger så nära i tiden som det var möjligt för att behandla detta motionsbetänkande om jämställdhetsfrågor.

För mig som moderat politiker är det en stor tillfredsställelse att jag kan bygga mitt anförande på en partimotion i detta ämne, motion A802 Modern jämställdhetspolitik. Att jämställdheten har givits den status som en partimotion innebär är ett tydligt bevis för att Moderata samlingspartiet – tvärtemot vad våra politiska motståndare alltid hävdar – tycker att jämställdhetsfrågorna är mycket viktiga.

Vi har dock en annan utgångspunkt för våra resonemang än vad utskottsmajoriteten har. Den sysslar mycket med ren symbolpolitik och ytliga matematiska beräkningar. Vi moderater anlägger i stället ett underifrånperspektiv, där vi fokuserar hur kvinnors vardag faktiskt ser ut i dagens Sverige och vilka problem människor brottas med i det vardagliga livet.

Familjepolitiken är en ideologiskt viktig och politiskt särskiljande fråga. Vi anser inte att dess uppgift är att styra och dirigera människorna i en viss, för en politisk elit önskvärd riktning. Politikens uppgift är i stället att skapa mångfald och göra det möjligt för kvinnor och män att räkna till, att få bättre förutsättningar att kunna kombinera familjelivet och skötseln av hemmet med förvärvsarbetet.

Moderata samlingspartiet ser fyra huvudområden där vi genom politiska beslut kan och bör förbättra möjligheterna till reell – inte bara formell – jämställdhet.

För det första gäller det skattesystemet. Genom dess orimliga effekter tvingas många in i ett bidragsberoende som är ovärdigt ett civiliserat samhälle. Detta beroende skapar otrygghet och ett extremt beroende av politiska beslut, eftersom flertalet låginkomsttagare i Sverige inte har några marginaler alls för oförutsedda utgifter. Det faktum att man i juni i förra året var tvungen att tidigarelägga utbetalningen av barnbidragen för att göra det möjligt för hundratusentals familjer att fira en anständig midsommarhelg talar sitt tydliga språk. Det är nödvändigt att sänka skatetrycket och få bort de extrema marginaleffekterna. Verklig jämställdhet är en utopi om inte kvinnor kan leva på sin lön och slippa beroendet såväl av en man som av det offentliga för sin försörjning.

För det andra gäller det den offentliga sektorns monopol, som skapar otrygghet och inlåsning. Brist på alternativa arbetsgivare, långa beslutsgångar, i det närmaste avsaknad av karriärvägar och låga löner gör tillvaron osäker. Vi anser att det är nödvändigt att bryta monopolen och skapa mångfald för att komma till rätta med de uppenbara brister som finns på kvinnodominerade verksamhetsområden som vård, undervisning och omsorg om barn och gamla, men också för att kunna skapa en friare arbetsmarknad – en marknad värd namnet – även för kvinnor. Ett slopande av de offentliga monopolen skulle medföra en väsentlig ökning av kvinnligt företagande. Vad vore naturligare än att kvinnor startar eget inom just sådana områden som vård, undervisning och barn- och äldreomsorg, där de har sin utbildning och yrkeserfarenhet?

För det tredje gäller det skattereduktion för hemnära tjänster. Alltför många dignar under dubbla arbetsbördor och dåliga samveten. Socialdemokraternas hållning i denna fråga avspeglar ett förakt för traditionellt kvinnoarbete. En rapport som presenterades av Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna i mars förra året visar en potential på många tiotusental nya jobb inom denna sektor. Det förs nu en livlig debatt om att andelen kvinnor är så liten i börsbolagsstyrelserna i vårt land. När skall en majoritet av Sveriges riksdag inse att det kommer att förbli så så länge vi av ideologiska skäl inte tillåter svenska kvinnor att köpa sig avlastning i hemmet? I det av socialdemokraterna så förkättrade USA arbetar man 25 % fler betalda timmar än i Sverige, men den totala arbetstiden är inte längre. Där har man nämligen ett sådant skattesystem och ett sådant löneläge att det är möjligt att köpa hushållsnära tjänster och därmed frigöra tid för familjen och för vila och rekreation. Så har också USA en kvinnlig styrelserepresentation i de största bolagen som Sverige inte kommer att komma i närheten av med nuvarande skatte- och avgiftssystem.

För det fjärde gäller det familjepolitiken. Dess uppgift är inte att planera och bestämma över familjers vardag, utan att göra det möjligt för familjen att själv avgöra hur man vill fördela uppgifterna och lägga upp sitt liv. Vi vill betona vikten av föräldrars engagemang, men samtidigt understryka att det också måste vara ekonomiskt möjligt att ge uttryck för detta engagemang. Socialdemokraternas familjepolitik går i alltför stor utsträckning ut på att ge pekpinnar och utöva styrmakt. Vi vill återföra makten till familjerna.

Sammanfattningsvis krävs en politik som på viktiga områden ökar friheten i samhället och ger kvinnor och män den frihet och det självbestämmande som är en viktig förutsättning för jämsällldhet. Det krävs en politik där människor genom arbete, företagande och ökad mångfald kan göra samhället rikare och mer flexibelt.

Utöver dessa fyra områden, som kan styras genom politiska beslut, finns det åtskilligt att göra på områden där det inte handlar om lagstiftning. Jämsällldhet är främst en fråga om attityder och värderingar, vilket gör att mycket av arbetet måste ske långsiktigt. Vi tror att grunden måste läggas i hemmet och i familjen, men också i skolan, där många värderingar läggs fast. De brister i värderingar och normuppyggnad som unga människor får med sig från tidiga barnår blir svåra att reparera senare i livet.

Det blir då man måste ta till positiv särbehandling, t.ex. – något som vi moderater bestämt tar avstånd ifrån. Det gör vi därför att man inte kan positivt särbehandla en individ utan att man samtidigt diskriminerar någon annan. Dessutom finns en betydande risk för att man genom kvotering skyler över symtomen i stället för att lösa de underliggande problemen. Det har numera också börjat visa sig att kvotering inte är någon särskilt verksam metod på lite sikt.

I det senaste numret av tidningen Kommun Aktuellts redovisas en undersökning av kvinnorepresentationen i kommunerna under rubriken "M bästa kvinnoparti, var fjärde m-ordförande är kvinna". Vi har 25 % kvinnor på toppositionerna i kommunerna, mot socialdemokraternas 21 %.

"Förskräckligt!" utbrister s-kvinnornas ordförande Inger Segelström. Jag kan förstå hennes reaktion, för Kommun Aktuellts undersökning måste rubba hela hennes världsbild. Den visar nämligen att den metod som vi moderater har valt ger ett bättre resultat. I stället för på kvotering har vi satsat stort på kompetensutveckling och mentorskap för våra kvinnor för att de skall nå högre positioner i kommunerna och landstingen. Vi moderatkvinnor kan ibland känna otålighet över att utvecklingen inte går i den takt som vi skulle önska, men oroliga är vi inte. Vi vet att vi kommer starkt.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom alla de moderata reservationerna, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 2, som avser inriktningen av jämställdhetspolitiken. Vi är ense med utskottsmajoriteten om att övriga motioner bör avslås, men eftersom vi inte i alla delar kan ställa oss bakom utskottets motiveringar kommer vi att avstå vid voteringarna i övriga moment.

Anf. 2 CAMILLA SKÖLD (v):

Fru talman! Det sägs ibland att Sverige är världens mest jämställda land. Förmodligen stämmer det. Det mesta är ju relativt. Orsaken till att vi har hunnit jämförelsevis långt hittar vi inte i någon ambitiös jämställdhetslagstiftning. Orsaken är den politik för full sysselsättning som förts, och parallellt med den en väl utbyggd offentlig sektor. Grundbulten för att nå verklig jämställdhet är rätten till ett arbete – till en egen försörjning. Därför är en offentlig sektor, med bl.a. en fungerande barnomsorg och äldrevård, en förutsättning för kvinnors förvärsarbete och samtidigt vår viktigaste arbetsmarknad.

Att vi kommit en bit på väg betyder nu inte att vi inte har mycket kvar innan målet full jämställdhet och jämlikhet är uppnått.

Hela tiden handlar det om att försvara det vi har uppnått och också om att gå vidare och utveckla metoder och arbetssätt för att jämställdheten skall omfatta fler och fler områden.

Fortfarande är det viktigt att synliggöra de olika förutsättningar som män och kvinnor ställs inför och att hela tiden påminna sig om vad begreppet jämställdhet innebär, dvs. själva definitionen av begreppet. Än i dag kan man ibland höra frågor som "ja, men hur lika skall vi bli egentligen" eller "det är väl synd att sudda bort skillnaderna" – som om jämställdhet handlade om att vi skall bli lika eller olika, som om jämställdhet handlade om ett försök att hitta någon urmoder eller urfader, det genuint kvinnliga eller det genuint manliga.

Jämställdhet handlar om något annat. Det handlar om att ingen människa skall diskrimineras på grund av kön. Det handlar om att dina förutsättningar att få en bra utbildning, att bli ekonomiskt oberoende osv. inte skall bestämmas av vilken färg du har på ditt täcke i barnvagnen. Oavsett om det är blått eller rosa skall dina chanser vara lika stora.

Bristen på jämställdhet är systematisk och kan härledas till strukturer och könsmonster som vi alla, både män och kvinnor, är bärare av och som vi alla, både män och kvinnor, på olika sätt upprätthåller. På sätt och vis kan man alltså säga att vi alla är offer för strukturerna och att ingen har mer skuld än någon annan. Men ansvaret för att förändra är allas. Självklart krävs det också mer av männen, eftersom jämställdhet förutsätter att männen blir av med en del av makten och en del av sina privilegier.

Fru talman! Tittar man på det arbete som bedrivs här i huset, på motioner och annat, kan man se att det finns en samstämmighet och att de flesta partier utifrån sina olika politiska utgångspunkter lämnar konstruktiva förslag till hur vi skall gå vidare. Jag säger ”de flesta partier”, för jag tycker inte att man kan räkna Moderaterna till dem som deltar i jämställdhetsarbetet. Jag uppfattar att man ställer sig helt vid sidan av. I stället upprepar man sina mantran: skattesänkningar och avregleringar, som verkar vara lösningen på alla jordens problem.

Orsaken till det tror jag ligger i att man från moderat håll inte vill vidkännas att det finns ett strukturellt problem. I stället vill man förlägga det hela till individen. Det betyder att det inte finns några mönster som upprepar sig, inte några strukturer som säger att kvinnor konsekvent missgynnas när det gäller löner, möjlighet till befordran och möjlighet till olika maktpositioner, men att det däremot kan finnas sådana individuella exempel. En stilla undran: Hur många människor måste omfattas av ett problem innan det kan sägas vara kollektivt?

Kvinnokamp har alltid funnits – i alla historiska skeenden, i olika kulturer, i alla världsdelar. Och kampen handlar om samma saker: rösträtt, rätt till preventivmedel och abort, rätt till likvärdig utbildning och arbete, rätt till halva lönen och halva makten. Trots det framhärdar Moderaterna i att det i första hand är ett problem mellan individer och inte mellan kön.

Om man bortser från Moderaternas ökenvandring finns i övrigt en samstämmighet bland partierna i många frågor – vikten av *mainstreaming*, dvs. att konsekvent anlägga ett könsperspektiv, vikten av att arbeta med de osakliga och oskäligen löneskillnader som fortfarande finns mellan män och kvinnor, vikten av att männen får mer tid till hemarbete och barn, vikten av att särskilt uppmärksamma invandrarkvinnornas situation osv.

Det pågår också en rad viktiga arbeten vid JämO, t.ex. översyn av jämställdhetslagen, vilket det också hänvisas till i betänkandet. Det är arbeten vilkas resultat vi får avvakta och som säkerligen kommer att innebära nya frågeställningar och nya utgångspunkter för det fortsatta arbetet.

När det gäller jämställdhetslagen och den översyn som pågår menar vi i Vänsterpartiet att det är viktigt att behandla frågan om en utvidgning av lagen till att omfatta även utbildningsväsendet. Att lagstiftningen endast omfattar arbetslivet och att förbudet mot sexuella trakasserier inte gäller inom skola och högre utbildning är en stor svaghet som måste

rättas till. Det får inte råda någon tvekan om att kvinnliga elever och studenter har ett effektivt lagstiftningsskydd mot sexuella trakasserier, inte minst med tanke på det beroendeförhållande som råder mellan lärare eller handledare och elever.

Till sist menar vi i Vänstern att det regionala arbete som bedrivs på länsstyrelserna via jämställdhetsexperter bör få ett än starkare mandat. Liksom de flesta andra expertområden på länsstyrelserna måste det få status av myndighetsutövning. Det skulle innebära en effektivisering och förstärkning av jämställdhetsarbetet på regional nivå som i sin tur skulle kunna innebära ett rejält kliv framåt i de här frågorna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 12 och 13.

I detta anförande instämde Lena Olsson, Sven-Erik Sjöstrand och Mats Einarsson (alla v).

Anf. 3 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jämställdhet är ingen kvinnofråga! utropade en gymnasist i DN på kvinnodagen i måndags. Det är förvisso sant. I debatten riktas alltmer ljus mot att jämställdheten nu också är männens ansvar – eller kanske framför allt männens.

I familjen grundläggs jämställdheten. Det menar vi kristdemokrater. Män blir också fäder – inte mammor men fäder. Om jag vore man skulle jag sälla mig till den allt större skara av yngre män som i dag i värderingsundersökningar klart uttrycker att de ser ett liv framför sig som innehåller tid både för familj och för yrkeskarriär. Kvinnor ser det samma: både–och, inte antingen–eller.

Män tillbringar mer tid med sina barn i dag än tidigare. En tredjedel av alla män utnyttjar sin föräldraledighet, men de tar fortfarande bara ut en tiondel av den tid de har rätt till.

Den dag då män i samma utsträckning som kvinnor begär tjänstledigt för vård av barn eller väljer att arbeta deltid för att också räcka till på hemmafronten

- kommer karriärvägarna att bli mer jämställda
- kommer pensionerna för kvinnor och män att bli mer lika
- kommer en del av lönediskrimineringen att försvinna
- kommer fler barn att få en tidig nära relation med sin pappa
- kommer den kompetenshöjning som föräldraledighet innebär att komma fler män till del – och fler arbetsgivare.

Därför vill vi kristdemokrater starta en aktiv opinionsbildningskampanj för att män skall satsa på sin familj. Det innebär indirekt också en satsning på kvinnorna.

Vi har en bit väg kvar att gå. Kvinnor tar i dag ut över 90 % av föräldrapenningen. Kvinnor lägger i genomsnitt ned 33 timmar i veckan på hushållsarbete, medan män lägger ned 19 timmar – oavlönat arbete.

Ännu ingen lika lön för lika arbete – så skrev man i ledaren i tidningen Hertha, Fredrika-Bremer-förbundets tidning, år 1959. År 1905 beslutade denna riksdag att sänka kvinnliga lärares löner med bl.a. följande

motiveringar: Riksdagsmännen ansåg att kvinnorna åt mindre än männen och alltså hade mindre behov. Hänsyn skulle också tas till det statsfinansiella läget.

Också i dag kan vi se och säga att lika lön för lika arbete inte alltid gäller. Också i dag anges det statsfinansiella läget som grund. Det är naturligtvis rimligt att också väga in det, men det gäller också att spalta upp detta och titta lite på vad som är frukten av ett eget, medvetet val – det fria val som jag hoppas fortfarande skall gälla för alla medborgare –, vad som är arbetsmarknadens parter's ansvar och vad som ryms inom den politiska kompetensens ram.

27 % av de deltidsarbetande kvinnorna vill hellre arbeta heltid. Det betyder att 73 % av de deltidsarbetande kvinnorna inte vill ha en heltidstjänst – just för tillfället. Det måste respekteras.

Vi har i det här landet en unikt snedvriden arbetsmarknad, trots att vi utger oss för att vara ett av världens mest jämställda länder. Varför? Vad är det som skiljer Sverige från andra länder som inte drivit jämställdhetsfrågorna kanske lika militant? Vilka utgör bromsklossarna?

Jag tror att den könssegregerade arbetsmarknaden är den viktigaste orsaken till löneskillnaderna – inte så många gånger den direkta lönediskrimineringen. Alltså: Vad gör facken, de manligt dominerade facken?

Lena Svenaeus, Jämställdhetsombudsmannen, säger i TCO-tidningen: Det är självklart inte möjligt att domstolsvägen lösa ett strukturellt problem som berör hundratusentals arbetstagare. Arbetsdomstolen sätter inga löner. Det gör arbetsgivare och fackförbund i kollektivavtal eller arbetsgivaren ensam.

Om jag vore man och vore med i Metall skulle jag stå på barrikaderna och kräva högre löner åt Kommunal. Här handlar det delvis om solidaritet mellan förbunden när utrymmet är begränsat. Vissa fack är inte så förtjusta i arbetsvärdering. Det kan väl inte vara därför som jämställdhetsarbetet går långsamt?

Frågan är om man kommer något steg framåt genom att driva opinionsbildning à la TCO. Om man blir alltför vulgär riskerar man att backa när det gäller framgångar i jämställdhetsarbetet.

Jag tror att vi i dag behöver en nyanserad debatt om hur det kan komma sig att arbete som innebär att man sysslar med datorer eller byggnader belönas mycket bättre än arbete som innebär att man tar hand om människor. Alla människovärdande yrken tappar i dag i lönenivå gentemot dem som hanterar döda ting. Är detta ett uttryck för att människovärdet håller på att devalveras i vårt samhälle?

En man vars kvinna är sjuksköterska sade till henne när hon kom hem från jobbet utan att ha haft rast: Ditt arbete handlar om liv och död, och du tjänar 15 000 kr i månaden. Jag jobbar med mobiltelefoner, ett skapat behov, och tjänar dubbelt så mycket.

Det offentliga monopolet måste brytas, sade Christel Anderberg. Jag är beredd att hålla med. Där ligger en del av lösningen.

Samtliga traditionella kvinnoområden riskerar i dag att bli bristyrken. Vem vill vårda fyrtiotalisterna och femtiotalisterna på ålderns höst? Och varför vill regeringen inte fortsätta att stödja de manliga lärarhögskolestuderande som kan och vill bryta könsbarriärerna i läraryrket? Och vilken kille vågar i dag jobba inom barnomsorgen med tanke på risken att dra till sig allas misstankar om att vara pedofil?

Vi är många som har ett ansvar. Jag var inne på fackföreningarna. Arbetsgivarna har också ett ansvar. Det finns 3 % kvinnliga chefer i börsnoterade svenska bolag. Tittar man på de 1 000 största bolagen är det 14 vd:ar som tillika är kvinnor. Vd handplockas man till. Det är inget jobb man söker, och kvinnor kommer inte i fråga när man väljer vd i Sverige, ett av världens mest jämställda länder. Vi ligger miltals från många europeiska länder och från USA.

Det saknas också en genomlysande statistik på området. Det har egentligen inte gjorts någon sedan 1995. Det är därför viktigt att JämO agerar med kraft för att få fram den statistik som också fungerar opinionsbildande.

Arbetsgivare gör en vinst om de ser till att både män och kvinnor kan vara föräldralediga och att de är med och skapar arbetsförhållanden och arbetstider som passar olika livssituationer och både män och kvinnor.

Vi politiker har också mer att göra för framtiden när det gäller att kvinnor inte skall vara förlorare på framtidens arbetsmarknad och i pensionssystemet.

JämO har fått 2 nya miljoner som skall användas till information, utbildning och rådgivning kring arbetsvärdering. De pengarna har vi tillstyrkt under förutsättning att de används konstruktivt för att utjämna osakliga löneskillnader. Arbetsvärdering har visat sig vara ett instrument som är fruktsamt. Arbetsvärdering skall inte användas för att genomreglera en arbetsmarknad. Jag menar att den inte står i motsatsställning till en individuell lönesättning.

Skyddslagstiftning mot lönediskriminering finns, och nu skall den användas. Det skall inte sparas på något krut. Det är oacceptabelt att ren lönediskriminering existerar i vårt land. Nu skall JämO driva prejudikatmål, fortsätta arbetet och låta arbetsmarknadens parter ta lärdom av detta.

Det finns också glädjeglänningar när man tittar på kvinnors arbetsmarknad. Kvinnor står för en raskt ökande andel av nyföretagandet i Sverige. Det gäller särskilt inom den växande tjänstesektorn, både hushållstjänster och företagstjänster. Jag skulle gärna vilja se ett utvidgat och förlängt ROT-avdrag som också skulle gälla de hushållsnära tjänsterna. Då har vi möjlighet att befria och frigöra kvinnor från en hel del av det oavlönade hemarbetet och låta det bli ett avlönat arbete som kommer många kvinnor och män till del samt minskar arbetslösheten och gynnar statskassan. Varför denna tvehägsenhet från majoriteten? Lägg klasskamp retoriken åt sidan och öppna möjligheterna för den hushållsnära tjänstesektorn och för den fria företagsamheten.

Det har genom åren satsats många miljarder vid nedläggning av manligt dominerade varv och vid omstruktureringar inom stålindustrin. Men när textilindustrin gick förlorad lades det inga pengar på att satsa på nya jobb till kvinnor. Visst kan politiska beslut betyda en del. ROT-programmet utformades för män. Den kvinnliga tjänstesektorn måste nu få sin beskärda del.

De kvinnliga resurscentrum som växer på länsnivå i hela landet med NUTEK-stöd har skapat grogrund för många kvinnor att starta egna företag.

På frågan om Mona Sahlin är beredd att permanenta verksamheten svarade hon att det beslutet måste fattas på regionnivå.

Det nationella kvinnliga resurscentrumets projektid löper ut 1999. NUTEK skall i slutet av mars rapportera om vilka åtgärder som bör vidtas för att stimulera jämställdhetsarbete och insatser på länsnivå för kvinnors företagande. Vi vet ännu inte vad som finns i den rapporten.

Vi vet inte heller om vårpropositionen kommer att innehålla NUTEK-stöd för kvinnosatsningar. Ryktet säger att den förmodligen inte gör det. Om man skall tolka Sahlin är svaret också förmodligen inte. Men socialdemokraterna som finns här i dag kanske kan belysa och ge svar på den frågan.

Detta i kombination med att länsstyrelserna har skrivit tillväxtavtal som saknar kvinnoperspektiv känns alarmerande. Det finns all anledning för oss alla att spana efter kvinnoperspektiven i tillväxtavtalen. *Mainstreaming* var ordet.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 17 och 19.

Anf. 4 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Jämställdhetsarbetet måste ju bedrivas på flera fronter, där det handlar både om att aktivt försvara det som vi har uppnått men också om att hela tiden gå vidare.

En grundläggande rättighet som kvinnor världen över har kämpat för är ju rätten till sin egen kropp, rätt till preventivmedel och när det behövs rätten till abort. Kristdemokraterna har ju en annan uppfattning i abortfrågan, och det ser jag som ett stort hot mot hela kvinnofrågan. Därför är min fråga till Maria Larsson: Hur ser Maria Larsson på rätten för kvinnan att välja abort utan att känna skuld?

Anf. 5 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi har ett ganska stort antal aborter i vårt land. Om Camilla Sköld läser vårt program kan hon där tydligt se att vi säger att det är kvinnans val som skall avgöra om abort skall göras eller inte. Men samtidigt säger vi att vi bör göra allt för att underlätta valet att föda genom att ge möjligheter till stödperson osv. Många har i dag inte ett reellt val. Vi vill också ha det stödjande valet, där man kan sätta in förebyggande insatser för att stödja också ett föräldraskap. Vi menar att antalet aborter är väldigt stort och att det som kan göras för att nedbringa det antalet är positivt. Men ytterst är det den enskilda kvinnan som bestämmer.

Anf. 6 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret. Självklart tycker alla att man skall göra vad man kan för att hålla nere antalet aborter. Där har vi i Sverige lyckats bra jämfört med exempelvis USA som har en mycket större andel tonårsaborter.

Av Kristdemokraternas riksdagsmotion framgår det klart, precis som Maria Larsson säger, att "alla tänkbara insatser skall erbjudas för att undvika abort" och att samhället skall "söka skapa en medvetenhet om fostrets värde". Men i detta ligger ju en värdering av de kvinnor som redan i dag fattar beslut om att göra abort.

Jag menar att Kristdemokraternas syn på aborterna och politiken, kombinerad med de drastiska neddragningar som ni vill göra inom den

offentliga sektorn, gör att era andra förslag sammantaget kommer i en helt annan dager. Jag tycker att det är viktigt att lyfta fram den dubbelhet som jag tycker finns hos Kristdemokraterna.

Prot. 1998/99:66
10 mars

*Vissa frågor om
jämsällldhet*

Anf. 7 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag förstår inte riktigt vad Camilla Sköld är ute efter. Vi har klart deklarerat att det är kvinnans val som skall gälla. Vi har också sagt att det är positivt om antalet aborter kan nedbringas och om en kvinna kan känna att hon har det stöd som behövs för att också välja att föda, även om graviditeten kanske inte var planerad.

Världen är ju inte svart och vit, utan den är mångfasetterad. Varje enskilt val är individuellt, grundat på de egna, individuella, omständigheterna. Vi är beredda att satsa väldigt mycket i förebyggande syfte, precis som det står i vårt program, och tycker att varje barn som föds skall vara välkommet. Det är därför som vi pläderar för kvinnornas fria val.

Anf. 8 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Ordet jämsällldhet är ett laddat ord i det svenska språket. För många är det ett hopp om bättre möjligheter i framtiden. För andra är det ett hot om att inte få behålla sina exklusiva förmåner. Därför går diskussionens vågor höga. Men handlar det om sakfrågorna i de här högljudda debatterna? Nej, mestadels inte. Det är viktigare att diskutera ordval i annonskampanjer osv. än att fundera över det budskap som annonserna innehåller. Jag avser naturligtvis TCO-kampanjen för ett par veckor sedan med alla runda ord som fanns där. Inte för att jag gillar dem eller använder dem, men diskussionen fick på det här sättet en stark slag-sida.

Jag kan lika gärna ta bilderna i Ecce Homo som exempel. Det är viktigare vad de föreställer eller inte föreställer ur religiös synpunkt än att diskutera utsatta människors läge i samhället.

På 60-talet förekom en liknande debatt om en vietnamesisk kvinna som under det stora kriget där fick en avslagen flaska uppkörd i sitt kön. Diskussionen var mycket livligare om vilka ord som användes för det kvinnliga könsorganet än om det oerhörda lidande som kvinnan hade utsatts för och den kränkning av hennes person som förövaren hade gjort sig skyldig till.

De sakfrågor som tas upp i de här olika kampanjerna och reportagen är fruktansvärt viktiga för dem som blir kränkta och som får lägre lön än en annan person enbart därför att de tillhör "fel" kön eller därför att de har annan färg på sitt skinn eller är funktionshindrade. Kombinerar man ett par, eller flera, av de här hindren kan man vara tämligen totalt utanför samhället.

Samtidigt har jag lärt mig att de människor som lever i ett utsatt läge ofta är de som har mest att ge i en personlig relation. Deras vänskap håller även när det blåser runtomkring en. De finns kvar även om man inte lyckas i det man företar sig. De har ofta lärt sig att se de små glädjeämnen i livet och värderar andra saker än de människor gör som finns i karriären. Det är förmodligen också något att tänka på och att ta efter när ekorrhjulet snurrar för fort.

Vad är det för ett samhälle vi skapar här i Sverige när hustrun till landshövdingen i Stockholms län känner sig så otrygg att hon går om-

kring med en burk tårgas i handvåskan och kan tänka sig att i stället för tårgas använda hårspray eftersom det inte är förbjudet? Själv har jag ibland funderat över hur det skulle gå om ett gäng av något slag kom emot mig en kväll när jag går till min riksdagslägenhet. Ännu är jag inte särskilt rädd. Men om något händer, hur blir då livet efter det?

Alla som har råkat ut för överfall, rån eller sexövergrepp vittnar om att de inte vågar lita på någon, att de ständigt är rädda och att de fruktar för liknande eller ännu värre händelser.

Det här läste jag i tisdagens DN, men det fanns mycket mer där som visar hur snett samhället är. Det fanns nämligen också små notiser om övergrepp, domar och bråk mellan olika gäng – sådant som vi läser om varje dag och inte reagerar på. Vi funderar inte över hur de människor känner sig som har blivit utsatta. Ändå är detta egentligen brott mot våra grundläggande mänskliga rättigheter.

På Insidan i samma DN-exemplar läste jag om en annan grupp som kränks i alltför stor utsträckning, de kvinnliga poliserna. Över 40 % av dem har känt sig utsatta för sexuella trakasserier av sina chefer eller arbetskamrater under de senaste tre åren. För kvinnor som är anställda inom polisväsendet men som inte poliser är siffran 20 %. Polisen är ju en myndighet som skall försvara den svagares rätt mot den som tar lagen i egna händer. Hur skall det då bli om man redan inom de egna leden har så mycket som är fel och i många fall olagligt att ta hand om?

De kvinnor som tar upp frågan med facket eller sina chefer blir mobbade eller utfrysta, och de kvinnliga poliser som har ambitioner att avancera i jobbet och att bli chefer är ännu mer utsatta; detta enligt samma DN-artikel.

Jämställldhetsarbetet har tyvärr inte kommit särskilt långt kan man tycka när man ser de uppgifter som jag har refererat till. Det är ännu lång väg att vandra innan vi har ett samhälle där alla värderas efter sin egen förmåga och där man inte har olika "glasögon" när man bedömer grupper av människor.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män har debatterats här i kam-maren, och vi har en tydlig svensk och internationell lagstiftning på det här området. Ändå blir skillnaderna snarare större än mindre som det ser ut i den statistik som finns just nu. I den diskussionen har jag fått ett förslag till hur vi skulle kunna få en bättre jämsällldhet, lägre priser på det som produceras och plats för fler anställda: Ta bort snopptillägget!

Kvinnolönerna måste motsvara vad arbetet är värt, och den högre lön som männen får måste vara ett oskäligt lönepåslag utan förankring i verkligheten. Förslaget har jag fått av en mig närstående kyrkoherde som i sitt jobb ser en hel del av könsdiskriminering och löner som inte alltid är satta efter kompetens utan efter helt andra och ovidkommande kriterier.

Kvinnorna har i genomsnitt 8–20 % lägre lön än männen – lite grann beroende på hur man räknar. Detta ackumuleras under ett yrkesliv. På ungefär 40 år innebär det väldigt mycket pengar. Det här påverkar i stor utsträckning kvinnornas pensioner när den tiden kommer. Kvinnor straffas alltså hela livet därför att de råkar födas till fel kön.

En grupp som är särskilt utsatt är invandrarkvinnorna. De har ofta arbeten långt under vad deras kompetens skulle kunna göra det möjligt för dem att ha. De har obekväma arbetstider och får oftare än svenska kvin-

nor förslitningsskador och andra besvär. Deras kompetens tas inte till vara, och det svenska samhället utnyttjar inte de möjligheter till utveckling som finns bland de här människorna. Inom många områden skulle deras kompetens behövas. De har kunskaper om ett annat lands språk och kultur. Många är utbildade lärare och skulle, med viss fortsatt utbildning, kunna gå in i den svenska skolan. Inom vården skulle de behövas – inte minst därför att man, när man blir gammal, tappat sitt andraspråk och behöver ha någon i närheten som talar ens eget modersmål.

Alla kvinnor som har utbildning på detta område borde kunna göra något annat än att städa kontor. Ofta är dessutom de här kvinnornas utbildning mer inriktad på omvårdnad, ett område som i den svenska vården är ett bristområde.

Arbetsorganisationen kan också vara skuld till en del av de skador som kvinnor drabbas av. Att inte kunna hantera verktyg och hjälpmedel, att verktygen är för stora för att vara smidiga för kvinnor att använda eller att informationen är dålig är sådant som det är ganska enkelt att åtgärda, men det blir ofta inte av. Chefen själv tycker inte att det är så farligt och ser inte att det för en annan person både kan vara jobbigt och ge felaktiga arbetsställningar att inte få vissa saker åtgärdade.

Kvinnor som drabbas av skador och sjukdomar får inte samma rehabilitering och hjälp med att återgå till arbetet som män i samma situation får. Även det är kränkande för kvinnorna. När de begär stöd i andra former från försäkringskassan, arbetsförmedlingen eller andra samhällsorgan blir det samma sak. Män får mer pengar eller fler timmar – eller vad som nu är fallet i den enskilda situationen.

Detta med *mainstreaming* har inte slagit igenom särskilt mycket ute i frontlinjen i våra myndigheter. Det finns många eldsjälur och många, både män och kvinnor, som mycket aktivt arbetar på att förändra saker och tillstånd men det går så långsamt och väldigt många blir under tiden offer för förlegade arbetssätt. Därför måste regeringen bli ännu tydligare i sitt arbete på det här området. Det gäller också oss andra som är opinionsbildare och pådrivare i de här sammanhangen.

Jämsällldhet är för mig ett mycket viktigt begrepp och något som jag som centerpartist vill arbeta mycket hårt för att uppnå i det svenska samhället. Grunden för det arbetet är, som jag ser det, att värdera alla efter deras egen förmåga, vilja och möjlighet, att i ett decentraliserat samhälle få allas insatser att passa in någonstans. Decentraliseringen är grunden för att det här skall kunna ske på ett bra sätt. I de mindre gemenskaperna, små grupper och lokala samhällen, oavsett om det är i de svenska småorterna eller i delar av en storstad, är det lättare att se de enskilda individerna. Samtidigt måste vi ha en väl fungerande statistik och andra verktyg för att se skillnaden på vad som är individuellt och vad som handlar om strukturer och mönster i samhället.

Jämsällldhetsarbetet får heller inte bli en kvinnofråga. Skall vi uppnå verklig jämsällldhet måste män och kvinnor arbeta tillsammans. Vi måste förstå våra olika utgångspunkter och se vad som är bäst för samhället som helhet. Som det ser ut nu är det mycket kunskap som aldrig kommer fram utan som ligger förborgad hos människor som inte får utnyttja hela sin kapacitet.

Genom samarbete och att använda alla människors resurser når vi mycket längre i samhället än genom att som nu vissa grupper blir motar-

betade eller icke sedda. Det är oerhörda möjligheter som aldrig kommer till nytta i livet.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 22.

Anf. 9 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Arbetet för en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män har pågått länge. Liberala krafter har många decenniers historia när det gäller jämställdhetspolitiskt arbete. Visst har det hänt mycket. Kvinnor är myndiga, har rösträtt, rätt att ha ett eget förvärvsarbete också om man har familj och barn och kan i princip välja vilket yrke som helst. Noterbart är också att jämställdheten har gjort en del landvinningar även på det manliga området. Föräldraledigheten för män är en sådan reform.

Med denna iakttagelse, fru talman, i den historiska backspegeln där mycket kan registreras, måste vi ändå konstatera att även om lagstiftningen gått in med aktiva åtgärder är det väldigt mycket som återstår att göra. Fortfarande gäller att det i realiteten är stora skillnader mellan kvinnors och mäns möjligheter. Det gäller lön och inkomst. Det gäller ansvar för barn. Det gäller den såväl privata som den offentliga makten. Fördomar och orealistiska förväntningar grusar ofta de drömmar som byggs upp, och det går att konstatera att hindren är många – hinder på grund av vilket kön man tillhör.

För Folkpartiets del handlar jämställdhet i hög grad om makten över det egna livet. Generellt har kvinnor mindre makt över sina liv än vad män har. Därför bör jämställdhetspolitiken se till att kvinnor får ett större reall utrymme och inflytande över sina egna liv. Det finns partier och personer som hävdar att jämställdhet främst är en fråga om attityder och värderingar. Sådant kan man t.ex. finna i moderata motioner – att alla skall ha samma möjligheter i livet. Men inte sällan leder den konservativa politiken till att man begränsar sig till passiva insatser. Man nöjer sig med att politiken skall skapa möjligheter och mångfald. Självfallet ligger det en hel del i ett sådant resonemang.

Kvinnor är ofta i den positionen att de är den svagare parten, och svaga parter i samhället behöver samhällets särskilda stöd och insatser för att nå fram till den jämställdhet som flertalet säger sig vara besjälade av. Däremot har liberaler och konservativa ofta en gemensam syn på t.ex. näringslivsfrågor också i ett jämställdhetsperspektiv. Vi har från båda håll tagit upp hushållsnära tjänster i våra jämställdhetsmotioner. Jag tycker att det finns anledning att erinra om vad som sades i en gemensam borgerlig reservation i samband med det första betänkandet från arbetsmarknadsutskottet. Vi skrev följande:

”Genom att vidta särskilda åtgärder för att öppna marknaden för hushållstjänster kan förutsättningar skapas för ett stort antal nya arbeten. Även om det är svårt att veta exakt hur många arbeten som kan bli följden rör det sig tusentals nya arbetstillfällen i den privata sektorn. Ett gemensamt förslag om 50 % skattereduktion för hemnära tjänster har nyligen lagts fram – – –.” Så sent som i går krävde företrädare för Folkpartiet och Centern detta igen.

Från Folkpartiets sida har vi ofta tagit upp att det råder monopolsituationer inom stora delar av den offentligt finansierade sektorn. Det för med sig ett slags näringsförbud i de sektorer där traditionellt kvinnor har erfarenhet och kompetens. Skall lönerna bli mer rättvisande krävs att

anställda i vård och skola får ta del av den dynamik som ligger i att de får flera arbetsgivare att välja mellan. Kanske kan vi se ett embryo till en förändring på eftersatta löneområden när bristen på sjuksköterskor i kombination med sjuksköterskeflykt till Norge och framväxt av privata sjuksköterskepooler justerar upp lönerna i en sektor där det borde vara mera jämsällt ur lönesynpunkt.

Folkpartiet vill bryta de facto-monopolen och göra det möjligt för fler arbetsgivare att utföra offentligt finansierade tjänster inom såväl skola som vård. Vi tror att kvinnors arbetsmarknad skulle bli betydligt tryggare om de, inom de yrken där de ofta är överrepresenterade, tilläts förverkliga sina idéer. Släpp kvinnlig skaparkraft loss, så leder det till bättre kvalitet för verksamheten. De som efterfrågar tjänster inom vård, service och utbildning kan då välja det som bäst passar den egna situationen. Ingen tvekan om att det skulle vara gynnsamt för skattebetalare och att det skulle utveckla offentligt finansierad service. Kvinnors möjligheter att få välja bland flera arbetsgivare skulle positivt påverka såväl anställningsvillkoren som lönesituationen.

Att kvinnors otrygghet har ökat på arbetsmarknader där de har en dominerande ställning illustreras av det löftessvek som skedde från socialdemokratiskt håll mot anställda i vård och skola. Socialdemokraterna vann valet 1994 i hög grad på löftet att ingen skulle sägas upp inom vård och omsorg. Det löftet sveks, och förlorarna blev framför allt kvinnorna. Under den socialdemokratiska regeringsperioden har nära 70 000 kvinnor i offentlig sektor förlorat sina jobb. Tredje kvartalet 1994 arbetade över en miljon kvinnor i offentlig sektor. Första kvartalet 1998 var antalet nere i ca 940 000.

Därför handlar en av de viktigaste jämsällldhetsreformerna om att reformera den offentliga sektorn. Om kvinnor startade företag i samma utsträckning som män tidigare har gjort och anställde t.ex. var sin person, skulle det ge hundratusentals nya jobb. Så länge kvinnor inom vård och omsorg, utbildning och service till människor inte ges möjligheter att förverkliga sina idéer utanför det offentliga monopolet hämmas mycket av kvinnlig skaparkraft. Det är inte bara jämsällldhetsfientligt, det är också ett stort slöseri med både mänskliga och ekonomiska resurser.

Fru talman! Det jag sagt visar att en mycket viktig jämsällldhetsreform som bör göras gäller en reformering av den offentliga sektorn. Genom att man får bort de offentliga monopolen kan den kvinnliga skaparkraften släppas fram. Jag påstår än en gång att det skulle leda till bättre kvalitet inom flera sektorer och dessutom till en lägre kostnad. Det skulle också ge kvinnor möjlighet att välja mellan fler arbetsgivare.

Den andra sammanfattande synpunkt jag skulle vilja ge är att det i kvinnodominerade yrken i offentlig sektor är lägre löner än i jämförbara yrken i privat sektor. Det är ett strukturproblem som måste lösas. Staten bör tillsammans med landstings- och kommunförbunden utarbeta en flerårsplan för att höja lönerna för kvinnodominerade yrkesgrupper med längre utbildning, t.ex. sjuksköterskor och lärare.

En tredje synpunkt är att fler män måste in i skola och vård. Skälen är flera. Men ett är att det skulle bidra till att höja löneläget för dominerade yrkesgrupper. Dessutom behöver barn få umgås med vuxna lärare av båda könen, något som måste vara positivt när det gäller vuxna förebilder, inte minst för de barn som kommer ur enföräldersfamiljer.

De hushållsnära tjänsternas skatteregler bör ändras. Många jobb kan tillskapas inom tjänstesektorn. De är efterfrågade, och dessutom är det angeläget att den i dag stora svarta tjänstesektorn kommer över i s.k. vit sektor. Dessutom skulle de som är verksamma där nu med tvivelaktiga anställningsförhållanden på en vit och redovisad arbetsmarknad kunna få del av både ATP-poäng och sjukförsäkring, någonting som de i dag ofta helt saknar. Till jämställdhetsaspekten hör också att de som finns i sådan verksamhet väldigt ofta är just kvinnor.

Föräldraledigheten bör matchas hårdare så att föräldrar tar till vara möjligheten att umgås mer med sina barn, och det gäller inte minst dem som har pappor i den s.k. karriären.

Jämställdhetsombudsmannens möjligheter att driva diskrimineringsmål bör förbättras. Också här bör hinder undanröjas.

Det behövs en ny utredning som tar upp lönediskrimineringen. Denna översyn bör ha till uppgift att följa utvecklingen och eventuellt komma med förslag till ytterligare åtgärder. Den bör också analysera jämställdhetsplanernas betydelse i lönebildningen.

Fru talman! Jämställdhet är svårt. Det finns inget bra internationellt facit. I det avseendet finns det likheter med regionalpolitiken. Det finns inga färdiga förebilder. Dessutom finns det en slående likhet mellan just jämställdhet och regionalpolitik: i båda fallen handlar det om att undanröja hinder och se till att man får lika och jämställda villkor. En tredje jämförelse skulle kunna vara att på båda dessa politikerområden är det de svagaste som behöver den starkaste insatsen. Detta är ett samhälleligt och politiskt ansvar som vi här i riksdagen inte får rygga tillbaka för.

Nu har regeringspartiet med stöd av sina supportergrupper nöjt sig med att det pågår en översyn av vissa delar av jämställdhetslagen. Jag tror att det är viktigt att vi från riksdagen sätter tryck på regeringen när det gäller både tempo och innehåll. Vi måste inse att den första och stora entusiasmen under 70- och 80-talets reformperiod på jämställdhetsområdet har blåst över.

Jämställdhetsarbete går inte av sig själv. Det behövs en ständig uppbackning och därför också en aktiv politik på dessa områden. Men jag tror också, fru talman, att denna politik bör drivas av både kvinnor och män. Därför skulle det vara önskvärt att fler riksdagsmän – med betoningen på män – och fler inom regeringen starkare gick i bräschen när jämställdhetsfrågor skall drivas. Jämställdheten är alltför viktig för att kunna skötas med vänsterhanden eller för att avdela ett fåtal – ofta kvinnliga – företrädare att hävda jämställdhetens ideal.

Med det anförda ställer jag mig bakom Folkpartiets förslag i de motioner som har utmynnat i reservationer. Men jag nöjer mig med att yrka att enbart reservationerna 3 och 9 kommer under kammarens särskilda prövning genom omröstning.

Anf. 10 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Som kvinna kunde jag inte låta bli att reagera starkt när Elver Jonsson talade om att kvinnor är den svagare parten som måste hjälpas och stöttas. Det är politiskt korrekt att man skall vara snäll mot invandrare, handikappade och kvinnor. Det är precis den typen av gamla fördomar som vi måste försöka att utrota. De leder också till att jämställdheten inte får allmän acceptans.

I övrigt är jag helt överens med Elver Jonsson om att den offentliga sektorn måste reformeras. Kvinnor är inte svaga i sig, men det är de strukturer som vi har byggt upp i vårt land som binder och förslavar kvinnorna. Genom skatte- och avgiftssystemet tvingas de ut i förvärvslivet även när de har barn i småbarnsåldern, vare sig de vill det eller inte. Det tvingar majoriteten av Sveriges kvinnor till den enda arbetsgivaren på området, nämligen den offentliga sektorn som genom sin monopolställning effektivt kan förhindra en anständig löneutveckling och som även i övrigt ger kvinnorna usla arbetsförhållanden.

Om inte kvinnorna trivs med sina arbetsförhållanden kan de inte säga upp sig och söka ett annat jobb, därför att det inte finns några andra arbetsgivare. Till detta kommer att den offentliga sektorn effektivt håller nere lönerna så att kvinnor känner den otryggheten att de har låga löner och inte kan försörja sig på sin lön.

Anf. 11 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Christel Anderberg kände sig illa berörd av att jag antydde att kvinnor var den svagare parten. Det sade jag inte för att kvinnor i sig är svagare utan för att de ofta har en svagare position som de är helt utan skuld till och som inte minst den manliga delen av befolkningen får ta på sig ansvaret för genom den tradition och det kulturmönster som har varit under mycket lång tid.

Christel Anderberg sade i sitt tidigare inlägg kanske något lättsinnigt att många vill ha symboler och politiska inhopp. Det räcker inte med det, men det är nog inte utan värde. Ibland har de s.k. signalvärdena en real betydelse.

När det gäller både Christel Anderbergs anförande och inlägg i repliken anser jag att det är alltför begränsat med det skattemantra som man från moderat håll ofta upprepar. Vi från Folkpartiet har i och för sig likartade synpunkter, men det finns bitar där moderaterna borde engagera sig mera. Det gäller t.ex. opinionsbildning för föräldraledighet, JämO:s möjlighet att driva diskrimineringsmål och kravet på en utredning som ser över just lönediskriminering. Dessa delar bör också finnas med om man skall anse att man har ett fullödigt jämställdhetsbudskap.

Anf. 12 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag tror inte alls att en majoritet av Sveriges kvinnor efterfrågar någon symbolpolitik från oss här i Sveriges riksdag. Vad de efterlyser är konkreta förslag som syftar till att människor får det bättre i sin vardag.

Människor har nu mycket stora problem. Kvinnor slits mellan dubbla eller tredubbla lojaliteter. Svenska kvinnor håller på att jobba ihjäl sig. Svenska barn är förmodligen fysiskt de friskaste i världen, men de mår psykiskt mycket dåligt. Våldet bland ungdomar tilltar och går ned i åldrarna. Varje vecka begår ett barn under 15 år självmord. Många experter anser att skälet till denna utveckling är att ungdomar känner sig övergivna av vuxengenerationen. De är ensamma och känner sig inte behövda. Denna ensamhet har man uppenbarligen inte kommit till rätta med genom att institutionalisera hela deras uppväxttid.

Vi måste ta ett helhetsgrepp om människors vardag och deras olika problem. Vi måste se till att skapa förutsättningar så att människor orkar och kan räcka till både i familjelivet och i förvärsarbetet.

Anf. 13 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag delar Christel Anderbergs uppfattning om att vi behöver ta ett helhetsgrepp. I det ingår t.ex. ett större vuxenansvar. De påpekanden som görs här är också riktiga, att barn trots stor materiell standard kan fara väldigt illa. Christel Anderberg nämnde själv det ökande våldet. Men det är där som jag tycker att konservativa politiker inte tar det andra och det tredje steg som behövs. Våld kan också ha en orsak i en svår socialsituation som kan förvärras genom droger och alkohol. På dessa områden har vi inte kunnat ställa upp och kämpa gemensamt, liberaler och konservativa.

Jag tror alltså att moderaterna behöver bygga ut sitt jämställdhetsprogram och göra det till den dygd som man påstår sig vilja göra det till, nämligen att bidra till att människor får en bättre vardag. Men då behövs det också insatser för män, t.ex. att man bedriver en opinionsbildning som gör att männen tar ett större ansvar i jämställdhetsarbetet. Då behövs det politiska signaler och kanske rentav symbolvärden.

Jämställdhetsfrågor är alltför viktiga för att avdelas till kvinnoförbund eller andra särskilt intresserade. Här behöver också männen engageras. Det kan väl vara ett memento att det behövs bättre uppställning i våra kammardebatter från det kön som jag själv tillhör. Här återstår ett outrotligt arbete. Det gäller politisk opinionsbildning där vi driver frågor som innebär ett delat ansvar mellan män och kvinnor för en ökad jämställdhet.

Anf. 14 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Till att börja med vill jag tacka Elver Jonsson för hans betoning av att det är viktigt med mäns ansvar. Sedan delar jag Christel Anderbergs reaktion när Elver Jonsson talade om kvinnor som den svagare gruppen. Men jag förstår nu att det inte var Elver Jonssons avsikt att få det att låta så. Det finns ibland en tendens att tala om kvinnor som någon sorts exklusiv minoritet, när det faktiskt är halva befolkningen som vi talar om.

Jag delar inte heller Folkpartiets och Moderaternas syn på offentlig sektor. Jag förstår att det tar emot ideologiskt att konstatera att offentlig sektor är en förutsättning för att vi har kommit så långt som vi har gjort i Sverige. Det är bara att se hur det ser ut i övriga Europa.

Det jag egentligen tänkte ta upp är lösningar för att jämställdheten skall komma vidare när det gäller det oavlönade hemarbetet.

Folkpartiets och för all del också Moderaternas lösning är att skatte-subventionera hushållsnära tjänster. Man skall alltså med skattepengar uppmuntra familjerna till en lösning där en tredje person kommer in i familjen för att ta hand om tvätt, städning osv. Det betyder att man helt lämnar grundkonflikten åt sidan och att man tvärtom, menar jag, konserverar de skillnader som finns. Löser man problemet genom att ta in en tredje person så ställer man inga som helst krav på att mannen skall gå ned i arbetstid och ta ett större ansvar för hemarbetet. Därför anser jag att

Anf. 15 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är bra att det blev förtydligat att min avsikt inte var att tala om kvinnan som en svagare part i sig. Men hon har ofta en svagare position. Det är bra om vi kan vara överens på den punkten.

Camilla Sköld säger att den offentliga sektorn har varit en så oerhörd tillgång. Jag vill då påminna om den väldiga nedrustning som har skett under den socialdemokratiska regeringens period, trots att man t.o.m. fick en valvinst genom att tala om att man inte skulle rusta ned. Nedrustningen beror på att vi har en för svag skattebas. Det är ju inte att det är ont om jobb på sjukhusen som gör att sjuksköterskor och undersköterskor avskedas. Vi har ont om pengar, och därför behöver vi en större skattebas.

Sedan är Camilla Sköld bekymrad över att vi förfäktar att hushållsnära tjänster skulle få sin chans. Den finns i dag. Det är bara det att den finns i en svart sektor. Socialdemokrater och vänsterpartister talar om att tjänsterna skall subventioneras. Men det är en ingen subvention, för det kommer inga skattepengar i dag. I en svart sektor ingår inte något skatteflöde. Därför behöver denna sektor få bli vit. Jag tror att vi skulle få ett mer avspänt förhållande till dessa tjänster, och det skulle hjälpa kvinnor loss för deras egen karriäruppbyggnad.

Anf. 16 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Det stämmer att jag är bekymrad över att man skall föra en aktiv statlig politik för att skapa en ny sektor med människor som jobbar med hushållsnära tjänster. Det är inte bara det att de hushållsnära tjänsterna helt och hållet bommar jämställdhetsperspektivet, utan de har dessutom en tydlig klassprofil.

Till skillnad från om man anlitar en målare eller en bilreparatör, som man ju hyr in på grund av hans eller hennes kompetens, har jag inte hört någon som säger att man hyr in en städhjälp därför att hon – för det blir ju en kvinna – är duktigare på att städa. Vad det handlar om är värdering av tid, att min tid är för viktig för att använda till tvätt och städning, medan en annan persons tid går bra att använda.

Jag vill påminna om det som Lars Leijonborg sade i partiledardebatten här för några veckor sedan, att det handlar om att skapa en arbetsmarknad för invandrarkvinnor med bristande språkkunskaper. Det fångar ju i ett nötskal vad det handlar om. Det bommar jämställdhetsperspektivet, och det har en tydlig klassinriktning. Jag tycker att det är bra att Folkpartiet är tydligt här.

Anf. 17 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag är förvånad över vänsterpartisters oro för att den hushållsnära sektorn skulle bli vit, att den också skulle bidra till folkhushållet med skattemedel och att de som arbetar i denna sektor skulle kunna få både ATP-poäng och en anständig sjukförsäkring. Jag har svårt att förstå detta bekymmer. Det kanske trots allt har att göra med fördomar.

När jag lyssnar på både repliker och inlägg från Camilla Sköld kan jag inte undgå att höra hur man har tonat ned de ofta radikala och tydliga

*Vissa frågor om
jämställdhet*

kraven från det förgångna. Nu är man tyst som en kyrkrätta eller diskret som en legationssekreterare när det gäller sina krav. Det kanske är så att det är närheten till maktens köttgrytor som söver eller rent av bedövar, vad vet jag? Men mycket av den radikalitet i pådrivande frågor som Vänsterpartiet tidigare har presenterat saknas både i dagens betänkande och i dagens debatt.

Anf. 18 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! År 1622 publicerade fransyskan Marie de Gournay boken *The Equality of Men and Women*. I dag, 377 år senare, står vi här i Sveriges riksdag och debatterar jämställdhet och hur långt vi har kommit.

Tanken svindlar, fru talman, när jag nu i mitt tal kommer att återkomma till de olika steg som har tagits i världen för att främja jämställdheten mellan man och kvinna.

Nära 400 år är det sedan boken utkom. Och var står vi i dag? På den internationella kvinnodagen i måndags var tidningarna fulla med olika aspekter på jämställdheten. Bl.a. fanns det uppgifter om antalet kvinnliga chefer som finns inom näringslivet och på våra myndigheter.

DN berättar att 95 % av börsbolagens direktörer vägrar att svara på frågan om inställningen till kvinnor som chefer. Bara en procent av tusen bolag har kvinnliga vd:ar. Trots detta, fru talman, fick svenska kvinnor redan år 1810 rätt att idka handel, men kvinnorna har inte kommit längre upp i hierarkin i näringslivet på de 189 åren.

TCO:s kampanj för lika lön för lika arbete, som fokuserade på löneskillnader mellan kvinnor och män, fick mycket kritik, mycket på grundval av att det var mäns kön som hängdes ut, bildligt talat. Miljöpartiet har stött kampanjen. För alla dem som inte vill se att skillnaden mellan män och kvinnor och bristen på jämställdhet beror på mäns överordning och kvinnors underordning är varje kampanj som fokuserar på kön ett hot, enligt Inger Olsson.

Redan år 1908, fru talman, stiftades en lag i vårt grannland Norge om lika lön för lika arbete. Men sanningen i dag är ju att manligt kön ger högre lön, vilket också TCO-kampanjen ville visa.

Av de antagna till läkarutbildning vid landets högskolor är kvinnor just nu i majoritet. Lönerna för läkare har sjunkit, och yrkets status blir lägre i och med att fler kvinnor än män utbildar sig till läkare. Samma sak har skett med läraryrket.

Ett problem är att statusen på yrken sjunker när kvinnorna tar över, speciellt om man betänker att en ny konstitution i Italien år 1948 erkände att kvinnan var jämlik mannen och därför gav henne rätt att arbeta.

Fru talman! År 1791 efterfrågades att flickorna i Frankrike skulle ha rätt till samma utbildning som pojkarna. I dag i Sverige tar fler kvinnor än män högskoleexamen, men endast 10 % av professurerna på universitetet innehas av kvinnor.

Att kvinnor traditionellt inte innehar lika höga poster i samhället som män medför att kvinnors genomsnittslön är ca 80 % av mäns löner. Att löneskillnaderna nu ökar, enligt en undersökning av SCB, är en *backlash* för samhället, tycker jag.

Fler kvinnliga chefer skulle leda till rättvisare löner, fru talman. Lika lön för lika arbete ger ekonomisk självständighet. Det har länge varit ett mål för jämställdheten och är ett steg att försöka uppnå.

I vår motion tar vi upp frågan om att belysa mansrollen. Det är dags att kvinnorollen och mansrollen förändras. Mäns våld mot kvinnor är ett problem, men också de fredliga männens tystad och passivitet. Vi har inte nått någon jämsällldhet så länge som våld mot kvinnor "accepteras" med tystnad av den stora majoriteten män.

År 1864, fru talman, förlorade den svenske mannen sin lagstadgade rätt att aga sin hustru. I dag, 135 år senare, visar det sig att 20 000 fall av kvinnomisshandel polisanmäldes under förra året. De flesta fallen inträffar i hemmen.

Sexualbrotten mot kvinnor har ökat med 80 % de senaste tio åren. Gruppvåldtäkterna ökar i antal. Män bör sluta sig samman och markera att andra mäns våld mot kvinnor inte accepteras. Australien var år 1977 det första land i världen som gjorde våldtäkt inom äktenskapet straffbar.

Arbetsstidsförkortning och genomgripande attitydförändringar kan få män att engagera sig med mer tid för sina barn och öka deras engagemang i vårdande yrken. Detta kan också förändra synen på mansrollen.

Miljöpartiet vill att Sveriges regering tar initiativ till en FN-konferens om män där världens män får ett forum för att diskutera den moderna mansrollen och manssamhället.

Fru talman! Miljöpartiet har motionerat om att kunna jämsällldhetsmärka arbetsplatser inom näringslivet och om att kunna jämsällldhetsmärka produkter. Detta kommer att kunna vara ett konkurrensmedel i framtidens företag. Det gläder oss nu att regeringen ger tid till en utredning som tar tag i de här frågorna.

Ett sätt att se över jämsällldheten inom myndigheter är bl.a. den s.k. 3 R-metoden som Kommunförbundet har tagit fram. 3 R står för representation, resurser och realia. Det blir ett utmärkt verktyg att använda inom statliga myndigheter och utredningar. Strategin bygger på *mainstreaming*, dvs. att jämsällldhet inte är en särskild fråga. Det är en aspekt på jämsällldheten.

På fredagar när jag åker hem med tåget mot Göteborg brukar jag gå in i Centralstationens pressbyrå. Jag tittar på tidningshyllan, och då ser jag på mer än hundra tidningsframsidor bilder av leende kvinnor i utmanande poser. En snabbräkning visar att bland 146 vecko- och månadsmagasin ler 65 kvinnor, 29 kvinnor intar en sexig pose, 22 kvinnor visar bröstet och 5 kvinnor ser rädda och hotade ut. Andra tidningar visar bilar, möbler, bakverk eller datorer.

I reklamen visas mannen fram som stark, kompetent, utåtriktad. Han är chef eller politiker, hjälte eller brottsling. Kvinnan är smal, vacker, inåtvänd. Hon är mor, maka, sexobjekt eller offer.

Mediernas bild av kvinnan är stereotyp och påverkar våra attityder och möjligheter att bli jämsälllda. I Sverige konsumerar vi i medeltal nästan sex timmar medier om dagen. Medierna påverkar också hur unga flickor uppfattar sig själva. I går kunde vi läsa i tidningarna att mer än 80 % av alla femtonåriga flickor vill ändra på sina kroppar. Vi kunde läsa om hur flickor redan i årskurs fem börjar banta och om att drygt var tjugonde flicka befinner sig i riskzonen för att utveckla en allvarlig ätstörning.

Utskottet tar upp att Sverige under 1996 i lagstiftning som rör TV och radio beaktat vikten av jämsällldhet mellan könen, att pressen antagit etiska riktlinjer om vad som trycks i tidningar och att regeringen har

beviljat medel för detta. Jag undrar nu, fru talman, vad som har hänt. Det behövs ju bara att var och en går och ser på tidningshyllor och kritiskt granskar TV- och bioreklamen för att bilda sig en uppfattning och se att läget blir värre och värre vad gäller jämställdhetsaspekterna och synen på kvinnan.

För inte så länge sedan var det lagar och regler som begränsade kvinnors möjligheter. Nu får vi rösta i fria val, utbilda oss och arbeta med vad vi vill. Men mycket återstår. 1990 protesterade 47 kvinnor i Saudiarabien mot förbudet mot kvinnliga bilförare där. I Sverige ges 90 % av löneförmånen tjänstebilar till män, och i dagsnyheterna i TV uppges att kvinnor lever farligare i trafiken på grund av att kvinnor innehar mycket äldre bilar än männen.

År 1921 fick svenska kvinnor rösträtt, men det skulle dröja 50 år, alltså ända till 1971, innan Schweiz införde kvinnlig rösträtt.

Arbetsvärdering, jämställdhetsplaner som följs upp och ett vidgat kompetensområde för JämO är några mycket viktiga verktyg för att kvinnor och män skall vara jämställda i arbets- och privatlivet.

Härmed vill jag, fru talman, yrka bifall till reservationerna 15 och 20 och samtidigt peka på Miljöpartiets särskilda yttrande i betänkandet.

Anf. 19 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Sverige utnämndes nyligen av UNDP Human Development Report till det land i världen där kvinnor har mest ekonomiskt och politiskt inflytande. Sverige är bäst i världen på att ge kvinnor deras självklara rätt till ett yrkesarbete. Egen inkomst är grunden för självständighet och jämlikhet. Den egna inkomsten ger handlingskraft och oberoende i det dagliga livet. Den innebär självförtroende och förmåga att påverka sitt eget liv. Den innebär dessutom att makar möts på lika villkor.

Detta är resultatet av ett träget politiskt arbete lett av socialdemokrater genom decennier. Gemensamma satsningar på dagis, på äldreomsorg, på särbeskattning och på jämställdhetslagar har bidragit till att ge kvinnor möjlighet till yrkesarbete och därmed ökad jämställdhet. Trots den höga arbetslösheten har kvinnorna klarat sig förhållandevis bra på arbetsmarknaden under de senaste åren. Kvinnor arbetar fler timmar, kvinnor utbildar sig mer än tidigare, och också mer än männen, och allt fler kvinnor arbetar heltid.

Fru talman! Under 1900-talet har det skett en viktig historisk förändring. Mannen har blivit far i samma bemärkelse som kvinnan alltid tidigare varit mor. På 1950- och 1960-talen blev det allt vanligare att se män dra barnvagnar. De tog också mer del i vården av sina barn. När kvinnorna fick ökad självständighet i såväl samhälle som familj blev också obalansen mellan kvinnors och mäns ansvarstagande iögonenfallande – kvinnornas dubbla ansvarstagande i yrkeslivet och i hemmet och männens enkla.

I dag kan vi konstatera att svenska män aldrig någonsin tagit ett så stort ansvar för sina barn som de gör i dag. Vi ligger bäst till i världen. Det är något som vi kan vara stolta över, men naturligtvis inte nöjda med, eftersom det fortfarande är stora skillnader mellan mäns och kvinnors uttag av föräldraförsäkringen.

Fortfarande tar kvinnorna ut mer än 90 % av föräldraledigheten och männen knappt 10 %. Fortfarande är osköliga löneskillnader mellan kvinnor och män regel snarare än undantag. Fortfarande jobbar långt fler kvinnor än män deltid trots att de vill arbeta heltid. Det är detta jämsköldhetsarbetet är inriktat på i dag; mäns och kvinnors lika ansvar och delaktighet i samhället, på arbetsplatsen och i familjen.

Fru talman! Jämsköldheten mellan kvinnor och män berör alla delar av samhället. Vi i Sverige har kommit långt då det gäller att skapa lika villkor och förutsättningar för kvinnor och män, inte minst på det formella planet. I den svenska grundlagen finns inskrivet att "lag eller annan skrift ej får innebära att någon missgynnas på grund av kön."

Sedan 1980 regleras jämsköldhetsfrågor i arbetslivet i jämsköldhetslagen, som innehåller dels regler om diskrimineringsförbud, dels regler om arbetsgivares skyldighet att bedriva ett aktivt jämsköldhetsarbete. Alla arbetsgivare med minst tio anställda skall göra en årlig jämsköldhetsplan. Jämsköldhetsombudsmannen skall se till att jämsköldhetslagen efterlevs och kan vid tvist också föra talan i Arbetsdomstolen när det gäller könsdiskriminering.

Målen för jämsköldhetspolitiken ligger fast. Det är en uppfattning som slogs fast av regeringen i budgetpropositionen för 1999 och som delas av utskottsmajoriteten. Det innebär att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsentliga områden i livet.

Det innebär vidare en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män, samma möjligheter till ekonomiskt oberoende och lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete och arbetsvillkor.

Det innebär också att kvinnor och män skall ha samma tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger. Det innebär delat ansvar för hem och barn och också frihet från könsrelaterat våld.

Insatserna för att öka jämsköldheten måste kännetecknas av en stor bredd. Jämsköldhetsperspektivet måste införlivas på alla politikområden. Det gäller fortsatt metodutveckling och utbildning och satsningar på information och kunskapsutveckling.

Fru talman! Arbetsmarknadens parter måste hitta former för att komma åt osköliga löneskillnader mellan kvinnor och män. Regeringen har därför tillsatt en särskild utredare som bl.a. skall analysera frågor om arbetsvärdering och bedöma om det behövs ytterligare åtgärder för hur arbetet med att bestämma lika lön för lika och likvärdigt arbete skall underlättas i praktiken. Det handlar bl.a. om att föreslå andra eventuella åtgärder mot lönediskriminering, att göra en analys och komma med förslag om förtydligande av arbetsgivarens lönekartläggning och att se över jämsköldhetslagen utifrån nya krav från EG-rätten. Lagen skall dessutom ses över för en eventuell skärpning då det gäller diskriminering på grund av kön.

Arbetet skall bedrivas i nära samarbete med arbetsmarknadens parter och uppdraget skall redovisas den 1 september i år.

En korrekt och ändamålsenlig könsuppdelad statistik är nödvändig för att tydliggöra löneskillnaderna mellan män och kvinnor i samhället. SCB

har därefor fått 1 miljon kronor extra för en vidareutveckling av lönestatistiken under budgetåret 1999.

JämO har fått ytterligare 2 miljoner kronor för att utöva tillsyn över de delar av jämställldhetslagen som just rör löneskillnader mellan män och kvinnor.

Fru talman! För att tydliggöra hur jämställldheten ser ut i olika arbetsorganisationer behövs det inte enbart statistik utan också bra metoder.

Kommunförbundet har därefor fått ett ekonomiskt stöd från regeringen för att ta fram en metodbok när det gäller den s.k. 3 R-metoden. Den är ett redskap för att systematiskt inventera, analysera och diskutera olika aspekter av jämställldhet. De tre R:n står för representation, resurser och realia. När man analyserar de två första R:en kan man urskilja det tredje, dvs. vilka normer som formar verksamheten. Därefter kan nämnden börja utforma en jämställld politik. Det är en mycket bra metod som på olika sätt bör spridas i landet. De myndigheter som anser att den passar just deras verksamhet skall kunna ta den till sig genom den metodbok som nu kommer att tas fram.

Fru talman! Jämställldhet är ett av fyra områden som Sverige särskilt prioriterar i det fortsatta EU-arbetet. Enligt svensk uppfattning bör klara mål utarbetas för jämställldhetsarbetet, på motsvarande sätt som vad gäller för EU:s sysselsättningsarbete. Målen för arbetet bör vara minskande löneskillnader, ett ökat arbetskraftsdeltagande, höjda utbildningsnivåer och förbättrad kvinnorepresentation i politiken.

I detta sammanhang kan också nämnas att regeringen under 1999 planerar att arrangera en europeisk jämställldhetskongress. Kongressen kommer bl.a. att behandla just frågor om *benchmarking*.

Fru talman! Förutom nya arbetsmetoder och statistik krävs det också en aktiv utveckling av nya arbetsformer och nya verktyg som leder till att målen för ett jämställt samhälle uppnås i praktiken.

Ett verktyg som hittills inte prövats vare sig i Sverige eller i något annat europeiskt land är kvalitetsbedömning av produkter och tjänster ur ett könsperspektiv.

En frivillig jämställldhetsmärkning som i första hand bör gälla varor och tjänster i den privata sektorn skulle kunna driva på utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle genom att medvetna konsumenter väljer jämställldhetsmärkta produkter. Jämställldhetsmärkning skulle på så sätt kunna bli en konkurrensfaktor för företag på samma sätt som miljömärkning är i dag.

Denna fråga skall nu utredas och redovisas i slutet av år 2000.

Med detta som bakgrund, fru talman, vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 20 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Sonja Fransson talade alldeles i inledningen av sitt anförande mycket om vikten av att ge svenskor och svenskar ett eget arbete och av att hitta alla lösningar som ökar möjligheten för fler att få ett avlönat arbete. Därvidlag är vi tämligen överens, Sonja Fransson och jag.

Det finns ju ett sådant förslag som har lagts fram och som har funnits med ganska länge. Det handlar om hushållsnära tjänster. Både Sonja Fransson och jag vet att det skulle skapa nya jobb – jobb som i dag inte finns mer än inom den svarta sektorn. Det skulle skapa möjligheter till

eget företagande för många personer, både kvinnor och män. Det skulle också underlätta för både kvinnor och män att kanske fullgöra en karriär någon annanstans när arbetstygnden i hemmet minskar något.

Jag vill fråga Sonja Fransson huruvida det här är ett förslag som skulle kunna tänkas framföras av den socialdemokratiska regeringen som en del i att bekämpa arbetslösheten för män men också för kvinnor.

Anf. 21 SONJA FRANSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller de hushållsnära tjänsterna finns det redan i dag flera bolag som jobbar med det, inte minst kvinnoföretag. Det har vi absolut ingenting emot.

Vad det handlar om är om vi skall ha skattereducering för dessa tjänster. På den punkten har vi olika mening. Det är ju samtidigt så att det är via skatten som vi betalar omvårdnaden. Det är via skatten som vi betalar vårt välfärdssystem där väldigt många kvinnor är anställda. Om vi samtidigt tycker att vi skall ha fler arbetsplatser inom de här områdena handlar det också om vilka inkomster vi har. Det handlar om ifall vi verkligen skall ha skattereducering, inte om ifall det skall skapas arbetstillfällen. Självfallet kan det göra det.

Anf. 22 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi har ju varit tämligen överens om att skattereducera den manliga sektorn i form av ROT-avdrag. Jag tycker att det är beklämmande att den socialdemokratiska regeringen som i ord gärna talar om jämslällldhet inte är beredd att ge samma stöd till den sektor som också skulle kunna ge kvinnor jobb.

Nu tror jag inte att det bara handlar om kvinnor, utan att det i stor utsträckning också handlar om män. Jag tror att en skattesubvention behövs i ett initialt skede för att få i gång verksamheten, liksom vi har haft ett riktat stöd under några år till en genuint manlig sektor. Jag tycker att det är trist att höra att Sonja Fransson inte är tillräckligt bekymrad över arbetslösheten för att ge den här möjligheten.

Är det så farligt att under en försöksperiod pröva det här? Måste det vara så låsta positioner i den här frågan, som ändå skulle kunna ge utrymme för fler jobb i Sverige?

Anf. 23 SONJA FRANSSON (s) replik:

Fru talman! Nu är det ju så att skattesamtal pågår, och vi vet inte riktigt vad som kommer ut av dem. Vi har ju sagt att det finns en del områden där vi kan sänka skatter.

Sedan beror det på vad man prioriterar. Det här området har vi inte prioriterat. Vi har i första hand sagt att vi skall prioritera sänkning av skatt för dem som har låga löner, inte att subventionera hemnära tjänster. Vi vet i dag att många kan betala för det, och då kan de också göra det.

Sedan är det en skillnad när det gäller det som handlar om att man får skattesubvention när man köper tjänster på grund av att man inte kan utföra den tjänsten. Då gäller det ett jämlikt förhållande. När någon köper en tjänst för att vinna tid blir det däremot ett ojämlikt förhållande, och där ser vi vissa problem.

Anf. 24 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tog i mitt anförande bl.a. upp bilden av kvinnan i medierna och framför allt i reklamen. Vi ser att den blir värre och värre i tidningar, i TV och i bioreklam.

Vi förde i vår motion fram att vi vill ha en jämfällldhetsmärkning av bl.a. företag och inom offentlig sektor. Vi är väldigt glada för att det blir en utredning med direktiv om att jämfällldhetsmärka produkter och tjänster. Jag skulle i dag vilja föra fram ett förslag, nämligen att man skulle kunna jämfällldhetsmärka även reklam. Det skulle kanske till utredningen kunna ges ett tilläggsdirektiv om jämfällldhetsmärkning av reklamen. En sådan jämfällldhetsmärkning skulle vara en väldig konkurrensfördel för många företag, precis som miljömärkningen i dag är. Jag hoppas att få höra vad Sonja Fransson säger om det.

Vi tar vidare i vår motion upp frågan om positiv särbehandling. Både JämO och andra myndigheter som vi har kontaktat om detta, nämligen SJ, landsting, Skolverket och Socialstyrelsen, tycker att positiv särbehandling är en väg att komma framåt i jämfällldhetsarbetet.

En tredje fråga som vi tar upp är att JämO:s roll inte bara skall avse arbetslivet. Vi vill få en i lag fastställd utvidning av JämO:s kompetensområde så att det sträcker sig också utanför arbetslivet. Vi tittar i det sammanhanget bl.a. på de s.k. Parisprinciperna. Jag hoppas att Sonja Fransson och regeringen så småningom kommer att gå oss till mötes i det sammanhanget.

Anf. 25 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Vi tycker att det är väldigt intressant att pröva en jämfällldhetsmärkning. Det är också därför som en utredning har tillsatts. Tanken är den att detta till att börja med skall prövas inom två tjänsteområden och inom två tillverkningsområden. Såvitt vi förstår är det inte så helt enkelt att ta fram regler och riktlinjer för detta. Låt oss alltså först pröva detta, så att vi får se vart det kan leda till när det gäller medier och annat.

Vi har en tryckfrihetslagstiftning som är väldigt viktig. Inte minst pågår det inom medievärlden en etisk diskussion, som onekligen behöver vara aktiv.

Det som Barbro Johansson tog upp i sitt tidigare anförande är förskräckligt. Självklart måste vi ha en stark opinion mot mediernas exploitation av kvinnor och mot deras syn på kvinnor.

Anf. 26 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tror att Sonja Fransson och jag i mycket är överens när det gäller jämfällldheten, men jag vill fortfarande trycka på att man bör börja med att titta på reklamen. Många flickor drabbas av ätstörningar, och vi får just nu veta att många 15-åringar vill ändra på sin kropp.

Detta är företeelser som påverkas av medierna. Vi kan i tidningar se att det ges budskap om att 13-, 14- och 15-åringar inte skall vara nöjda med sin kropp. Det är ganska horribelt. Vi har i vuxenvärlden ett stort ansvar för att ändra på detta.

Min andra fråga gällde att JämO:s kompetensområde skall utvidgas till att också gälla utanför arbetslivet.

Anf. 27 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar Barbro Johanssons syn på bl.a. mediernas roll. Den etiska diskussionen måste lyftas fram. Om det skall till lagstiftning eller inte för detta är en annan fråga. Däremot måste vi föra en aktiv diskussion, och medierna måste själva sanera sin verksamhet. Jag tror att det är oerhört väsentligt.

Vi är i övrigt väldigt tydliga i vår uppfattning att lagstiftningen om JämO och om jämställdheten har arbetsrättslig karaktär. Vi vill inte för närvarande ändra på detta.

Anf. 28 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Den första delen av Sonja Franssons inlägg bar idyllens prägel. Hon sade att man nu är mera far än förr. Ja, jag tror att förhållandena säkerligen har förbättrats, men det är inte detsamma som att de är bra. Förbättringen har till stor del att göra med det reala politiska beslut som togs på förslag av en tidigare regering, med Bengt Westerberg som propositionsskrivare, om att vi skulle få en pappamånad. Socialdemokraterna tvekade till en början, men vi lyckades vinna över dem, och mer än 90 % av kammarens ledamöter ställde sig bakom reformen, som jag tror var bra.

Sonja Fransson lät förstå att eventuella förbättringar har mycket att göra med träget socialdemokratiskt arbete. Hon lade till "genom decennierna", och då reagerade jag. Man skulle också kunna säga att jämställdhetsarbetet har mötts av ett träget motstånd från socialdemokraterna, framför allt mot den stora och avgörande reform som har gällt sedan 1980. Det krävdes mycket av insatser för att genomdriva den i slutet på 70-talet.

Socialdemokraterna och de dåvarande kommunisterna allierade sig då med Svenska Arbetsgivareföreningen och LO och drev ett hårt motstånd, men vi lyckades få igenom reformen. I dag ställer sig socialdemokraterna bakom de aktiva insatser som jämställdhetslagen påbjuder.

Jag är bekymrad över att Sonja Fransson tar den höga arbetslösheten så enkelt att hon säger att kvinnorna har klarat sig bättre. Att kvinnor i rådande massarbetslöshet skulle utbilda sig mera var den enda åtgärd som återstod när socialdemokraterna i landstingen med regeringens godkännande avskedade över 70 000 personer i sjukvården, inte därför att det saknades arbete utan möjligen därför att finanserna var svaga.

Anf. 29 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tar inte alls lätt på arbetslösheten. Vi skall bekämpa den på många olika sätt. Men att kvinnor aktivt har gått in i utbildning är ett viktigt faktum. Vi kan tydligt se att den som har en låg utbildning har väldigt svårt att få ett arbete, medan den som har en högre utbildning har lättare att få ett arbete.

Jag tycker att det är en aktiv företeelse att ungefär 70 % av dem som deltar i kunskapslyftet är kvinnor. Att kvinnor faktiskt väljer att utbilda sig för att få en bättre situation på arbetsmarknaden tycker jag är oerhört positivt.

Vidare är äldreomsorgen och barnomsorgen liksom tidigare oerhört väsentliga för kvinnors möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden. Nu tycker vi att männen skall ta ett större ansvar. Vi tycker att det är bra

med pappamånaden. Jag håller med om att den var ett sätt att gå vidare. Det gäller nu att påverka männen att ta ett större ansvar i hemmet, så att fördelningen av yrkesarbete och hemarbete kan förbättras.

Anf. 30 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att det behövs en bra utbildning för att kunna få högre befattningar, som naturligtvis också kvinnor behöver få chanser till. Men en hel del av dem som har gått in i utbildning gjorde det inte därför att de ville satsa på det just då utan därför att de blev avskedade från de jobb som de kände för och hade ett oerhört stort behov av. Jag ville påpeka att detta får ses som ett nederlag.

Den andra delen av Sonja Franssons inlägg innebar att hon övergick från idyll till verklighet. Jag skall hålla henne räkning för att hon erkände att läget inte är bra. Vi föreslår nu att man skall ta tag i oskäligen löneskillnader, utreda lönediskrimineringen, se till att fler män kommer in i kvinnoyrken, att JämO:s roll bör stärkas och att opinionsbildningens betydelse för föräldraledigheter skall hållas fram.

När dessa förslag från liberalt håll kommer här, säger socialdemokraterna ganska oengagerat: Vi håller på och utreder. Jag har inte känt någon garanti för att det kommer att hända så mycket.

Till sist, herr talman, vill jag ta upp EU-konferensen om jämställdhet. Jag tror att det skulle vara ett gott tips att Socialdemokraterna och regeringen rent av på den punkten tog och kvoterade, därför att vid jämställdhetskonferenser i internationellt perspektiv – också i svensk regi ibland – har det varit så att alltför få män har engagerat sig i den debatten och tagit tag i dessa viktiga frågor.

Anf. 31 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Oskäligen löner är inte acceptabelt. Det jobbar vi med. Jämställdhetsombudsmannen arbetar aktivt med detta. Vad vi skall se över i utredningen är om vi kan få ännu bättre verktyg för att se till att vi får bort de oskäligen löneskillnaderna mellan män och kvinnor. Det är inte så att vi inte gör någonting. Det är viktigt med den attitydpåverkan som har pågått, och det är viktigt med de frågor som Jämställdhetsombudsmannen har tagit fram om detta. Men vi tror att vi behöver förändra och skärpa lagstiftningen, och det är därför vi har tillsatt en utredning. Dessutom behöver vi se över lagstiftningen utifrån de EG-domar som har fällts tidigare. Det är alltså en väsentlig del.

Anf. 32 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Vi hörde att UNDP har utnämnt Sverige till världsbäst på jämställdhet. Det kanske är så att de som har gjort det har lyssnat på socialdemokraternas högtidstal och mångordiga retorik, och det kanske inte är så lätt för dem att se skillnad mellan det å ena sidan och den bistra verkligheten för många kvinnor i Sverige å andra sidan.

Den egna inkomsten ger kvinnorna kraft och oberoende, sade Sonja Fransson. Nu är det ju så att mer än 50 % av kvinnorna i Sverige jobbar inom den offentliga sektorn, och inom de stora kvinnodominerade verksamhetsområdena är lönerna mycket låga. Enligt Kvinnomaktsutredningens undersökningar är det så att inte mindre än 70 % av de svenska kvinnorna är helt beroende för sin försörjning av det offentliga med lön eller

bidrag eller bådadera. Så vad som faktiskt har hänt är att svenska kvinnor har tvingats byta ett beroendeförhållande mot ett annat. De är mer oberoende av en man för sin försörjning, men mer beroende av det offentliga än kanske i något annat land. Tycker Sonja Fransson verkligen att jämställdheten har tagit några jättekliv framåt genom den utvecklingen?

Prot. 1998/99:66
10 mars

*Vissa frågor om
jämställdhet*

Anf. 33 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att vi har tagit jättekliv. Jag tror inte att man tar jättekliv. Jag tror att det är ett enträget arbete som har pågått i decennier, som jag sade. Vi har kommit långt inom väldigt många områden i Sverige, och det är viktigt att hålla fram och också vara stolta över. Det behöver inte betyda att vi är nöjda med hur långt vi har kommit; självklart inte. Jag påtalade väldigt tydligt att det finns brister och att det finns mycket att göra.

När det gäller offentlig sektor: Ja, vi har väldigt många kvinnor inom offentlig sektor, och där skulle vi behöva ha fler män. Det är det första. Det andra är att även om man går över till entreprenader, som moderaterna gärna vill – det finns i dag – finns det inget som säger att man har fått högre löner för att det är en entreprenad. Och det är fortfarande skattemedel som också betalar entreprenaderna.

Så länge vi har skatter som betalar så är det svårt, om man inte är beredd att betala mer i skatt. Det är det som det handlar om. Hur mycket är vi villiga att betala i skatt? Ja, vi menar att vi är villiga att betala väldigt mycket i skatt för att få en god omsorg och bra vård och för att människor, t.ex. de som arbetar inom vårdsektorn, framför allt kvinnor, skall få en bra lön. Det är vi beredda på. Men det handlar då om hur mycket skatt vi kan lägga. Vad är vi beredda att betala?

Anf. 34 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Ja, hur mycket skatter är vi beredda att betala? Sverige har redan världens högsta skatter, men vi har långt ifrån världens bästa omsorg eller välstånd. Så man kan verkligen fråga hur ni socialdemokrater använder skattebetalarnas pengar.

SKAF gjorde en undersökning i somras, någon gång under inledningen av valrörelsen, då man gick ut och frågade sina medlemmar som tidigare hade arbetat i offentlig sektor och nu hade gått över i privat verksamhet hur de upplevde sina arbetsförhållanden på det ena eller andra stället. Och det var slående hur nästan alla som hade gått över i privat verksamhet vittnade om att de var mycket mer tillfreds med sin arbetssituation. De tyckte att de hade fått större möjlighet till påverkan på det egna arbetet, planering av arbetstider osv. Det visar sig också att i privata verksamheter kan man betala helt andra löner än i Sverige.

Vi betalar världens högsta skatter, och vi har världens största offentliga sektor, men ändå är det så att kvinnor är underbetalade och inte kan leva på sin lön. Tycker Sonja Fransson att det är att ge kvinnorna kraft och oberoende? Tycker Sonja Fransson att detta är värdigt ett civiliserat samhälle?

Anf. 35 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Kvinnor har för låga löner, det är helt klart, och det är något vi måste göra någonting åt. Därför säger jag att vi är beredda att

via skatter vidta åtgärder så att de sektorer där många kvinnor arbetar också skall få höjda löner. Det är väsentligt. Det är inte moderaterna beredda att ställa upp på.

Moderaterna talar om att det finns ett annat löneläge, bl.a. i USA. Det är ju intressant när man talar om skatter och löner. I USA har man lägre skatter, men man har också betydligt lägre löner. Och på de områden Christel Anderberg tog upp i sitt anförande om t.ex. hemnära tjänster, service och annat handlar det om väldigt låga löner, och det ställer vi inte upp på. Vi tycker att man skall ha bra betalt för det man utför, och kvinnorna skall ha lika bra betalt som männen för det de utför. Det tycker vi är väsentligt.

Anf. 36 MAGNUS JACOBSSON (kd):

Herr talman! I går läste jag i en kvällstidning om en far som under åtta år hade misshandlat och torterat sin dotter. Under de senaste veckorna har de flesta medier diskuterat den 22-årige yngling som utnyttjat minst tio barn både i hemmet och på de dagis som han jobbat på. Och med jämna mellanrum diskuteras olika övergrepp som uppmärksammas av medier.

Gemensamt för alla dessa berättelser är att det är män som begår över 90 % av alla vålds- och övergreppsbrott. Trots detta är det nästan enbart kvinnor som diskuterar jämsällldhet.

Det här är oerhört negativt. Vi har nu diskuterat jämsällldhet i snart 20-30 år, men fortfarande är det en diskussion som framför allt förs bland kvinnor om män.

Det här har gjort att jämsällldhetsdebatten ofta bland män fått en negativ klang. Många yngre upplever att det enbart är äldre och medelålders kvinnor som gnäller. Och man ser inte att problemen är reella. Det är därför glädjande att se att det finns flera motioner som uppmärksammar männens del och ansvar i jämsällldhetsdebatten.

Jämsällldhet får inte enbart vara kvinnornas samtal om männens beteende, utan skall jämsällldheten bli en varaktig och rejäl framgång måste vi män börja diskutera varför "vi" begår de brott som vi gör, varför "vi" använder våld och härskartekniker för att behålla vår position i samhället.

Själv började jag fundera på dessa frågor när jag som tonåring lärde känna en tjejkompis som blivit sexuellt utnyttjad av sin pappa. I processen kring polisanmälan och bristen på engagemang från myndigheter som borde stöttat, insåg jag att förhållandena för man och kvinna långt ifrån var jämlika och rättvisa.

Vi män måste våga se på oss själva, våra beteenden och positioner, hur vi agerar vad det gäller relationer mellan män och kvinnor, hur vi agerar i yrkeslivet och hur vi agerar i familjelivet.

Det var bl.a. ur det här perspektivet som jag som förbundsordförande i KDU tog initiativet till MAN, ett opolitiskt nätverk som försöker jobba med jämsällldhetsfrågor ur ett manligt perspektiv.

Det är också därför som jag anser att det är oerhört viktigt att självklarheter som lika lön för lika arbete eller paroller som hela lönen och halva makten måste bli en del av männens politiska krav.

Men det är också viktigt att vi män vågar kräva vår rätt att få vara hemma med våra barn. En fungerande föräldraförsäkring är därför av yttersta vikt för att jämsällldhetsarbetet skall fortsätta att utvecklas.

Det är också utifrån det här perspektivet som vårdnadsbidrag blir så självklart för mig. Även jag som man vill ha större möjlighet att vara hemma med mina barn. Och ett utbyggt vårdnadsbidrag skulle underlätta för alla att själva välja arbetstid och barnomsorg.

Framför allt möjligheterna för män och kvinnor att via vårdnadsbidraget gå ned i arbetstid, utan att man för den skull gör så stor ekonomisk förlust, tror jag kan vara bra för jämställdheten på sikt.

Men oavsett politiska idéer och förslag så måste jämställdhetsdebatten i sig bli mer jämställd. Var finns männen? När tänker männen börja att diskutera männens ansvar för att vi tillsammans skall skapa ett mer jämlikt och jämställt samhälle?

Det här är mina frågor, till mig, till min generation och de individer som likt mig är män. Som jag ser det är det dags att även vi män börjar diskutera vad vi har för ansvar kring dessa stora och viktiga frågor.

Anf. 37 BIRGITTA AHLQVIST (s):

Herr talman! Grunden för jämställdhet och frihet är rätten till det egna arbetet och den egna lönen. Naturligtvis skall lika lön för kvinnor och män gälla i ett jämställt samhälle. Innebörden i "lika lön" är att när en kvinna utför ett arbete som är lika krävande som en mans skall hon ha samma lön och samma förmåner, även om det rör sig om ett annat jobb. Alla som tror att det tillståndet råder i Sverige har fel.

Kvinnomaktsutredningens gedigna rapport om läget i landet ger oss ett entydigt besked. Kvinnor har lägre löner än män. Sverige är inte jämställt. Utredningen konstaterar t.o.m. att ett könsbyte lönar sig bättre än utbildning för kvinnor. Trots detta känns det som att frågan inte prioriteras som den borde.

Vi har en lag, jämställdhetslagen, som säger att det skall vara lika lön för likvärdigt arbete. Den har funnits i snart 20 år. Trots detta har kvinnor i Sverige i genomsnitt 83 % av männens löner. EU har också nämnts här i dag. I EU var målsättningen att man skulle ha likalönsprincipen införd i alla medlemsländer senast den 1 januari 1992. I dag har kvinnor i snitt 75 % av männens löner inom EU. Även där finns alltså jämställdhet på papperet men inte i praktiken.

Arbetsgivare i Sverige väljer att bryta mot lagen i stället för att följa den, kanske för att de gör det ostraffat. Det finns endast en arbetsgivare som är dömd i den s.k. Kumladomen. Utvecklingen för kvinnors löner jämfört med männens är att de har stått i stort sett stilla under 90-talet trots att vi hört så många vackra ord om lika lön, inte minst från oss politiker oavsett parti och även från fackliga företrädare.

JämO ger sig dock inte. JämO har nu stämt Stockholms läns landsting till Arbetsdomstolen för lönediskriminering. Det gäller två barnmorskor som jämförts med en röntgeningenjör på samma sjukhus. Målet är inte avgjort, och diskussionerna återstår.

Tyvärr ser jag att min talartid nu börjar ta slut. Men jag hoppas mycket på den utredning som nu skall se över jämställdhetslagen och lämna förslag till lagändringar. Jag ser fram emot att få ta del av det resultatet. Likalönsfrågan måste lösas.

Anf. 38 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det var en kraftfull appell som Birgitta Ahlqvist gav här. Det finns anledning att instämna i mycket av det hon sade. Men det reser också ett par frågor. Hon säger att det är viktigt med rätten till ett eget arbete också för kvinnor. Jag instämmer i det. Men då blir man lite konfunderad varför det är ett så starkt motstånd från socialdemokratiskt håll mot en vidgad arbetsmarknad som framför allt skulle kunna öppna upp för kvinnor, och varför man i realiteten fortfarande framhärdar i det som närmast är ett yrkesförbud, eftersom det är just på de områden där kvinnorna dominerar som man inte tillåter människor att starta eget.

Anf. 39 BIRGITTA AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att man löser de frågorna genom, som Elver Jonsson säger, att tillåta kvinnor att starta eget. Jag förstår att det rör sig om jobb inom den offentliga sektorn, vården och omsorgen. Jag tror att man måste gå andra vägar.

Jag tror inte, som Elver Jonsson sade tidigare i sitt anförande, att man löser problemet med lika lön genom att se till att fler män kommer in på de områden där kvinnor jobbar. Det är naturligtvis en stor fördel att få in män ur andra synpunkter. Men det kan inte vara så att man skall höja lönen genom att ta in män på området. Det måste man kunna lösa på andra sätt.

Anf. 40 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Birgitta Ahlqvist sade att hon inte trodde att man kan lösa problemet med en vidgad arbetsmarknad. Sedan blev hon fortfarande svaret skyldig. Hur löser man det då? Det har hittills lösts genom att kvinnor har blivit avskedade och har en sämre lön. Birgitta Ahlqvist säger diplomatiskt: Jag tror att man skall gå andra vägar. Men vi fick ingen väganvisning. Det är den som jag efterlyser här.

Birgitta Ahlqvist polemiserar och säger att lösningen inte är att ta in män inom kvinnodominerade yrken. Jag tror att vi har en del att lära när vi tittar i backspegeln och ser vad som hände under varvskrisens och tekokrisens dagar. Det är ingen tvekan om att det var en könsfråga som innebär att där män dominerar läggs miljarderna, och där kvinnor finns med är man mindre omsorgsfull från statsmakternas sida. Därför spelar detta en roll.

Dessutom, och det är viktigt att säga, har männens inträde på kvinnodominerade områden andra värden också för dem som är föremål för den insats som görs. Det är viktigt att inte bortse från. Sedan kan det vara intressant att höra vad Birgitta Ahlqvist säger om mitt tips här. Skulle vi inte när vi har internationella konferenser kunna påbjuda en frivillig kvotering så att också männen till hälften deltog?

Anf. 41 BIRGITTA AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är fel väg att gå att försöka få män in i kvinnodominerade yrken och höja lönerna på det sättet, även om så skulle ske. Vi måste ha en lagstiftning, och vi måste ha redskap, som vi tidigare har hört. JämO måste ha redskap som gör att vi kan få lika lön för likvärdigt arbete på ett helt annat sätt.

Däremot håller jag med Jonsson om att det har många andra värden att få in män på kvinnodominerade arbetsplatser. Det är helt klart. Men vi skall inte använda männen som ett redskap för att höja lönen för kvinnorna. Det känns verkligen fel.

Jag tycker också att det vore bra om man på något sätt kunde få både män och kvinnor att åka på dessa konferenser och att över huvud taget ställa upp i jämsällldhetsdebatten. Jag har ett exempel från EU-parlamentet där det fanns ett kvinnoutskott med 40 parlamentariker. Fem av dem var män och resten kvinnor. Kvinnorna drev alltså jämsällldhetsfrågorna. Så är det på många områden, och man skulle kunna trycka mycket hårdare på en jämnare fördelning mellan män och kvinnor.

Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Herr talman! Som relativt ny riksdagsledamot och ordförande för Kristdemokratiska Kvinnoförbundet känns det i dag som en högtid att delta i denna jämsällldhetsdebatt. För mig är feminismen, dvs. rörelsen för jämsällldhet för kvinnor, en etisk feminism. Jämsällldhet mellan kvinnor och män handlar om etik och moral och om att ge alla samma förutsättningar utifrån sina personliga möjligheter. Alla människors lika och unika människovärde gör att alla skall ha samma möjligheter. Kristdemokratiska Kvinnoförbundet framhåller därför en etisk feminism. En jämnare fördelning av män och kvinnor gagnar demokratin och tillför fler synsätt i politiken. Bredden och kvaliteten blir bättre.

I en rapport som jag läste som hette *Jämsällldhet men inte feminism – 600 unga kvinnor om kvinnosaken*, Timbro, säger Bodil Bryntesson så här: Att debatten ser ut som den gör i Sverige har naturligtvis många förklaringar. Det handlar om svensk feminisms historia, Vänsterns patent på jämsällldhetsåsikter, borgerlighetens defensiva tystnad på området samt massmediernas nyhetsvärdering som gynnar kändisar som ställer konkreta krav riktade mot staten.

Det är hög tid att borgerligheten höjer rösten på jämsällldhetsområdet och erbjuder en alternativ feminism. Underlag och efterfrågan finns redan – inte minst i den yngre generationen. Det är dags att bredda bilden av svensk feminism och ta vara på den optimism den unga generationen känner i jämsällldhetsfrågan!

Så långt Timbrorapporten som jag tycker att det ligger mycket bakom.

Herr talman! Dagens debatt har visat att det är kvinnorna som drar nitlotten på arbetsmarknaden. T.o.m. yngre kvinnor har svårare att få heltidsarbeten. Vi har inte uppnått lika lön för likvärdigt arbete. Vi har den mest könssegregerade arbetsmarknad vi någonsin kan ha, med kvinnor i den offentliga sektorn och män i den privata sektorn.

Sedan är det dessutom så att kvinnor inom den offentliga sektorn flyttar, exempelvis till Norge, på grund av arbetsmarknads- och löneläget. Det är inte bara civilingenjörsflytten som är oroande. Många civilingenjörer är i dag chefer och har höga löner, men tyvärr finns det inte så många kvinnliga civilingenjörer. Fördelningen bland nyantagna till forskarutbildning har blivit jämn. Men fortfarande är endast en tredjedel av de nytexaminerade kvinnor.

TCO har påtalat att kvinnliga medlemmar får sämre utdelning på utbildningen än befolkningen i övrigt. Kvinnors genomsnittliga timlön är

80 % av männens. Lokal och individuell lönesättning innebär faktiskt en risk att kvinnornas löner urholkas ännu mer, särskilt inom den offentliga sektorn.

Det känns positivt när t.ex. manliga chefer går in och påtalar att arbetsmarknadsklimatet blir bättre när kvinnor träder in, att arbetsmiljön blir trevligare osv. Det behövs manliga budbärare. Jag är glad för de män som deltar i debatten i dag. Jämställdheten är inte enbart en kvinnofråga.

Det är positivt att jämställdhetsfrågan i förskola och skola nu har hamnat i fokus. Jämställdhet och självförtroende är starkt förknippade. Den som vet att hon eller han kan stå på egna ben, har ett arbete med tryggad ekonomi osv. blir starkare i sitt eget självförtroende. Det är positivt att det finns kommuner som på allvar tagit tag i den könsneutrala arbetsvärderingen.

Hur ser det då ut i skolans värld? Det är den verklighet jag själv mest levt i. Skolan är ju en kulturbärande institution. Jag gjorde en enkät med elever i årskurs 7 på min skola. Där visade det sig att 72 % av killarna och 89 % av tjejerna tror att tjejer kan bli lika duktiga i teknik som killar. 89 % av killarna och 9 % av tjejerna tror att killar kan bli lika duktiga i språk som tjejer. 51 % av killarna tycker att jämställdheten blivit bättre i skolan under den egna skoltiden, liksom 46 % av tjejerna. Men 15 % av tjejerna anser sig någon gång ha blivit kränkt på grund av sitt kön. 72 % av tjejerna tycker att lärarna behöver lära sig mer om jämställdhet. 75 % tycker att detsamma gäller för eleverna. Att undervisningen anpassas mer till pojkarnas intressen tycker bara 20 % av tjejerna, men 57 % av dem tycker att pojkarna upptar större delen av elevtiden. Hälften av tjejerna tror att lärarna vet mer om sina pojkelever. Också denna enkät visar att jämställdhetsarbetet är en process som ständigt pågår även om den är enkel och gjord av mig själv.

Som vi har hört här tidigare börjar skolorna i dag att satsa på t.ex. 3R-metoden. R för representation, dvs. hur könsrepresentationen i vid bemärkelse ser ut, R för resurser, dvs. hur pengar, tid och plats fördelas samt R för reala, kvalitativa värden, dvs. vilka normer som formar verksamheten. Jag tycker att Svenska Kommunförbundet har tagit tag i detta på ett bra sätt.

Herr talman! Det är beklämmande att inte IT-sektorn har blivit den sektor där kvinnor och män arbetar sida vid sida. Att vårdsektorn skall bli jämställd inom de närmaste tio åren tror nog inte så många och inte heller att byggsektorn skall bli det. Men IT-sektorn skulle ha kunnat bli det med mera stimulans åt flickorna. Kvinnorna har funnits på kontoren. Kvinnorna har stansat in miljontals tecken. Kvinnor måste erövra mera mark i världens största nätverk.

IT-sektorn borde vara lösningen på diskrimineringen av unga kvinnor på arbetsmarknaden. En dubbelt så stor andel män som kvinnor i åldern 19–25 år har ett heltidsarbete, även om många i den åldern givetvis läser. Man ser redan där hur skillnaderna blir. Ändå är kvinnor mer välutbildade och avbryter sina studier i mindre omfattning än männen. Det har redan skett en *backlash* vad gäller jämställdheten. Unga kvinnor väljer, ibland ofrivilligt, att fortsätta att studera för att leva på studielån, trots en önskan om och kompetens för ett förvärsarbete.

Kvinnor kan inte längre nöja sig med att surfa i männens världar. IT-sektorn har enorma möjligheter. Kvinnor måste ha samma chans att

forma utbudet och använda redskapet som männen. Här måste kraftfulla stimulansåtgärder sättas in.

Jag satt t.ex. och pratade med några kvinnor i äldreomsorgen. De berättade om sitt nya datorprogram. Vi kom överens om att det inte stämde med deras rutiner och att det inte gav den nytta de trodde och önskade. Jag frågade mig då: Varför utformar inte kvinnor själva sina datorprogram? De vet exakt syftet med det och vad de behöver använda det till. Här är det viktigt att vi stimulerar kvinnor att ta tag i verktygen.

Herr talman! Maria Larsson har berört våra reservationer om föräldraledighet och meritvärdering för att ta till vara jämställdhetsfrågorna för ett familjevänligt samhälle. Jag instämmer helt i det hon har sagt.

Hon har även lyft in de hushållsnära tjänsterna. Det är viktigt att höja statusen även på det oavlönade arbetet. Begreppet ekonomiskt oberoende skall inte behöva betyda olika saker för män och kvinnor. Jag instämmer helt i det Maria Larsson har sagt om detta.

Anf. 43 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! För oss liberaler har frågan om jämställdhet alltid varit en djupt ideologisk fråga. Man kan säga att det går en röd tråd från Adolf Hedin, som 1867 krävde kvinnlig rösträtt, till Elver Jonsson, som i dag kräver större engagemang av papporna.

Jämställdhet handlar otroligt mycket om makt, och det handlar om frihet. Därför är liberal feminism en självklar del av den liberala ideologin. Mycket av makten vet vi i dag handlar om pengar. Det handlar om egna pengar, och det handlar om oberoende.

Regeringens misslyckande med jobben drabbar kvinnor värst. Det drabbar kvinnor direkt genom arbetslöshet, och det drabbar kvinnor indirekt genom den situation som i dag innebär att det är kvinnor som är mest beroende av att barnomsorg och äldreomsorg fungerar.

I dag har Sverige lägre sysselsättningsgrad än man har för kvinnorna i Schweiz. Det är få som vet det. Under hela förra mandatperioden lyckades vi i princip bara komma tillbaka till den situation på arbetsmarknaden som rådde när jobbuppgången bröts i början av Socialdemokraternas regeringsperiod, en total nettoökning på ungefär 57 000 personer. Hela den ökningen faller på männen. Det har netto inte tillkommit ett enda nytt jobb för kvinnor under hela denna regeringstid.

Statistiken visar också att kvinnligt företagande sjunker. Bara var fjärde företagare i Sverige är kvinna. Folkpartiet har gjort en Skopundersökning som visar att potentialen bland kvinnor är precis lika stor som bland män. Potentialen för kvinnor som arbetar i offentlig sektor är mycket stor. Många kvinnor funderar på att starta eget, men de avstår. Det är ingen slump, tror vi, att kvinnor drabbas värst av den socialdemokratiska politiken. Motståndet mot förändringar är som störst på de områden som skulle betyda mest för kvinnorna.

Vi hörde alla Göran Persson i valdebatten: Ekonomin går bra, fler får jobb, man får mer pengar. Då kan lillgrabben få en cykel, och mamma kan få en ny vinterkappa.

Det här visar just den monumentalt patriarkala attityden hos ledaren för den regering som kallar sig för världens mest jämställda. Mamma vill inte ha en ny vinterkappa. Mamma vill ha jobb, rättvis lön och bestämma själv vad hon skall använda sina pengar till.

Socialdemokraterna är mest negativa till de förbättringar och förändringar för företagande som skulle betyda mest för kvinnorna. De säger nej till t.ex. sänkta skatter inom tjänstesektorn. De säger nej till privata entreprenörer inom den offentligt finansierade sektorn. De säger nej till alla de regelförenklingar som skulle underlätta just för kvinnligt tjänsteföretagande, t.ex. att man skall kunna få F-skattsedel.

Sonja Franssons tidigare inlägg var mycket avslöjande. Det hon sade var att det är skillnad mellan att köpa en tjänst för att man inte kan utföra saken själv, då har man ett jämlikt förhållande, och att köpa en tjänst för att vinna tid. Då har man ett ojämlikt förhållande. Om jag just nu stod nere i bricklunchrestaurangen och lagade mat eller serverade skulle jag uppfatta det som en ren provokation. Alla vi som går dit för att äta gör det för att vinna tid. Vi kan alla laga vår mat själva, men vi går dit för att vinna tid.

Det är också avslöjande vilket synsätt man har på det som traditionellt är kvinnors uppgifter och det som kvinnor traditionellt har att sköta. Det som kvinnor gör kan alla göra, men det som män gör, det är svåra saker. Jag kan både måla fönsterbågar och putsa fönster. Jag har gjort det. Men jag kan försäkra att båda sakerna blir bättre om jag anlitar ett proffs.

Jag tror att det är det här synsättet, som är så avslöjande, som också är orsaken till att man från socialdemokratisk sida inte vill vidta de förändringar och skapa de möjligheter som skulle behövas för att *många* kvinnor skulle kunna få anställning eller kunna starta företag och driva dem inom en tjänstesektor.

Vi i Folkpartiet har, utöver allt det som Elver Jonsson har redogjort för, föreslagit: sänkt skatt på arbete i hela tjänstesektorn, F-skattsedel åt alla, förenklat regelverk och förenklade deklarationer för tjänsteföretagare. Bryt i praktiken de offentliga monopolen! Avveckla alla kommunala bolag! Värna inte om dem. Avveckla alla de bolag som konkurrerar med kvinnors företagande. Avskaffa sambeskattningen helt och hållet! Ta med dagislämningen när tiden för reseavdrag beräknas! Varför inte ändra bostadsbidragen? Det är en mycket aktuell fråga. Skifta de inkomstprövade bidragen mot generella barnbidrag och sänkta skatter! Det är någonting som verkligen ger kvinnor möjlighet att ta sig ut ur fattigdomsfällan, en fattigdomsfälla som visar just på bristen på jämsällldhet i den ekonomiska politiken.

Herr talman! Jag vill avsluta med att säga att liberal feminism inte behöver uppfinnas igen. Den har en månghundraårig historia. Den handlar precis om att både kvinnor och män måste få makt över sina egna liv och få makten att låta oss alla kunna vara människor.

Anf. 44 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Karin Pilsäter tar upp kvinnligt företagande och säger att kvinnors företagande har minskat. Jag har statistik framför mig som säger att andelen kvinnliga nyföretagare har ökat från 17 % till 28 % under 90-talet. Kvinnor startar årligen mellan 7 000 och 8 000 nya företag. Kvinnliga företagare skapar årligen 12 000 nya jobb. Det tycker jag är bra.

Dessutom står det att kvinnliga företagare finns i alla branscher. Det tycker jag också är bra. Jag tycker att det är viktigt att kvinnor genomsy-

rar hela arbetsmarknaden, inte bara hemtjänstsektorn, som man talar om här. Det är den man vill öppna. Vi måste öppna andra sektorer. Varför är det så få kvinnor i IT-branschen? Varför är det så få kvinnor inom forskningen? Det här är oerhört väsentligt. Vi socialdemokrater anser att vi ger verktyg och möjligheter att öppna de här marknaderna.

Varför är det enbart de i dag kvinnodominerade verksamheterna som man skall öppna skattevägen? Vi anser att kvinnor gör ett utmärkt arbete inom tjänstesektorn, inom vård- och omsorgssektorn. Men vi behöver ha fler män där i stället för fler kvinnor.

Det är utmärkt att kvinnor startar företag, och kvinnor kommer mer och mer att starta företag i framtiden. Det är jag övertygad om. Men varför, Karin Pilsäter, enbart hemtjänstsektorn för kvinnor?

Anf. 45 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Om Sonja Fransson hade lyssnat lika noga på mig som jag lyssnade på henne hade hon hört att jag knappt talade om hushållssektorn. Jag pratade om tjänstesektorn och kvinnligt företagande över huvud taget. Hushållssektorn är en liten del av det.

IT-branschen, som Sonja Fransson nämnde, och vård och omsorg är också tjänsteföretag. Vi vet att väldigt många kvinnor finns som arbetstagare eller som arbetslösa med yrken inom de sektorerna. Man skulle behöva underlätta för kvinnor som kanske behöver ett litet riskkapital, som behöver förenklade deklARATIONER för att slippa betala en förfärlig massa pengar till olika konsulter som skall hjälpa dem. Sanningen enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning – det är alltså inte jag som har varit ute och räknat själv, så det behöver inte sägas att statistiken är fel – är att under perioden oktober 1994–augusti 1998 har antalet kvinnor som är verksamma som företagare minskat med 24 000.

Det finns mycket statistik som man egentligen kan använda för att visa i stort sett vad man vill, men sanningen är att antalet kvinnor som bedriver företag har minskat. Det är bra att kvinnor startar företag. Men det är ännu bättre om villkoren är sådana att alla de kvinnor som vill starta företag kan göra det och att alla de kvinnor som har företag kan få dem att överleva. Andelen kvinnliga företagare sjönk från 29,4 % till 25 % under fyra år med socialdemokraterna. Man får också se siffrorna lite i relation till utgångsläget, inte bara se siffrorna i absoluta tal.

Jag vidhåller att ni säger nej till nästan varje förslag som läggs fram som rör kvinnor som vill ut på arbetsmarknaden för att slåss som småföretagare eller storföretagare. Ni gömmer er bakom att ni inte vill ha hushållstjänster, utan ni vill ha annat i stället. Men det där andra ni vill ha i stället vill ni också försvåra för. Det där snacket går inte.

Anf. 46 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Vi säger inte nej till hushållstjänster. Vi säger nej till skattereduktion. Vi tycker att skatter skall användas till annat. Det är precis det det hela handlar om.

Karin Pilsäter säger att kvinnorna inte finns kvar i sina företag. Kvinnliga och manliga nyföretagare överlever i lika hög grad. Ungefär 63 % finns kvar efter tre år enligt den statistik jag har framför mig. Det finns ingen skillnad. Kvinnor driver företag och behåller företagen på lika villkor och på samma sätt som männen.

Karin Pilsäter säger att vi inte gör något för att kvinnor lättare skall kunna starta företag. Vi har gjort en hel del bl.a. inom arbetsmarknadspolitiken. Kvinnor har möjlighet att starta eget under längre tid än män – just för att vi vill stimulera kvinnor att starta egna företag. Vi har gett möjlighet till bättre riskkapital, ett lån för just kvinnliga företagare. Kvinnor vill ofta inte ha så stora lån med så stora risker. Därför finns den möjligheten. Vi försöker stimulera kvinnorna på olika sätt. Men framför allt handlar det om kvinnliga mentorer som är egna företagare. Det skapas överallt i landet. Det är ett bra, självständigt initiativ ute i landet.

Anf. 47 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Precis som vi har hävdad hela tiden, har det visat sig i ett fullskaleförsök i Danmark att det inte kostar skattepengar att ta bort skatten på en verksamhet som i dag inte bedrivs på ett sådant sätt att det betalas in några skatter. Ett införande av en skattereduktion på 50 % av arbetskostnaden på hushållstjänster innebär inte att göra det i stället för någonting annat. Det handlar om att göra så i stället för att låta bli. Där säger ni nej. Det är det den frågan handlar om.

Ni säger inte att ni vill göra något annat i stället. Ni vill inte göra någonting alls. Men när det handlar om ROT-avdrag är det inte diskussion om vilket skattebortfall det skulle handla om. Den frågan kan ni inte springa ifrån hur mycket ni än försöker. Vill man skapa möjligheten eller inte? Det handlar inte om att väga mot andra alternativ.

Sonja Fransson tog upp kvinnolånen som ett exempel. De infördes av den borgerliga regeringen på förslag av ett centerpartistiskt statsråd. Det är bra att ni inte har avskaffat dem helt och hållet, även om ni under den förra mandatperioden skar ned de lånen.

Hur man än vrider och vänder på det hela försöker ni alltid komma runt med att det vi föreslår vill ni inte göra eftersom ni vill göra någonting annat i stället. Det ni vill göra i stället vill ni inte heller göra. Allt går ut på att kvinnor i dag inte har samma möjligheter som män till jobb och egen försörjning och därmed makt. De förändringar som skulle behövas vill ni för det mesta inte vara med på. Ni säger nej av andra dogmatiska, ideologiska skäl.

Anf. 48 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt att ge mig in i denna debatt, men efter flera ivriga påpekanden att det behövs fler män tog jag mig mod till det. Efter Elver Jonssons tidigare replikskifte tyckte jag att det fanns anledning att delta.

Först vill jag kort säga något om det Karin Pilsäter har varit inne på. Det är självklart att grunden för ett jämställt samhälle är att både kvinnor och män har möjlighet att få arbete. Diskussionen om hur fler arbeten kan skapas är viktig. Vi får anledning att återkomma till den.

Jag reagerade mot Elver Jonssons inlägg och liknande inlägg i debatten. Det gäller påståendet att det inte skulle vara tillåtet att starta eget. Någonstans måste det påståendet verifieras. Inom vilka branscher är det inte tillåtet, Elver Jonsson, att starta eget?

Uppenbarligen är detta sakligt fel. Elver Jonsson avser antagligen offentlig sektor och det som i dag är offentlig tjänsteproduktion. Det är

uppenbart att all tillgänglig statistik över utvecklingen av privata alternativ visar en ökning. Det är en felaktig argumentation.

Det viktigaste är att flera borgerliga debattörer i debatten har försökt att hänföra löneskillnader i samhället mellan män och kvinnor till att det finns en motsättning om man jobbar i privat eller offentlig sektor. Ni som har sagt detta i debatten skall slå en signal till fackförbundsordförandena och arbetsgivarordförandena på handelsområdet. Ni skall slå en signal till Hotell- och restauranganställdas förbund och förklara att detta inte har något med kvinnor och män att göra eller med kvinnodominerade sektorer och att de borde ha oerhört mycket högre löner eftersom det är en privat sektor. Det är den förklaringsmodell som finns.

Man förminskar betydelsen av motsättningar, den systematiska underordning av kvinnor som faktiskt finns. Det har föreslagits i debatten att det skall finnas en alternativ borgerlig feminism. Den alternativa borgerliga feminismen går uppenbarligen ut på att i första hand förneka att det finns systematisk underordning av kvinnor i samhället och i stället hänföra det till individer. I den mån det inte duger längre att säga att de är individer hänförs man till att kvinnor av onda socialdemokrater har tvingats in i offentlig sektor. Man skall glömma allting med systematisk underordning, glömma allting med kvinnor och män – det finns andra förklaringsmodeller. Det är att dölja verkligheten. Den som inte tycker så skall definitivt ringa till Handels och Hotell- och restauranganställdas förbund. De vet att det inte handlar om privat eller offentligt. Det handlar om systematisk underordning och stora löneskillnader. De skillnaderna måste vi gemensamt angripa.

Tyvär tycks det i denna debatt mest vara ett vänsterprojekt att i praktiken vilja angripa osakliga löneskillnader.

Anf. 49 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Martin Nilsson säger att av dagens debatt att döma är detta ett vänsterprojekt. Då är det en svag vänster. Det är inte en ordentlig smocka som har givits här, möjligen en liten enkel jobb – inte särskilt lång, enligt boxningsspråk.

Martin Nilsson visar ett förvånat ansikte och pekar på att det inte finns förbud mot att starta eget, det finns inte förbud för kvinnor att vara med i karriären. Det har jag inte påstått, men jag har sagt att det finns en rad hinder. Jag har pekat på den ovilja som socialdemokrater och den nuvarande regeringen har presterat under åren. Jag tog mig friheten att påminna om när socialdemokraterna drev ett mycket aktivt motstånd mot den aktiva jämställdhetslag som grundlades i 1979 års beslut. Det kan vara intressant att höra om Martin Nilsson hänger kvar vid socialdemokraterna från den tiden eller om han har låtit omvända sig och nu är helhjärtat för en aktiv jämställdhetspolitik.

Sedan var det tipset om att lyfta på luren och ringa. Jag ringer gärna till hotellägare och fackföreningsföreträdare för restauranganställda, men då kan väl Martin Nilsson passa på att ringa till regeringen? I Regeringskansliet där det är politiskt fritt fram att göra någonting av vänsterambitionerna är löneskillnaderna högst påtagliga. Skall vi bli överens i denna debatt, Martin Nilsson, att vi slår varsin signal?

Anf. 50 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Vi kan i och för sig ringa samtal, men det har inte med saken att göra. Problemet med Elver Jonssons inlägg är att han undviker det som jag faktiskt tog upp i anförandet. Elver Jonsson sade i replik med Birgitta Ahlqvist att det i vissa sektorer inte är tillåtet. Det kan vi sedan granska i protokollet. Nu backar Elver Jonsson. Det är bra, och det är hälsosamt – det finns inga branscher där det inte är tillåtet för kvinnor att starta eget.

Elver Jonsson kommenterade inte med ett ord att man genom att bara föra debatt om offentligt kontra privat undangömmar det som debatten egentligen borde handla om, nämligen den systematiska underordningen av löner som finns i såväl privat som offentlig sektor där kvinnor har lägre löner.

Elver Jonsson kan i sin återstående replik förklara varför kvinnor inom offentlig sektor – på grund av färre arbetsgivare – får lägre lön. Varför får kvinnor i privat sektor, där det uppenbarligen finns mer än en hotellkedja eller restaurang, fortfarande lägre lön?

Den förklaringsmodell som här har förts fram om att det bara handlar om en monopolsituation på arbetsmarknaden faller ju i bitar. Jag vill gärna ha en förklaring till det.

Diskussionen om jämställldhetslagen kan vi säkert ta. Jag tycker att jämställldhetslagen är bra, och jag vill förstärka den. Det kommer flera sådana förslag, som Sonja Fransson har sagt. Jag hoppas att vi då får se att Folkpartiet är lika radikalt nu som 1978. Det finns vissa indikationer på att så inte är fallet.

Anf. 51 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det är bra att Martin Nilsson nu ändå är med på att det skall göras aktiva insatser för jämställldheten. Det är bra att det uttalas av dagens unga socialdemokrater att man bryter med det som deras företrädare här sade för ett antal riksdagsår sedan.

Sedan säger Martin Nilsson att mina argument faller platt till marken därför att man inte får högre lön på den privata marknaden. Men det är väl inget tvivel om att den attityd som finns i samhället, i den offentliga och i den privata sektorn och genom de könsrollsmönster som vi har haft genom decennier och sekler, spiller över på alla sektorer. Därför tror jag inte att man kan göra det så enkelt som att säga att den privata sektorn inte har löst detta. Den lever självfallet med samma bekymmer.

Jag vill också ta upp detta med yrkesförbud. Jag sade att det de facto är det, genom att kvinnor inte tillåts öppna eget där det är socialdemokratiskt styre. På t.ex. manligt dominerade områden stimuleras man med en rad pengar, alltifrån ROT-avdrag till RAS-exemplet – som i och för sig var misslyckat – osv. Det är därför jag menar att vi de facto har ett yrkesförbud. Det intressanta är att socialdemokrater är snabba att vara med där det finns ”manliga” intressen men inte där det skulle vara ett ”kvinnligt” intresse att öppna en vidgad arbetsmarknad. Karin Pilsäter har tidigare här pekat tydligt på denna ovilja att undanröja de hinder som vi i dag har på arbetsmarknaden och som gör att vi har en väldigt ojämsällld arbetsmarknad.

Anf. 52 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Elver Jonsson säger att ”de facto” ökar andelen privata alternativ inom den offentligt finansierade sektorn. De facto gäller inte det som Elver Jonsson säger. De facto finns det inget yrkesförbud. Det är viktigt att få det fastslaget, och det är bra att vi kan vara överens om det.

Det andra som det är bra att vi är överens om är att löneskillnader mellan män och kvinnor inte handlar om huruvida det är privat eller offentligt. Löneskillnaderna finns både inom privat och offentligt. Följaktligen finns det andra förklaringsmodeller, och det är de förklaringsmodellerna som vi i en jämförelsedebatt i Sveriges riksdag 1999 borde sätta i fokus. De faktorerna har vi debatterat i liten utsträckning, och det är de faktorerna som somliga, medvetet eller omedvetet, väljer att förklara just med motsättningen mellan privat och offentligt. Det är synd och det är sorgligt, men det är bra om vi är överens om att det finns andra faktorer. Då kanske vi kan ta den diskussionen i nästa debatt.

Anf. 53 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Utöver vad Elver Jonsson sade vill jag bara poängtera för Martin Nilsson att det de facto är på det viset att sjuksköterskor som arbetar inom privat sektor har högre löner än sjuksköterskor som arbetar inom offentlig sektor. Detta är mycket väl statistiskt belagt. Samma sak gäller t.ex. forskollärare. Att det finns skillnader som framför allt beror på om man jobbar inom manligt dominerade sektorer eller inom kvinnligt dominerade sektorer är vi alla överens om, men det finns också skillnader som beror på om man inom samma sektor arbetar för en privat eller en offentlig arbetsgivare. Vi tycker också att det är en intressant fråga att lyfta fram. Det finns många andra exempel.

Martin Nilsson tog upp detta med att det inte skulle vara tillåtet att starta eget, och då vet vi att vi talar om framför allt tillåtet och möjligt i praktiken. Trots vad Lars Engqvist och Lars Isaksson skrev på Dagens Nyheters debattsida om att man skall öppna för flera privata alternativ är Martin Nilssons partikamrater ute i kommuner och landsting i praktiken ofta snabba att på alla sätt försvåra och förhindra. Trots detta ökar detta, men det ökar inte så fort och så mycket som det skulle kunna börja göra.

Det finns tillfällen då det inte är tillåtet för kvinnor att starta företag. Om det handlar om att de har affärsidéer som anses vara för allmänt hållna, har för få uppdragsgivare eller använder lånad utrustning anses de inte bedriva en verksamhet som kan definieras som näringsverksamhet. Då får de ingen F-skattsedel, och utan sådan kan man inte bedriva företagande. Det finns alltså ett formellt hinder för många kvinnor som vill bedriva företagande. En hel del kvinnors företagsidéer faller just inom de här kriterierna. Det är ett exempel på att regelverket inte är moderniserat och inte är up-to-date. Martin Nilsson och hans partikamrater har suttit i denna kammare och röstat nej till sådana förändringar.

Anf. 54 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Det är bra att Karin Pilsäter backar från det som Elver Jonsson sade tidigare om att det inte skulle vara tillåtet. Det är uppenbart att det är tillåtet. Om man tittar på statistiken är det också uppenbart att det exempelvis finns fler fristående skolor i Sverige i dag än vad det var

1994. Det är uppenbart; det finns i statistiken. Man kan hitta liknande inom vård och omsorg.

Karin Pilsäter kan säkert hitta enstaka exempel på någon annan konkret utveckling i någon enstaka kommun eller något enstaka landsting. Det är jag helt övertygad om. Jag tror att man hade kunnat göra det även vid andra tidpunkter och med andra regimer. Men det intressanta är att det på det sättet finns en vidgad arbetsmarknad.

Det intressanta är att förklara dessa löneskillnader. Karin Pilsäter lyfter då upp ett par enstaka exempel på yrkesgrupper. Jag har inte sett den statistiken, men min grundläggande förklaring är att detta inte förklarar löneskillnader mellan män och kvinnor i samhället.

Om man vill föra den diskussionen och vill åtgärda de skillnader som finns, måste man också se det grundläggande problemet. Det är att det finns för få kvinnliga chefer, exempelvis inom det privata näringslivet, och för få kvinnor som är med där lönerna sätts. Det finns rakt igenom en systematisk grundordning, och den måste brytas. Den måste brytas också med politiska insatser. Det är vi beredda att göra. Vi gör det bl.a. genom en skärpning av jämstöldhetslagen.

Jag reagerade mot att man väljer att inte se de brister som faktiskt finns. Man väljer att förklara ojämlikhet i samhället och omotiverade löneskillnader med andra faktorer än vad som egentligen gäller för att bortse från det verkliga problemet. Det skall bli intressant att se hur Folkpartiet reagerar på de förslag som kommer när det gäller jämstöldhetslagen, med förändringar och skärpningar av den. Jag tror att det behövs, och det är viktiga insatser för att minska dessa löneskillnader.

Anf. 55 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Nu försöker Martin Nilsson få det att låta som om vi skulle vara motståndare till att skärpa jämstöldhetslagen. Som Elver Jonsson påpekar var det vi som drev igenom att den kom till över huvud taget och Martin Nilssons partiföreträdare som röstade nej. Vi har fått baxa Socialdemokraterna framför oss i varenda viktig jämstöldhetsfråga under de senaste 130 åren. De som har anledning att bevisa sin inställning är knappast vi utan snarare ni.

Det var också intressant att höra att Martin Nilsson helt plötsligt intresserar sig för jämstöldhet för direktörer. Det är ett nyvaknat intresse från den socialdemokratiska sidan. Men det är välkommet att ta upp också den debatten.

Vad Martin Nilsson nu gör, precis som alla andra socialdemokrater, är att alltid välja att bortse från den stora debatten, att välja ut en liten detalj, att lyfta upp den och hävda att den är felaktig och att ta det till intäkt för att inte göra någonting över huvud taget. Det är väl ingen folkpartist som har påstått något annat än att de orättvisa löneskillnaderna beror på de stora strukturella problemen i hela samhället. Men det finns också ett strukturproblem som består i att kvinnor i kvinnodominerade sektorer får lägre lön om arbetsgivarna är Martin Nilsson och hans partikamrater än om de är privata företag. Detta måste ni erkänna och vilja ta tag i för att kunna förändra den löneskillnaden.

Anf. 56 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag kan säga till Karin Pilsäter att jag är ganska stolt och glad över att Folkpartiet inte lyckades baxa Socialdemokraterna med sig i den stora jämställdhetsreformen om vårdnadsbidraget när den genomfördes av Bengt Westerberg. Sedan får Folkpartiet diskutera vilka jämställdhetsreformer som de har anledning att vara stolta över.

Jag tycker att maxtaxa inom barnomsorgen vore välkommen som en viktig jämställdhetsreform, om Folkpartiet hade ställt sig bakom den. Men det finns anledning att återkomma till sådana diskussioner. Diskussionen om att somliga har drivit igenom all jämställdhetspolitik och att somliga inte har gjort det är något förenklad och dessutom något felaktig. När det gäller näringslivet vill jag bara ta ett exempel till. Det är faktiskt under vår regering som det har satsats en hel del pengar exempelvis på näringslivsprojekt för att man skall få fram fler kvinnliga chefer. Jag tycker att det är ett ganska bra projekt, och det visar att det behövs. Det finns rätt många sådana områden.

Det är klart att man kan diskutera olika orsakssamband, och man skall göra det. Det finns säkert flera olika faktorer bakom löneskillnader. Om man ser att det finns tydliga löneskillnader mellan män och kvinnor duger det inte som förklaringsmodell att säga att det beror på skillnader mellan privat och offentligt, så som många debattörer i denna debatt har försökt göra. Då måste man försöka se djupare. Man måste försöka se att det finns en systematisk underordning av kvinnor när det gäller lönesättning i samhället. Då måste man vara beredd att åtgärda det.

Jag tror att många kvinnor som jobbar inom den privata sektorn – inom hotell och restaurang, inom handel, inom frisöryrket osv. – som tycker att de är lönediskriminerade känner att den förklaringsmodell som Karin Pilsäter m.fl. har försökt lägga fram som en av de avgörande i detta sammanhang, nämligen att skillnaden beror på om arbetsgivaren är privat eller offentlig, inte duger. Det handlar om systematisk lönediskriminering, och då skall man faktiskt också åtgärda det samhällsfenomenet.

Anf. 57 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Herr talman! Till Martin Nilsson vill jag säga att jag inte förstår varför frågan om likalönsprincipen och rätten att välja ett heltidsarbete för att kunna försörja sig inte är en etisk fråga. Också valfrihet är en etisk fråga. Jag förstår inte att socialdemokraterna hela tiden kan tillåta undervärdering av den offentliga sektorn.

Martin Nilsson tar fram Handelsanställdas förbund som normgivande för det privata. Vad gäller SKTF:s statistik kan jag säga att den genomsnittliga lönen i landstingen 1994 var 15 010 för kvinnor och 20 905 för män. Det innebär en löneskillnad på 70 740 kr. Man tar inte hänsyn till ålder eller befattning.

Tittar man på manliga och kvinnliga ekonomer, kamrerer och ekonomisekreterare ser man att det handlar om en skillnad på 1 500 kr i månaden. Manliga sjukgymnaster tjänade drygt 2 000 kr mer i månaden. Manliga föreståndare på fritids tjänade mer än kvinnliga kolleger.

Tittar vi på Lärarförbundet ser vi att den individuella lönesättningen innebär en risk för att traditionella värderingar som gynnar män medvetet eller omedvetet nu slår igenom i lönesättningen.

Tittar vi på Vårdförbundet ser vi att statistik över anställda i landsting och kommuner visar att de yngre tjejerna har lite mer i lön – 42 kr. För kvinnor och män mellan 25 och 29 år är medellönen lika stor. Sedan ökar männen löner, och de ligger konsekvent över kvinnornas ända till pensionen. Detta är de förbund som skall ta till vara de offentliganställdas intressen.

Anf. 58 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Bara för att klargöra vad jag menar vill jag säga att det inte är jag som har hävdad att offentliga sektorn skulle vara ett föredöme framför den privata. Det är viktigt att komma ihåg i denna debatt. Det är andra debattörer som har hävdad att vi klarar problematiken bara verksamheten blir privat och utsätts för konkurrens.

Det var det jag angrep. Jag tyckte att det var att bortse från själva kärnan, nämligen att det i alla delar av samhället, inklusive den offentliga, som nämnts här, finns former av lönediskriminering. Den måste angripas med systematiskt arbete hos arbetsgivaren, men också med en skarp lagstiftning.

När man bortser från detta blir det för mig en icke-feminism. Jag tror att det var ledamoten som sade att man ville ha en borgerlig alternativ feminism. För mig blir den faktiskt obegriplig. Om man väljer att hela tiden försöka bortse från den systematiska underordningen är det icke en feminism. Man ser inte att kvinnor systematiskt, på grund just av att de är kvinnor, har lägre löner. Man försöker hitta andra förklaringsmodeller.

Det var det jag pekade på. Man säger att privat sektor är mycket bättre i alla lägen och att man klarar lönediskrimineringen bara man omvandlar offentligt till privat och låter det bli mer konkurrensutsatt. Då hävdar jag att man har fel. Jag har aldrig hävdad att den offentliga sektorn är idealisk på något sätt.

Anf. 59 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Herr talman! Martin Nilsson! När ni nu ser att den offentliga sektorn inte kan klara detta och att orättvisorna fortfarande kvarstår måste ni förstå att man inte kan ändra attityder genom att enbart komma med krav och lagstiftning. Det behövs en alternativ feminism mot röststrumpfeminismen. Vi måste visa att kvinnor kan ta sig fram, att kvinnor kan få högre löner och att kvinnliga chefer kan komma fram i konkurrens, och vi måste bryta den systematiska underordningen.

Då är det mycket effektivt att låta kvinnor inom den offentliga sektorn bryta sig ur, skapa avknoppning och bilda egna små företag. Vi skall satsa på de företag som kvinnor startar inom den privata sektorn och inte vara motståndare till verksamhet inom vissa delar av tjänstesektorn.

Anf. 60 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag tror mig nästan kunna lova Ulla-Britt Hagström att det inte är de feministiska röststrumporna som hindrar kvinnliga chefer i näringslivet. Det är viktigt att komma ihåg att det inte är Agneta Stark eller Ebba Witt-Brattström, eller vem som nu skulle kunna inlemmas i det begrepp som Ulla-Britt Hagström tar upp, som tillsätter chefer i det svenska näringslivet. Det är för det första viktigt att komma ihåg.

För det andra vill jag säga att den borgerliga alternativa feminism som Timbro och kristdemokraterna tycks ha skapat i skön förening uppenbarligen inkluderar synsättet att man klarar lönediskrimineringen bara man utsätter verksamhet för konkurrens och tillåter mer privat verksamhet. Det Ulla-Britt Hagström säger är att det offentliga inte klarar detta och att vi därför skall ha privat verksamhet. Men det privata klarar det uppenbarligen inte heller. Det har Ulla-Britt Hagström och flera debattörer i denna debatt inget direkt svar på.

Mitt svar på den frågan skulle vara att det finns patriarkala strukturer i samhället som gör att kvinnor systematiskt är underordnade när det gäller löner. Då gäller det att komma till rätta med den systematiska underordningen. Det handlar om en rad olika politikområden. Jag tycker ändå att vi presenterar en hel del av dem – däribland en stark lagstiftning, som är till för att vi skall komma till rätta med konkreta lönediskrimineringsärenden. Det tror jag att vi får anledning att återkomma till senare i denna debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Personuppgiftslagen

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU15
Personuppgiftslagen

Personuppgiftslagen

Anf. 61 PER LAGER (mp):

Herr talman! Utvecklingen inom informationstekniken går med en rasande fart. Den blir kraftfullare, enklare att hantera, billigare och därmed också tillgänglig för alltfler och ett naturligt sätt att kommunicera. Lagstiftningen har därför också hamnat på efterkälken.

Detta betänkande – KU15 – om personuppgiftslagen har sin direkta anledning i EG-direktivet från 1995 om skydd för enskilda med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter. Tyvärr kunde vi redan vid införandet av personuppgiftslagen den 24 oktober 1998 vara överens om att direktivet inte höll måttet och att en revidering måste ske.

Det skrevs motioner under allmänna motionstiden, en något nyvaknad debatt seglade upp i medierna, och det stormade ganska rejält i våra elektroniska brevlådor under hösten. Det utskottsinitiativ som blev något av en självklarhet och formellt initierades av Centern innebar att utskottet gjorde vad som lät sig göras för att ta itu med problemet, bl.a. en offentlig utfrågning den 8 december, varifrån protokollet finns bilagt till betänkandet.

Utskottet har också under ärendebehandlingen i huvudsak blivit överens framför allt om att en förändring av personuppgiftslagen bör komma till stånd med inriktning mot en lagstiftning i en mer uppdaterad och modern tappning, bort från den s.k. hanteringsmodellen, som på förhand uppfattades som föråldrad och dömd att misslyckas och heller inte respekterades, i riktning mot en s.k. missbruksmodell.

Detta krävs med tanke på att informationstekniken i dag mer bör ses som en kommunikationsteknik än en databehandlingsteknik. I stället för att utgå ifrån att allt är förbjudet som inte är tillåtet bör inriktningen alltså vara att allt är tillåtet som inte är förbjudet. Det är också överensstämmande med svensk rättstradition.

Datainspektionen har haft i uppdrag att se över lagen och behovet av undantag från förbudet i 33 § mot överföring av personuppgifter till tredje land. Rapporten kom för några dagar sedan och skall remissbehandlas. Inspektionen föreslår bl.a. generella undantag för s.k. harmlösa uppgifter i personuppgiftsförordningen och särskilda undantag för kommunernas information. Däremot innebär inte inspektionens förslag några ändringar av bestämmelserna i personuppgiftslagen, bara att vissa undantag görs med stöd av lagens bestämmelser. Hittills har, enligt rapporten, bara några enstaka allvarliga kränkningar uppdragats och anmälts till polis och åklagare.

Det IT-rättsliga observatoriets skrivelse och rapport till regeringen, med kommentarer av IT-kommissionen, från februari i år pekar på behovet av att aktivt följa upp direktivet och att skyndsamt få till stånd ändringar och förtydliganden, detta oaktat den treåriga övergångstiden för automatiserad behandling av personuppgifter. Tiden rinner snabbt i väg, herr talman, och regeringen har nu ansvaret.

Utskottet är alltså i huvudsak överens, och jag skall inte gå tillbaka till ruta 1 och den debatt som följde på regeringens förslag för snart ett år sedan. Det är inte fruktbart. Ändå har Miljöpartiet fogat en reservation till betänkandet för att peka på ett särskilt problem som vi tycker bör hanteras på annorlunda vis. Det handlar om begreppet manuellt register.

Enligt direktivet avses varje strukturerad samling av personuppgifter som är tillgänglig enligt särskilda kriterier, oavsett om samlingen är centraliserad, decentraliserad eller spridd på grundval av funktionella eller geografiska förhållanden. Det här känns inte bra. Begreppet har inte getts någon entydig definition i personuppgiftslagen.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att det ankommer på rättstillämpningen att uttolka vad som närmare skall förstås med manuellt register och utgår från att regeringen följer utvecklingen i rättspraxis. Det är en bakvänd ordning, enligt mitt förmenande.

Datainspektionen anser också att det inte alls är klart vad som menas med manuellt register, vilket är ganska allvarligt. Som det nu ser ut lägger man tolkningen på "kriterier" – ett manuellt register måste vara sökbar på fler sätt än ett, dvs. man skall kunna söka personer inte bara på namnet. Telefonkatalogen t.ex. räknas därför inte som ett manuellt register. Men om det funnes ytterligare ett sökkriterium vore frågan plötsligt öppen. Här finns säkert en hop möjliga varianter med manuella register som skulle kunna falla under personuppgiftslagen och där tillstånd krävs. Ett ingripande från Datainspektionen förutsätter dock att det också rör sig om s.k. känsliga personuppgifter. Här finns det en särskild kränkingskatalog som man hänvisar till.

När det gäller de redan upprättade manuella registren, som har en övergångsperiod på sju år, är de befriade under den här tiden. Men vad händer sedan? De nya registren omfattas direkt av personuppgiftslagen. Här kommer Datainspektionen, som alltså nu också är tillsynsmyndighet,

sannolikt att stöta på problem med registerbegreppet med anledning av dessa oklarheter.

I min reservation påpekar jag att detta skulle kunna undvikas genom att man, inom EG-direktivets ram, i lag preciserar vad som skall avses med begreppet manuellt register. Eftersom jag ändå tror att detta och liknande problem måste och därför kommer att kunna lösas, nöjer jag mig här och nu med att ha markerat problemet i reservationen och yrkar därför inte särskilt bifall till denna.

Herr talman! Det finns, som jag ser det, ett betydligt större problem med personuppgiftslagen. Det gäller förhållandet mellan direktivet och den svenska offentlighetsprincipen – något som Lagrådet och andra remissinstanser särskilt påpekat och som Miljöpartiet uttryckt i det särskilda yttrande som bilagts betänkandet, vilket också fp har ställt sig bakom.

Den öppenhet som vi har haft med offentlighetsprincipen genom de senaste århundradena är kanske något av det bästa Sverige bidragit med i västvärldens historia på det här området. Den, liksom yttrande- och tryckfriheten, måste försvaras. Regeringen har, som jag förstått, inte uppfattat problemet som allvarligt och anser sig i förhandlingarna ha fått till stånd sådana lösningar att det inte föreligger någon oförenlighet mellan direktivet och offentlighetsprincipen. Men det är just precis vad det gör! Om detta råder knappast juridisk oenighet. Någon egentlig lösning på problemet har dock ännu inte presenterats.

Vid en konflikt mellan direktivet och den svenska offentlighetsprincipen får vi tyvärr räkna med att det är den senare, och därmed den svenska grundlagen, som förlorar i EG-domstolen. Enligt Lagrådet är det sannolikt så. Men – återigen – här finns politiska förhoppningar om att Sverige ändå med framgång borde kunna hävda den centrala ställning som offentlighetsprincipen har i vårt konstitutionella system.

I betänkandet har utskottet uttalat att regeringen därför med kraft skall verka inom EU för att en revidering av EG-direktivet sker. Den skrivningen, herr talman, är jag nöjd med. Jag utgår från att regeringen i detta sammanhang försäkras om att ett nytt direktiv utformas så att det inte kommer att föreligga någon som helst tveksamhet när det gäller dess förenlighet med den svenska offentlighetsprincipen.

Anf. 62 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Herr talman! Personuppgiftslagen, PUL förkortad, gäller från den 24 oktober förra året. Det har Per Lager också informerat om. Det torde också stora delar av svenska folket vara medvetna om, inte minst genom den mediedebatt som har förevarit. Lagen har alltså inte varit verksam ens sex månader. Rättspraxis har ännu inte hunnit utvecklas. Tillämpningsföreskrifter och regelverk är fortfarande under framtagande.

Det är nog ganska ovanligt att riksdagen efter så pass kort tid återkommer till regeringen i ett lagstiftningsärende.

Det är ett enigt utskott som lägger fram detta betänkande. Vi gör det för att markera att takten och tempot måste hållas högt. Det måste hållas högt för att undanröja problem och svårigheter med personuppgiftslagen. Vi gör det därför att vi ser att den nya, snabba teknikutvecklingen och de stora möjligheter den erbjuder i människans och samhällets tjänst måste ha riksdagens stöd.

Konstitutionsutskottet behandlar i KU15 ett ganska stort antal motioner från den allmänna motionstiden i höstas. Det är motioner som rör personuppgiftslagen och också andra integritetsfrågor. Utskottet tillstyrker tre motioner och föreslår bl.a. två tillkännagivanden till regeringen.

Det första tillkännagivandet som föreslås är att regeringen inom EU med kraft skall verka för en revidering av direktivet. Tidigare har såväl regeringen som utskottet framhållit – regeringen i propositionen och utskottet i ett tidigare betänkande – att EG-direktivet var omodernt och släpade efter i den snabba teknikutvecklingen på området.

Även om regeringen och riksdagen har starka krav och höga ambitioner vad gäller EG-direktivets behov av en revidering är det nog realistiskt att föreställa sig att det är en process på lite längre sikt. Vad vi vet är att kommissionen avser att återkomma till medlemsländerna hösten 2001 för en utvärdering av direktivet och dess genomförande. Utskottet förutsätter att Sverige, dvs. regeringen, använder alla möjligheter och alla tillfällen för att driva och påskynda en modernisering av direktivet. Syftet är enligt vår mening att åstadkomma en mer teknikberoende lagstiftning till skydd för den personliga integriteten.

Det andra tillkännagivandet som utskottet föreslår handlar om behovet av förändring i det kortare perspektivet, dvs. skyndsamt.

Utskottet utgår från att regeringen håller ett högt tempo för att inom EG-direktivets ram så långt det är möjligt, som vi skriver, arbeta fram förändringar av personuppgiftslagen och dess regelverk som tar sikte på att beivra missbruk.

Herr talman! Just frågan om valet av lagstiftningsmodell har varit under diskussion hela tiden, också förstås i den starka proteststormen från medierna och den växande skaran av Internetanvändare.

I kammarens debatt inför beslutet, alltså för ett år sedan i april, om en ny personuppgiftslag var vi alla överens om önskvärdheten av en framtida missbrukslagstiftning. Regeringen liksom utskottsmajoriteten konstaterade att det av flera skäl vid det tillfället inte var möjligt. Det fanns t.ex. inget sådant förslag färdigt, genomtänkt och utarbetat, som det hade gått att få gehör för vare sig i EU eller här hemma.

I februari i år fick regeringen det IT-rättsliga observatoriets skrivelse om bl.a. utformningen av en missbruksmodell för personuppgiftsskyddet. Den tycker jag är ett bra underlag för det fortsatta arbetet. Det är enligt observatoriet inte enkelt eller entydigt att utforma en generell missbrukslagstiftning. Möjligtvis löser en sådan modell en hel del av de problem som vi har i dag. Men den kommer att skapa andra.

I den allmänna debatten och även här i kammaren har det ibland framställts som om en missbruksmodell är lösningen med stort L och som borde ha införts för länge sedan. Jag är också en av de motionärer som önskar och kräver en lagstiftning i den riktningen. Men jag tror alltså inte att det är så helt enkelt och problemfritt.

Utskottet konstaterar att Datainspektionen den 1 mars överlämnat sitt förslag till regeringen. Det gäller förslag till ändringar i personuppgiftsförordningen som avser undantag för s.k. harmlösa uppgifter på Internet. Datainspektionen föreslår generella föreskrifter enligt gamla datalagen och den praxis som har utvecklats och som bildat utgångspunkt för Datainspektionens förslag om undantag i 33 § personuppgiftslagen. Jag tycker

att de diskussioner och avvägningar som framkommer i Datainspektionens rapport är intressanta.

Justitiedepartementet har nu snabbt – efter en vecka – sänt ut Datainspektionens rapport på remiss till ett femtiotal berörda instanser, och remisstiden går ut den 7 april. Regeringen har därefter för avsikt att göra nödvändiga förändringar i förordningen.

Herr talman! Som utskottet skriver i betänkandet är det också möjligt för regeringen att föreslå mer omfattande förändringar i personuppgiftslagen.

Jag skall göra en kort kommentar till betänkandets enda lilla reservation. Miljöpartiet efterlyser där en entydig definition av begreppet manuellt register. Utskottet konstaterar att det i personuppgiftslagen är direktivets innebörd som gäller. Det skall alltså vara en strukturerad samling, och den skall vara tillgänglig enligt flera särskilda kriterier. Detta redogjorde också Per Lager för. Utskottet säger också att rättstillämpningen och utvecklingen i praxis blir betydelsefulla. Då säger Per Lager att det är en omvänd ordning. Men jag menar att den ordningen är den vanliga när erfarenhet saknas. Då är det tolkningar som måste till. Och personuppgiftslagens övergångsbestämmelser medger att arbetet med registerförfattningarna ändå tar lite tid. I fråga om personuppgiftslagen kan vi väl vara överens om att det var bra att vi från Sveriges sida valde att utnyttja den tillgängliga tiden för övergångsbestämmelserna. Men, och det är viktigt, och där håller jag helt med Per Lager, detta arbete måste bedrivas intensivt och skyndsamt.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga något om offentlighetsprincipen, och jag gör det därför att det är en stor och viktig fråga, och jag gör det med anledning av det särskilda yttrande som finns i betänkandet från Folkpartiet och Miljöpartiet.

Folkpartiet och Miljöpartiet vill att Sverige i arbetet för ett reviderat EG-direktiv skall försäkra sig om att det inte föreligger någon tveksamhet när det gäller dess förenlighet med offentlighetsprincipen.

I sak är det en uppfattning som även jag har, men jag tycker också att det i nuläget är att slå in öppna dörrar. När det gäller direktivet och offentlighetsprincipen ligger nämligen Sveriges klart uttalade och kända hållning fast. Den dåvarande regeringen, alltså vid medlemskapsförhandlingarna, och alla led därefter – den nuvarande regeringen som också lyckades få med offentlighetsintresset i ingressen punkt 72 i det direktiv som gäller från 1995 och KU i sitt uttalande i samband med EU-inträdet – framhåller entydigt offentlighetsprincipens grundläggande betydelse för det svenska statskicket.

Per Lager hänvisar till Lagrådets yttrande inför det första beslutet om personuppgiftslagen. Jag kunde inte heller hos Lagrådet entydigt utläsa att man bestämt sade att detta strider mot den svenska offentlighetsprincipen. Tvärtom använder Lagrådet uttryck som att regeringens ställningstagande ter sig pressat och torde inte, osv. Det var alltså från Lagrådets sida inte alls en alldeles tvärsäker och tydlig tolkning.

Sverige driver i alla sammanhang frågan om öppenhet inom EU. Då, nu och i det fortsatta arbetet gäller det. Utecklingen inom EU går också i den riktningen, alltså mot större öppenhet. Någon annan utvecklingslinje är helt omöjlig enligt min uppfattning.

I debatten i april hävdade jag att frågan om öppenhet också har en djup politisk innebörd som gör att tiden talar för vår hållning i denna fråga. Det är inte enbart en juridisk bedömning eller en domstolsbedömning som, om en prövning skulle ske, kommer att avgöra utslaget.

Herr talman! För övrigt är det ett enigt utskott som står bakom konstitutionsutskottets betänkande 15, vilket jag tycker är trevligt, och jag yrkar bifall till hemställan i dess helhet.

Anf. 63 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Jag skall bara kortfattat kommentera Barbro Hietala Nordlunds kommentar till mitt anförande och till den reservation och det särskilda yttrande som jag har i betänkandet.

När det gäller manuella register är det ett olyckligt sätt att lösa ett problem genom att invänta praxis. Under vägen kommer det så att säga att kunna ske olyckor. Det är mycket bättre att man preciserar vilka kriterier som skall gälla. Nu finns inte det. Det finns med mycket vagt i utredningen från början tror jag. Men sedan hänvisas det till direktivet. Jag menar alltså att den ordningen är lite bakvänd. Jag kan acceptera den som den nu är, men jag menar att det inte är den rätta modellen som man borde ha.

Beträffande Lagrådets inställning till hur offentlighetsprincipen står sig gentemot direktivet, kan jag läsa vad Lagrådet har skrivit. Man skriver:

Enligt Lagrådets mening kan man emellertid inte utgå från att EG-domstolen vid en konflikt mellan förevarande direktiv och den svenska offentlighetsprincipen skulle finna att direktivet får vika.

Det tycker jag är ganska klart, och detta vill jag särskilt poängtera, eftersom jag menar att man måste göra en insats när det gäller förändringarna, och här måste Sverige oerhört starkt hävda vår viktiga offentlighetsprincip.

Anf. 64 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Det är inte så, Per Lager, att det är helt utan precisering när det gäller manuella register. Det framgår tydligt att flera kriterier måste gälla och att det måste vara en samling. Per Lager och Peter Eriksson exemplifierar i sin motion i frågan med en samling lösa papper som skulle kunna bli underställd personuppgiftslagens tillämpningsområde. Men så långt har både utvecklingen och diskussionen hittills gått att det är alldeles uppenbart att det inte är fråga om det. I stället måste det vara en strukturerad beständig samling. Det handlar således inte om lösa papper.

Jag utgår från att det arbete som nu pågår kommer att ge besked om vad som gäller. I Sverige är vi lite ovana vid det här. Jag har förstått att det därför är bra med en övergångstid. Innan den löper ut skall man ha löst detta.

Anf. 65 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt anförande kan man inte säga att t.ex. telefonkatalogen är ett manuellt register. Man söker på namn, ingenting annat. Men det finns en rad register där man kan söka på flera olika krite-

rier. Då är man plötsligt så att säga ute på hal is, för då kan det vara fråga om ett manuellt register.

Vad som sedan tillkommer är detta med om det är känsliga uppgifter. Här finns det ingenting klart utsagt. Jag nämnde också den kränkingskatalog som finns. Här får man således invänta rättspraxis.

Vad jag vänt mig emot är att det kanske kommer att kosta en del olycksfall på vägen, vilket inte någon är betjänt av. Det hade därför kanske varit bra om man redan från början hade försökt att precisera vad som menas med begreppet manuellt register.

Anf. 66 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Detta med att det hade varit bra om man hade försökt att precisera låter sig inte så enkelt göras. Det måste bli mitt budskap utifrån den tolkning som har getts på det här området. Arbete pågår, och självklart kommer det att framgå hur det förhåller sig.

Per Lager har ställt frågor med anledning av begreppet manuellt register, men svar på de frågorna kan inte avkrävas oss som är förtroendevalda, utan det här är ett arbete som fortlöper bland de sakkunniga på området. Jag vet bestämt att man är inne i ett intensivt arbete.

Anf. 67 INGER RENÉ (m):

Herr talman! En sådan här diskussion blir med nödvändighet ganska teknisk. Låt mig därför få börja från ett helt annat håll. Jag skulle nämligen vilja börja med en hyllning till de möjligheter som IT i dag ger oss: en kunskapsbank som är ofantlig och en möjlighet att knyta kontakter över hela världen som är obegränsad. Det är ett äventyr i sig att följa arbetet i en skolklass som genom IT har vänner i länder långt borta. När det gäller den ökade förståelsen för andra förhållanden är det inte osökt att i sammanhanget tala om ett fredsprojekt.

Detta är ett område där ungdomar, också ganska unga ungdomar, än så länge har möjlighet att briljera över vuxenvärlden och inte minst slå sina lärare på fingrarna, vilket emellanåt kanske kan vara bra för självkänslan. Detta i sin tur beror på att utvecklingen har gått, och går, så svindlande fort att vi är många som har svårt att hänga med. Några jämförelser är kanske på sin plats.

Den ursprungliga datalagen skrevs för ett samhälle med omkring hundra stordatorer som inte stod i förbindelse med varandra. Nästan så såg det faktiskt ut när EG-direktivet började diskuteras. I dag ”pratar” hundratusentals datorer oavbrutet med varandra. En PC-generation handlar om tre–sex månader.

År 1995, när direktivet antogs, använde 5 % av svenskarna Internet. Några år senare, när Datalagskommittén i mars 1997 avlämnade sin rapport, hade ungefär 25 % av oss Internet. När vi för drygt ett år sedan beslutade om PUL var siffran hela 40 %. Så har utvecklingen sett ut. Ingenting säger att den kommer att bromsas upp det minsta. För de flesta av oss räcker nog inte fantasin till för att vi skall kunna föreställa oss vad som kommer att komma på detta område.

Det är därför inte så egendomligt att det EG-direktiv som antogs 1995 är hopplöst föråldrat 1999 och inte heller att Datalagskommittén fann det för gott att använda ett ord som obsolet om den modell för lagstiftningen som man valde. Nu sägs många snälla ord om missbruksmodellen. Synd

då, tycker jag, att man inte ansåg att tiden räckte till för att, i stället för den statiska hanteringsmodell som valdes, pröva en missbruksmodell som reglerar missbruk, inte bruk, som vi moderater föreslagit.

Det är dock inte nödvändigt att gå in i en diskussion om det som har varit. I stället konstaterar jag bara att den lag som vi i våras beslutade om och som trädde i kraft den 24 oktober i höstas i olika stycken är föråldrad och bör reformeras.

Det är mot den bakgrunden inte förvånande att det under allmänna motionstiden från samtliga partier kom in inte mindre än 15 motioner med önskemål om förändringar av PUL. Under hösten föreslog Centern och Moderaterna i KU att utskottet skulle ta ett initiativ till en översyn av lagen.

Under tiden hade Datainspektionen – mot bakgrund av att kommunerna har behov av att med hjälp av IT kunna informera kommuninvånarna om den kommunala verksamheten – i en skrivelse till regeringen redan den 26 mars 1998 föreslagit bl.a. att en särskild lagstiftning skulle skapas för att ge kommunerna möjlighet att sprida vissa handlingar över Internet. I skrivelsen påpekade också Datainspektionen att direktivet innehåller en möjlighet att göra undantag från överföringsförbudet för överföringar från offentliga register.

Lite senare skrev Datainspektionen till regeringen och pekade på att även enskilda har motsvarande intresse av att kunna förse allmänheten med information via Internet och att det närmast är stötande att möjligheterna att t.ex. informera om vem som fått nobelpriset är begränsade, särskilt när integritetsrisker saknas.

Den 22 oktober, två dagar före lagens ikraftträdande, gav så regeringen Datainspektionen ett uppdrag som i stort sett överensstämmer med dess skrivelse.

Herr talman! Datainspektionen var färdig med sitt svar den 1 mars. Det är nu ute på en mycket kort och, får vi hoppas, intensiv remissrunda. Man skall vara klar den 7 april.

I dagens betänkande ställer sig hela utskottet i stort sett bakom Datainspektionens förslag när det gäller det korta perspektivet. Vi förväntar oss att regeringen snarast fattar nödvändiga beslut. Skulle man beträffande förändringarna behöva gå längre än vad Datainspektionen föreslagit och kräva en lagstiftning skall regeringen, menar vi, utan tidsutdräkt återkomma i denna del till riksdagen.

Herr talman! Första steget är alltså att regeringen inom EG-direktivets ram genomför de förändringar som krävs för att motverka de problem med personuppgiftslagens utformning som regeringsuppdraget avsåg att komma till rätta med.

Som nästa steg begär utskottet en översyn av nuvarande lagstiftning; detta för att åstadkomma ett modernt regelverk som tar sikte på missbruk av personuppgifter – så långt detta är möjligt inom direktivets ram.

Det tredje steget innebär att utskottet menar att en revidering av EG-direktivet måste till. Riksdagen gav regeringen i uppdrag att ”med kraft” verka för en sådan revidering inom EU. I det sammanhanget, när ärendet kommer tillbaka till riksdagen, kommer vi säkert att få anledning att fortsätta diskussionen om exempelvis offentlighetsprincipen och annat som vi i våras inte var riktigt överens om.

Till slut frågar den laglydige naturligtvis: När träder dessa förändringar i kraft? Det är det naturligtvis inte möjligt att svara på, men jag vill påpeka att utskottet på åtskilliga ställen har framhållit att regeringen, utan att sätta beredningstvång eller noggrannhet åt sidan, bör arbeta skyndsamt.

EG-direktivet om persondataskydd är väl inte det bästa direktiv man kan tänka sig. Det är ålderdomligt och präglad av förhållandena inom datavärlden före den nya informationsteknikens genomförande. Men syftet är gott – syftet att skydda den personliga integriteten från intrång genom databehandling av personuppgifter på samma sätt som den svenska datalagen från 1973, som faktiskt – och där slutar min hyllning – är världens äldsta.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 68 MATS EINARSSON (v):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till KU:s hemställan i betänkande 15. Där hade jag kunnat sluta med tanke på den breda enighet som finns i utskottet i denna fråga, men jag tycker att det finns anledning att ägna några minuter åt personuppgiftslagen, PUL, med tanke på den intensiva diskussion som utbröt i höstas i samband med att lagen trädde i kraft. Det är den diskussionen som är upprinnelsen till betänkandet.

Debatten har framför allt handlat om PUL:s 33 § där i princip all hantering av personuppgifter på Internet förbjuds. Jag kan alltså inte på en webbsida skriva ett namn på en nu levande person utan dennes tillstånd. Jag skall återkomma till denna uppenbart orimliga konsekvens av PUL, men jag tänkte säga något mer om problemkomplexet i stort.

I botten ligger en åtminstone potentiell konflikt mellan å ena sidan skyddet av den personliga integriteten och å andra sidan skyddet av yttrandefrihet och offentlighet. Om vi anlägger ett maktperspektiv på detta kan vi säga att skyddet av den personliga integriteten framför allt är ett skydd för medborgaren mot olika makthavares, kanske framför allt men inte bara statens, kontroll av den enskilde. Yttrandefrihet och offentlighet å sin sida är en förutsättning för medborgarnas, folkets, granskning, kritik och kontroll av makthavarna.

Alltså kan man säga att både integritetsskyddet och offentlighet tjänar demokratin, att de båda så att säga står i folkets och inte i överhetens intresse och att någon motsättning därmed inte borde finnas mellan dessa två. Jag hävdar dock att det inte är riktigt så enkelt.

Vad händer när överhetens representanter vill utnyttja skyddet för den personliga integriteten för att förhindra folkets granskning, kontroll och kritik? Överklassens entusiasm över att få sina affärer granskade av underklassen har alltid varit begränsad. Hur ser vi på saken när folket, åtminstone delvis, omvandlat staten från att vara ett överklassens verktyg till att bli ett verktyg för folkviljan och därmed kanske hamnar i konflikt med den ekonomiska maktens företrädare? Konflikten mellan integritetsskydd och offentlighet är i vissa fall reell. Lagstiftningen måste utgå från detta och åstadkomma en rimlig avvägning. Var exakt den balanspunkten bör ligga är inte givet. Olika ideologiska positioner och också olika politiska traditioner och kulturer spelar här in. I Sverige har vi starkare än i många andra länder betonat vikten av offentlighet och yttrandefrihet. Det EG-direktiv som ligger till grund för PUL speglar delvis en annan tradit-

ion där den personliga integriteten snarare än offentlighet är utgångspunkten. Därav följer en del av de problem som vi nu brottas med.

Herr talman! Vi har i KU, som både Barbro Hietala Nordlund och Inger René påpekat, försökt att sortera problemkomplexet i tre nivåer och tre tidsperspektiv. För det första har vi själva EG-direktivet. Det kännetecknas enligt min mening av principiella brister. Det är föråldrat i förhållande till den tekniska utvecklingen och var föråldrat redan innan det antogs. För det andra reglerar det hantering av uppgifter och inte missbruk. Det finns ytterligare en anmärkning. Det är inte tillräckligt entydigt när det gäller förenligheten med den svenska offentlighetsprincipen. På den punkten är jag i sak ense med Miljöpartiet och Folkpartiet i deras särskilda yttrande. Vänsterpartiet står ändå inte bakom det särskilda yttrandet, och det hänger samman med att vi här är ute på minerad mark.

På s. 27 i betänkandet skriver vi. ”Utskottet anförde” och anför fortfarande – ”att offentlighetsreglerna är vår nationella angelägenhet och att gemenskapsinstitutionerna inte hade någon befogenhet att harmonisera reglerna på detta lagstiftningsområde.” Detta är riktigt och korrekt. Sverige bör inte agera så att denna ståndpunkt ifrågasätts och prövas juridiskt med fara för att vi själva medverkar till en inskränkning av vår offentlighetslagstiftning. Därför har vi ställt oss bakom utskottets skrivning på denna punkt.

Nåväl, det finns ändå brister i direktivet, och därför föreslår vi riksdagen att i tämligen bestämda ordalag uppdra åt regeringen att med kraft verka för en revidering av direktivet. I väntan på detta menar vi att regeringen på nytt måste se över vad som kan göras inom EG-direktivets ram för att förändra PUL i riktning mot en s.k. missbruksmodell.

Slutligen har vi i det kortaste tidsperspektivet tillämpningen av nu gällande personuppgiftslag. Datainspektionen har på regeringens uppdrag lagt fram förslag till undantag från PUL:s 33 §. Det gäller kommuner och landsting och s.k. harmlösa personuppgifter. Vi utgår från att regeringen genomför nödvändiga förändringar som, skriver utskottet, ”kan behöva gå längre än Datainspektionen föreslagit”. Vi pekar särskilt på det i och för sig självklara att regeringen är oförhindrad att återkomma till riksdagen med förslag till förändringar i själva personuppgiftslagen.

Herr talman! Kammarens bifall till utskottets hemställan löser inte problemen med personuppgiftslagen, men vi anvisar de vägar som vi kan gå för att lösa dessa problem. Vi lär med all säkerhet få återkomma till dessa frågor i senare sammanhang.

Anf. 69 ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Det finns en viss risk för att det blir upprepanden vid det här tillfället.

Såväl integritet som yttrandefrihet är omistliga delar i en fungerande demokrati. Det är endast genom yttrandefrihet och trygghet i att man har rätt att yttra sig utan risk för repressalier som människor i större utsträckning kan förmås delta i ett offentligt samtal och gemensamt beslutsfattande. Mot den bakgrunden har Centerpartiet och flera andra partier krävt förändringar i personuppgiftslagen så att hänsyn tas till båda dessa omistliga värden.

Personuppgiftslagen trädde i kraft samtidigt som vi, i princip alla i den här salen, insåg att lagen redan var omodern i sin utformning. Cen-

terpartiet var, som också mycket riktigt har sagts här, delaktigt i kommittéarbetets förslag och ansvarigt för det beslut som fattades under våren 1998 i konstitutionsutskottet och i riksdagen. Icke desto mindre kunde vi i Centern snabbt konstatera att effekterna av beslutet om personuppgiftslagen inte var de önskvärda. Centern ansåg att det fanns så allvarliga brister att lagen borde ses över med en gång.

Centerpartiet och undertecknad tog därför under hösten 1998, strax efter PUL:s ikraftträdande, ett KU-initiativ för att få till stånd en översyn om vad som snabbt kunde åtgärdas för att de traditionella yttrandefrihetsprinciperna inte skulle åsidosättas.

Samtidigt motionerade vi om behovet av en helt ny lagstiftning, en lagstiftning som bör vara en generell tillämplig integritetslagstiftning som reglerar människors rätt till integritet, såväl i den offentliga som i den privata sfären.

Centerpartiet anser att det bör komma till stånd en integritetslagstiftning som bygger på en missbruksmodell. Regeringen måste också driva frågan att det EG-direktiv som ligger till grund för denna lagstiftning ersätts med ett reviderat och modernt direktiv.

Det betänkande som nu finns framför oss är ett bra betänkande på de flesta områden. Centerpartiets initiativ har blivit positivt hanterat. I betänkandet tillstyrks den inriktning som anges i Centerpartiets förslag i motionerna.

KU anger att det behövs en ny teknikberoende lagstiftning till skydd för den personliga integriteten och att det bör genomföras en översyn av EG-direktiven för att man skall kunna åstadkomma en förändring som tar sikte på en missbruksmodell. Det är ett bra förslag till beslut.

Det är dock en del i betänkandet som jag hade förhoppningar om att vi hade kunnat diskutera med ansvarig minister, men så blir det nu inte. Det är synd eftersom vi i KU hade en diskussion som kanske mer berörde regeringens uppdrag till Datainspektionen och resultatet av den snabböversyn som nu är ute på remiss.

Eftersom regeringen snabbt tog sig an problematiken med personuppgiftslagen har även Datainspektionens svar till regeringen faktiskt varit en viktig del i KU:s slutliga ställningstagande i betänkandet. Nu kom dock hanteringen av Datainspektionens svar att förskjutas i förhållande till betänkandet. Därför vill jag lämna min syn på den del som jag anser borde utvecklas ytterligare.

Datainspektionen fick ett brett uppdrag om att göra en översyn av 33 §. Det som nu kommer att remisshanteras är en betydligt snävare del än vad som ingick i det uppdrag som regeringen gav. Detta uppdrag var heltäckande medan svaret var begränsat. Det är denna del som jag finner anledning att uppmärksamma. Remissvaren styrs naturligtvis av Datainspektionens underlag. Här ser jag en fara i att åtgärderna kanske inte blir så bra som möjligheterna medger.

Datainspektionen föreslår att regeringen i personuppgiftslagen inför ett generellt undantag för harmlösa uppgifter.

I betänkandet har KU enats om skrivningen där KU utgår ifrån att regeringen efter remissbehandlingen – inom de ramar som EG-direktiven uppställer – genomför de förändringar som krävs för att motverka de problem med personuppgiftslagens utformning som regeringsuppdraget avsåg att komma till rätta med. Det gäller förändringar som kan behöva

gå längre än vad Datainspektionen har föreslagit. Det är bra att detta är angivet så tydligt i betänkandet.

Det som är viktigt att uppmärksamma är vad som menas med harmlösa uppgifter. Enligt min mening handlar inte yttrandefriheten i första hand om harmlösa påståenden. Det är när påståenden blir kontroversiella och potentiellt kränkande som yttrandefrihetens principer prövas. Statsrådet har via pressmeddelande meddelat att statsrådet är nöjd med vad Datainspektionen har gjort. Men jag vill förtydliga att Centerpartiet inte kommer att nöja sig med undantag som ger en uttunnad yttrandefrihet på nätet. När det gäller denna fråga avser jag dock att återkomma direkt till ministern.

Jag avslutar med att säga att Centerpartiet yrkar bifall till hemställan i betänkandet KU15.

Anf. 70 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! EG-direktivet om personuppgifter och den därav föranledda svenska personuppgiftslagen, PUL, är synnerligen olyckliga. Redan i valet av lagstiftningsmodell, den s.k. hanteringsmodellen, har lagstiftarna hamnat fel. Direktivet och lagen var – som många här har konstaterat – redan vid sin tillkomst föråldrade.

Det förefaller nu också klart att den mest kritiserade bestämmelsen i PUL, det s.k. överföringsförbudet, t.o.m. går längre än vad direktivet kräver.

Vid riksdagsbehandlingen våren 1998 krävde Folkpartiet att regeringen skulle få i uppdrag att ta initiativ till att det inom EU inleddes ett arbete med att ta fram en missbruksmodell. Utskottets majoritet nöjde sig med en mycket mjukare skrivning.

Folkpartiet ville också ge regeringen i uppdrag att ta initiativ till en ändring av direktivet så att inga tveksamheter skulle kvarstå när det gäller direktivets förenlighet med vår svenska offentlighetsprincip. Riksdagsmajoriteten tyckte då att detta inte var nödvändigt.

Till dagens utlåtande har Folkpartiet och Miljöpartiet ett särskilt yttrande om detta i betänkandet, vilket Per Lager redan har förklarat och försvarat.

Folkpartiet hade således förra våren allvarliga invändningar mot PUL. Redan i höstas kunde vi konstatera att vi borde ha varit ännu mer kritiska. I vår riksdagsmotion i höstas om informationstekniken konstaterar vi att lagen i sin nuvarande utformning kommer att utgöra ett hot mot den svenska yttrandefriheten och mot offentlighetsprincipen. Vi förspråkade att de bestämmelser i PUL som avser samtycke vid namnsnämmande borde avskaffas. De bestämmelser vi avsåg gällde alla de som i lagen inte kallas för känsliga personuppgifter.

Vid den nyligen avslutade utskottsbehandlingen gjordes vissa framsteg, och där har jag varit mycket pådrivande. Jag skall peka på de punkter där jag tycker att framsteg har gjorts jämfört med riksdagsbehandlingen våren 1998.

Hela KU ger nu – till skillnad från våren 1998 – regeringen i uppdrag att med kraft verka inom EU för en revidering av direktivet om personuppgifter.

Vidare föreslår hela KU ett tillkännagivande till regeringen om att en översyn av PUL bör komma till stånd. Syftet skall vara att så långt som

det går inom ramen för nuvarande direktiv åstadkomma ändringar som inriktar lagen mot missbruk av personuppgifter.

Därutöver har höstens debatt lett till att Datainspektionen på regeringens uppdrag har utrett tänkbara undantag från det nästan undantagslösa överföringsförbudet till tredje land. Ett förbud som ju orsakar en stor del av problemen för Internetanvändarna.

Datainspektionens olika förslag går åt rätt håll, om än inte tillräckligt långt. Ett av inspektionens förslag är att det införs ett generellt undantag för harmlösa uppgifter. Detta undantag förses dock med ett s.k. uppenbarhetsrekvisit, vilket gör att betydelsen av undantaget starkt undergrävs. Ett snabbt genomförande av ett vidare undantag skulle tillmötesgå en stor del av det som vi i Folkpartiet krävde i höstens motion. Det vore dock bättre om ett sådant generellt undantag infördes i själva lagen och inte – som inspektionen föreslår – i personuppgiftsförordningen.

Inspektionens förslag skall nu ut på snabbremiss. Och självfallet skall även vi i Folkpartiet vara öppna för eventuella invändningar från remissinstanser. Men det är en intressant sak som bör lyftas fram, och det är vad inspektionen skriver om det principiella överföringsförbudet i 33 §. Jag citerar: "Förbudet är mer absolut utformat än direktivets bestämmelser." Man menar alltså att överföringsförbudet i § 33 går för långt. Därför finns det all anledning för regeringen att förbereda en snabb lagändring om denna centrala del av problemen som PUL orsakat.

Datainspektionens förslag förelåg inte förrän i samband med utskottets justering av det betänkande som vi debatterar i dag. Vi i konstitutionsutskottet enades i slutskedet om att uttala att vi utgår från att regeringen efter remissbehandlingen genomför nödvändiga förändringar. Vi kom också överens om att tillägga att – och jag har förstått att detta är mycket långtgående – "dessa förändringar kan behöva gå längre än vad Datainspektionen föreslagit". Vidare utgick utskottet från att förändringarna skall genomföras skyndsamt.

Sammantaget blev det min bedömning att det nu kan finnas förutsättningar för snabba förändringar av PUL och de bestämmelser som anknyter till lagen. De närmaste månaderna får visa om min bedömning är riktig. Det hänger helt och hållet på om regeringen lever upp till de uppdrag som KU nu föreslår. Från Folkpartiets sida kommer vi att mycket noga följa regeringens hantering eller brist på hantering av de nödvändiga förändringarna av personuppgiftslagen.

Folkpartiet vill, som jag har nämnt, att PUL i de delar som avser samtycke vid namns nämnande avskaffas. Det finns i detta sammanhang en mycket privilegierad grupp, nämligen de som ägnar sig åt journalistisk, litterär och konstnärlig verksamhet. De slipper nämligen att tillämpa PUL fullt ut. De drabbas bara delvis av PUL. Det råder i dag stor osäkerhet om vilka som ingår i denna gynnade personkrets, som åker i sin alldeles egen "gräddfil". Bedömningen av denna personkrets kan göras så vid att PUL:s räckvidd kraftigt inskränks, vilket vi liberaler tycker vore bra och till förmån för yttrandefriheten. Låt alla som vill komma till tals i alla olika medier färdas i "gräddfilen".

Men, undrar då vän av ordning, hur går det med skyddet av den personliga integriteten? Kan man skydda den samtidigt som man avvecklar samtycket enligt PUL? EU liksom Folkpartiet har ju kraftigt betonat rätten för varje individ att slippa schavottera med känsliga och privata

uppgifter. Den personliga integriteten är mycket viktig. I PUL finns förbud mot behandling av känsliga personuppgifter, som ras, politiska åsikter, hälsa etc. Men detta förbud gäller alltså inte för den tidigare nämnda privilegierade gruppen. För den gäller bara bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

En annorlunda och mer långtgående lösning vore att se till att skilja på dataregister och Internetkommunikation, och då inte se Internet som en behandling av datauppgifter utan som ett massmedium, som det ju också är för väldigt många. En sådan lösning övervägs enligt uppgift i Förbundsrepubliken Tyskland i dess arbete med att anpassa den tyska datalagstiftningen till EG-direktivet.

För oss i Folkpartiet är det viktigt att den teknikberoende integritetslagstiftning som kan komma att ersätta PUL behandlar alla lika, oavsett vilken personkrets man tillhör. Yttrandefriheten är en rättighet som skall tillkomma varje människa. Varje människas integritet skall värnas, oavsett vem som skriver. Vi vill inte ha en särbehandling av vissa grupper – de må kallas journalister, konstnärer eller litteratörer. Allvarigare övergrepp, vem som än begår dem, skall angripas enligt sedvanliga straffbestämmelser och med skadestånd för förtal.

Avslutningsvis, fru talman, kan man ju så här i backspegeln konstatera att EU tyvärr har antagit ett mycket olyckligt direktiv på EU-området som ju satte i gång detta arbete med PUL. Sverige är ju skyldigt att genomföra EU-direktiv. Men det här direktivet berör fundamentala frågor, där svensk grundlag står emot Europarätten. Sverige hade för bråttom. I avvaktan på ytterligare överväganden borde man ha dröjt med att försöka uppfylla direktivet.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 71 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Så här i eftertankens kränka blekhet uttalar Helena Bargholtz att de i Folkpartiet borde ha varit ännu mer kritiska.

Det arbete som vi har bedrivit i KU inför detta betänkande har känts oerhört konstruktivt. Det har varit en stor samstämmighet och vilja att leda utvecklingen framåt. Jag kan medge att jag hade förväntningar på att arbetet efter personuppgiftslagens införande skulle gå ännu snabbare när det gäller tillämpningsföreskrifter och annat. Men det är oerhört komplicerat.

I fråga om samtyckets avskaffande vid namns nämnande måste jag få ställa en fråga till Helena Bargholtz. Personligen tycker jag nämligen att hela den frågan är komplicerad. Jag skulle kunna problematisera den ytterligare, men jag skall avstå från att göra det. Jag vill däremot ställa en fråga med anledning av vad Datainspektionen och IT-observatoriet säger i sina senaste rapporter apropå samtycket.

Jag skall återge vad Datainspektionen skriver i sin rapport: Samtyckesprincipen är en god princip som alljämt bör gälla i hög grad för att upprätthålla ett gott integritetsskydd.

IT-observatoriet säger: Samtycket hör nära samman med innebörden av integritetsbegreppet. Ett samtycke, oavsett form, innebär att det orimligen kan föreligga en missbrukssituation.

Hur vill Helena Bargholtz kommentera vad Datainspektionen och IT-observatoriet skriver i fråga om samtycke? Det är min fråga till Helena Bargholtz.

Prot. 1998/99:66
10 mars

Personuppgiftslagen

Anf. 72 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Skälet till att jag lyfte fram problemet med att ha den privilegierade gruppen, de som åker i "gräddfil", är att den inte är underkastad de samtyckesregler som finns i PUL. Det framgår ju mycket tydligt när man läser bestämmelserna i PUL.

Vad jag menar är att de skyddsbestämmelser i § 13 om känsliga personuppgifter skall gälla. I övrigt är samtyckesförfarandet, så som det tillämpas nu, ett väldigt komplicerat förfarande för alla som vill skriva hemsidor på Internet. Jag har i mitt eget arbete på Internet märkt att det gör det väldigt tungt. Varför skall man, om man säger att man ägnar sig åt journalistisk verksamhet, kunna slippa detta? Vad jag är ute efter är en likabehandling. Om man tar bort samtycket när det gäller självklara uppgifter skall man ändå se till att skydda de känsliga uppgifterna.

Anf. 73 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Jag skulle ändå vilja få ett förtydligande från Helena Bargholtz när det gäller frågan om namns nämnande, som inte direkt sorterar under begreppet känsliga uppgifter. Kan vi vara överens om att också till synes harmlösa och oskyldiga uppgifter kan te sig kränkande beroende på vem det handlar om, sammanhanget och relevansen för att namn används? Jag vill bara höra om Helena Bargholtz kan ansluta sig till att det finns ett problem, därför att frågan om vad som upplevs som integritetskränkande är sannolikt subjektiv.

Anf. 74 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag kan nog inte hålla med om att det är ett egentligt problem. Jag har inte riktigt fantasi att föreställa mig vari problemet skulle ligga om det handlade om harmlösa uppgifter. Om det står någonting harmlöst om mig på Internet, är det inget problem. Däremot är känsliga personuppgifter och än mer rent förtal något som jag naturligtvis inte vill vara med om.

Vi får väl anledning att återkomma till de här diskussionerna också i konstitutionsutskottet. Men jag ville ändå redan nu lyfta fram problematiken i det som jag uppfattar som en ojämlig behandling av vanliga medborgare och de privilegierade grupperna.

Anf. 75 PER BILL (m):

Fru talman! Låt mig inledningsvis göra något så ovanligt som att yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet. Det är ju en lite ovanlig känsla för mig i oppositionen att få en enskild motion tillgodosedd, som dessutom utmynnar i två tillkännagivanden till regeringen.

Fru talman! Med risk att låta som en recensent skulle jag vilja säga att "ovanligt" är ett bra ord för hela den här sorgliga debatten – eller den sorgliga lagen. Vi hade ett ovanligt dåligt och omodernt EG-direktiv, en ovanligt klantig hantering av regeringen och en ovanligt dålig proposit-

ion. Jag tror också att vi måste säga till oss själva att vi inte skötte oss särskilt bra när det gällde riksdagsbehandlingen.

Det som oroar mig är också att det länge var ovanligt tyst bland journalister och kulturarbetare. Kanske berodde detta på de här undantagen som fanns, den här gräddfilen som vi har diskuterat här. Kanske var det därför som det tog – ja, det var väl ungefär en vecka till tio dagar innan den 23 oktober som debatten tog riktig fart. Jag försökte länge driva debatt om detta i valrörelsen, men det gav på sin höjd små notiser i kanten på tidningarna.

Ovanligt är dessutom det som hände efteråt, nämligen att det regnade in olika typer av e-post. Jag tror att väldigt många av oss insåg att det var betydligt effektivare än att stå med plakat vid Mynttorget samma dag som beslutet fattades. Det var mycket effektivare att protestera med e-post.

Så måste jag också säga, med risk att återigen låta som en recensent, att jag tycker att det har varit en ovanligt snabb och bra behandling av de här motionerna och att konstitutionsutskottet har gjort ett väldigt snabbt och bra arbete.

Det tror jag faktiskt är väldigt viktigt, för jag har varit på många konferenser runtomkring och pratat om PUL. Det intressanta är att marknaden ju är snabb. Det innebär också att det mycket fort finns en PUL-konsultmarknad. Och det finns PUL-utvalda på de stora företagen som köper in konsulttjänster från de här PUL-konsulterna. Jag tror att den debatt vi har i dag, och den enighet som vi visar i dag, är en mycket bra signal till de företag som finns i vårt land att de inte behöver lägga så värst mycket pengar på att handla upp PUL-konsulter.

Fru talman! Min utgångspunkt i fråga om PUL har varit att PUL är lite grann som ett mörkt moln framför solen. Solen är då så att säga yttrandefrihetsgrundlagen. Det är en grundlag som slår fast den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Det står att varje medborgare gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet; frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

Jag tror att detta med ”eller på annat sätt” har betydelse i det här sammanhanget och att den kommunikation som vi har med våra datorer som redskap definitivt skall sorteras in under orden ”eller på annat sätt”.

Det känns skönt att riksdagen nu ger regeringen till känna att man bör göra en revidering och modernisering av EG-direktivet som PUL grundar sig på och att vi dessutom skyndsamt skall gå mot en s.k. missbrukslag.

I och med detta, fru talman, hoppas jag att det här lilla fula PUL-molnet skall sluta att skymma yttrandefrihetsgrundlagen. Men som vi alla vet från badstränder har ibland de här små fula molnen som råkar vara precis vid solen en förmåga att vara kvar lite längre än vi alla vill och tror.

Anf. 76 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Det har ju varit en lång debatt omkring de här frågeställningarna sedan e-postmeddelandena började skölja in över riksdagen under hösten. Det har också varit en ovanligt lång debatt här i dag för att gälla ett betänkande där vi är i stort eniga och som, förstår jag, inte heller kommer att bli föremål för votering i kammaren. Men det är klart att det

är viktigt för partierna att markera sina principiella ståndpunkter i den här frågan.

Jag vill bara säga att vi kristdemokrater står bakom det här betänkandet. Vi har också haft en motion om översyn, och den har blivit tillgodosedd i det här betänkandet. Jag vill därför yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Jag vill bara säga något om den lilla debatt som har varit om gräddfil osv. I 7 § i personuppgiftslagen hänvisas till undantag t.ex. för journalistisk verksamhet. Men frågan är om det egentligen är en gräddfil. För hur definierar man en journalist i dag i de yttrandefrihetsgrundlagar vi har – i tryckfrihetsförordningen och i yttrandefrihetsgrundlagen?

Man säger ju i 1 § i tryckfrihetsförordningen att envar som har en publiceringsavsikt är skyddad. I YGL hänvisar man till varje svensk medborgare. Frågan är om inte det här undantaget är väldigt vitt egentligen. ”Envar” är ju knappast någon gräddfil.

Anf. 77 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag ville i mitt inlägg peka på hur tokigt det är med den här gruppen som kan kalla sig för journalister, litteratörer och konstnärer och som kan åberopa att slippa tillämpa PUL eftersom de anser sig tillhöra den här speciella gruppen. Det var det jag menade med att de åker i en gräddfil.

Nu står det i lagstiftningen inte ens talat om att det handlar om dessa yrkesgrupper. Det talas om dem som ägnar sig åt journalistisk, konstnärlig och litterär *verksamhet*. Det kan vi alla göra. Vad jag menade var att om man tar bort den här definitionen kan alla åka i denna gräddfil. Följaktligen försvinner gräddfilen. Det är det som är mitt budskap; att alla skall ha förutsättningar att arbeta på samma sätt – men naturligtvis med hänsynstagande till den personliga integriteten och till att man inte ägnar sig åt förtal.

Jag har från olika håll fått synpunkter på hur orimligt det här är. Det sades också i remissyttrandena över PUL att det var tokigt att man skulle ge vissa personer som säger sig tillhöra dessa grupper de här privilegierna. Kanske kan vi ena oss om att ta bort detta.

Anf. 78 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är en mycket intressant frågeställning. Det är klart att det är väldigt abstrakta frågor det här gäller. Det är märkligt att det i lagen finns en undantagsparagraf som hänvisar till en överordnad lagstiftning som i sin tur säger att envar som har publiceringsavsikter egentligen har rätt till detta undantag. Så vi får väl se på rättstillämpningen framöver, om man inte egentligen skulle åberopa TF och YGL i det här sammanhanget och om inte personuppgiftslagen i stor utsträckning är en tandlös lagstiftning.

Anf. 79 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Vi är egentligen helt överens. Det är detta vi bygger resonemanget på när det gäller att ta bort det här samtycket. Det visar hur snett det här kan slå när vissa grupper kan åberopa att de inte behöver använda samtycket.

Jag har försökt förstå varför EG-direktivet ser ut som det gör på den här punkten, och jag har inte uppfattat att det är riktigt samstämmigt med det som vi säger i vår svenska PUL. När man gör en översyn av EG-direktivet tycker jag också att man måste titta just på den *här* speciella frågan.

Anf. 80 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att man måste göra den här översynen både när det gäller EG-direktivet och den svenska lagstiftningen. Så på den punkten är vi överens.

Anf. 81 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Som har framgått av debatten råder det en mycket bred enighet om att den lagstiftningsmodell vi på goda eller dåliga grunder har valt – jag skall återkomma till det – är en dålig lagstiftningsmodell och att vi skulle vilja ha en annan. I stället för en hanteringsmodell skulle vi vilja ha en missbruksmodell.

Det är självfallet sant som har sagts några gånger i debatten att en sådan inte undanröjer alla problem. Det är ju mycket sällsynt här i världen att man hittar sådana lösningar.

Det är förstås lite synd att denna insikt inte kom tidigare, framför allt i Datalagskommitténs arbete. Datalagskommittén tillsattes av regeringen sommaren 1995 i akt och mening att förbereda en lagstiftning som skulle träda i kraft drygt tre år senare. Vi från vår sida påpekade i Datalagskommittén, tillsammans med moderaterna och kristdemokraterna, att det var synd att man inte hade lagt ned mera arbete på att försöka se om man inte kunde finna en missbruksmodell som harmonierade eller i alla fall kunde klara sig någorlunda i förhållande till direktiven.

Vi var från Folkpartiets sida, som Helena Bargholtz har nämnt, kritiska till lagen när den antogs. Vi hade flera reservationer. Men det är också sant, som Helena Bargholtz har sagt, att vi nog borde ha varit ännu mer kritiska. Det är möjligt att det inte hade gått att ändra någonting i detta sena skede om man nu tänker sig att vi skulle ha haft ett ikraftträdande i oktober i fjol.

Vi har under behandlingen i KU gjort den bedömning som Helena Bargholtz har nämnt, att det är så pass många saker som ändå går åt rätt håll att vi har kunnat ställa oss bakom betänkandet i dess nuvarande skick. Helena Bargholtz har som sagt var gått igenom de olika punkterna.

Jag skulle dock vilja ställa en fråga till socialdemokraterna, och i statsrådets frånvaro ställer jag den gärna till Barbro Hietala Nordlund. Det gäller vad man nämner i Datainspektionens rapport från början av den här månaden. Förutom att lägga fram de förslag som flera gånger har nämnts, säger man i diskussionen, vilket även Helena Bargholtz lyfte fram och citerade: Förbudet i 33 § är mera absolut utformat än direktivets bestämmelser.

Är det sant är det inte bara så att vi har fått ett EG-direktiv från EU som har stora brister vad gäller yttrandefriheten i vårt land. Vi har också efter många års utredande på grundval av propositionen fattat beslut, om Datainspektionen har rätt, där vi har gått ännu längre på den mest kritiserade punkten. Därför är jag helt enkelt nyfiken på att höra hur socialdemokraterna i dag ser på den frågan. Jag skulle gärna vilja ställa den frå-

gan till Barbro Hietala Nordlund. Delar hon Datainspektionens bedömning att regering och riksdag gick för långt på den här punkten?

Prot. 1998/99:66
10 mars

Anf. 82 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Jag skall kommentera Bo Könbergs fråga. Men jag tycker också att jag inledningsvis vill ha en kommentar till hur Folkpartiet så här i efterhand lite grann gör sig stora på andra partiers bekostnad.

Det är nämligen så att av protokollet från beslutet i april kan man utläsa att det fanns fem reservationer där Folkpartiet var med. Det handlade om några av de frågor som har varit uppe till diskussion i dag. Men Folkpartiet deltog alltså i beslutet och yrkade inte avslag, så man är minst lika ansvarig som alla andra partier i denna mycket komplicerade och svåra fråga, vill jag tillägga.

Så till Bo Könbergs direkta fråga huruvida Sverige har gått längre när det gäller direktivet än vad som anses nödvändigt. Den frågan har ju varit föremål för oerhört stora diskussioner i efterhand. I konstitutionsutskottets utfrågning i december var det en direkt fråga som penetrerades. Den har också ställts och ibland påståtts. Den faller utanför min direkta bedömning. Jag kan bara säga att med tanke på att Datainspektionen var en av remissinstanserna när det gällde Datalagskommitténs betänkande och sedan har deltagit i arbetet är det lite förvånansvärt att den tolkningen av direktivet inte har funnits någonstans. Det var över 100 remissinstanser och ingenstans har det framförts innan personuppgiftslagen trädde i kraft.

Det visar bara hur oerhört komplex den här frågan är och att man så här i efterhand kan ta sig friheten att göra en del tolkningar. Det är ungefär vad jag kan säga.

Jag kan också se hur det ser ut när övriga medlemsländer nu implementerar direktivet. De gör ungefär den tolkning som Sverige har gjort.

Anf. 83 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Först till frågan om det förflutna. Jag återoppar i första hand vad som hände i Datalagskommittén. Om det vet Barbro Hietala Nordlund mer om än jag eftersom hon har beröring med den.

Det som sades den gången bl.a. från mina partivänner var att man var medveten om att direktivet i viss mening kunde anses föreskriva den valda hanteringsmodellen. Men man konstaterade att en annan modell vore att föredra och man beklagade att kommittén inte hade avsatt tid för en djupare analys av förutsättningarna för att implementera missbruksmodellen. Under resans gång har det alltså sänts varningssignaler, så långt är det klart.

Jag har respekt, fru talman, för att Barbro Hietala Nordlund inte omedelbart vill svara på frågan, för det är en komplex juridisk fråga. Jag tyckte bara att det fanns goda skäl att lyfta fram den som en del av det misslyckande som ju en hel del av hanteringen av PUL får anses utgöra. Den inspektionsmyndighet vi har i landet för de här frågorna uttalar sig ett halvår efter det att lagen har antagits av riksdagen ganska kategoriskt, tycker jag. Låt mig läsa upp det en gång till:

Förbudet i 33 § – den mest kritiserade delen av PUL – är mera absolut utformat än direktivets bestämmelse.

Skulle vi ha enighet om att det är på det viset är det ju alldeles självklart – det utgår jag från efter dagens debatt – att vi alla trycker på regeringen så att man ser till att vi får en ändring av den paragrafen i PUL.

Anf. 84 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Det är också så att datadirektivet inte lever i ett vakuum, utan tolkningar, bedömningar osv. sker även i EU. Också kommissionen håller en dialog, vad jag vet även med Sveriges regering, om problemen och om tolkningarna. Jag tror att tiden kommer att leda fram till en hel del klarlägganden av det som vi nu – även Folkpartiet och Socialdemokraterna förstås – kan ha varit tveksamma inför.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Plan- och byggfrågor

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1998/99:BoU4
Plan- och byggfrågor

Anf. 85 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):

Fru talman! Den praktiska tillämpningen av plan- och bygglovsbestämmelserna provocerar ofta fram ett stort engagemang hos medborgarna – ett engagemang som inte sällan drivs av en ibland välmotiverad adrenalinproduktion.

Det ärende som vi nu skall behandla omfattar mellan 20 och 30 motioner, varav flera har tiotalet yrkanden. Därtill kommer att plan- och byggfrågor i många avseenden är tekniskt komplicerade.

Jag skall trots detta, fru talman, bespara kammaren en detaljerad reension av de olika motionerna och utskottets uttalande över dem. Utskottets majoritet rekommenderar avslag på samtliga motioner.

Vad gäller yrkanden skall jag begränsa mig till att yrka bifall till reservation nr 1, angående handelsändamål i detaljplan.

Det skall nu inte tolkas på annat sätt än att jag och den moderata gruppen fortfarande står fullt och fast bakom de uppfattningar som förts fram i övriga moderata utskottsreservationer. Men vi vill på detta sätt förenkla kammarens hantering av ärendet.

Så till sakfrågorna. Att genomföra en god stadsplanering och framgångsrikt fysiskt samhällsbyggande kräver stor skicklighet. Stadsbyggnadskonsten är en betydande och viktig konstart som inte alltid stöds av de olika detaljbestämmelser som plan- och bygglagen innehåller och dess tillämpningspraxis innebär. Exempelvis är det vanligen inte bästa sättet att rätta till en dåligt komponerad detaljplan att införa långt preciserade bestämmelser om vilken typ av handelsverksamhet som skall få bedrivas i olika huskroppar.

Jag skall inte invända mot påståenden om att många kommuner under den senaste 25-årsperioden har misslyckats med sin stadsplanering vad avser centrumbebyggelse och uppförande av varuhus. Det som måste till

i de här kommunerna är dock inte ytterligare tvingande styrmedel som begränsar konkurrens och fördyrar varuutbudet för den breda allmänheten. Det krävs i stället mer av genomtänkt och ansvarsfylld stadsutbyggnad av både kommunalpolitiker och tjänstemän. Och det, fru talman, lär vi inte kunna frammana genom ytterligare lagstiftning.

De verktyg som kommunerna har i planmonopol och bygglovgivning är oerhört kraftfulla, och det gäller för kommunerna att lära sig att använda de hjälpmedlen på rätt sätt, med bibehållen affärskonkurrens som kan ge konsumenterna låga priser och även i övrigt förutsättningar för goda samhällsfunktioner. För kommunerna gäller det naturligtvis också att vid sin planering ta hänsyn till de behov och önskemål som olika medborgargrupper har i skilda avseenden – gamla, unga, yrkesverksamma, bostadssökande osv.

Kommunen måste beakta alla intressen i sin planering. Det är ett viktigt uppdrag och ett viktigt ansvar som kommunerna har fått genom lagstiftningen och översiktsplaner, detaljplaner och bygglovgivning. Kommunerna måste lägga sig vinn om att leva upp till det samlade ansvaret för helheten i stadsplaneringen.

Lagstiftningen kan dock, fru talman, i vissa fall begränsa möjligheterna att ta hänsyn till medborgarnas välgrundade önskemål om större frihet att tillgodose behov av goda försörjningsmöjligheter. Jag tänker exempelvis på de begränsningar i bygggrätten som finns i olika delar av skärgårdens glesbygder. I många fall måste man i framtiden ta större hänsyn till försörjningsförutsättningarna för den bofasta befolkningen vid avvägningen mellan naturintressen och försörjningsintressen.

Görs inte den avvägningen med omdöme, riskerar vi att utplåna möjligheterna för den bofasta befolkningen att bo kvar i skärgården. Här behövs alltså större frihet för byggnadsnämnderna att tillgodose befolkningens önskemål.

Ett annat berättigat önskemål avseende våra kommunala myndigheter är att både stora och små näringsidkare liksom befolkningen i övrigt är informerade om de olika byggnadsprojekt som kommunen initierat. Det kan gälla stora utbyggnader likaväl som relativt begränsade åtgärder i gaturummet. Gemensamt är att oavsett storleken på projekt kan dessa inverka ytterst kännbart på en tobakshandlars men även på ett varuhus möjligheter att bedriva sin verksamhet och att erhålla nödvändiga inkomster.

Ingreppen kan sällan helt undvikas, men konsekvenserna kan stundtals begränsas avsevärt, inte minst beroende på att tidiga förvarningar om vad som skall komma att hända kan hjälpa näringsidkarna. Därför vill vi moderater ha kraftigare krav på samråd mellan kommunala myndigheter och näringsidkare inför åtgärder som kan påverka näringsidkarnas möjligheter att bedriva sin verksamhet. Alla kommuner, fru talman, bör leva upp till lika goda ambitioner som de bästa kommunerna har på det här området.

Fru talman! Jag skall inte föregripa Per Bills senare anförande men vill klargöra att jag i övrigt anser att Heby kommun bör överföras till Uppsala län.

Anf. 86 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Nuvarande plan- och bygglag trädde i kraft i juli 1987 och har sedan dess ändrats vid ett flertal tillfällen, dock i mindre omfattning. En viktig förändring genomfördes 1996. Där slås det fast att den fysiska planeringen skall ses som en integrerad del i en samlad miljöpolitik. Det är bra, men fortfarande saknas insikten om att också de sociala frågorna bör sättas in i detta sammanhang.

Även när det talas om det ekologiskt hållbara samhället saknas den sociala dimensionen. Därför bör vi tala om det ekologiskt och socialt hållbara samhället. För att ge möjligheter för detta i verkligheten menar vi i Vänsterpartiet att den fysiska planeringen bättre skall kopplas ihop med miljöfrågorna och de sociala frågorna.

De obligatoriska översiktsplanerna, som skall ses över minst en gång per mandatperiod, skall kompletteras med obligatoriska boendeplaneringsprogram. Boendeplaneringsprogrammen skall belysa tillståndet i den byggda miljön och på vilket sätt denna kan förbättras på en rad områden. Helheten skall vävas fram genom ett samarbete inom bl.a. fysisk planering, trafikfrågor, sociala frågor och kulturfrågor. Integrationsfrågorna bör uppmärksammas speciellt.

För att stödja utvecklingen av dessa program bör Boverket se över plan- och bygglagens regler, så att boendeplaneringsprogrammen blir obligatoriska och så att forskning och utveckling bidrar till att de får den inriktning som eftersträvas.

Vissa av frågorna kräver forskningsinsatser, t.ex. inom området samhällsplanering för transportminimering. Bättre förutsättningar för en god trafikmiljö ger mindre buller och lägre utsläpp, vilket är bra för de boende.

Samhällsplaneringen skall ge förutsättningar för att skapa närhet mellan arbetsplats, bostad och service, ge större förutsättningar för olika typer av integration i den byggda miljön, där alla människors lika värde är utgångspunkten. Dessa frågor bör ges en större demokratisk förankring genom ett brett samrådsförfarande och fastställas i kommunfullmäktigeförsamlingen efter offentlig debatt.

Handikappombudsmannens rapport är ett tecken på att kraven på kommunerna måste skärpas när det gäller samhällsplaneringen. Rapporten säger att bara hälften av kommunerna har ett handikappolitiskt program och att hälften av landets skolor saknar minimal handikappanpassning. Bara 16 % av kommunerna har fasat av trottoarkanten vid samtliga övergångsställen osv. Varför gör regeringen ingenting åt detta, kan man undra, och varför vill inte heller bostadsutskottet förändra förhållandena?

När det gäller barnens situation vill jag säga att det behövs förändringar för att deras problem i samhällsplaneringen tydligare skall uppmärksammas. Det är ganska märkligt att det fortfarande inte är något som helst krav på barnsäkerhet i lagstiftningen för det som är nybyggt före 1973 och ombyggt före 1976. I stora delar av miljonprogramsområdet är det inte krav på säkerhetslås på fönster vare sig det gäller första eller tolfte våningen. Fallolyckor med dödlig utgång är möjliga fortfarande år 1999. Trots detta struntar riksdagen i att reglera dessa frågor lagstiftningsvägen.

För att redan nu åtminstone få en bättre bevakning av frågorna om barnen och deras roll i samhällsplaneringen vill vi att varje kommun skall

utse en ansvarig tjänsteman för att bevaka barnens rätt i dessa frågor och att riktlinjer tas fram för hur barns och ungdomars intressen och synpunkter bättre skall tillgodoses i det kommunala planeringsarbetet. Såvitt jag kan se betyder det inga nya statliga utgifter, hotar det inga budgettak och påverkar inte heller den statliga budgeten. Ändå tycker inte regeringspartiet att detta är värt att satsa på.

Bättre är det i vårt grannland Norge. Där har man redan genomfört de här åtgärderna. Snart är norrmännen bättre än oss i allt, inte bara i skidåkning och andra sporter.

Fru talman! När det gäller byggfrågorna vill jag säga att man i samband med att byggnadslov behandlas i byggnadsnämnden tar upp sådant som gäller byggnadens läge och utvändiga funktioner. De invändiga funktionerna är en fråga för byggherren och en av byggherren utsedd kvalitetsansvarig. Detta är en relativt ny företeelse, som infördes så sent som 1994. Redan vid införandet fanns kritik mot att den person som kallades kvalitetsansvarig fick den benämningen, eftersom det i dennes ansvar inte ingår något som garanterar kvaliteten på byggnationen utan bara en kontroll av att den kvalitet som satts upp som mål uppnås.

I Boverkets utvärdering av de nya reglerna kvarstår den kritiken från entreprenörer, byggherrar och byggnadsnämndshandläggare. Boverket har förståelse för kritiken men är ändå tveksamt till att ändra det här begreppet.

Boverket vill dock stärka ansvaret för vad den kvalitetsansvarige skall kontrollera, och det är ett steg i rätt riktning mot ett större samhälleligt inflytande över byggprocessen. Är det skärpta krav som skall gälla för den kvalitetsansvarige, så att de bättre motsvarar detta jobb och denna titel, så är vi naturligtvis beredda att diskutera en sådan lösning i stället för ett namnbyte. Tyvärr är det ju inte regeringen som ställer de här kraven, utan Boverket i sin utvärdering av de nya reglerna för byggandet.

Byggkontrollen behöver förbättras på en rad punkter, utan att man för den skull ändrar på grundprincipen. Vi i Vänsterpartiet har framfört en del förslag i vår motion om hur kvaliteten i byggprocessen skall förstärkas. Boverket framförde en rad ändringsförslag i sin utvärdering av det här 1997. Där finns en del förslag om lättnader av kontrollen, men också en rad tunga förslag för att stärka samhällskontrollen av och kvaliteten på byggnationerna, t.ex. att samhällskrav på byggnationer dokumenteras på ett tillfredsställande sätt, krav på dokumentation av den kvalitetsansvariges närvaro, krav på slutanmälan och intyg på att de utförda åtgärderna överensstämmer med bygglovet, möjligheter för byggnadsnämnder att införa bygglovsplikt för inre åtgärder i särskilt värdefulla byggnader m.m.

Boverket tycker också att det i dag är svårt med uppföljningen av den nya byggprocessen. Ansvaret för den ligger på länsstyrelserna, som i dag har små resurser att utföra det här uppdraget. Rapporten kom 1997, men varken regeringen eller utskottet verkar reagera på den, förutom Vänsterpartiet.

När det gäller bostäders utformning efter 1994 och 1995 har det tyvärr blivit sämre med tillgängligheten. Det är fler små rum och genomgångsrum, och det traditionella köket med stor matplats är borta. Klyftorna mellan hög och låg kvalitet i bostäder och miljö har vuxit. Detta borde fungera som en varningsklocka. Det gör det i alla fall i mina öron.

Till slut, fru talman, vill jag säga några ord om IT i byggprocessen och i den byggda miljön.

Det talas väldigt mycket om möjligheten att sänka byggkostnaderna för att få ned boendekostnaderna. Det handlar nog mer om att se till hela byggprocessen. Här kan informationstekniken spela en större roll än vad den gör i dag. Ett fel tidigt i processen har ofta en väldig multiplikatoreffekt i slutändan. Att då via den nya tekniken simulera byggprocesser och pröva tekniska system i den världen först kan förhindra fel i den reella byggprocessen, och detta leder naturligtvis till minskade byggkostnader.

Boverket bör därför på ett bättre sätt stimulera en sådan utveckling. IT-dokumentering av all byggnation underlättar också naturligtvis ett framtida omhändertagande vid rivning eller ändring av byggnader.

IT-användningen i hemmen får en allt större bredd och kräver en alltmer avancerad teknik. I dag försöker vissa bostadsbolag konkurrera med IT-anpassning och billiga IT-tjänster som ett sätt att skaffa hyresgäster. Det är ju bra, men ännu bättre vore det naturligtvis om den anpassningen blev generell. I all nybyggnation borde det vara ett obligatoriskt krav att IT-anpassa lägenheterna, och när det gäller ombyggnation ett krav som bör beaktas med stor tyngd.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 5 och 6, men står naturligtvis bakom alla våra reservationer.

Anf. 87 ULF BJÖRKLUND (kd):

Fru talman! Aldrig annars känner jag mig så mycket som en del av naturen och skapelsen som när jag sträcker ut i en simtur i en av våra tusentals sjöar eller släcker törsten med det friskaste vatten ur källan uppe vid fåboden eller kanske det porlande vattnet ur en fjällbäck under fjällvandringen.

Jorden är den blå planeten som till största delen består av vatten, men bara 1 % är sötvatten. Mängden är dessutom konstant, men ojämnt fördelad.

Under 1900-talet har vattenanvändningen ökat katastrofalt, inte minst i västvärlden, medan stora delar av världens befolkning lider brist på vatten.

Det här betänkandet, BoU4, berör bl.a. vattenförsörjningen ur ett svenskt kommunalt perspektiv. I plan- och bygglagen har vi grundläggande bestämmelser för planering och byggande ute i kommunerna. I översiktsplanen för hur de långsiktiga och strategiska frågorna för byggelseutvecklingen skall klaras av hanteras också användningen av mark och vatten.

Vi kristdemokrater vill i en motion stärka skyddet för vårt viktigaste livsmedel: vattnet.

Vattenproblem hotar var tredje kommun också i Sverige, enligt en sammanställning som Boverket har gjort. Det är naturligtvis inte godtagbart att vi i det vattenrika Sverige skall behöva uppleva akut dricksvattenbrist. Enligt Livsmedelsverket är alltfler ytvattentäkter så dåliga att de ligger på gränsen till att vara olämpliga att användas som dricksvatten. Man menar att kommunerna inte planerat för det framtida vattenbehovet. Man har helt enkelt dragit sig för kostnaderna. Oftast handlar det om att övergå från yt- till grundvattenförsörjning.

Ett problem med det ökade grundvattenbehovet är att kommunerna under den snabba bebyggelseexplosionen under 1970- och 1980-talen inte hängde med vad gäller just vattentäcksfrågor. I den första generationen översiktsplaner efter det att PBL trädde i kraft 1987 var det ovanligt att kommunerna tillräckligt lyfte fram den framtida och långsiktiga vattenförsörjningen. Avsaknaden av alternativ vattenförsörjning har blivit en obehaglig överraskning för de kommuner som har hamnat i en situation med akut vattenbrist.

Det är nödvändigt att vi har en heltäckande kartläggning som redovisar kommunernas nuvarande och framtida behov av vattenförsörjning. Ett problem i sammanhanget är konflikten mellan samhällets behov av materialförsörjning från isälvsavlagringar och betydelsen för en naturlig grundvattenbildning. Isälvsavlagringarna är en ändlig resurs och har stor betydelse, inte bara för vattenförsörjningen, utan också för landskapsbildningen och den biologiska mångfalden. Det antas att hälften av Sveriges kommuner kommer att ha förbrukat sina grusresurser inom 30 år. Gräver man bort sand- och grusresurser spolierar man också förutsättningarna för återbildning av grundvatten. Bristsituationen och kostnaderna för att komma till rätta med detta är så omfattande att det är nödvändigt att ett helhetsgrepp på problematiken tas.

Med detta som grund menar vi kristdemokrater att vattenförsörjningsfrågorna måste ges en tydligare och mer markerad roll i kommunernas översiktsplaner och i plan- och bygglagen. Bättre kunskaper i de här frågorna är dessutom något som är livsviktigt, inte minst för kommunala planerare och hos länsstyrelserna som samråder och utövar viss tillsyn inom området. Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 7, som berör just vattenfrågorna och planeringen i kommunerna.

I en motion tar vi upp frågor som rör byggnaders kulturella och arkitektoniska värden. Med vetskap om att en god arkitektur och konstnärlig utsmyckning av hög kvalitet ökar människors välbefinnande och också kan bidra till minskad förstörelse och vandalisering är kulturmiljöfrågor och estetiska värden kanske viktigare än vi tror. Det är i dag väl känt att för ögat och sinnet tilltalande miljöer stimulerar och attraherar människor på ett positivt sätt, och det i sig är nog för att åtgärder för ett byggande med en sådan inriktning måste vidtas. Dessutom ser vi det som ytterst viktigt att åtgärder vidtas för att ytterligare stärka skyddet för byggnader och miljöer som återspeglar olika tidsepokers arkitektur, livsstil och levnadsförhållanden. Vårt kulturarv är väl värt att bevara.

Utskottsmajoriteten är inte beredd att tillstyrka yrkandet om utökat skydd på området. Motiveringen är att det program för arkitektur, formgivning och design som riksdagen antog för ett år sedan omfattar den här typen av frågor. Däremot delar utskottet uppfattningen att skyddet av kulturbyggnader och kulturmiljöer måste vara mycket gott. Dessutom påpekar man att det inte kan uteslutas att skyddet kan behöva förstärkas ytterligare. Tack för det erkännandet!

Kristdemokraterna har också anslutit sig till en moderatreservation som berör byggande och boende i våra skärgårdsområden. En levande skärgård förutsätter att de fast boende ges sådana villkor som gör det möjligt att leva och bo där hela året. Samtidigt som de traditionella näringarna minskar i omfattning måste etablerandet av annan verksamhet på alla sätt underlättas. Exempel på en situation som försvårar en ut-

veckling är bl.a. generationsväxlingar, där tillstånd att bygga ytterligare en bostad på familjegården försvåras på grund av restriktioner som satts för byggandet. Det kan även gälla möjligheter till turistsatsningar som försvåras genom att restriktioner till att uppföra några stugor för uthyrning finns osv. Onödiga regler måste bort, samtidigt som prövningsförfarandet måste göras enklare och ske i snabbare takt.

Vi stöder också fullt ut en vänsterpartimotion om barns och ungdomars intressen vid planeringen. Till skillnad från Norge tycks det vara så att Sverige inte är särskilt framstående när det gäller att ta vara på barns och ungdomars intressen i den kommunala planeringen.

I ljuset av barnkonventionen, som alltmer aktualiseras på det kommunala planet, bör det vara naturligt att kommunerna lägger upp planeringsarbetet så att barns och ungdomars synpunkter kommer fram och att de själva får chansen att delta. De behöver i god tid få känna sig delaktiga i ett positivt engagemang och få träning i demokrati och beslutsfattande.

Även några yrkanden i en centermotion är vi från Kristdemokraterna beredda att stödja. Det gäller under rubriken "Riktlinjer för framtidens stadsbyggande". Yrkandena berör just den typ av frågor som vi själva i olika sammanhang framfört.

Det handlar om

- stimulans av självbyggande och självbyggeri
- stimulans av kommunala kvalitetsprogram för god arkitektur
- förbättrat skydd för vatten m.m.
- planeringsstrategi med ett nedifrån-och-upp-perspektiv
- skydd av biologisk mångfald i städerna
- kvinnors delaktighet i och behov av en god boendemiljö.

Inte bara landsbygden utan även städer och tätorter är en tillgång för Sverige. Stad och landsbygd är beroende av varandra. De kompletterar varandra, och även stadsmiljöerna skall ha förutsättningar till en god livsmiljö.

Till sist, fru talman, vill jag också understryka vikten av att regeringen lyssnar på folkviljan när det gäller länsstillhörigheten för Heby kommun. Alla sakskalet är lika entydiga. Det kan väl ändå inte råda någon som helst tvekan om vilket beslut regeringen bör fatta.

Den folkomröstning i frågan som genomfördes hösten 1998 talar sitt tydliga språk. Hebyborna har sagt sitt, och Heby kommun bör därför få sin tillhörighet till Uppsala län så snart som möjligt.

Kammarkollegiet, som för närvarande enligt praxis hanterar den här typen av ärenden innan de går vidare till regeringen, känner naturligtvis till den debatt om länsstillhörighet som egentligen pågått ända sedan kommunsammanslagningarna på 70-talet.

Med detta, fru talman, nöjer jag mig här ändå med att yrka bifall till reservation nr 7, som jag tidigare anmält.

Anf. 88 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! Det blir lite grann återupprepningar av vad föregående talare har sagt. Men jag tänker ändå göra det, eftersom jag tycker att det är viktigt.

Vi har ett grannland i väster som är intressant sett ur många aspekter, inte minst inom samhällsplaneringsområdet. I Norge har man insett betydelsen av att hela landet skall ges förutsättningar att överleva. Man inser också betydelsen av det lilla.

Man ser även till de små människorna, till barnen. Där har staten ålagt kommunerna att utse en särskild tjänsteman som skall ta till vara barnens intressen i samhällsplaneringen.

Jag anser att vi även i Sverige borde se över plan- och bygglagen i avsikt att stärka barns och ungdomars inflytande i den fysiska planeringen.

I FN:s barnkonvention, som Sverige har ratificerat, sägs att barn har rätt till inflytande. Barn är mycket goda observatörer. De ger akt på det som de tycker är fint och det som de tycker är dåligt och farligt.

Hade barnen t.ex. fått vara med när det handlade om att göra en glas-inbyggd affärsgalleria i min hemkommun Uppsala hade den inte blivit glasinbyggd. Det har framkommit efteråt.

I samhällsplaneringen är det endast ett fåtal kommuner som insett betydelsen av att ha barnen och ungdomarna med.

Jag är övertygad om att om ungdomarna får ta ett verkligt ansvar för sin omgivning så kommer de att göra det. De är mycket bra på att prata med andra barn och andra ungdomar. De är en resurs som vi borde ta till vara t.ex. för att få bukt med det förfulande klotter som vi i dag ser. Förstörelsen är utbredd.

Om vi ger ungdomar ett verkligt ansvar kanske det är en möjlighet att få bukt med förstörelsen och få ungdomar och även oss vuxna att vara mer aktsamma.

Barn är också som regel mycket miljömedvetna. De vågar säga saker på ett rakt sätt. Kommer ni ihåg sagan om kejsarens nya kläder? Det var ett barn som sade sanningen.

Fru talman! Jag stöder reservation 4.

Vatten, vatten, bara vanligt vatten, och ändå alldeles ovärderligt och oersättligt. Det är en källa till liv, för allt levande på jorden. Det är en källa som vi i Sverige behandlat som en källa som aldrig kunde sina.

Tyvärn kommer nu varningarna. Vattnet kan förstöras. Det kan bli o-drickbart. Det måste tas på allvar. Centerpartiet anser att det måste i alla kommuners översiktsplaner beskrivas hur man säkrar vattentillgången i kommunen samt att man måste följa upp hur det efterlevs.

Det finns alltid en rad konflikter i samhällsplaneringen. Olika intressen söker sitt och värnar om det. Inte minst vid vägbyggen har vi sett att vattenådror och vattenkällor så att säga är i vägen. Vi anser att vattenkällorna alltid måste skyddas. Vägen får ta en annan väg.

Jag yrkar bifall till reservation 7 under mom. 9.

Bostadsutskottet har varit på studiebesök i en ganska liten stad, Karlskrona, och bl.a. tagit del av hur man på Boverket arbetade med att lyfta fram stadsplaneringen. Jag tyckte att det var en mycket intressant redovisning, inte minst utifrån att jag visste att vi här i kammaren i dag

skulle behandla vår centermotion *Städer på människors villkor*, där vi lyfter fram riktlinjer för stadsbyggnationen.

Staden är inte bara huvudstaden Stockholm, som alldeles för många tar för given som utgångspunkt för planeringen. Staden är även alla mellanstora och små städer. Det finns inte heller något antingen eller när det gäller stad eller landsbygd. Det finns all anledning att på nytt påminna om att staden och landsbygden är beroende av varandra.

I detta betänkande talar vi från Centerpartiets sida om staden. Vi anser att:

- Planeringen skall utgå från både mäns och kvinnors behov av bra boendemiljö.
- Byggandet skall vara anpassat och tillgängligt för funktionshindrade.
- Allt framtida byggande skall inriktas på kretsloppsanpassning. Strävan skall vara att det befintliga byggandet successivt skall kretsloppsanpassas.
- En blandning av bostäder, arbetsplatser och service bör eftersträvas och underlättas i alla stadsdelar.
- Byggandet skall i första hand ske på redan exploaterad mark. Parker och grönområden skall inte bebyggas.
- Bebyggelsen skall utvecklas så att hänsyn tas till befintlig arkitektur.
- Goda förbindelser skall finnas, och bra kollektivtrafik skall eftersträvas.
- Nya boendeformer, t.ex. socialt självbyggeri, bör uppmuntras.
- Boendeplaneringen skall ta vara på medborgarnas engagemang.
- Det skall alltid finnas ett nedifrån-och-upp-perspektiv.

Bostadsutskottet säger i detta betänkande att man kan dela mycket av vad Centerpartiet påtalar, men samtidigt avstyrker man motionen. Det tycker jag är ett mycket märkligt agerande. Därför yrkar jag bifall till reservation 9 under mom. 12.

Heby kommun känner en stor delaktighet med Uppsala och med Uppland. Man har nu begärt att få ändra länstillhörighet från Västmanland till Uppsala län.

Ett av de ämnen som vi här i kammaren debatterade i den allmänna debattomgången vid denna termins början var just demokrati. Jag tyckte då och jag tycker än i dag att det var mycket bra att man valde det ämnet. Vi var tio kvinnor och tio män som deltog i den debatten, och även Britta Lejon var med. Enigheten var stor om att demokratiaspekten måste stärkas i Sverige och att det var nödvändigt att få fler människor engagerade i samhällsarbetet.

Det har även införts en regel i kommunallagen som skall stärka den lokala demokratin genom möjligheten att hålla folkomröstningar i en kommun. Det är ett mycket bra sätt att ta till vara människors engagemang.

Under senare år har vi klart sett en utbredd vilja att engagera sig i olika lokala frågor. Viljan att påverka den egna bygdens utveckling finns. Det bildas dock tyvärr enfrågepartier som tar säte i fullmäktigeförsamlingar och driver en enskild fråga mycket starkt och envetet. Jag tycker att det borde vara ett observandum för oss i etablerade partier. Det är en knäpp på näsan på oss. Vi har inte förmått att ta till vara folkets frågor på ett rätt sätt.

I Heby kommun finns också detta engagemang. Det blev till sist en folkomröstning, och det blev ett enfrågeparti. I den folkomröstningen tog majoriteten ställning för en länsändring. Man lade fram faktaupplysningar som visade på fördelarna. Kulturellt, näringsgeografiskt och arbetsmarknadsmässigt tillhör kommunen Uppland och Uppsalaregionen. Huvudkommunikationerna går mot Uppsala. Även kyrkligt tillhör man ärkestiftet.

Det finns en gemensam motion från ledamöterna från m, c och fp på Uppsalabänken där vi bl.a. påtalar att för oss är lokala folkomröstningar en viktig del av en vital demokrati. Att tillåta folkomröstningar och sedan inte följa dem blir en logisk kullerbytta. Det undergräver tilltron till det politiska systemet.

Jag hyser ändå tillförsikt att Heby kommuns vilja att byta län kommer att behandlas välvilligt av regeringen. Som jag ser det gäller det också så småningom en regiontillhörighet till Uppsala-Mälardalen. Jag tar för givet att regeringen följer vår debatt här i kammaren samt lyssnar till lokala företrädare. Jag förmodar även att socialdemokraterna i utskottet direkt till ansvarig minister framför de åsikter som vi fick när hebyborna uppvaktade bostadsutskottet. Det finns all anledning att se till att det kommer att leda till ett positivt svar.

Det hade dock varit en styrka om vi i utskottet hade kunnat enas om att framföra till riksdagen att regeringen borde behandla den här frågan skyndsamt. Vi vet alla att byråkrater brukar arbeta mycket långsamt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 16 under mom. 19. Jag står naturligtvis bakom samtliga reservationer som jag har anmält i utskottet. De handlar om skärgårdsfrågor och byggsektorns IT-utveckling. Det är brännande frågor som vi får all anledning att återkomma till i framtiden.

Jag ber er även uppmärksamma mina särskilda yttranden som berör stormarknadsetableringar. Jag är mycket tveksam till dessa. Det bör noga följas vilken inverkan dessa har på stadens liv samt inte minst hur det slår på landsbygdens service. Det finns anledning att påtala länsstyrelsernas roll när det gäller samverkan mellan kommunerna i de frågorna.

Jag har även i ett yttrande påtalat att det måste tas ett helhetsgrepp när det gäller den fysiska planeringen och trafiken. Den senaste tidens trafikolyckor gör att trafikfrågorna har blivit än mer akuta. Även vägnäten måste förbättras, och inte bara det kollektiva trafiksystemet.

Anf. 89 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Jag känner sympati för Centerpartiets reservation nr 9 om ett större behov av samhällsplanering när det gäller den fysiska miljön. Däremot saknar jag den sociala dimensionen. Jag tycker att vårt förslag om obligatoriska boendeplaneringsprogram bättre motsvarar helhetssyftet. Det gör det också lättare att ta till vara varje stads och varje kom-

muns unika förutsättningar. Det här är ett lite mer centralistiskt sätt att se på de här planeringsfrågorna.

Min fråga till Rigmor Ahlstedt är: Är inte vårt förslag om boendeplaneringsprogram en möjlig väg att gå även för Centerpartiet?

Anf. 90 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag vet att vi har skilda åsikter när det gäller hur man skall reglera boendeplanering. Vi i Centerpartiet är angelägna om att de enskilda kommunerna får ta till vara de frågor som verkligen berör den egna kommunen. Där tycker jag att vi skall trycka på översiktsplaneringen. Och man skall inte bara göra en översiktsplanering, utan man skall också följa upp den med detaljplaner och områdesbestämmelser i de fall det behövs. Att staten skall reglera och gå med pekpinnar direkt mot de enskilda kommunerna tycker inte vi i Centerpartiet är en framkomlig väg.

Anf. 91 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Det är just det som reservationen innehåller, nämligen en otrolig mängd pekpinnar. Vårt förslag är faktiskt tvärtom. Det enda vi kräver av kommunerna är att de skall planera, att de skall se sambandet mellan fysisk miljö och social miljö och se helheten i de här frågorna. Man skall ta till vara varje kommuns unika situation och knyta ihop detta med detaljplaner och översiktsplaner i sin planering. Jag menar nog att detta är mindre tvingande för kommunerna förutom i det fallet att det skall vara ett obligatorium att göra det.

Vi kan se att bara hälften av kommunerna har brytt sig om sin handikappanpassning. Bara 50 % av landets skolor är minimalt handikappanpassade. Jag tror faktiskt att man måste göra detta obligatoriskt och få den här debatten i kommunfullmäktige så att detta också blir ett massmedialt intresse och ett allmänt intresse för alla invånare i kommunerna. Där vill vi ha ett obligatorium.

Anf. 92 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag kan dela många av Owe Hellbergs åsikter när han framför dem så här. Men jag är inte så övertygad om att ni i Vänsterpartiet är så fria i er inställning till kommunerna att ni verkligen tillåter att man tar till vara de enskilda kommunerna. Jag är lite tvivlande till det.

Däremot håller jag fullständigt med Owe Hellberg om att vi här i riksdagen måste diskutera de här frågorna och föra fram dem. När vi var på Boverket i Karlskrona och tittade mer noggrant på PBL sade jag också att det egentligen redan i dag finns stora möjligheter för kommunerna att agera som vi vill.

Anf. 93 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag tänker främst ta upp två frågor i mitt anförande, nämligen köpcentrum och Heby kommun.

Flera västeuropeiska länder har infört kraftfulla åtgärder för att stärka stadskärnorna miljömässigt och funktionellt. Det har man gjort genom att begränsa antalet stormarknader och köpcentrum utanför städerna.

EU-kommissionen ställer sig bakom dessa idéer för att främja en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar stadsutveckling. Det är faktiskt något som vi också bör eftersträva. Även om jag aldrig annars ser några fördelar med EU, tycker jag verkligen att det är att föredra framför den bilorienterade stadsutveckling vi ser i vårt land. Förhoppningsvis har den nu nått sin kulmen.

Först ville butiksjättarna bygga ut i stadskärnan. Kulturmordet på staden inleddes när stora kvarter med äldre bebyggelse fick rivas för parkeringsplatser och tillfarter. Men varuhusen i staden övergavs på 80-talet när handeln flyttade ut till stormarknader och lågprisvaruhus på fälten utmed motorvägarna. Handeln i stadskärnan tynade och stadens urgamla roll som central mötesplats och handelsplats försvann.

Det är inte bara städerna som förlorar på den här utvecklingen, utan den har också drabbat landsbygden som fått se sina glesbygdsbutiker försvinna den ena efter den andra, och med dem all övrig service.

Värst är det för dem som saknar bil, och det gör enligt statistik från Statistiska centralbyrån 36 % av dem som bor i lägenhet, 54 % av kvinnorna över 65 år och 48 % av de ensamstående föräldrarna.

De resurssvaga utan bil hänvisas till dyrare och sämre affärer. Samtidigt som vi investerat i hissar och ramper för att personer med funktionshinder skall komma in och ut i sina bostäder har det blivit svårare för dem att själva ta sig till butiken.

Sverige har ett rykte om sig att vara mest fjättrat av centralstyrning i västvärlden. Men detta är en ren och skär myt. Jämfört med förhållandena i andra länder är den svenska plan- och bygglagen kraftlös när det gäller att styra butiker till platser dit folk kan komma utan bil. Den svenskaste av alla heliga kor – det kommunala självstyret – förhindrar effektivt allt samarbete över kommungränserna och all regional planering.

Mycket av det jag säger nu har jag tagit ur en artikel i Svenska Dagbladet för drygt ett år sedan. Den är skriven av arkitekten och sekreteraren på Stadsmiljörådet Louise Nyström.

Ett forskarteam på Institutionen för stadsbyggnad på Chalmers har räknat ut att miljöeffekterna av ett nytt köpcentrum är i storleksordningen 200–1 000 % ökad bränsleförbrukning räknat enbart på inköpsresorna för dem som bytt från närbutiken till det nya köpcentrumet. Koldioxidutsläppen ökar lika mycket. Varje nytt köpcentrum som byggs minskar alltså utsikterna att uppnå de nationella miljömålen.

Det finns alltså all anledning att bifalla Miljöpartiets motioner i den här frågan. Jag tillstyrker dem nu, och det innebär bifall till reservation 3 under mom. 3.

Vänsterpartiets motion om trafiksystemens betydelse för närhet mellan arbetsplats, bostad och service tillgodoser behovet av en ekologisk omställning. Jag stöder den motionen men avstår från att yrka bifall just nu.

Däremot yrkar jag bifall till Vänsterpartiets motion om att man skall tillvarata barns och ungdomars intressen vid planeringen. Den är i FN:s barnkonventions anda och stärker barns och ungdomars rätt. Det kan behövas.

Bifall till reservation 5 under mom. 7!

Vi hade i utskottet ett besök av företrädare från Heby kommun som redogjorde för folkomröstningen angående länstillhörighet. Heby kommun, som ligger i Uppland, hör till Västmanlands län sedan hundratals år, men har ändå starkast anknytning till Uppsala. Folkomröstningen i höstas visade också att en majoritet ville byta län. Kommunfullmäktige i Heby har följaktligen lämnat in en begäran till regeringen.

Att folkomröstningar skall följas tycker vi i Miljöpartiet är alldeles självklart. Vi vill dessutom stärka folkomröstningsinstitutet så att om 10 % av de röstberättigade i en kommun begär det skall det bli folkomröstning, utan att kommunfullmäktige kan sätta sig emot det.

Nu var det inga sådana motsättningar i Heby. Däremot är man orolig för att resultatet av folkomröstningen skall förhalas och plöjas ned i någon regionalutredning eller liknande eller att kommunen skall delas, vilket vore förkastligt.

Frågan bereds nu av Kammarkollegiet för att slutligen avgöras av regeringen. Jag tar för givet att regeringen då kommer att ta, som det står i betänkandet, "tillbörlig hänsyn till resultatet av folkomröstningen." Nu har det visst varit aktuellt med uppvaktningar från Västmanland som vill ha kvar Heby kommun. Den här frågan måste därför följas noga så att inte folkviljan får ge vika för byråkratin.

Slutsatsen är att jag tillstyrker ändrad länstillhörighet för Heby kommun, men väljer att avstyrka motionen. Bifall till utskottsförslaget således.

Anf. 94 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Det är klart att man som Helena Hillar Rosenqvist kan säga att den kommunala självstyrelsen är en helig ko och på det viset försöka att vifta bort den.

Jag tror att det är fel. Kommunernas makt och frihet är förenat med stort ansvar. Det vore fel att rycka i tömmen, om jag i den här församlingen med starkt regional förankring får ta en sådan liknelse. Jag tror att Helena Hillar Rosenqvist skulle lära sig av hur det är att köra häst. Rycker man för ofta i tömmen blir hästen istadig och bara letar efter möjligheter att undvika att rätta sig efter bestämmelserna.

Kommunerna måste lära sig att ta ansvar för stadsplaneringen genom översiktsplan, detaljplanemonopol, bygglov. Det är kraft nog. Det är inte genom att ge fler pekpinningar som man lär kommunerna att ta det ansvaret. Gör man det kommer de i stället bara att leta efter möjligheter att kringgå de bestämmelser man får från centralt håll.

Anf. 95 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt som Carl-Erik säger att man inte kan rycka för hårt i tömmarna. Jag har gått kurs i hästkörning så jag vet hur det går till.

I den här frågan är det två hästar som drar åt mycket olika håll. När man tänker sig att förlägga en stormarknad i utkanten av en kommun är det inte enbart för att tillgodose den egna kommunens behov av livsmedel och andra varor, utan även för att dra till sig köpare från andra kommuner och regioner. Vi ser det i Skåne. När två hästar, om vi nu skall kalla dem för det, Landskrona och Löddeköpinge t.ex., inte kan lösa en

sådan fråga själva bör regionen naturligtvis ta ett större ansvar för detta. Det är en regional fråga mer än det är en kommunal fråga.

Prot. 1998/99:66
10 mars

Anf. 96 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Det är trevligt att Helena Hillar Rosenqvist och jag har samma erfarenhet av hur det är att rycka för ofta i tömmen. Men det är också så att kommunerna har en möjlighet att ta sitt ansvar, inte minst genom att med de bestämmelser som redan finns genomföra regionplanering på ett sådant sätt att man frivilligt tar på sig det ansvar man faktiskt har genom de mycket starka bestämmelser som redan lagts i kommunernas händer.

Plan- och byggfrågor

Anf. 97 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag hoppas att de här frågorna kommer till någon form av lösning, men att man under tiden avstår från att försöka att etablera externa köpcentrum. Det är inte bara en fråga om kommunalt självstyre. Det är också en fråga om det ekologiskt hållbara samhället. Där kommer trafikbilden naturligtvis i mycket hög utsträckning in.

Till detta kommer de sociala aspekter som jag har tagit upp. Det är svårt att komma ifrån, Carl-Erik, att det är så många människor som faktiskt blir utan en mycket väsentlig service för sitt dagliga liv.

Anf. 98 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Helena Hillar Rosenqvist och be henne utveckla vad Miljöpartiet i samband med folkomröstningar menar med att man skall ta tillbörlig hänsyn. Vilken grund har man för att säga att folkviljan kanske kan grävas ned i utredningar? Av vilken anledning säger Helena Hillar Rosenqvist så?

Anf. 99 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag har haft möjlighet att engagera mig rätt mycket i den här frågan. Det är klart att man kan ha synpunkter på ordet tillbörlig. Jag vet att man har hakat upp sig på vad tillbörlig egentligen betyder. Jag anser att det bör räcka som skrivning till regeringen, att man förväntar sig att regeringen tar tillbörlig hänsyn.

Nästa fråga handlade om att gräva ned utredningar. Vi är inte alldeles okunniga om att det försiggår en rätt stor verksamhet i Sverige som går ut på att slå ihop olika län till regioner. Det har skett i Skåne, det har skett i Västra Götaland. Jag vet inte om den debatten har nått Uppland och Västmanland än, men var det inte Rigmor Ahlstedt själv som förde saken på tal genom att tycka att Heby så småningom skall tillhöra den region som Uppsala och Mälardalen tillhör?

Det här är saker som oroar människor i Heby. Skall man hänskjuta hela frågan till en fråga om regional tillhörighet och därför avstå från att lösa den fråga om länstillhörighet för just Heby kommun som togs upp i folkomröstningen? Det är enbart det jag syftar på.

Anf. 100 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag delar den oron. Det är också av den anledningen som vi vill att riksdagen noggrant skall tala om för regeringen att man skynd-

samt skall bifalla Heby kommuns framställan om att få tillhöra Uppsala län och med det också ge folkomröstningsinitiativet en verklighet.

Jag tycker att det är mycket märkligt att Miljöpartiet talar väl om folkomröstningar och talar väl om de farhågor som finns, men man är inte beredd att gå från ord till handling. Det beklagar jag.

Anf. 101 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Denna fråga gäller inte om Heby kommun skall tillhöra Uppsala län eller ej. Frågan gäller om man skall ta tillbörlig hänsyn och om det skall ske skyndsamt. Utskottet i övrigt är inte oense i frågan om hur saken skall hanteras.

Vissa partier har inte tolkningsföreträdare före andra i fråga om demokrati.

Anf. 102 LILIAN VIRGIN (s):

Fru talman! I detta betänkande behandlas motioner från allmänna motionstiden i frågor som rör plan- och bygglagen. Dessutom behandlas en motion som avser länstillhörigheten för Heby kommun.

Många av motionerna känner vi igen från tidigare behandling i kamraren. Samtliga motionsyrkanden avstyrks av utskottet.

Plan- och bygglagen trädde i kraft den 1 juli 1987 samtidigt med den med plan- och bygglagen samordnade naturresurslagen. Bestämmelserna i naturresurslagen har inarbetats i miljöbalken, som trädde i kraft den 1 januari i år. PBL har ändrats några gånger, men ändringarna har varit av begränsad omfattning. Ändringen som trädde i kraft i januari 1996 innebär att den fysiska planeringen skall ses som en integrerad del i en samlad miljöpolitik.

Möjligheten att reglera handelsändamål i detaljplan har ändrats från den 1 januari 1997. Det innebär att kommunerna i detaljplan numera kan reglera handelsändamålet genom att skilja på handel med skrymmande varor och handel med livsmedel. Det ger kommunerna i huvudsak samma möjlighet som de hade före den 1 april 1992. Men för att kommunen skall kunna precisera handelsändamålet i detaljplan skall det finnas särskilda skäl av betydande vikt.

De grundläggande bestämmelserna för planering och byggande finns i plan- och bygglagen. Kommunerna har krav på sig att upprätta en aktuell översiktsplan för hela kommunen. Den planen skall ange hur mark- och vattenområden är avsedda att användas och hur bebyggelseutvecklingen skall ske. I detaljplan eller områdesbestämmelser skall kommunen sedan reglera markanvändningen.

Fru talman! I en gemensam reservation från Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet föreslås att möjligheten att i detaljplan reglera handelsändamålet skall tas bort. Två motioner från Miljöpartiet tar upp riskerna med externa köpcentrum, och så görs även i en motion från Vänsterpartiet. De pekar på situationen i framför allt Skåne och de problem som uppkommer vid etablering av externa köpcentrum. Motionerna från Miljöpartiet och Vänsterpartiet följs också upp av reservationer.

Vi socialdemokrater anser att det är nödvändigt och bra att kommunerna nu åter fått möjlighet att reglera handelsändamålet i detaljplan. Kommunerna kan väga in miljöfrågorna och ta hänsyn till de konsumenter som inte har bil när de upprättar detaljplan för handelsändamål. Vi vet

också att innan kommunerna återfick möjligheten att reglera handelsändamål i detaljplan, fanns det kommuner som valde att avstå från att ta fram planer för handelsändamål. De ville inte riskera att handel med livsmedel skulle etableras på ställen där det inte var lämpligt.

Reservationerna visar att det finns partier som vill slopa regleringen och andra som vill reglera mera. Vi socialdemokrater anser att det skall vara möjligt att i detaljplan reglera handelsändamål och skilja på parti-handel och detaljhandel och skilja på handel med skrymmande varor och handel med livsmedel. Det är vad plan- och bygglagen nu ger möjlighet till. Vi anser att kommunen, som bäst känner förhållandena på orten, skall ha möjligheten att avgöra om man vill styra handelsetableringar och köpcentrum.

En reservation tar upp barns och ungdomars intressen vid planeringen. Jag vill också betona vikten av att barns intressen beaktas vid planering och byggande. Här är kommunens ansvar mycket stort. FN:s barnkonvention skall genomsyra alla beslut, och barns rätt skall tas till vara i alla beslut som kommunerna fattar. Vi tror inte att det då är lämpligt att utse en särskild tjänsteman som skall ta till vara barnens rätt i byggnadsnämnderna. Barnens rätt skall i stället naturligt ingå i alla beslut.

När det gäller barnsäkerheten i hus byggda före 1973, som inte har samma säkerhetskrav som hus byggda senare, har Barnkommittén utifrån FN:s barnkonvention ansett att regeringen bör överväga ändringar. Den frågan bereds nu inom Regeringskansliet.

Byggnaders kulturella och arkitektoniska värden tas upp i en reservation från Kristdemokraterna och Folkpartiet. Utskottet har ingen annan uppfattning, dvs. skyddet av kulturbyggnader och kulturmiljöer måste vara stort. Men det är inte så att PBL i sin nuvarande utformning har ett sämre skydd för speciellt känsliga miljöer än vad som fanns tidigare. Det är tvärtom så att PBL ger större möjligheter att skydda kulturbyggnader och kulturmiljöer. Det ställs större krav än tidigare på kommunens översiktsplaner vad gäller inventering och redovisning av kulturmiljövärdena. Kommunen har också möjlighet att i detaljplan eller områdesbestämmelser införa särskilda varsamhetsbestämmelser för att precisera krav vid ändring av byggnad. Det har också förstärkts genom det handlingsprogram som riksdagen antagit för arkitektur, formgivning och design, som medförde en ändring i plan- och bygglagen. Kommunerna har ett stort ansvar också på det här området.

En gemensam reservation från Moderaterna, Kristdemokraterna, Centern och Folkpartiet tar upp byggande och boende i skärgården. De vill ha förenkling och samordning av regler och vill att onödiga regler skall tas bort.

Utskottsmajoriteten vill också ha regler som är utformade så att de inte i onödan hindrar byggande och boende i skärgården, lika lite som i övriga delar av landet. Men vi upplever inte att dagens regelsystem är så utformat eller krångligt att det hindrar tillkomsten av ny bebyggelse. Det är i stället så att lättnader gjorts. Ytterligare ändringar anser vi inte behövs. I många situationer kan det vara behov av att väga den enskildes intresse mot allmänna intressen. Även grannintressen kan det finnas behov av att väga in.

Vänsterpartiet reserverar sig och vill att benämningen kvalitetsansvarig skall bytas mot ett mer relevant uttryck, t.ex. kontrollansvarig. Den

kontrollansvarige utses av byggherren och skall se till att kontroller utförs och kontrollplaner följs och skall dessutom närvara vid byggsamråd, besiktningar och andra kontroller. Benämningen kvalitetsansvarig kan vara något missvisande. Men då begreppet sedan flera år är inarbetat och nästan 4 000 personer är certifierade, skulle en ändring nu leda till ytterligare oklarheter. Inte heller när det gäller ordningen för kvalitetsbestämningen vid byggande vill utskottsmajoriteten göra någon förändring. Lagstiftningen ställer upp övergripande krav som en byggnad skall svara mot, och det är byggherren som har ansvaret för att en byggnad också svarar mot kraven. Det fungerar också bra hos de större byggföretagen, men för de små kan det behövas en del hjälp. Byggnadsnämnderna har också ett tillsynsansvar, men här kan det finnas en anledning till oro. Vid de besparingar som gjorts i kommunerna kan det ha uppstått brister i resurser just för att fullfölja tillsynsansvaret. Det finns därför anledning att följa hur kommunerna lever upp till sitt tillsynsansvar. Boverket har haft i uppdrag att utvärdera de ändringar beträffande byggkontrollen som trädde i kraft den 1 juli 1995. Bedömningen är att en del förslag är möjliga att genomföra utan lagändring och att det nya systemet för tillsyn och kontroll bör ges ytterligare några år att sätta sig innan förändringar genomförs.

Fru talman! Till sist när det gäller länstillhörigheten för Heby kommun finns det en reservation där man hävdar att folkviljan måste bli helt vägledande för regeringens beslut i frågan. Beslutet skall fattas skyndsamt. I Heby kommun genomfördes folkomröstningen i samband med valet 1998. 58 % röstade för byte av länstillhörighet till Uppsala, och 40 % röstade för att kommunen även i fortsättningen skulle tillhöra Västmanland.

Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att regeringen vid den förestående prövningen kommer att ta tillbörlig hänsyn till resultatet av folkomröstningen, men utskottsmajoriteten vill att frågan skall behandlas på vanligt sätt. Det innebär att frågan nu finns hos Kammarkollegiet för utredning, och därefter kommer regeringen att fatta beslut. Den pågående utredningen skall avvaktas. Det finns därför ingen anledning att som reservanterna vill göra något tillkännagivande nu under pågående beredning.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 103 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! I betänkandet står det att det inte finns något behov av obligatoriska boendeplaneringsprogram utan att kommunerna själva skall se till att det här fungerar. Då vill jag fråga om Lilian Virgin är nöjd med att knappt hälften av landets kommuner har program för hur de skall behandla frågor om handikappade, att 50 % av landets skolor är minimalt handikappanpassade osv. Hur länge skall det här få fortsätta innan staten sätter ett större tryck på kommunerna att se till att i den byggda miljön planera utifrån en fysisk och social dimension?

När det gäller barnen är det väldigt bra att kommunerna skall ta det här ansvaret, men det måste fungera i praktiken också. Jag skall referera till en artikel om Karolinska Institutet, som har undersökt daghemmen i en medelstor kommun.

Eluttagen på 26 % av förskolorna är inte jordade och petskyddade. 23 % av förskolorna uppger att det inte finns jordfelsbrytare i lokalerna. På en fjärdedel av förskolorna vet inte personalen var brandsläckaren är placerad. På 65 % av förskolorna förvaras inte maskindiskmedel inlåst i skåp, och knivlådorna är inte spärrade.

Vem skall ta ansvar för sådant här? Hur skall det ske i praktiken om vi inte har något stöd i den praktiska verkligheten i de här frågorna? Därför vore det väl bra om vi fick en tjänsteman som hade tillsyn över de här frågorna.

Anf. 104 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! När det först gäller obligatoriska boendeplaneringsprogram ser jag inte sådana som en nödvändighet. Det är däremot nödvändigt att kommunen upprättar översiktsplaner. Där har kommunerna möjlighet att också upprätta boendeplaneringsprogram.

Jag är inte alls nöjd med de rapporter som vi nu har fått när det gäller handikappades tillgänglighet till olika miljöer. Jag känner att det som har kommit till uttryck i massmedier och även i debatten här i kammaren bidrar till det större trycket. Kommunerna har ett ansvar också genom att de skall anta handikappprogram, och det skall de göra i samband med översiktsplanerna. Kommunerna har verktygen där, men de måste också ha rätt inställning till det och åtgärda de här sakerna.

Det som Owe Hellberg tar upp om förhållandena på daghem låter inte alls bra, om det fungerar på det sättet – vilket jag inte ifrågasätter. Men det är hela kommunens ansvar. Man kan inte utse en enda tjänsteman som skall ta ansvar för de här frågorna. Där anser jag och övriga socialdemokrater att man skall tänka på barnens rätt i alla beslut som man fattar i kommunen. Det visar också att det skall ske fortlöpande. När det gäller sådana saker som Owe Hellberg räknade upp i fråga om daghem måste både personal och arbetsmiljöskydd m.m. komma in.

Anf. 105 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Visst skall barnfrågorna uppmärksammas av hela kommunen, och det gör kommunen om man ser till att ordna obligatoriska boendeplaneringsprogram. I de sammanhangen kommer barnens rätt och roll in helt naturligt. Men det måste också göras en uppföljning av de sakerna. Det är ett alarmerande bevis på att det här inte fungerar. Det är inte alla som har kunskaperna när det gäller att ta till vara barnens intresse och barnens rätt. Det finns ingen särskild instans i kommunerna som gör det.

När det gäller bygglovsprocessen, kontroll, tillstånd osv. har Boverket riktat ganska häftig kritik mot hur vissa delar av systemet fungerar. Jag undrar: När tänker regeringen vakna och ta till sig de förslag om förändringar som finns? Bevisligen är det så att det som är byggt sedan 1994–1995 har stora skillnader när det gäller kvalitet i byggandet, stora brister när det gäller hur kök ser ut, hur handikappvänligt det är osv. Det hänger naturligtvis samman med de här frågorna, eftersom man har släppt kontrollen och släppt ansvaret för den invändiga miljön. Då väntar jag på ett svar: När kommer regeringen tillbaka i de här frågorna?

Anf. 106 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! När det gäller barnens rätt ser jag det som en större fråga, som måste ingå i hela den politiska processen. Barnens synpunkter skall tas till vara på samtliga områden och skall alltså ingå naturligt. Jag tror inte att det är rätt att lägga över ansvaret på någon tjänsteman och därefter vara nöjd med det. Då stillar man bara sitt samvete. Det här skall ingå i den politiska processen.

När det gäller det som Owe Hellberg tar upp om brister i byggandet vet vi att Boverket har gjort en uppföljning, som har resulterat i att en del åtgärder kan vidtas direkt utan lagändringar och att man skall avvakta med andra saker, enligt Boverkets förslag. Jag tycker att vi skall lyssna på Boverket. Men frågorna är ständigt aktuella.

Anf. 107 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Jag undrar om Lilian Virgin kan redogöra för på vilket sätt det är fördelaktigt för medborgarna att byråkrater i kommunens centrala byggnadsnämnd avgör huruvida det i en viss byggkropp skall bedrivas partihandel, detaljhandel eller måhända handel med skrymmande varor. Handen på hjärtat: det här är bestämmelser som brukar komma väldigt sent i planprocessen, och de utgör ofta ett sätt att försöka rädda en misslyckad detaljplan, som kanske rent av har föregåtts av en misslyckad översiktsplan, med den här typen av pekpinnebestämmelser i slutändan. I stället borde byggnadsnämnden ta sitt ansvar, med hjälp av alla sina maktbefogenheter, tänka om och göra en ny plan, som infogar nyttillkommande bebyggelse på ett harmoniskt sätt i samhället i övrigt.

Lilian Virgin säger att skärgården inte behöver lättnader, att skärgårdens glesbygdsområden minsann inte behöver några lättnader i möjligheterna att tillgodose sin försörjning. Fråga folk på Möja, Rödlöga, Långskär, i Gryt och S:t Anna om detta stämmer! Har inte de nog besvärligt som de har det, utan att vi från byråkratisk sida skall lägga restriktioner på dem? De behöver ha sin utkomst för att kunna bo kvar i skärgården.

Anf. 108 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! Vi har olika synpunkter när det gäller att reglera handelsändamålet i detaljplan. Som jag uppfattade frågan handlade den om varför kommunen skulle göra det. Jag tycker att det tidigare i debatten har framförts många argument för att det finns behov av att göra det. Det är t.ex. att man utarmar stadskärnan och bygger livsmedelsaffärer på ställen dit folk normalt inte kan ta sig utan bil. Det är ett skäl.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Carl-Erik Skårman. Jag nämnde att kommunerna under den tid då de inte hade möjlighet att reglera i detaljplan avstod från att ta fram nya planer. Då användes de gamla planerna, men gamla planer kan vara dåliga. Är inte det också konkurrenshämmande?

Jag skall ta upp frågan om skärgården också. Som jag sade i mitt anförande vill vi underlätta och inte krångla till bestämmelserna, men jag pekade också på att det är väldigt viktigt att väga intressen mot varandra. Det är det man måste göra i många fall.

Anf. 109 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Min fråga gällde sammanfattningsvis om det inte är bättre att byggnadsnämnderna lär sig hur de skall hantera sina stora maktbefogenheter i stället för att man ger dem ytterligare möjligheter att detaljbesluta i efterhand på ett sätt som gör det både dyrare och besvärligare för medborgarna.

Anf. 110 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! Byggnadsnämnderna har stora möjligheter, men de behöver också redskapet att kunna reglera handelsändamålet i detaljplan.

Jag fick inget svar på frågan om det inte var konkurrenshämmande att inte kunna släppa fram detaljplaner med handelsändamål.

Anf. 111 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Lilian Virgin. Hon och socialdemokraterna anser att det inte finns några skäl att förbättra för byggande och boende i skärgården. Jag måste säga att jag blev lite förvånad, särskilt eftersom jag vet att Lilian Virgin kommer från Gotland.

Jag skulle vilja fråga om Lilian Virgin tycker att t.ex. strandskyddet är rättvist. Ger det strandskydd vi i dag har möjlighet för människor att bygga och bo i Stockholms skärgård på samma sätt som i Norrlands skärgård? Det är kanske en bit som Lilian Virgin inte har tittat på.

Byggregler hindrar också ett fortsatt fastboende när det gäller generationsväxlingar. Traditionella kust- och skärgårdsnäringar som fiske och jordbruk har det jättejobbigt i min egen skärgård – det som kallas uppländska skärgården. Jag förstår inte Lilian Virgins och socialdemokraternas inställning i den frågan. Det behövs förbättringar.

Anf. 112 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! Jag antar att Rigmor Ahlstedt slår vakt om strandskyddsreglerna därför att vi vet att de är viktiga. Däremot skall de inte helt förhindra allt byggande i skärgården. För att man skall kunna bygga i skärgården måste man ändå ta hänsyn till vissa andra förhållanden. Jag nämnde i mitt anförande att man också kan behöva ta hänsyn till grannar.

Vi vill inte onödigtvis krångla till reglerna, och det anser vi inte heller att PBL gör. Det har blivit lättnader i PBL. Det var det jag ville peka på.

Anf. 113 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Fru talman! Lilian Virgin svarar inte på frågan om möjligheter för generationsväxlingar i skärgården, som också är något väldigt besvärligt. Strandskyddet är inte heller bra som det är i dag. Jag tycker faktiskt att det hade varit bättre om socialdemokraterna, nu när man ser vissa svårigheter, yrkade bifall också till motioner som inte kommer från det egna partiet, så att vi kan få det bra i landet.

Anf. 114 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! Det finns inga skiljaktigheter vad gäller det sista som Rigmor Ahlstedt säger, dvs. att vi skall få det bra i landet. Men även när det gäller generationsväxlingar, Rigmor Ahlstedt, behöver man göra en prövning och väga intressen mot varandra. Den prövningen kan man göra

med den tanken att det gäller generationsväxling. Man kan försöka hjälpa till så att det går att få till stånd det man vill göra.

Anf. 115 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag skall koncentrera mitt anförande på etablering av externa köpcentrum.

I Skåne har vi upplevt vad dessa etableringar leder fram till och vilka effekter de har fått på flera områden inom länet. Det är också med stor oro vi ser fram emot följderna av Öresundsbron. Flera av de nu föreslagna etableringarna bygger på ett kundunderlag även från andra sidan sundet, och nästan uteslutande på ett bilburet kundunderlag.

Vi kan än så länge konstatera att de negativa effekterna klart överväger. Jag vill här peka på några av dem. De flesta problemen är välkända och borde fått fler att fundera på behovet av förändringar.

Att man ökar reslängden för inköp, och då framför allt den bilburna reslängden, innebär en ökad miljöbelastning i form av utsläpp och buller och fjärrar oss ifrån både Agenda 21-målet och klimatkonferensernas resultat. Det tätbebyggda samhället borde ur miljösynpunkt ha en fördel bl.a. när det gäller behovet av transporter för inköp, eftersom kundunderlaget oftast är tillräckligt stort i det direkta närområdet. Dessutom kräver de externa handelscentrumen ofta utbyggnad av vägar både från tätorten och på etableringsorten. Samhället får oftast stora underhållskostnader när det gäller att upprätthålla tillgängligheten för kunderna. Om vi menar allvar med våra stolta deklARATIONER om det hållbara Sverige bör vi se till att dessa etableringar kraftigt begränsas.

Fru talman! Utöver miljöpåverkan kan vi se en rad andra olika negativa effekter av etableringarna. Oftast påverkas även handeln i stadskärnorna vad det gäller normalutbudet, och i vissa fall också med utarmning. Oftast ersätts det s.k. normalutbudet i stället av dyra specialbutiker som har en inriktning på mycket köpstarka kundgrupper. Dessutom kan vi se hur servicen i städernas ytterområden också utarmas, och här finns ofta den grupp konsumenter som saknar tillgång till egen bil och som därför inte kan tillgodoräkna sig de eventuella fördelar som finns med externa och halvexterna köpcentrum. Det som i bästa fall skulle vara fördelen med dessa etableringar är just lägre priser och generösare öppethållandetider för köpstarka bilburna konsumenter. Effekterna för andra konsumenter är motsatsen, nämligen försämrade service, minskat utbud och högre priser.

Jag tror inte att det jag har sagt är vare sig särskilt kontroversiellt eller någon nyhet. Tvärtom tror jag att dessa kunskaper är ganska självklara för de flesta.

Varför uppstår då en sådan situation som den i Skåne? Jag tror att det går att hänföra till sex huvudskäl.

För det första: Utvecklingen av handeln går snabbt. Ofta har kommunpolitiker och planerare inte möjlighet att förutse utvecklingen och behoven i handeln, och därmed har man också svårt att överblicka effekterna av etableringarna. Handeln har stor påverkan på det dagliga livet för oss alla. Vad som är bra för den ena är inte nödvändigtvis bra för den andra.

För det andra: Kommunerna styrs ofta av förhoppningar i stället för av ordentliga konsekvensanalyser. Det är förhoppningar om nya arbets-

tillfällen och ökade skatteintäkter till kommunen i kombination med en rad s.k. dynamiska effekter. Risken är påtaglig att effekterna blir de rakt motsatta, åtminstone vad det gäller skatteintäkter och arbetstillfällen. Idén med stormarknaden är att med bl.a. låga priser hålla hög omsättning och genom låg personaltäthet hålla kostnaderna nere. Den handel som slås ut av etableringarna är ofta småföretag med hög personaltäthet, och den totala summan arbetstillfällen tenderar snarare att minska. Dessutom är det länge sedan kommunerna kunde beskatta företagen, så den delen av intäkterna tar staten hand om.

För det tredje: Beslut om lokalisering av köpcentrum och stormarknader behandlas ofta som ett enfrågeprojekt och styrs av enskilda ekonomiska intressen på bekostnad av det allmännas intresse.

För det fjärde: Politiker och planerare är ofta rädda för att hämma den fria konkurrensen och glömmar bort att man slår undan förutsättningen för konkurrens för andra. Saknar man tillgång till ett starkt kapital kan man inte konkurrera om den billiga marken och de stora etableringarna och i förlängningen inte heller om de bilburna köpstarka konsumenterna, dvs. att man genom att ge vissa företag tillgång till billig mark och goda parkeringsmöjligheter snedvrider konkurrensen gentemot dem som saknar dessa möjligheter.

För det femte: Det kommunala planmonopolet används ofta som ett skäl för att anta dåliga otillräckligt analyserade planer, naturligtvis bl.a. utifrån svårigheten att göra just dessa planer.

För det sjätte: Kritiken måste också riktas mot länsstyrelsernas alltför passiva hållning när det gäller deras roll som samordnare av mellankommunala, regionala och nationella intressen.

Fru talman! Det hade varit lockande att föreslå ett allmänt förbud mot etableringar av externa köpcentrum. Jag gör inte detta med hänsyn till det kommunala planmonopolet, som jag anser vara värt att bevara så långt det över huvud taget är möjligt. Det vi föreslår är i stället en skärpning av plan- och bygglagen på det här området.

När plan- och bygglagen infördes 1987 var det mycket för att stärka kommunernas makt över planfrågorna. Utgångspunkten var att det kommunala självstyret var betydelsefullt. Dessutom hade kommunsammanslagningarna ökat kommunernas storlek och därmed också förutsättningarna för en fungerande förvaltningsorganisation kring planfrågorna.

Detta har tyvärr lett fram till missuppfattningen att kommunerna kan göra precis som de vill. Plan- och bygglagen ger ramen för beslut om markanvändningen och ställer stora krav på intresseavvägningar och beslutsunderlag. Det uttrycks också mycket klart att kommunen skall ta hänsyn till både det allmännas och det enskildas intressen, och om en detaljplan skulle medföra oacceptabla intrång i motstående intressen får inte planen godtas.

Det är också klart uttryckt, vilket är viktigt att påpeka, att det kommunala planmonopolet inte sträcker sig utanför kommunens gränser och att planläggningsbeslut som får effekter på andra kommuner skall samordnas. Om samordningen misslyckas skall i normalfallet planen inte antas.

Det finns en rad andra regler som styr planbesluten och som borde kunna användas för att bevaka det allmännas intressen. T.ex. har länsstyrelserna skyldighet att självmant pröva planläggningsbeslut som kan få

skadlig påverkan på miljön. I proposition 1994/95:230 betonas och förtydligas bestämmelserna kring miljöhänsyn vid planering. Vidare kan vi konstatera att det ställs hårda krav på kommunerna när det gäller avvägning mellan olika intressen inom kommunen och på samma sätt i relation till andra kommuner.

Fru talman! Trots att det redan finns en hel del regleringar kring etableringsfrågorna anser Vänsterpartiet att det behövs en förstärkning i plan- och bygglagen. Om inte annat visar verkligheten i Skåne att så är fallet. Länsstyrelserna måste få starkare instrument för att kunna bevaka samordningen i mellankommunala beslut och i beslut som påverkar hela regioner. Det är också viktigt att länsstyrelserna får större förutsättningar att ta till vara det nationella intresset. Det kan bl.a. handla om våra förutsättningar att efterleva de miljömål som är uppsatta.

Vi föreslår därför två förtydliganden i PBL när det gäller lokaliseringsbeslut som får mellankommunala och regionala effekter, utan att för den skull göra några större inskränkningar i det kommunala planmonopolet. Det är för oss mycket underligt att vi inte fått majoritet för vårt förslag, med tanke på den debatt som har förekommit och deklARATIONERNA från i stort sett alla partier om betydelsen av ett ekologiskt hållbart Sverige. Tydligen är det långt mellan högtidstal och faktiska beslut.

Vårt första krav är att ställa formella krav på beslutsunderlaget inför varje beslut som får mellankommunala och regionala konsekvenser. Detta skulle skapa bättre förutsättningar för ordentliga konsekvensutredningar och ge länsstyrelserna ett verkningfullt redskap i diskussionerna mellan kommunerna. Det andra är att ställa krav på att planläggningsbeslut, oavsett vad som får ingripande regionala effekter, skall belysas i översiktsplan före detaljplanläggning.

Fru talman! Jag yrkar utifrån det jag föredragit bifall till reservation 4 under mom. 4 och instämmer i övrigt i Owe Hellbergs yrkande.

Anf. 116 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Det är glädjande att Sten Lundström inte anser den kommunala självbestämmanderätten vara en ko eller något annat heligt kreatur. Å andra sidan blir jag lite oroad över att han vill rycka av kommunerna deras ansvar i det här sammanhanget. De har ett planansvar. Skall vi ständigt höja ansvaret uppåt i hierarkin riskerar vi att sitta i riksdagen med de skånska stadsplanerna, och det var inte meningen.

Det finns möjligheter för kommunerna att säga nej till bebyggelse. Man är inte tvungen att säga ja till en stormarknadsetablering. Man har t.o.m. allt mindre incitament att göra det, då kommunerna inte har någon möjlighet att beskatta juridiska personer. Vill man värna om servicen i den lokala tätorten kan man helt enkelt säga nej.

Det finns exempel på goda stadsplaneringar i landet. I t.ex. Lidköping i Skaraborgs län finns exempel på en mycket väl fungerande stadskärna med god försörjning och låga priser, eftersom man har skött sin stadsplanering på ett bra sätt. Jag kan också visa på Ekerö kommun i Storstockholmsområdet, som på ett bra sätt replierat på storstaden när man etablerat sitt lokala centrum. På det viset åstadkommer man goda lösningar för medborgarna med låga priser och god försörjning i alla fall.

Det är mer bevänt med att försöka återföra ansvaret till kommunerna, som har maktmöjligheterna, än med att rycka av dem ansvaret genom att

Anf. 117 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Carl-Erik Skårman! Det är naturligtvis inte så att länsstyrelsen i dag inte intar en roll i det här. Länsstyrelsen har redan i dag möjlighet att vara delaktig i planbeslut som får mellankommunal, regional och nationell påverkan.

Det vi yrkar på är inte under någon som helst omständighet att begränsa det kommunala självstyret avseende de etableringar som är inomkommunala. Detta handlar för vår del om de beslut som får effekt på andra kommuner än den egna. Det är här vi anser det nödvändigt att kommunerna i viss mån tappar en del av sin beslutanderätt och att man fattar regionala och interkommunala beslut på en sådan nivå att alla kommuner som berörs av besluten faktiskt omfattas.

Det är också nödvändigt att se till att få ned mängden inköp som görs per bil för att vi skall kunna upprätthålla de beslut som bl.a. Carl-Erik Skårmans eget parti har ställt sig bakom i klimatkonferensens anda.

Anf. 118 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Viktigt i ledarskap är att inte rycka av underställda det ansvar de har. Detsamma gäller för statens och kommunernas organisation. Har vi nu lagt ansvaret för stadsplaneringen på kommunerna skall vi icke onödigtvis rycka av dem det ansvaret. Framför allt mot bakgrund av att länsstyrelserna – vilket Sten Lundström själv påpekar – redan har ett ansvar att uppmärksamma kommunerna på när de är ute på fel väg och initiera exempelvis regionplanering bör vi inte nu införa nya bestämmelser som gör det möjligt för kommunerna att springa ifrån sitt ansvar i det här sammanhanget.

Anf. 119 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att Carl-Erik Skårman under inga som helst omständigheter är beredd att begränsa bilismens utbredning när det gäller inköpshandel och liknande – allt i den heliga konkurrensens anda. Carl-Erik Skårman är inte beredd att göra de förändringar som enligt mig är fullständigt nödvändiga för att få rimligare proportioner på denna handel.

Jag tycker att det är tragiskt att Carl-Erik Skårman inte kan se skillnaden mellan det kommunala självstyret och det styre som handlar om hela regioner och nationella intressen och att det faktiskt behövs olika beslutsnivåer även när det gäller de här sakerna.

Anf. 120 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! Jag anser liksom Sten Lundström att det är viktigt att kunna reglera detta. Men jag anser också att kommunerna har de lagliga verktygen. De skall bara lära sig att använda dem.

När det gäller Skåne har ju Skåneregionen ytterligare möjligheter genom att man ingår som försökslän i verksamheten med regionalt utvecklingsansvar. Man har också varit bra på väg när det gällt sådana här eta-

bleringar som rör flera kommuner. Det är alltså inställningen hos politikererna i regionfullmäktige som har styr det här en hel del.

Nu när planerna ändå antogs visade ju länsstyrelsen att man har möjlighet att gripa in. Det gjorde man på så sätt att man upphävde de här planerna, just med motiveringen att samordningen inte hade skett på lämpligt sätt. Nu vet vi att detta är överklagat till regeringen och kommer att avgöras där.

Anf. 121 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Vi kan konstatera att det som Carl-Erik Skårman befäradade är det som kan hända med dagens lagstiftning, nämligen att regering och riksdag till slut blir de som får avgöra dessa frågor. Det som vi vill uppnå med vår motion i denna fråga är att stärka regionens förutsättningar, och jag kan bara beklaga att Skåne inte fullföljde det som man var på väg att göra. Det innebar egentligen det som vi har skrivit, nämligen det som region Skåne till stor del var beredd att en gång fatta beslut om men som man har backat från.

Det enda som vi vill med detta är att se till att stärka regionens möjligheter att påverka de regionala frågorna.

Anf. 122 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! Jag ville tala om att verktygen för att stärka regionens förutsättningar finns och att det beror på den politiska viljan om man vill använda dem.

Anf. 123 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att Lilian Virgin och jag inte är överens. Jag tycker inte att regionen har tillräckligt starka instrument för detta. Om så hade varit fallet hade jag naturligtvis inte väckt en motion i vilken det krävs ytterligare två instrument för regionens räkning. Jag beklagar bara att socialdemokratin inte kan dra lärdom av det som hänt, där de mellankommunala besluten i Skåne inte har lett till någon särskilt positiv bild utan snarare en explosion av externa handelscentrum, vilket vi riskerar att få se i betydligt fler regioner om vi inte nu ger länsstyrelserna och kommunerna tillräckliga redskap för att stoppa dessa etableringar.

Anf. 124 PER BILL (m):

Fru talman! En viktig del i detta betänkande är Heby kommuns läns-tillhörighet. Jag vill därmed börja med att instämma i Rigmor Ahlstedts bifall till reservation 16 angående läns-tillhörigheten för Heby kommun.

Redan 1997 motionerade jag för första gången i denna fråga. Då hade kommunen ännu inte haft sin folkomröstning, och jag skrev att jag tyckte att man skulle ta mycket stor hänsyn till vad kommunens invånare sade och att man skulle följa folkomröstningsresultatet. Jag fick en s.k. välvil-lig skrivning av bostadsutskottet då.

Sedan dess har det gått en tid, och folkomröstningen har hållits. Och som vi har hört här tidigare i dag sade 57,7 % ja till ett länsbyte, medan 39,9 % ville stanna kvar som en del av Västmanland. Trots detta solklara utslag har regeringen börjat dra saken i långbänk. Utredningar tillsätts,

och Kammarkollegiet kopplas in. Vissa socialdemokratiska politiker börjar leta efter olika sätt att kringgå folkomröstningsresultatet. Vissa lokala politiker har t.o.m. börjat propagera för en styckning av Heby kommun. Detta är oroande.

Något annat som också är oroande är att Miljöpartiet, som normalt sett brukar vara en stor vän av folkomröstningsresultat, den här gången går med på dessa segdragningar av ärendet. Men så är det väl kanske när man sitter i värmen kring köttgrytorna i Rosenbad. Eller är det enbart när folkomröstningsresultaten går Miljöpartiets väg som man vill följa resultatet?

Lite extra oroad blev jag när jag hörde ansvarigt statsråd, Britta Lejon, i en interpellationsdebatt här i riksdagen för några dagar sedan besvara frågor om Heby kommun. I princip kan man säga att hon avstod från att över huvud taget uttala sig och gömde sig bakom Kammarkollegiets utredning som om regeringen inte kunde ha någon typ av åsikt och någon typ av plan innan den har fått denna utredning. Detta är naturligtvis nonsens. Det går alldeles utmärkt för både regering och riksdag att göra en viljeyttring. Det är väl ändå inte så att man först låter folkomröstningen komma till stånd men aldrig hade för avsikt att bry sig om resultatet?

Fru talman! I den motion som vi behandlar i dag har jag tillsammans med Lennart Hedquist, Moderaterna, Rigmor Ahlstedt, Centerpartiet och Harald Nordlund, Folkpartiet föreslagit att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att skyndsamt bifalla Heby kommuns framställan om att få tillhöra Uppsala län.

För oss är lokala folkomröstningar en viktig del av en vitalisering av demokratin. Att genomföra folkomröstningar och sedan strunta i folkviljan undergräver tron till vår demokrati och skapar även politikerförakt.

Med hänvisning till folkomröstningsresultatet tycker jag att man skyndsamt skall bifalla Heby kommuns framställan om att få tillhöra Uppsala län.

Anf. 125 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Per Bill undrade om det var på grund av att vi sitter vid köttgrytorna i Rosenbad som vi inte tillstyrker denna motion. Det kan väl ligga någonting i det. Jag kanske inte är precis lika orolig som Per Bill för att folkomröstningsresultatet inte skall följas. Jag tycker att Per Bill föregriper beslutet och dessutom ger sig själv tolkningsföreträde i fråga om vad demokrati egentligen är. Per Bill föregriper beslutet på så sätt att han säger att detta folkomröstningsbeslut inte kommer att följas. Jag är inte lika orolig för det. Vissa tecken som tyder på att regeringen har utsatts för påtryckningar av bl.a. Västmanland kanske är sådant som vi behöver vara uppmärksamma på. På den punkten delar jag absolut motionärens synpunkter på att man måste följa frågan väldigt noga. Men att däremot föregripa beslutet och säga att man inte kommer att följa folkomröstningsbeslut tycker jag är att ta i.

Anf. 126 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Helena Hillar Rosenqvist är ju väldigt ärlig när hon säger att det kan ligga någonting i detta med Rosenbad och köttgrytorna. Jag skall då vara ärlig och säga att nästan alla vi politiker har vår tolkning av

vad som är demokrati. Helena Hillar Rosenqvist har säkert sin, jag har min, och runt om i salen finns det många tolkningar.

Jag måste säga att jag tycker att det är ett bra svar, eftersom jag blir lite lugnare när jag ändå tycker mig höra att Miljöpartiet är mycket intresserat av att folkomröstningsresultatet skall få effekt och att resultatet skall bli att när vi har nästa riksdagsval kommer Heby kommun att tillhöra Uppsala län.

Anf. 127 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Per Bill var här när jag höll mitt anförande. Men slutsatsen av just det som rörde länstillhörigheten för Heby kommun var att jag ändå tillstyrkte länstillhörighet men valde att avstyrka motionen. Jag anser därför inte att själva motionen säger så mycket om själva länstillhörigheten utan den är mer ett påpekande till regeringen att man minsann kommer att hålla ögonen på att detta skall behandlas. Men jag anser att den skrivning som finns i betänkandet om att man skall ta tillbörlig hänsyn till folkomröstningsresultatet är till fyllest.

Anf. 128 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Om min farhåga då skulle vara besannad nästa år då det är allmän motionstid skall jag inte bara höra av mig till Gunnar Goude utan även till Helena Hillar Rosenqvist och se om även ni kan vara med och skriva under och kanske t.o.m. förbättra den gemensamma motion som ligger till grund för den här debatten.

Anf. 129 LILIAN VIRGIN (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Per Bill ger en felaktig beskrivning när han påstår att regeringen drar detta i långbänk. Kammarkollegiet har ju till uppgift att utreda, och såvitt jag har hört är det nu föremål för remissbehandling.

Jag lyssnade också på förra veckans interpellationsdebatt. I den fanns det företrädare för Moderaterna, Kristdemokraterna och Socialdemokraterna. Och jag kunde inte finna att någon av dem som debatterade då hade någon annan uppfattning än att Kammarkollegiet skulle utreda och att utredningen skulle avvaktas.

När det gäller skyndsamhet är det ju så att alla myndigheter har ett allmänt krav på sig att de skall arbeta skyndsamt.

Anf. 130 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Lilian Virgin tycker inte att det här är att dra i långbänk. Både regering och riksdag kan ju, när man vill, avge en viljeyttring. Man behöver inte avvakta en utredning för att göra det.

Vad som gjorde mig riktigt oroad är följande. Lennart Hedquist har ställt en mycket rak fråga till statsrådet. Om jag minns rätt var frågan: Om utredningen kommer fram till att allting är okej och till att det går att göra detta länsbyte, är ministern då villig att säga ja till att det i så fall skall genomföras? Ungefär så tror jag att frågan var ställd. Trots många om och men osv. fick vi inte något svar. Statsrådet sade att hon ville avstå från att svara. Detta gjorde mig, fru talman, lite orolig.

Anf. 131 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag tänker prata om endast en sak, men en sak som inte är så liten. Det gäller den pågående samhällsförändring som hela tiden sker, också medan vi talar här, och som köpcentrum och stormarknader ställer till med.

Jag och Miljöpartiet vill, precis som Carl-Erik Skårman sade i sitt inledningsanförande, att kommunerna tar ett helhetsansvar i sin planering. Detta är oerhört viktigt. Staden i sin helhet är ett kulturlandskap. Om kommunen tillåter t.ex. livsmedelsförsäljning på industrimark förändras hela kulturlandskapet, t.ex. som i Katrineholm där Mattorget och Spar Inn har slagit ut småbutiker och kvartersbutiker i centrala delar av staden och i de yttre delarna. Hela kulturlandskapet förändras därmed.

Det här sker i en rasande fart i Sverige och slår sönder förutsättningarna för en utveckling av våra egna europeiska städer. Det ena köpcentrumet efter det andra och den ena stormarknaden efter den andra beslutas enskilt i kommuner, utifrån en amerikansk modell där själva förutsättningen för samhällsplaneringen baseras på en separering av boende och handlande. Det är en samhällsplanering grundad på en av bilsamhällets värsta avarter. Den diskussionen saknar jag i dag ute i kommunerna.

Handlandet förutsätter nämligen bil. Konsekvenserna för alla städer, såväl stora som små, och för större städers förortscentrum – det gäller även Stockholms stad – är utarmning och i sista hand döda centrum. De förortscentrum som byggdes på 60- och 70-talen kommer förmodligen att drabbas allra hårdast. Carl-Erik Skårman, vi har många sådana i Stockholms stad!

Konsumenterna vill ha köpcentrum och stormarknader, sägs det. I synnerhet barnfamiljer vill ha köpcentrum, säger en del. Men än så länge har jag inte hört någon definiera vem den här konsumenten med behov av köpcentrum är. Än mindre har jag hört någon säga sig vilja att det egna lokala centrumet skall utarmas.

Däremot vet jag att det i en undersökning om resvanor i Gävle frågades om resvanor vid butiksinköp. Undersökningen gav besked om att 50 % av kundbesöken sker med bil och att 40 % av inköpen görs av personer som går eller cyklar. Det är alltså lokala dagligvarubutiker i lokala centrum som svarar för en stor del av dagligvaruinköpen. Om Gävle fullföljer planerna på köpcentrum kommer, beräknas det, 25 % av dagligvarubutikerna i centrala Gävle att slås ut.

Vidare finns det skräckexempel från Sörmland som visar hur kommuner konkurrerar med varandra om kunder och låter köpcentrum byggas precis invid kommungränserna. Att länsstyrelsens samordnande roll fungerar väldigt olika i olika län vet vi. I Skåne har Regionförbundet gått ut och sagt att man inte klarar av trycket från de 20 stormarknader som vill etablera sig i regionen.

Fru talman! *Developer* kallas den amerikanska modell som redan tillämpas – marknaden kommer till kommunen, knackar på dörren och säger: Vi vill bygga ett köpcentrum. Bra, säger kommunens företrädare, för det ger jobb.

I Tyskland ges befintliga butiksägare utrymme att tala om vad de tycker *innan* en nyetablering av köpcentrum eller stormarknader sker. Det tycker jag är ett gott exempel för den europeiska modellen.

I Norge har man infört ett femårigt panikstopp för nya stormarknader och köpcentrum, och i Danmark finns det en lagstiftning där det i första hand sägs att nya butiker skall förläggas till befintliga centrum i städerna.

Utskottet hänvisar till PBL, till de av riksdagen fastställda miljömålen, till de kommunala plan- och byggmonopolen och till länsstyrelsens samordnande roll. Visst, det är helt rätt men uppenbarligen fungerar det inte. Då är det vårt samhällsansvar, ett ansvar för oss här i riksdagen, att se till att det fungerar. Det är alltså vårt ansvar att se till att de olika delarna tillsammans skapar nämnda helhet så att det inte blir en helhet som ingen har efterfrågat, utan så att det blir en helhet som vi vill ha, nämligen ett levande Sverige och levande städer.

Mot den bakgrunden föreslår jag att ett moratorium införs vad gäller nya köpcentrum och stormarknader. Kalla det gärna panikstopp, som man gör i Norge!

Den nya miljöbalken säger att vi skall lägga ned mera tyngd på hur miljökonsekvensbeskrivningar tas fram, och det är bra. Men mest angeläget just nu är ett moratorium så att vi kan få en bred samhällsdiskussion om hur vi vill förädla det kulturarv som faktiskt utgör grunden för alla svenska städer, för den europeiska staden. Jag menar att det i dag finns tillräcklig kunskap om hur vi påverkas av den rumsliga miljön. Riksdagen har t.o.m. tagit beslut här och konstaterat att vi påverkas av den miljö som vi befinner oss i.

Det finns en klar risk att man, innan vi hunnit fundera ut hur vi vill ha miljökonsekvensbeskrivningar och även andra konsekvensbeskrivningar och även lärt oss hantera dessa i den demokratiska processen, har hunnit bygga hundratals nya köpcentrum eller stormarknader. Själva grundförutsättningen för dagens städer, det som vi alla här vill skydda, har då slagits sönder.

Just nu planeras i Sverige 30 nya stormarknader på totalt en miljon kvadratmeter. Då går det inte att sätta frågetecken efter detta med om stadskärnor kommer att överleva eller om de kommer att utarmas. Vi måste veta detta, så att det blir ett demokratiskt beslutsunderlag och inte, som nu, ett hysteriskt kommunalt beslut grundat på att arbetstillfällena ges under en kortare byggperiod.

Lämpliga styrmedel är omfattande konsekvensanalyser, socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Detta skall vara obligatoriskt. Det borde nämligen vara länsstyrelsens jobb att inte bara verka för lämplig samordning. Medan den europeiska staden tillåts slås sönder i Sverige stärks dess ställning i övriga Europa. Därför säger jag: Inför ett moratorium *nu!*

Anf. 132 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Stadsbyggnadskonst är inte lätt. Däremot är den mycket viktig. Det gäller att blanda bostäder, arbetsplatser, allmänna ytor och kommunikationsvägar på ett bra sätt och så att alla invånares önskemål tillgodoses. Jag menar att det faktiskt finns de som har ett legitimt intresse av att ta bilen för att inhandla vissa saker. Det är nämligen inte så lätt för en fyrabarnsfamilj att på cykel köra hem blöjbalor och alla mjölkpaket.

Om man till varje pris hindrar en stadsplanering som gör det möjligt att ta bilen till city eller till centralortens centrum för att inhandla nämnda saker poppar omedelbart ett antal köpcentrum upp, just därför att det

finns vissa grupper som har ett legitimt intresse av att göra sina inköp på det här sättet.

Därför är det viktigt att se till att de europeiska stadskärnorna, inklusive våra egna, kan tillgodose de inköpsbehov som våra medborgare har, inklusive barnfamiljer och äldre som har svårt att röra sig. Därför är det viktigt att vi ställer större krav på att kommunerna lever upp till sitt ansvar. I annat fall blir det köpcentrum. Centralistiska administrativa och byråkratiska bestämmelser gör inte livet bättre.

Anf. 133 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag förstod inte riktigt vad Carl-Erik Skårman egentligen ville säga. Jag tror att vi är helt överens om att vi vill ha helhet, blandad bebyggelse, bostäder, arbete, närservice. Vi är helt överens om det. Men vi måste veta, innan vi tillåter köpcentrum, att vi inte slår ut den lokala dagligvaruhandeln. Vi måste ha gott om tid att diskutera vad det är för samhällsförändring vi vill ha. Vi måste se staden i dess helhet. Då kan det inte vara så att vi blundar för det som har hänt i de städer som har tillåtit livsmedelsförsäljning på industrimark att expandera. Tomterna är billigare där, det blir lägre hyror och man kan hålla nere priserna. Men samtidigt som du som konsument vill ha ett billigt pris måste du få ta ställning till om du accepterar att 25 % av affärerna i ditt centrum stängs.

Anf. 134 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Vill vi att våra traditionella centrala delar av våra samhällen skall överleva kan vi inte förbjuda all parkering och jaga ut bilarna ur de centrala delarna, om vi vill att centrum skall fungera som varuförsörjare för hela kommunen. Det finns de som har legitima intressen av att använda bilen till sina inköp. Det är hela poängen.

Anf. 135 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag förstod inte heller nu vad Carl-Erik Skårman egentligen är ute efter. Påstår Skårman på något sätt att jag har sagt att all biltrafik skall förbjudas då vet jag inte hur han lyssnat på mitt anförande. Men det föranleder mig att komma ihåg vad miljöpartiet i Turin i Italien lyckades genomföra. Där finns en fantastisk stadskärna som har mycket små lokala butiker. För ett antal år hade man en vidrig trafiksituation. Det lokala kommunala miljöpartiet lyckades att införa att köpcentrumgatan blev bilfri. Alla näringsidkare trodde efter att ha lyssnat till några propagandister – jag vet inte vilka, men man kan misstänka några – att alla affärer skulle få stänga. Tänk, efter det att man hade stängt av för genomfartstrafiken började det lokala näringslivet blomstra. Människor älskar att promenera där och köpa än mer och tycker att det är mycket trevligt att socialt umgås i stadskärnan i en trevlig bilfri miljö. Jag rekommenderar ett besök i Turin.

Anf. 136 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Jag har begärt ordet för att kommentera motion 202 där det föreslås att riksdagen genom tillkännagivande skall uppmana regeringen att skyndsamt bifalla Heby kommuns framställan om att få tillhöra

Uppsala län. Utskottet säger att det inte tycker det, utan att man bör avvakta pågående utredning.

Varför tycker vi motionärer att det är så bråttom med det här? Jo, tidigare talare från Uppsala län har varit inne på det. Här har man hållit en folkomröstning. Entusiasmen i Heby kommun är mycket stor. Dessutom upplever vi alla att det inte borde vara någon komplicerad fråga. Det borde inte vara en fråga som kräver lång tids utredande. Här har 60 % i en folkomröstning sagt ja till att överföras till Uppsala län. Alla politiska partier i Heby kommun säger ja. Alla politiska partier i Uppsala hälsar Heby kommun välkommen till Uppsala län. Då är det, menar vi, en viktig demokratifråga. Ta nu vara på entusiasmen och ge inte hebyborna den uppfattningen att det engagemang som de visat i en folkomröstning och resultatet av folkomröstningen inte spelar någon roll, så att entusiasmen avtar. Ta inte den risken! Det är i första hand därför som vi motionärer tycker att det är så viktigt att vi nu uttalar att det bör gå snabbare att lägga fram ett förslag än det nu synes göra.

Jag sade alltså att alla partier i Heby står bakom förslaget. Jag är nyfiken på vad socialdemokraterna i vårt län egentligen säger. Är det så att ni tycker att det är okej att man låter entusiasmen slockna? Vad säger miljöpartisterna på Uppsalabänken: Är det okej? Är det inte viktigt att ta vara på entusiasmen från folkomröstningen?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 16 under mom. 19.

Anf. 137 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Gunnar Goude är inte här nu, men jag har förväntat mig om att alla är överens om att folkomröstningsresultatet i Heby skall efterföljas. Det är en självklarhet. Det finns få som är så starka folkomröstningsförespråkare som Miljöpartiet. Det borde Harald Nordlund veta. Vi har dessutom en vilja att stärka folkomröstningsinstitutet. Jag undrar om de andra partierna är beredda att ställa upp på att det inte är kommunfullmäktige som skall avgöra utan folket, 10 % av de röstberättigade, som skall få avgöra om en folkomröstning skall hållas. Nu har en folkomröstning hållits. Jag väntar också på svar från socialdemokraterna. Jag vet att det finns tongångar i Västmanland som är lite oroande.

Anf. 138 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! En självklar slutsats av detta borde vara att Miljöpartiet sluter upp bakom motionen och faktiskt yrkar bifall till den för att, som jag tidigare sagt, ta vara på entusiasmen i Heby kommun. Låt oss visa hebyborna att det är viktigt med en folkomröstning och att det är viktigt att vi tar vara på deras engagemang.

Anf. 139 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Dessvärre handlar inte motionen om folkomröstningen utan om hur regeringen skall handla när den handlägger det här ärendet, man skall ta tillbörlig hänsyn, om det skall ske skyndsamt och hur man skall se på det. Jag kan se att en helt vanlig beredning av ärendet, såsom det är tänkt och med den noggrannhet som krävs, t.o.m. stärker möjligheterna för att det kommer att gå precis den väg som ni önskar.

Att skyndsamt behandla detta kan leda till en viss slarvighet, att man ger efter för påtryckningar från socialdemokraterna i Västmanland, att

man tycker att det är så känsligt att man låter bli att behandla det eller att man väntar på en regional utredning. Jag tror att det kan vara precis tvärtom mot vad Harald Nordlund säger.

Prot. 1998/99:66
10 mars

Plan- och byggfrågor

Anf. 140 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Risken nu är att man sänder ut signaler om att det föreligger stor tveksamhet i sakfrågan. Det är det som är allvarligt.

Vi föreslår inte att man skulle slarva över frågan. Skyndsamhet behöver inte medföra slarv.

Anf. 141 MAGNUS JACOBSSON (kd):

Fru talman! Jag hade inte tänkt att förlänga debatten om Heby alltför mycket, men som riksdagsman för kristdemokraterna i Västmanland och efter ha talat med partiet på distriktssidan, folk i Heby kommun och kommunpolitiker konstaterar jag att det finns en stor oro över att folkomröstningsresultatet inte kommer att beaktas.

Att socialdemokraterna sin vana trogen gräver ned frågan i en utredning är lätt att förstå, det händer också med mycket annat. Att kristdemokrater, moderater, folkpartister och centerpartister säger att man skall beakta folkviljan är inte heller så svårt att förstå, det brukar vi göra. Men det som förvånar är Miljöpartiet.

I Heby har Miljöpartiet talat för folkomröstning. Man har upplevt Miljöpartiet som positivt. Men när frågan kommer upp i form av en motion till utskottet säger man nej. I Heby är oron rätt stor över den här frågan.

Jag vill yrka bifall till reservation nr 16. Jag hoppas och önskar också att Miljöpartiet gjorde sammalunda. I Heby vill man ha besked så fort som möjligt.

När det gäller en del praktiska problem som har lyfts fram finns det redan i dag avtal mellan landstingen i både Västmanland och Uppland. Det mesta talar nog för att frågan bör kunna beredas rätt så snabbt.

Jag hoppas att folkviljan i Heby skall beaktas.

Anf. 142 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag får tydligen svara för Miljöpartiet. De andra partierna kan jag inte svara för.

Utskottsmajoriteten har sagt att vi har en viss tilltro till att det här ärendet kommer att behandlas som det bör, nämligen att man tar hänsyn till resultatet av folkomröstningen.

Däremot undrar jag om Magnus Jacobsson menar att det är riksdagen som skall avgöra denna fråga. Det låter nästan så, eftersom den ena talar efter den andra tar upp frågan som om motionen gällde folkomröstningen, som om motionen inte gällde att man är tveksam till om ärendet skall behandlas skyndsamt eller ej.

Vi pratar om olika saker. Det är bara att läsa innantill vad motionen handlar om. Man är ängslig för att folkomröstningsresultatet inte skall följas. Det är inte fråga om vad resultatet av folkomröstningen blev eller om resultatet skall följas eller ej. Här är det fråga om ord och tolkningar av begreppen tillbörligt och skyndsamt.

Anf. 143 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är helt korrekt. Det är inte riksdagen utan det är regeringen som efter utredning av Kammarkollegiet skall avgöra frågan. Men det finns fortfarande en stor oro i Heby över hur resultatet skall följas. Om denna kammare fattar det beslut som motionen innebär, vilket den kan göra om Miljöpartiet ändrar sig, vore det en mycket kraftig signal från kammaren till regeringen om vad vi tycker vore ett vettigt beslut.

När det gäller rikets indelning är det regeringen som fattar beslut. Det är jag och alla i Heby mycket medvetna om. Men jag skulle ändå önska att hebybornas vilja beaktades. Jag tror att detta vore en bra signal.

Anf. 144 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Magnus Jacobsson hänvisade till att det är regeringen som avgör. Jag anser att frågan är avgjord. Den har avgjorts i en folkomröstning. Jag vill i så fall lägga avgörandet på kommunen.

Frågan är avgjord. Hur det sedan skall gå till är en sak som skall beredas. Det anger kanske den riktning som jag tycker att det hela skall ta. Det är inte fråga om ifall folkomröstningens resultat skall beaktas. Det gäller snarare hur det skall gå till. Jag förstår att det kan ta sin tid.

Anf. 145 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Den formella gången är fortfarande så att det är regeringen som beslutar, och det finns fortfarande en oro. Det är ju glädjande att Miljöpartiet anser att frågan redan är avgjord, men då får ni gärna trycka på samma knapp som jag – tyvärr den röda knappen i det här fallet. Det hade varit glädjande och det hade gett den signal som hebyborna vill ha. Jag tror även att Miljöpartiets trovärdighet då hade ökat. Nu säger man att man är för, men det händer inte mycket mera.

Anf. 146 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Det har efterlysts åsikter om och synpunkter från samtliga partirepresentanter från Uppsala län på hur vi ställer oss i den här frågan.

För vår del har vi aldrig motsatt oss den principen att man skall rätta sig efter en folkomröstning. Däremot – vilket jag tycker är ganska viktigt och som också den här debatten har visat – har historien om Hebys läns-tillhörighet varit en infekterad fråga under många års tid, mer eller mindre – det skall erkännas – men frågan har hela tiden funnits med. Det är aldrig bra för en kommun att ha sådana spänningar inom sig när det gäller den här typen av frågor. Det har erfarenheten visat.

Nu har folkomröstningen hållits. 60 % av kommuninvånarna har sagt ja till att byta län till Uppsala län och närmare 40 % har sagt nej. Då kvarstår frågan: Hur får vi en så stor enighet som möjligt så att så många som möjligt blir nöjda med slutresultatet?

Ett av de viktigaste argumenten när regeringen skall avgöra frågan är att det förutom ett folkomröstningsutslag finns en tydlig utredning av vad detta får för konsekvenser. Frågan får inte leva vidare år efter år, därför att det finns de som är missnöjda och säger: Det där var en tillfällig opinion i en folkomröstning. Konsekvenserna utreddes aldrig ordentligt.

Mer eller mindre hälften av kommuninvånarna får inte vara missnöjda. Det vore det absolut sämsta, och det borde vi allihop vara överens

om som tycker att hebyborna nu skall få ett slut på frågan i så bred enighet som möjligt. När regeringen till sist har fattat sitt beslut skall det också finnas ett underlag som gör att alla känner tillit till det.

Detta är absolut en av de viktigaste delarna i detta. Jag har stort förtroende för Kammarkollegiet som skall göra utredningen när det gäller en allsidig belysning av vilka konsekvenserna blir. Regeringens ansvar är att se till helheten och inte bara till ett folkomröstningsresultat i Heby kommun.

Den motion som det har hänvisats till är just den springande punkten, för att hebyborna snart vill ha ett svar på sina frågor förstår vi alla. Många talar om entusiasmen från hebyborna, och sedan vill man glömma de 40 % som sade nej i folkomröstningen. Låt entusiasmen komma fram när det finns ett underlag som bevisar att regeringen har väl på fötter när den väl fattar sitt beslut. Vad som står i motionen är att folkomröstningen skall vara helt vägledande. Om den hade varit helt vägledande hade det inte behövts någon utredning eller något underlag, utan då hade det bara varit folkomröstningsresultatet som hade gällt. Jag har nu så gott jag har kunnat försökt att förklara varför jag inte tycker att det är rätt väg att gå.

Jag tycker att det är synd att det blir en politisk debatt om hanteringen av denna fråga i det läge då man har klarat av att få en politisk enighet i Heby om att rätta sig efter folkomröstningsresultatet och att göra en gemensam ansökan om att få byta län.

Anf. 147 PER BILL (m):

Fru talman! Under mina många besök i Heby har jag träffat många äldre män och kvinnor som har berättat för mig om folkomröstningsresultatet 1971. I samband med kommunsammanslagningen i Heby genomfördes en folkomröstning om Östervåla och Harbo, alltså två delar av nuvarande Heby kommun. De ville tillhöra Uppsala. Det var faktiskt över 90 % som ville tillhöra Uppsala kommun, och ändå gick politikerna samman och struntade i folkomröstningens resultat. Då tycker jag att det är väldigt lätt att förstå att man blir orolig, och än mer orolig när man hör Mats Berglind här tala om att vi också måste ta hänsyn till de 40 procenten, att detta med folkomröstning inte skall vara det allena saligrådande osv.

Jag skulle vilja avsluta med att ställa samma fråga som Lennart Hedquist ställde till Britta Lejon och som hon inte vågade svara på. Om Kammarkollegiets utredning visar att detta skulle vara en bra idé och att det skulle fungera, är Mats Berglind då beredd att snabbt fatta ett beslut och följa folkomröstningens resultat?

Anf. 148 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Jag tänker definitivt inte göra mig till tolk för statsrådet Britta Lejon. Jag har stor förståelse för att hon har en väldigt låg profil i frågan under utredningens gång av precis samma anledning som jag har anfört. Hon vill nämligen inte på något sätt göra antydningar om att regeringen redan har bestämt si eller så, vilket återigen skulle röra upp stämningen, utan hon vill avvakta utredningen och komma med sitt förslag väl grundat.

Om Per Bill frågar hur jag personligen ser på valresultatet i folkomröstningen och om utredningarna visar att det inte finns några som helst

problem utan är fullt genomförbart utan att det får några allvarigare konsekvenser för några andra, så vill jag som riksdagsledamot och privatperson hälsa Heby kommun välkommen till Uppsala län.

Anf. 149 PER BILL (m):

Fru talman! Det allra sista var ju väldigt positivt, att Mats Berglind såsom riksdagsman inte ser några problem med att hälsa Heby kommun välkommen till Uppsala län och därmed följa folkviljan.

Däremot håller jag inte med om det som han säger om minister Britta Lejon, därför att hon är ju också demokratiminister. Det är väl ganska uppseendeväckande av en demokratiminister att inte våga uttala sig om huruvida man skall följa ett folkomröstningsresultat eller inte. En av de viktigaste och mest vitala delarna som vi har i vår demokrati för tillfället är ju de lokala folkomröstningarna. Här tycker jag att hon skulle ha kunnat ha mycket principiella ställningstaganden.

Anf. 150 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Att Per Bill tycker att detta är så enkelt därför att Per Bill redan har bestämt sig, betyder ju inte att ett statsråd som har något större ansvar, för att uttrycka mig försiktigt, inte skall ligga ganska lågt i sådana här frågor. Det kanske är just därför att hon är demokratiminister som hon så noggrant har lyssnat på företrädarna från Heby kommun om hur folkomröstningen har gått. Men hon kommer också att noggrant studera vad utredningen säger. Därefter kommer hon med all sannolikhet att bilda sig en uppfattning och presentera regeringens förslag. I mina ögon har hon som demokratiminister – jag kanske är något mer partisk i frågan – skött det här alldeles utmärkt.

Anf. 151 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! Jag tycker att det är lite märkligt att Mats Berglind säger att det inte är en politisk fråga. De frågor som vi behandlar här i riksdagen och de frågor som man behandlar i kommunfullmäktigeförsamlingar är politiska frågor, så jag tycker inte att Mats Berglind skall gömma sig bakom den åsikten.

När det gäller folkomröstningar är det anmärkningsvärt att från en ledamot i konstitutionsutskottet få höra att det är bra med folkomröstningar, men att gå från ord till handling – nej, det vill man inte vara med om.

Det här är en väldigt långdragen fråga i Heby kommun. Man har inte på något sätt bortsett från vilka konsekvenser det skulle innebära för Heby kommun, utan man har lagt fram faktaupplysningar som visar på fördelar men också på nackdelar. Man har visat att man kulturellt, näringsgeografiskt och arbetsmässigt tillhör Uppland.

Vi från Uppsalabänken har tillsammans i dag återigen suttit ned och lyssnat på samtliga politiska partier från Heby kommun, som har enats om att framföra denna åsikt. Jag tycker att det vore märkligt om vi från Uppsalabänken inte samstämt skulle kunna tillstyrka Heby kommuns begäran. Det skulle ge en riktig kick för att visa att vi menar allvar när vi genomför folkomröstningar också i andra frågor.

Anf. 152 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Det får vara märkligt eller inte i Rigmor Ahlstedts öron och ögon, men jag har så gott jag har kunnat försökt att förklara varför jag och vi socialdemokrater har tagit den ställning som vi har gjort. Lillian Virgin tog också upp frågan utifrån bostadsutskottets perspektiv när utskottet behandlade frågan. Det är nästan så att man börjar bli lite orolig för att det finns någonting som kan komma fram i utredningen som stör på något sätt. Man får nästan den känslan. Jag hoppas verkligen att det inte är sant.

Det som jag tycker är lite märkligt är det tonläge som Rigmor Ahlstedt använder i den här debatten. Rigmor Ahlstedt sade i sitt inledningsanförande att Kammarkollegiet skulle utreda frågan och att man vet väl att byråkrater jobbar långsamt. Använder man den tonen i en debatt i en sådan här fråga är det inte bara ganska kränkande mot de tjänstemän som med all sannolikhet gör sitt bästa för att komma fram med en allsidig och bra utredning, utan man sår också ett frö till misstro om att man kommer att rätta sig efter de demokratiska ordningar som finns. Det tycker jag är djupt olyckligt, eftersom alla har varit så eniga om att man vill få en lösning för hebybornas bästa och för framtiden.

Anf. 153 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! För hebybornas bästa är naturligtvis att yrka bifall till deras egen begäran.

Anf. 154 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Så enkelt kanske man kan hantera frågor när man bara vill vara lite lagom opportunistisk och stå på några av medborgarnas i Heby sida. Men för att få ett så bra underlag som möjligt för att komma fram till ett beslut som innebär en bra lösning, tycker jag att det är värt varenda dags fördröjning under månaderna framöver fram till beslutet.

Anf. 155 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Jag tycker att våra farhågor har besannats här. Miljöpartiet sade för en stund sedan att frågan är avgjord. Det här kunde man föra över till Heby kommun att genomföra. Jag hoppas att jag uppfattade det rätt. Mats Berglind säger nu att vi inte bara skall se till folkomröstningsresultatet utan att vi också måste väga in andra hänsyn här.

Här finns alltså helt olika syn på frågan. Det gör att det nu finns särskilt stor anledning för Miljöpartiet och Vänsterpartiet att ansluta sig till den här motionen. Argumenten för att skynda på frågan är starka mot bakgrund av vad vi har hört av Mats Berglind.

Anf. 156 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Ja, det är klart, vill man inte ha en allsidig belysning, en ordentlig utredning och en sakdebatt utan mer försöka ha något slags politisk pajkastning, då skall man rösta på Harald Nordlunds förslag. Då kanske någon vinner en liten poäng. Men vill man göra det här seriöst och få ett bra avslut på den här frågan så skall de som är berörda, och det är väl ändå framför allt hebyborna, känna att det här har gått igenom

ordentligt och noggrant med full respekt både för vad utredningar och folkomröstningar har givit för resultat.

Anf. 157 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Då måste jag ställa en fråga till Mats Berglind och be om en kommentar till Miljöpartiets ställningstagande. Ni har tydligt markerat att ni haft en samsyn när frågan behandlades i utskottet. Här i kammaren redovisar ni nu helt olika syn på frågan. Den är i princip avgjord men låt den ta tid, säger Miljöpartiet. Mats Berglind säger: Vi vet inte hur det här går. Vi har folkomröstningen å ena sidan men vi måste å andra sidan också titta på andra faktorer. Det här gör mig mycket orolig.

Anf. 158 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Jag får väl stå ut med att ha gjort Harald Nordlund orolig. Det viktigaste tror jag ändå är att vi inte gör hebyborna oroligare än de redan är efter det uttalandet.

Jag tror alltså att det är oerhört viktigt att den här frågan behandlas så seriöst som regeringen nu faktiskt har föreslagit. Jag tror att vi är helt eniga när det gäller själva vikten med folkomröstningen. Men har vi redan sagt att den är helt avgörande som många vill ha det till, att det är den som avgör frågan? Då skulle vi ju inte ha gjort någon kompletterande utredning över huvud taget, och Kammarkollegiet skulle inte fått det här uppdraget. Det är det som är den stora skillnaden.

Men, som sagt, för min del är jag ganska hoppfull om att den här frågan får ett lyckligt slut även om det tar någon månad.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

AU6 Vissa frågor om jämställdhet

Mom. 1 (mål för jämställdhetspolitiken)

1. utskottet
2. res. 1 (c)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 2 (inriktning av jämställdhetspolitiken)

1. utskottet
2. res. 2 (m)
3. res. 3 (fp)

Förberedande votering:

68 för res. 2

13 för res. 3

224 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Anna Lilliehöök (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:
224 för utskottet
70 för res. 2
14 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 36 v, 38 kd, 16 c, 16 mp
För res. 2: 70 m
Avstod: 1 kd, 13 fp
Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 7 (ny utredning om lönediskriminering)

1. utskottet
2. res. 9 (fp)
Votering:
224 för utskottet
14 för res. 9
70 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 35 v, 39 kd, 16 c, 16 mp
För res. 9: 1 m, 13 fp
Avstod: 69 m, 1 v
Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 9 (jämfälldhetslagens tillämpningsområde)

1. utskottet
2. res. 12 (v)
Votering:
185 för utskottet
51 för res. 12
72 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 39 kd, 16 c, 11 fp, 1 mp
För res. 12: 36 v, 15 mp
Avstod: 70 m, 2 fp
Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 10 (regionalt jämfälldhetsarbete)

1. utskottet
2. res. 13 (v)
Votering:
186 för utskottet
52 för res. 13
70 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 39 kd, 16 c, 13 fp
För res. 13: 36 v, 16 mp
Avstod: 70 m
Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 11 (JämO:s uppdrag i övrigt)

1. utskottet
2. res. 15 (mp)
Votering:
222 för utskottet
16 för res. 15
70 avstod
41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 36 v, 39 kd, 16 c, 13 fp
För res. 15: 16 mp
Avstod: 70 m
Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 14 (opinionsbildning kring föräldraledighet)

1. utskottet
2. res. 17 (kd)
Votering:
185 för utskottet
39 för res. 17
83 avstod
42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 36 v, 15 c, 16 mp
För res. 17: 39 kd
Avstod: 70 m, 13 fp
Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 3 c, 4 fp

Mom. 16 (meritvärdering m.m.)

1. utskottet
2. res. 19 (kd)
Votering:
200 för utskottet
38 för res. 19
70 avstod
41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 36 v, 1 kd, 16 c, 13 fp, 16 mp
För res. 19: 38 kd
Avstod: 70 m
Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 17 (mansrollen)

1. utskottet
2. res. 20 (mp)

Votering:

217 för utskottet

16 för res. 20

74 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 36 v, 38 kd, 16 c, 9 fp

För res. 20: 16 mp

Avstod: 70 m, 4 fp

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 4 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 19 (åtgärder för invandrarkvinnor)

1. utskottet
2. res. 22 (c, kd)

Votering:

179 för utskottet

55 för res. 22

73 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 1 m, 36 v, 9 fp, 15 mp

För res. 22: 39 kd, 16 c

Avstod: 68 m, 4 fp, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 13 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU15 Personuppgiftslagen

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU4 Plan- och byggfrågor

Mom. 2 (handelsändamålet i detaljplan)

1. utskottet
2. res. 1 (kd, m, fp)

Votering:

185 för utskottet

121 för res. 1

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 36 v, 16 c, 15 mp

För res. 1: 69 m, 39 kd, 13 fp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp, 1 mp

Margit Gennser (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 3 (stormarknadsetableringar)

1. utskottet

2. res. 3 (mp)

Votering:

209 för utskottet

20 för res. 3

79 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 1 m, 33 v, 39 kd, 16 c, 2 fp

För res. 3: 1 m, 3 v, 16 mp

Avstod: 68 m, 11 fp

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 4 (beslut med regionala konsekvenser)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Votering:

271 för utskottet

36 för res. 4

1 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m, 39 kd, 15 c, 13 fp, 16 mp

För res. 4: 36 v

Avstod: 1 c

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 7 (barns och ungdomars intressen vid planeringen)

1. utskottet

2. res. 5 (v, kd, mp, c, fp)

Votering:

188 för utskottet

120 för res. 5

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m

För res. 5: 36 v, 39 kd, 16 c, 13 fp, 16 mp

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 8 (obligatoriska boendeplaneringsprogram)

1. utskottet
2. res. 6 (v)

Votering:

272 för utskottet

36 för res. 6

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m, 39 kd, 16 c, 13 fp, 16 mp

För res. 6: 36 v

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 9 (hushållningen med vatten)

1. utskottet
2. res. 7 (kd, c)

Votering:

252 för utskottet

56 för res. 7

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m, 36 v, 13 fp, 15 mp

För res. 7: 39 kd, 16 c, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Mom. 12 (riktlinjer för framtidens stadsbyggande)

1. utskottet
2. res. 9 (kd, c)

Votering:

252 för utskottet

55 för res. 9

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m, 36 v, 13 fp, 15 mp

För res. 9: 39 kd, 15 c, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 12 m, 7 v, 3 kd, 3 c, 4 fp

Mom. 19 (länstillhörigheten för Heby kommun)

1. utskottet
2. res. 16 (kd, m, c, fp)

Votering:

169 för utskottet

137 för res. 16

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 35 v, 16 mp
För res. 16: 69 m, 39 kd, 16 c, 13 fp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 13 s, 13 m, 7 v, 3 kd, 2 c, 4 fp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

Kammaren beslutade på förslag av tredje vice talmannen att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenium torsdagen den 11 mars.

10 § Kustbevakningen, m.m.

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU2
Kustbevakningen, m.m.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

Totalförsvarsplikten

11 § Totalförsvarsplikten

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU4
Totalförsvarsplikten

Anf. 159 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman, ärade ledamöter, protokollsläsare! 1990-talet har uppvisat en helt makalös utveckling på det säkerhetspolitiska området, inte minst i vårt eget närområde. Sovjetunionen har upphört att existera, Warszawa-pakten har upplösts och som en följd av detta har vi också sett hur militärutgifterna har minskat dramatiskt. De har mer än halverats i Europa, de har minskat med över 80 % i Ryssland, och i land efter land har man avskaffat värnpliktsarméerna.

Mot bakgrund av det här har Miljöpartiet krävt att också Sverige skall minska sina militärutgifter. Med undantag för 1990 och 1991 har de aldrig varit högre än de är i dag, över 100 miljoner kronor per dygn.

Miljöpartiet har krävt att vi skall vidga hotbilden och identifiera och hantera också de icke-militära hoten. Vi har krävt en avveckling av invasionsförsvaret. Vi har krävt en nedmontering av en överdimensionerad militär apparat. Vi har krävt omförhandling och avbeställningar av militär materiel. Vi har krävt en avveckling av den allmänna värnplikten och

en utveckling av en modern försvarspolitik, anpassad till 2000-talets behov.

Fru talman! Det är inte utan tillfredsställelse som jag kan notera att Miljöpartiet på flera punkter har fått gehör för sina krav. Redan 1996 skrevs i försvarsbeslutet in formuleringar om en vidgad hotbild, och under de senaste månaderna ser vi hur vi också har fått gehör för att helt avskryva det militära invasionshotet. Vi har fått gehör för att kraftigt minska de militära utgifterna. Vi har fått gehör för att montera ned invasionsstrukturerna. Vi har fått gehör för att avbeställa, omförhandla och skjuta upp de militära materielbeställningarna.

Det här är bra, fru talman, men på en punkt råder status quo. På en punkt förmår riksdagens övriga partier inte att förhålla sig till en föränderlig omvärld, och det gäller beträffande den allmänna värnplikten. Trots att den allmänna värnplikten i praktiken inte längre finns – för det första omfattar den bara män, för det andra är det för närvarande knappt 40 % som kallas in och för det tredje planeras under de närmaste åren att bara 15 000 skall kallas in – klamrar man sig fast vid att den allmänna värnplikten skall finnas kvar.

Trots att den låser fast resurser i en otidsenlig struktur, finns den kvar. Trots att den är djupt orättvis – de som vill göra den kanske inte får och de som inte vill kanske tvingas fullgöra den – finns den kvar. Trots att den hindrar förnyelsen av en ny försvarspolitik och hindrar överföring av resurser från den militära delen till civila myndigheter för att hantera de icke-militära hoten, finns den kvar.

Det är mot den här bakgrunden obegripligt att riksdagens övriga partier föreslår en bibehållen allmän värnplikt. Här förmår man inte ta konsekvenserna av en föränderlig omvärld. Här står man lika tomhänt som när det gäller att ge innehåll till en ny försvarspolitik.

Det här är inte bra, fru talman, och det är därför som vi i Miljöpartiet reserverar oss under mom. 1 i försvarsutskottets betänkande om totalförsvarsplikten.

Fru talman! För att kunna svara mot totalförsvarets behov av att kunna möta nya icke-militära hot vill vi i stället se en värtjänst som bygger på frivillighet. En frivillig värtjänst skall ge en relevant utbildning för att möta hot inom ramen för den vidgade hotbilden – hot som sönderrostade atomubåtar i Murmansk, IT-sabotage och miljöförstöring.

En värtjänst skall vara öppen för både män och kvinnor. En frivillig värtjänst skall också vara en merit genom att jämnställas med arbete i fråga om tilläggspoäng för högskoleprov. De färdigheter och kunskaper som den värtjänstgörande inhämtar och som medför civil kompetens skall självklart ges civil dokumentation.

Fru talman! De andra partierna hävdar att tvånget till allmän värnplikt skulle bidra till att totalförsvarets folkliga förankring skulle stärkas, men det är nog många av oss som har uppfattningen att verkligheten är annorlunda. Alla de som tvingas att göra allmän värnplikt är naturligtvis inte motiverade och inga goda ambassadörer för totalförsvaret. Alla de som tvingas göra något som de finner helt meningslöst är naturligtvis både omotiverade och på intet sätt goda ambassadörer för totalförsvaret.

Detta är raka motsatsen till det som Miljöpartiet föreslår, nämligen en frivillig värtjänst, där man tar vara på ett totalförsvars kanske främsta tillgång, nämligen motivationen. En tvångsinkallad civilpliktig eller

militär som är omotiverad kan ha aldrig så bra och modern utrustning men ändå inte göra bästa möjliga resultat, men en starkt motiverad person i en frivillig värtjänst kan naturligtvis ge allt just på grund av motivationen.

Det är mot den här bakgrunden som jag yrkar bifall till reservationen under mom. 1 i detta betänkande.

Anf. 160 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Vi lever i en föränderlig värld. På många områden sker grundläggande omprovningar – så också inom försvaret. Den nya hotbild som nu formas bygger inte på invasionshotet utan på hoten mot vårt samhälle i stort, risker för miljökatastrofer och risker för att vårt alltmer el- och databeroende samhälle skall skadas i grunden. Välfärden och demokratin hotas dessutom av massarbetslöshet och ökade orättvisor, som kan leda till samhällets förfall i form av segregation, kriminella gängbildningar och ökat våld.

Det nya försvaret måste utformas utifrån de nya hoten, men vi kan också delta i de mycket viktiga fredsbevarande åtgärder runtom i världen som är grunden för vår och andras utveckling, som fredsbevarande internationell solidaritet genom minröjning, stöd till fredsförhandlingar och bevakning av att fredsavtal följs.

Men det militära försvaret måste också vara ett stöd för samhället i fredstid. När den militära delen av försvaret minskar, som vi i Vänsterpartiet har pläderat för och krävt mycket länge, måste de som gör den militära värnplikten också minska i antal.

Jag förstår mycket väl den oro och den osäkerhet som präglar de senaste åren för de unga män och kvinnor som mönstrat men som inte har fått göra sin värnplikt.

Vi anser att den allmänna värnplikten inte skall utmönstras. Även om den militära delen minskas kommer den nya hotbilden på sikt att skapa behov av en annan inriktning på värnplikten.

Den pliktutredning som arbetar för närvarande kommer att föreslå förändringar. Vi vet ännu inte vilka de blir. Därför är det svårt att i dagsläget ha bestämda åsikter om detta. Vi får påverka inom utredningen och sedan ta ställning till förslagen när de kommer.

Vi i Vänsterpartiet ser i förlängningen en allmän samhällsplikt. Det skall vara ett alternativ och ett komplement till den militära delen och omfatta alla unga män och kvinnor. Det skall vara en plikt som gör vårt samhälle starkare och mer robust inför nutida och framtida hot. Plikten skall i första hand utnyttjas till att ge de unga pojkarna och flickorna möjlighet att få större medvetenhet om vuxenlivets villkor, om vikten av social gemenskap och samarbete vid de samhälleliga påfrestningar som kan uppstå. Plikten ger också möjlighet till fysisk och mental träning i form av konkreta arbetsuppgifter t.ex. inom åldringsvård, miljövård och liknande. Starka individer ger ett robust samhälle.

Det skall vara en utbildning som ökar samhällets totala kunskap inom försvaret av hela vår demokrati. Det skall vara en värnplikt som skall öka förståelsen och kunskapen mellan grupper i vårt land. Den kan också bli ett kitt. Detta är inte minst viktigt när det gäller integrationen av våra invandrare.

Man kan uttrycka att den utredningen som nu pågår ändå måste se över de ekonomiska och allmänna förutsättningarna för de pojkar och flickor som nu gör värnplikten och hur de skall förbättras.

När nu den militära och civila värnplikten inte är allmän i vanlig bemärkelse måste den civila nyttan av värnplikten lyftas fram. Vi vill inte ha en frivillig värnplikt. Vitsen med plikten är att den omfattar alla samhällsklasser och alla grupper i samhället. Det kan vara lätt att motivera en frivillighet när situationen, som nu, är osäker. Men om den är frivillig är det de som är motiverade av intresse eller framför allt tradition som gör den militära värnplikten.

Motivationen måste i stället bygga på att utbildningen är bra, att man får en sådan kunskap om det civila samhället som det civila samhället behöver och uppskattar och att den enskilde ser det som en viktig del i sitt eget liv.

Om man går vidare med vår tanke på samhällsplikt är just den grundläggande idén att den skall omfatta alla. Den skall ge kunskap och skapa möten och gemensamt arbete mellan människor.

Men diskussionen i den här frågan får fortsätta. Definitivt beslut fattas när Pliktutredningen ger sitt förslag till den framtida pliktens innehåll och omfattning.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 161 AMANDA GRÖNLUND (kd):

Fru talman! Frågorna som rör totalförsvarsplikten är mycket viktiga. De berör väldigt många unga män i vårt land, och unga kvinnor också för all del.

Jag har sagt det förut här i talarstolen, och jag säger det igen, de män och kvinnor som genomför sin plikttjänstgöring är de bästa ambassadörerna för vårt totalförsvar. Det är dessa som gör att den folkliga förankringen av försvaret kan bevaras och förstärkas. Det är den bild de får av totalförsvaret som de tar med sig och förmedlar ut i samhället och sprider vidare.

Fru talman! Vi kristdemokrater är måna om att värna den folkliga förankringen av totalförsvaret. I detta är de totalförsvarspliktiga en viktig del.

Motionerna i det här betänkandet lyfter upp frågor om förhållandena för de totalförsvarspliktiga. Det rör sig om alltifrån utbildningstidens längd till det civila meriterande värdet. Många av dessa åtgärder är mycket viktiga.

Fru talman! Jag tycker att de här åtgärderna är så pass viktiga att de förtjänar en bättre behandling än vad utskottet förordar. Utskottet har gjort det väldigt enkelt för sig genom att hänskjuta alla frågor till den pågående Pliktutredningen. Det är sant att det sitter en pliktutredning som ser över vissa frågor, men den är inte så omfattande som många låter göra gällande. Framför allt saknas det direktiv som ligger i fas med de övriga totalförsvarsbeslut som vi skall ta ställning till i kammaren redan nu i vår.

Fru talman! Jag tycker att det är mycket beklagligt att inte någon representant från regeringen är här. Jag skulle vilja ställa en fråga till försvarsministern. Jag undrar när det kommer nya direktiv till Pliktutredningen. Eller skall Pliktutredningen fortsätta att arbeta utifrån en verklig-

het som inte längre existerar? Verkligheten just nu är ju att regeringen i den senaste propositionen har föreslagit en ganska kraftig minskning av antalet totalförsvarspliktiga. Då hamnar detta inte i fas. Men jag får väl återkomma med frågan till regeringen vid ett annat tillfälle.

Det är väldigt beklagligt att det här inte ligger i fas med de beslut som vi kommer att fatta här i riksdagen under våren. Förändringar i pliktsystemet skall inte enbart styras av ekonomiska ramar. Det är viktigt att få ett hållbart och flexibelt pliktsystem som inte är avhängigt av hur stort antal det är som gör sin pliktjänstgöring.

Miljöpartiet pläderade tidigare för en frivillig värntjänstgöring. Visst är det viktigt att det finns ett inslag av frivillighet, men vi kristdemokrater tycker att det är viktigt att vi får de bästa unga männen och de bästa unga kvinnorna som skall försvara vårt land. Därför bör systemet med en allmän mönstringsplikt ligga fast.

Lars Ångström hänvisar till en förändrad hotbild. Men det viktiga är ju, herr talman, att vi får ett pliktsystem som håller oavsett hur hotbilden mot vårt land ser ut. Det är klart att innehållet kan förändras, men det är viktigt att vidmakthålla en grundläggande försvarsförmåga.

Jag vill inte föregripa Pliktutredningen. Jag tycker att den skall få lite arbetsro, men jag vill poängtera det som jag talade om. Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Anf. 162 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Det betänkande som vi nu skall behandla bygger på ett antal motioner. Det är tolv motioner som är inlämnade under den allmänna motionstiden. I dessa motioner finns det sammanlagt 18 olika yrkanden som finns i utskottets betänkande. Flertalet av de här yrkandena är sådana som vi känner igen sedan tidigare. Det är förslag som har funnits tidigare och som riksdagen har behandlat för inte så länge sedan och avfärdat.

Dock kan man säga att det kommit fram några nya. Det har förekommit diskussioner här från riksdagens talarstol om frivillighet i plikten, om ekonomisk kompensation och sådant som vi också känner igen från debatten tidigare.

Som påpekats tidigare finns det en pliktutredning, nämligen 1998 års pliktutredning. Den arbetar för närvarande. Samtliga partier finns med i den, även de partier som har varit upp i talarstolen här i kammaren. Mig veterligen finns det all frihet för ledamöterna i utredningen att ta fram de frågor som kan vara angelägna för det partiet eller den inriktningen man själv företräder.

Vi har en allmän värnplikt i Sverige, och det har vi inte för skojs skull. Det har vi för att den har prövats sedan lång tid och är fast förankrad i det svenska folkdjupet. Det är en allmän värnplikt som omfattar alla, men det har aldrig varit så att alla har tagits ut till tjänstgöring. Det har funnits olika skäl till detta.

Det är bara behovet som har fått styra, det behov som behövs för det svenska totalförsvaret. Det är inga nyheter och inget konstigt i detta.

Vi måste också ha en säkerhet i planeringen. Det har vi genom att vi har en plikt, en allmän värnplikt, vilken vi måste kunna planera för att försvara hela vårt långa land oavsett om det bor så många människor som det skulle behövas vid ett eventuellt behov att sätta försvaret på fötter.

Behovet kan man diskutera. Men i den överenskommelse som finns i dag mellan de två ansvarstagande partierna, nämligen Socialdemokraterna och Centern, säger man att värnplikten kanske behöver omfatta upp till 20 000 personer och under en sexmånadersperiod. Men det skall vi fatta beslut om senare i särskild ordning.

Det är klart att ersättningen är en mycket viktig del för dem som gör sin värnplikt. Det behöver vara någon form av ersättning, belöning, men kanske framför allt en merit som ger möjligheter till en annan utveckling i det civila livet därefter. Det är något som Pliktutredningen diskuterar.

Herr talman! Med detta lilla korta anförande vill jag yrka bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande i dess helhet och avslag på den av Miljöpartiet till betänkandet fogade reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

12 § Vissa regionalpolitiska frågor

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU7
Vissa regionalpolitiska frågor

Anf. 163 OLA SUNDELL (m):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande under mom. 1, som behandlar den allmänna inriktningen av regionalpolitiken, och avslag på reservationerna 1 och 2 samt bifall till reservation 4 om statlig verksamhet. Politiker kan inte skapa vare sig tillväxt eller nya jobb. Det som vi politiker kan och skall åstadkomma är goda förutsättningar för tillväxt, jobb, företagande och entreprenörskap. Hur dessa förutsättningar ser ut får konsekvenser. Är miljön för tillväxt den rätta växer företag, jobb skapas och välståndet stiger. Fel inriktning av politiken skapar miljöer som gör att företagen stagnerar, nyföretagandet avstannar och kreativiteten avtar. Och så småningom ökar arbetslösheten, och antalet jobb minskar. De förutsättningar som den förda politiken ger näringsliv och enskilda människor är helt avgörande för hur stort välstånd vi kan förvänta oss. Enkelt uttryckt: Med en politik som får människor att ta risker, sträva efter förkovran, spara, jobba och vilja gå framåt ökar möjligheterna till ett bra liv för varje individ varhelst han eller hon befinner sig i vårt avlånga land.

Det är därför som varje politikers huvuduppgift är just att skapa förutsättningar för tillväxt och jobb. Men som alla noterar finns det olika recept på hur detta skall gå till. I betänkandet om den allmänna inriktningen av regionalpolitiken understryks hur viktigt det är att regional tillväxtpolitik ges en utformning och inriktning mot ett generellt bättre företagarklimat på bekostnad av olika bidrag. Bidrag bör växlas mot sänkta skatter och avgifter. Särskilt viktigt är att små och medelstora företag ges möjlighet att starta och växa. Att öppna för konkurrens inom den offentliga verksamheten skulle i många fall gynna kvinnors företagande och förbättra det regionala företagarklimatet.

Prot. 1998/99:66
10 mars

Totalförsvarsplikten

*Vissa regionalpolitiska
frågor*

Ett mer dynamiskt företagarklimat för fler riktiga jobb kräver insatser på områden som i första hand inte är den traditionellt regionalpolitiska arenan. När det gäller skatterna, arbetsmarknaden, Sveriges engagemang i EU, regelförenkling och kunskapsutveckling saknar regeringen verktyg för att få i gång och öka drivkraften för den enskilde individen eller företaget. Det gäller på såväl det regionala som det nationella planet. Goda allmänna konkurrensvillkor eller konkurrensneutralitet blir alltmer de viktigaste begreppen vare sig man talar med företagare i Sorsele eller i Gnosjö. Man vill bort från bidrag och stöd, och därmed skulle regelsystemen minska i omfattning liksom antalet handläggare som har att behandla bidragsärenden och slutgiltigt avgöra vem som får bidrag, stöd eller vad nu alla dessa riktade insatser är inriktade mot.

Det här är en plågsam process för många företagare. För att inte hamna i en ogynnsam konkurrenssituation måste man försöka få loss de bidrag och stöd som står till regionalpolitikens förfogande. Det tar tid att bläddra i bidragskatalogerna och författa ansökningar på ett korrekt sätt. Samtidigt har man ansvar för produktion och försäljning och känner förstås att tiden inte riktigt räcker till. Större företag har bättre möjligheter att kunna tillgodogöra sig bidragssystemet. Man kan avdela en anställd, eller också kanske man har en hel avdelning som sysslar med dylika uppgifter. Allt det här jag beskriver visar på problematiken med att vissa får och andra inte får sin ansökan bifallen. Konkurrensen sätts ur spel och kan leda till att företag utan stöd slås ut.

Jordbruket är en grundförutsättning för en levande landsbygd. Men också för jordbrukets del är det hur tydligt som helst att i vart fall jämbördiga konkurrensförhållanden är en absolut nödvändighet för att behålla det svenska jordbruket. Här har en utredning slagit fast behovet av konkurrensneutralitet med i första hand våra grannländer för att inte äventyra det svenska jordbrukets framtid. Vi moderater anser att de förändringar som föreslås i den s.k. Björkska utredningen i allt väsentligt måste genomföras och det skyndsamt. Sänkt skatt på diesel och elenergi förbättrar möjligheten att behålla livsmedelsproduktion inom landet, och det ger gles- och landsbygd välbehövliga arbetstillfällen. De här kostnadsänkningarna är en utmärkt regionalpolitik, men från regeringen hörs inte ett ljud. Det var en enig riksdag som beställde utredningen för att klarlägga jordbrukets konkurrensvillkor. Men när det gäller att gå från ord till handling och lägga fram förslag till förbättringar för jordbrukssektorn hörs ingenting från regeringen.

Herr talman! Vi behöver handling, vi behöver förslag och inte fler eller mer av samtalsgrupper.

Antalet regler och lagar som styr företagandet måste minska. Förenkla för näringsidkaren! Småföretagsdelegationen har lämnat ett omfattande material till förändringar – enligt min mening i rätt riktning – och de flesta av dessa förslag kan med omedelbar verkan genomföras. Just att förenkla regelsystemen måste ges högsta politiska prioritet. Exempel på regelförenklingar är förbättringar i momsutskott och skattekonton, F-skattsedel och enklare självdeklarationer. Alla företagare runt om i Sveriges land väntar på förslag från regeringen i den här riktningen. Gör något i den här riktningen för att underlätta för företagaren! Förslagen kostar i stort sett ingenting. Det är i stort sett att trycka på knappen.

Jag undrar, och hela Företagarsverige undrar: Varför trycker inte regeringen på knappen och med beslutsamhet genomför dessa förslag till förenklingar?

Herr talman! Vi har i dag en situation där företag, människor och kapital flyr Sverige. Den här vågen av utflyttning tenderar att drabba de delar av Sverige som har de sämsta förutsättningarna för jobb och tillväxt värst. Det märks först ute i skogslänen att det inte står rätt till i de ekonomiska förutsättningarna. Följaktligen är det också dessa regioner som har mest att vinna på en politik som har fokus på tillväxtbefrämjande åtgärder. Sambandet mellan konkurrenskraft, tillväxt och människors möjligheter att i större utsträckning än hittills bo kvar i sina bygder är för mig alldeles uppenbart. Vi måste inse att den gamla välfärdstanken byggde på att kompetens, kapital och företag var rörliga inom landets gränser. Det vi nu ser är ett gammalt system och tänkande som inte är anpassat till de nya förutsättningarna. Det innebär utflyttning av företag och människor som leder till utarmning av både skogslän och hela vårt land. Så länge vi inte får skattesystem, arbetsrättsregler, lönebildning och avbyråkratisering som håller måttet jämfört med andra viktiga länder i vår närhet kommer den här tendensen att fortgå.

Jag håller med näringsministern om att näringslivsklimatet i Sverige kräver världsklass. Men det räcker inte med retorik, utan det krävs också skarpa förslag i absolut världsklass.

Jämför gärna med vad som gäller för våra idrottsmän och idrottskvinor! Vem skulle över huvud taget tänka sig en situation där skidåkaren eller hockeyspelaren från Sverige inte hade en minst lika bra utrustning som alla konkurrenterna? Samma förhållande gäller givetvis även för våra företag.

Det företag som har den bästa kvaliteten på en produkt och bästa priset får ordern, eller tjänsten. Endast ett företag kan vinna ordern. Det gäller följaktligen att ha de bästa förutsättningarna för att det hela skall kunna gå vägen.

I fråga om reservationen om statlig verksamhet vill jag särskilt betona vikten av en helhetssyn när verk och myndigheter står i begrepp att genomföra omstruktureringar och liknande. Beslut om förändringar som görs mot bakgrund av besparingsskäl och annat måste föregås av konsekvensanalyser. Här finns ett tydligt regionalpolitiskt ansvar.

Nedläggningen och flytten av häktet i Östersund är ett exempel på där den här helheten saknades. För kriminalvården innebar nedläggningen och flytten till Härnösand en besparing. Men för polis och åklagare uppstod en motsvarande fördyring på grund av långa och dyra resor till häktet i Härnösand. Facit blev ingen besparing och försämrad samhällelig service. Det var ett dåligt beslut som inte kan accepteras.

Herr talman! Jag har i mitt anförande uppehållit mig vid frågor om och samband mellan tillväxt, företagande och konkurrenskraft, och jag har försökt att klargöra de åtgärder som måste till för att företag skall startas och för att få företag att växa.

Mot bakgrund av den utflyttning som sker från skogslänen och av att befolkningen förra året minskade i 210 av 285 kommuner är min enkla fråga till regeringspartiet: Varför förbättrar ni inte företagarklimatet i det här landet? De arbetslösa runtom i landet förtjänar ett besked från er sida.

Anf. 164 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Invånarantalet i skogslänen har under de senaste åren kraftigt minskat. Antalet flyttlass ökar och utflyttningen från inlandet till kuststäder och storstadsregioner accelererar. Den viktigaste orsaken är svårigheten att få ett arbete. Åtgärder måste naturligtvis till när det gäller att skapa nya jobb för att få stopp på befolkningsminskningen. Samtidigt är det viktigt att betona att det inte finns några enkla eller entydiga lösningar.

Urbanisering och centralisering är inga typiskt svenska problem, snarare globala problem. För att kunna uppnå de stolta svenska ambitionerna om att hela Sverige skall leva måste en framgångsrik regionalpolitik föras.

En framgångsrik regionalpolitik bygger på en helhetssyn. Den politiken bygger på regionens egna förutsättningar.

En framgångsrik regionalpolitik har en stark lokal och regional förankring. Den förmår att mobilisera regionens egna utvecklingskrafter.

En framgångsrik regionalpolitik innebär att regionen själv mobiliserar resurser för angelägen samhällsservice och utveckling.

En framgångsrik regionalpolitik innebär också, och det är viktigt att poängtera detta, att staten har det övergripande ansvaret för den regionala balansen.

Skogslän, jordbruksbygd och landsort har i grunden goda utvecklingsförutsättningar men har under flera år tappats med svåra strukturproblem. Till de starka sidorna hör naturresurserna, en framgångsrik exportindustri och en – med tanke på den geografiskt stora ytan – god infrastruktur och samhällsservice.

De främsta hoten mot den regionala utvecklingen i glesbygd har under senare år varit en negativ befolkningsutveckling, neddragningar inom den offentliga sektorn, en ensidig näringsstruktur, vikande sysselsättning och en lägre utbildningsnivå. Särskilt oroväckande är att nettoutflyttningen till en betydande del består av kvinnor och unga välutbildade människor. Det är viktigt att finna metoder för att stoppa och vända den pågående utflyttningen från de allt glesare regionerna.

Alla är i grunden förlorare i den folkomflyttning som just nu pågår. Den nuvarande utvecklingen drabbar inte bara de mindre kommunerna. Storstäder och länscentrum brottas inte bara med trafikproblem och sjukvårdskris utan även med bostadsbrist, samtidigt som segregation, kriminalitet och social utslagning breder ut sig. På sikt är det ekonomiskt, miljömässigt och socialt – ja, rent mänskligt – ohållbart att inte utnyttja hela landets resurser. Forskning visar att de flesta som försöker fly från arbetslösheten i exempelvis skogslänen ofta flyttar till fortsatt arbetslöshet, men utan det sociala kontaktnät som fanns på hemorten.

Det finns, trots den i viss mån mörka bild som jag här målar upp, en mängd goda exempel på att människor med kraft och engagemang lyckas utveckla sin egen hembygd vad beträffar både näringsliv och livskvalitet. Själv är jag glesbygdsbo och aktiv i fråga om landsbygdsutveckling, och jag är mycket väl bekant med de positiva och kreativa idéer som frodas där. Det s.k. underifrånperspektivet kan i det sammanhanget inte nog betonas.

Det är också viktigt att peka på den nödvändiga breddning av näringslivet som måste ske, en breddning som med fördel kan bygga på

varje regions unika förutsättningar. Den tillväxt som sker inom t.ex. tjänste- och utbildningsföretagande måste till en större del kunna komma i landsbygd och glesbygd. Produktion och sysselsättning som baseras på naturtillgångar måste, och kan, utvecklas. Genom att utveckla vidareförädling, utvecklingsarbete, forskning, administration och miljöteknik som är knutna till regionens naturtillgångar kommer en förnyelse av näringslivet i landsbygd och glesbygd att kunna ske.

I det sammanhanget är de aviserade 1 500 utbildningsplatserna inom företrädesvis stödområde 1 viktiga. Det är betydelsefullt att man på den lokala nivån bygger upp en kompetens för att hantera den utbildnings-satsningen. Förhoppningsvis kan en del av den lokala och den regionala problematiken med merkostnaderna lösas.

Vid ett flertal tillfällen har riksdagen behandlat förslag om att återföra en liten del av vattenkraftens vinster till de kraftproducerande länen. Vänsterpartiet har tidigare föreslagit att en del av vinsterna från vattenkraftsproduktionen skall återföras till de norra skogslänen. 1 öre per producerad kilowattimme skulle motsvara drygt 500 miljoner kronor. De län som genom att bidra med sina naturresurser, och som kraftigt bidragit till Sveriges tillväxt, kunde på det sättet få en stabil återbäring.

Det är viktigt att påpeka att de resurser som skulle skapas genom en sådan överföring måste ligga under stark demokratisk kontroll. En idé kan vara att kommunerna gemensamt hanterar de här resurserna för satsningar på att skapa trygghet och framtidsmöjligheter. Exempel på sådana satsningar kan vara infrastrukturella satsningar, utbildnings-satsningar eller satsningar på marknadsföring.

Det borde vara självklart att den nyligen beslutade utredningen om den framtida regionalpolitiken gavs ett tilläggsdirektiv att studera frågan om vattenkraftsvinsterna och att lägga fram förslag till metoder för att återföra en del av vinsterna. Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservation 3.

Riksdagens beslut våren 1998 om regionala tillväxtavtal är ett steg i rätt riktning, samtidigt som de visar på brister i den demokrati som finns på regional nivå.

Vänsterpartiet har i ett flertal sammanhang fört fram tanken på ett länsparlament som den naturliga politiska nivån i länen. Med den ökade betydelsen vad gäller den regionala nivån verkar en sådan demokratisk utveckling alltmer nödvändig. När vikten av ett underifrånperspektiv alltmer betonas både från delar av statsapparaten och från en folkrörelse som Hela Sverige skall leva verkar det alltmer otidsenligt att länsstyrelserna, som är statens förlängda arm ute i länen, skall handha utvecklandet av tillväxtavtal.

Skall de nå framgång behövs verkligen en demokratisk förankring, där man tar till vara den lokala initiativkraften. Det är och kommer att vara viktigt att göra de regionala frågorna tydliga och därmed också politiskt/demokratiskt intressanta. Det är i det här sammanhanget viktigt att notera det uttalande som Nationellt resurscentrum för kvinnor gjort med anledning av tillväxtavtalen. Man konstaterar att om tillväxtavtalen skall få en legitimitet i länen är det nödvändigt att såväl det kvinnliga som det manliga perspektivet kommer med i avtalstexterna. Det är dessutom nödvändigt att styra olika sorters bidrag på ett sätt som gör att kvinnor och män får del av dem till 50 %. Min och Vänsterpartiets förhopp-

ning är att genusperspektivet är tydligt i de tillväxtavtal som skall gälla från januari 2000. Uttalandet från Nationellt resurscentrum är också viktigt ur den synpunkten att det med ett konkret exempel visar på behovet av nationella och regionala resurscentrum. Vänsterpartiet utgår från att permanent finansiering för dessa kan hittas.

Vänsterpartiet har i reservation 2 tydliggjort sin syn på betydelsen av jämställdhetsperspektiv i regionalpolitiken. För bl.a. tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till denna reservation. Vänsterpartiet kommer att stödja reservation 1. Detta gör vi bl.a. med en viss förhoppning om att den regionalpolitiska utredningen på allvar beaktar jämställdhetsproblematiken.

Beträffande de förhoppningar som knyts till tillväxtavtalen tror jag att man skall ha en något försiktig hållning. Utskottets skrivning, att om något i processen med framtagandet av tillväxtavtal inte skulle visa sig fungera helt effektivt har man ändå vunnit viktiga erfarenheter för framtiden, är naturligtvis klok. Det är troligen inte sista gången som regionala tillväxtavtal skall utformas. Nästa gång har man med sig nya erfarenheter.

En framgångsrik regionalpolitik förutsätter förutom resurser också ett brett regionalt, lokalt engagemang. En regionalpolitik värd namnet måste också bygga på solidaritet och rättvisa. Tillväxtavtalen är ett steg i rätt riktning. Vänsterpartiet är och kommer att vara med i det fortsatta arbetet för en hållbar tillväxt i hela Sverige!

Anf. 165 HARALD BERGSTRÖM (kd):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 4 och 5 vad gäller mom. 3 och 6 samt bifall till utskottets hemställan under mom. 1 i betänkande NU5 *Vissa regionalpolitiska frågor*.

I betänkandets inledning redovisar utskottet befolkningsutvecklingen i vårt land. Det är alldeles klart att de vikande talen i nästan alla län inger bekymmer. En djupare analys av orsakerna och hur de vikande talen fördelar sig inom länen skulle vi kristdemokrater välkomna. Vi tror att en av orsakerna till att många yngre kvinnor och män väljer att bosätta sig i tätorter eller större städer då man bildar familj är att det är så mycket enklare att klara barnomsorgen där. Många kommuner har svårigheter att ordna dagis på landsbygden. Och oavsett om den omsorg som står till buds är kommunal eller privat är det oftast transporter som måste till, med längre eller kortare sträckor i den egna bilen för att det skall fungera, med ty åtföljande kostnader.

Vi kristdemokrater menar att vår familjepolitik med vårdnadsbidrag till stor del skulle avhjälpa denna orsak till landsbygdens avfolkning. Frågan om familjepolitiken hör visserligen till ett annat politikområde men hänger samman med regionalpolitiken så till vida att finns det inget folk ute i bygderna då behövs det heller ingen regionalpolitik.

I den allmänpolitiska debatten den 22 januari välkomnade jag utredningen om regionalpolitiken vars direktiv presenterats någon dag tidigare. Då hade jag inte sett direktiven. Nu kan jag konstatera att det klart sägs ut i dessa att det egentligen är den stora regionalpolitiken som är avgörande för den framtida regionala utvecklingen. I den lilla regionalpolitiken sätter tydligen socialdemokraterna hoppet till de s.k. regionala tillväxtavtalen. Det är dessa avtal som skall bli själva drivfjädern i den

framtida regionalpolitiken. Ett tecken på det är att kommittén inte skall lämna några förslag till ny eller ändrad indelning i stödområden. Geografisk indelning hör till de regionala satsningar som sker med EU:s strukturfondsmedel, heter det i direktiven. Förhandlingarna om dessa strukturfondsmedel, om hur de skall fördelas, om regler och målområden m.m. är just i dessa dagar inne i slutskedet.

För den inhemska lilla regionalpolitiken är det skapande av tillväxtavtal som gäller, det är den förväntade lösningen med stort L. Den 15 april skall förslagen från länsstyrelser och självstyrelseorgan föreligga på departementet för att därefter manglas till färdiga och undertecknade avtal i höst. Det är socialdemokraternas linje.

I reservation 5, som handlar om regional näringspolitik, påpekar vi kristdemokrater tillsammans med Moderaterna och Folkpartiet, att det inte är planer och politisk styrning som är huvudspåret för att främja den tillväxt vårt land är i så stort behov av. Det är förenklade regler och mer frihet som behövs enligt vår mening. Vi tror, tyvärr, att socialdemokraternas och regeringens tilltro till tillväxtavtalens möjligheter är överdrivet optimistisk.

Regeringen har utlovat förslag i vårpropositionen om förenklingar av reglerna. Det är förändringar som bygger på de förslag som ett antal län sänt in till Näringsdepartementet. Meningen är att dessa nya och förhoppningsvis enklare regler skall tillämpas inom ramen för tillväxtavtalen. Det skall faktiskt bli intressant att se om det kommer några regeringsförslag av detta slag i vårpropositionen. Vi har många gånger tidigare hört talas om tillväxtfrämjande åtgärder som skall presenteras ”i nästa proposition”. Nu är det ”upp till bevis” som gäller.

Herr talman! De flesta jordbruksföretag är att räkna som små landsbygdsföretag. För en levande landsbygd är just dessa mindre jordbruksföretag livsviktiga. Det finns ingen med bättre förutsättningar att t.ex. hålla landskapet öppet än en bonde som håller djur. Men då måste de sammantagna villkoren ge honom en chans att överleva med drägliga villkor. Just nu ser det dystert ut för mjölkbönderna i skogs- och mellanbygden. En del av de förbättrade villkor som behövs är att t.ex. el- och dieselbeskattningen ändras, dvs. att skatteryggsäcken lyfts av. Jag förväntar mig att skattesamtalen mellan partierna härvidlag kommer att ge resultat. Jag är övertygad om att historieskrivarna i framtiden i så fall kan visa att det var dessa beslut som blev de viktigaste besluten med regionalpolitiska konsekvenser som detta riksmöte fattade.

Ur avsnittet om den allmänna inriktningen av regionalpolitiken vill jag kommentera avsnittet om postservice. En viktig förutsättning för bosättning på landsbygden är en väl fungerande postservice. En del i denna funktion är den s.k. kassaservicen. Betalserviceutredningen har för kort tid sedan i betänkandet *Kassaservice* lagt fram förslag om att dra ned denna service från fem dagar till en dag i veckan. Det inger starka betänkligheter. Jag och min familj bor sedan 30 år på landsbygden och har i alla år betjänats av lantbrevbärare – en service som fungerar alldeles förträffligt. Posten betalas med 200 miljoner kronor ur statskassan i år för upprätthållande av nuvarande servicenivå. Vi noterar att Posten och tidningsutbärningsföretagen på många håll i vårt land använder samma brevlåda, i vilken man med några timmars tidsskillnad lägger post respektive tidningar. Detta, att två bilar kör samma vägsträckor med likar-

tade arbetsuppgifter, kan knappast betecknas som rimligt och är definitivt inte miljömässigt försvarbart. Vi kristdemokrater menar att en samordning av dessa två tjänster borde vara *en* möjlighet att sänka statens kostnader utan annan försämring av servicenivån än att tidningarna hamnar i prenumeranternas brevlådor några timmar senare på förmiddagen.

Vidare vill jag nämna att den kristdemokratiska kommittémotionen N274 pekar på lanthandelns betydelse liksom på vikten av stöd till annan kommersiell service. Den pekar också på de samverkansmöjligheter det finns med verksamheter som apotek, post, försäkringskassa och kommunal service. Jag vill också lägga till bensinstationer i den mån de finns.

I ett annat avsnitt tas i motioner av Vänsterpartiet och Centerpartiet upp frågan om återförande av en del av vattenkraftens vinster till de elproducerande länen. Denna fråga har tidigare varit och är fortfarande en stor fråga för kristdemokraterna, särskilt i norra Sverige. Vi har i en motion till skatteutskottet tagit upp frågan ur ett något annat perspektiv.

I reservation nr 22 i betänkande 1998/99:SkU10 anför de kristdemokratiska reservanterna följande: ”Den fastighetsskatt som i dag tas ut på elproduktionsenheter aktualiserar ett kristdemokratiskt förslag som skulle gynna de vattenkraftsproducerande länen. Vårt förslag är att fastighets-skatten i ett längre perspektiv växlas över till en kommunal fastighetsavgift. Detta skulle bli en mycket kraftfull regionalpolitisk insats, inte minst för de län som producerar el baserad på vattenkraft.”

Herr talman! I avsnittet om den allmänna inriktningen av regionalpolitiken sägs det: ”I stället för den hittillsvarande inriktningen på många olika och komplicerade bidragsformer bör inriktningen vara att näringslivet ges mera generella villkor för ett bättre företagande och entreprenörskap.” Det sägs också: ”Bidrag bör växlas mot sänkta skatter och avgifter.” Och vidare: ”Näringspolitikens uppgift är att skapa förutsättningar för ett väl fungerande näringsliv.” Javisst är det så. Detta är ett tillkännagivande som jag hoppas att kammaren så småningom kan rikta till regeringen.

Släpp fångarna loss det är vår, sjöng Hasse och Tage på sin tid. Med deras bildspråk som hjälp vill jag ropa ut: Låt människor få känna att det är vår, att de släpps ut i frihet för att ta ansvar. Det viktigaste för landsbygdens utveckling är ett friskt och livaktigt näringsliv. Släpp loss med en ny inriktning av villkoren för företag och företagande! Låt oss få uppleva ett perspektivskifte. Huvudspåret för tillväxt är att tro på människors vilja och förmåga, att visa dem ett genuint förtroende, att ge förutsättningar och möjligheter. Då kommer människor att visa att det fungerar. Det blir tillväxt när man inte krånglar till det i onödan.

Anf. 166 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har en fråga angående tillväxtavtalen.

Harald Bergström uttryckte en ganska stor tveksamhet till om tillväxtavtalen över huvud taget kunde åstadkomma någonting. Jag uttryckte i mitt anförande att man kanske inte skulle ha en alltför stor förhoppning, men det finns i alla fall en stor skillnad mellan våra sätt att uttrycka oss.

Jag tycker att det finns en viktig princip i tillväxtavtalen, nämligen den att man har en ambition att ge större möjligheter för regionerna att besluta om resurserna. Man för ut beslut regionalt och lokalt till regionerna. Det tycker jag som vänsterpartist är positivt.

Min fråga är: Delar kristdemokraterna den uppfattningen att det är väsentligt att föra ut beslutsfattande lokalt och regionalt?

Prot. 1998/99:66
10 mars

Anf. 167 HARALD BERGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Ja, det gör jag. Jag noterade Lennart Gustavssons tveksamhet – om jag får kalla det så – inför tillväxtavtalen. Men jag noterade också Lennart Gustavssons tal om underifrånperspektivet. Vi ser en stor risk för att det inte blir något underifrånperspektiv utan att det på många håll i landet – men det vet jag inte så noga – blir ett ovanifrånperspektiv även när det gäller tillväxtavtalen. Då tror jag att de slår slint. Det är nog den stora risken för att tillväxtavtalen inte lyckas så väl. Det vore bra om tillväxtavtalen lyckades, men jag är tveksam. Jag tror att man är överoptimistisk.

Vidare: Det s.k. regionala tillväxtkapitalet har definierats. Jag ifrågasätter verkligen om de stora belopp som det handlar om är tillgängliga för omdisposition såsom man på många håll vill göra gällande i fråga om tillväxtavtalen.

Anf. 168 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kan bara kort redogöra för min egen erfarenhet som jag har från arbete med tillväxtavtal i Västerbotten. Där har vi lyckats att hantera frågan om ett ganska brett partnerskap.

Förra veckan var 200 personer samlade i Lycksele för att diskutera just tillväxtavtal. Det är intressant att notera att en stor andel företagare var närvarande. Det har tillsatts en mängd olika arbetsgrupper runtom i länet. Det viktiga i den tillväxtavtalsverksamhet som har pågått i Västerbotten har varit den process som denna verksamhet har utlöst. Det pågår diskussioner och en mängd aktiviteter som är knutna till tillväxtavtalet. Detta kommer att ha positiv betydelse även om det inte syns i tillväxtavtalet.

Anf. 169 HARALD BERGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag vet att det finns ett bra regionalt partnerskap i flera län. Jag har också noga följt det som sker i mitt eget hemlän, Kronobergs län. Men jag har också registrerat den tveksamhet och den ovana som företagarna känner vid samtalen med det som de ibland uppfattar som myndighet.

Jag har också från andra län hört att man inte alls har det angreppssättet på problemställningen som man möjligen har haft i våra båda hemlän, och det gör mig tveksam. Lyckas det, då är det bra. Men misslyckas det, ja, vad händer då?

Anf. 170 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Herr talman! Syftet med regionalpolitiken känner vi alla till. Det är att utjämna skillnader, att så långt det är möjligt skapa rättvisa villkor, att ge gemensamma förutsättningar för företagande och entreprenörskap. Detta skall gälla för både kvinnor och män, för både inland och skärgård. Jag tror inte att det räcker med glada tillrop om självständighet för att skapa denna förutsättning för tillväxt. Det måste också skapas någotsånär lika förutsättningar.

*Vissa regionalpolitiska
frågor*

Enligt vår mening är en fungerande regionalpolitik beroende av en mängd olika faktorer.

Till att börja med måste man ha en politisk ledning som har en vilja att driva en kraftfull regionalpolitik som gör skäl för namnet. Detta är det grundläggande.

Vi från Centerpartiet vill betona att det är dags att se över fler än de ordinarie verksamheterna. Jag tänker då i första hand på den nya tekniken inför framtiden.

Vi måste på något sätt skapa en form av digital allemansrätt eftersom bristen på tillgång till den nya informationstekniken eljest kan skapa nya klyftor mellan kunskapssamhällets överklass som har tillgång till information och kunskap och de som inte har samma möjligheter. Centerpartiet vill ge förutsättningar för att tekniken skall komma alla till del till rimliga kostnader.

Vi från Centerpartiet anser att tillgängligheten till den nya tekniken är en ödesfråga för morgondagens förutsättningar att bedriva verksamhet runtom i vårt land. Vi anser också att staten har ett grundläggande ansvar, inte enbart för utbyggnad av elektroniska motorvägar utan även för s.k. mindre vägar – om jag får göra den jämförelsen. Att tro att enbart marknaden skall klara av en regional utveckling av den nya tekniken är enligt vår mening orealistiskt.

Vi betonar också att man på allvar måste ta itu med frågan om en likvärdig grundservice, t.ex. inom post och tele i vårt land. Utvecklingen pekar på ett sådant behov.

När det gäller kommunikationsområdet har självfallet våra vägar – de mera vanliga vägarna – stor betydelse. Det finns mycket övrigt att önska beträffande drift, underhåll och bärighet i vårt vägsystem, i praktiskt taget hela landet. Dessa brister kostar årligen våra basnäringar mycket stora belopp. Jord- och skogsbruket är också en utomordentligt viktig förutsättning för regional utveckling. Dessa näringsgrenar måste ges konkurrensförutsättningar som är likvärdiga med våra grannländers. Lantbrukarna är också motorn i landsbygdsutvecklingen.

Herr talman! En utredning om den framtida regionalpolitiken skall starta. Det är bra, men den politiska diskussionen om dessa frågor får därmed inte stoppas undan. Utredningen har enligt min mening många angelägna uppgifter, bl.a. att se över bristerna i samordning mellan olika samhällssektorer. Bolagiseringar, regionaliseringar, avregleringar och privatiseringar har skapat ett svåröverblickbart lapptäcke av organisationer.

När det slutligen gäller regionalpolitikens allmänna inriktning är det Centerpartiets uppfattning att vi självfallet fullt ut skall nyttja de möjligheter som EU:s strukturfonder ger för regionala projekt.

Herr talman! Betänkandet innehåller även ett avsnitt om återförande av en del av vattenkraftens vinster till regionerna. Denna fråga är inte ny i riksdagen. Den har också berörts här tidigare. Under 1998 har på initiativ av kommunförbunden i de sju skogslänen startats en samverkan för att finna former för hur en sådan regional återföring av medel kan ske.

I vårt grannland Norge har man ett organiserat system som tar hänsyn till olika faktorer förutom vinsten. Det gäller bl.a. upplåtelse av ledningsmark, uppdämda arealer m.m. Det är enligt min mening mycket märkligt att ett så starkt och gemensamt regionalt intresse från över 70

kommuner har fått ett så röstmässigt svagt utslag i näringsutskottets behandling.

Det är vårt förslag att ge regionalpolitiska utredningen i uppdrag att utreda frågan och studera olika möjligheter till lösningar. T.ex. skulle medel från vattenkraften kunna komplettera andra former av regionalpolitiska insatser. Det borde vara möjligt för alla parter att ställa upp på ett sådant utredningsförslag.

Systemet fungerar väl i Norge, och visst borde detta också vara möjligt i vårt eget land. Eller är norrmännen duktigare även på detta område? Frågan har tidigare ställts här i kammaren i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4 i detta betänkande.

Anf. 171 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Herr talman! I dagens debatt om vissa regionalpolitiska frågor, betänkande NU7, tas allt viktigare och mer och mer angelägna frågor upp för diskussion och beslut.

Jag vill först yrka bifall till reservationerna 4 och 5.

Regionalpolitik handlar ju i grunden om synen på fördelningen av landets gemensamma resurser.

Vi skall leva för varandra och ta vara på de möjligheter som våra gemensamma insatser ger – privata, kommunala eller statliga satsningar inräknade.

Fördelningspolitik och regionalpolitik är det svårt att skilja på i mina liberala ögon och i vad jag hör i mina liberala öron. Några exempel är: Varför skall allt lokaliseras till eller nystartas i storstadsområdena? Varför finns det inga oasfalterade vägar i Stockholm? Varför är kulturutbudet så ojämnt fördelat? Varför är kommunalskatten så ojämnt fördelad?

Som nybliven riksdagsledamot och boende i Stockholm kan man ju inte förneka att det finns mycket sanning i de frågor som jag räknat upp. En som själv många gånger har ställt frågorna – då utan erfarenhet – kan intyga för likatyckare att påståendena i stora stycken är riktiga.

Att utlokalisera mera är nog den bästa vägen mot ett jämställt samhälle. I Folkpartiet är vi motståndare till selektiva stöd som förstör konkurrensmöjligheten, men vi är ett parti som är för en jämlik politik även i fördelningshänseende. Vi vill att det skall finnas arbete, skola, vård och omsorg i god miljö var man än bor i landet.

För att köpa biljetter till flyg- eller tågresan eller för att låna pengar hos SBAB kan man bara slå ett telefonnummer och hamna i Arvidsjaur, Mora eller Karlstad. Servicen är lika god för kunden, och den servicekvinna eller -man som svarar bor i en bra ort, kanske där hon eller han är uppväxt. Hon eller han trivs på orten, skapar öppet landskap och uppfosttrar lyckliga barn i en sund miljö.

Med detta säger jag att Folkpartiet förordar en fortsatt utlokalisering av både privata och statliga företag till Lands- och Glesbygdssverige. I de privata företagen måste det dock ske efter företagarens egen bedömning. Men statens möjligheter till utlokalisering bör styras även av politiska beslut. Annars sker inga utlokaliseringar. Detta är fullt förståeligt om man i sitt arbetsliv aldrig har sett längre än till Södertälje och Uppsala.

En satsning bör ske på infrastruktur, i första hand på vägar. I dag är det nästan lika viktigt med IT-struktur. Att ge lika chans till lokalisering runtom i Regionsverige är mycket viktigt.

Värmland, mitt hemlän, skall nu vara med i den nya regionalpolitiken och skall räddas med tillväxtavtal. Jag kan inte förstå hur det skall bli möjligt att tävla på lika villkor.

E 18 genom Värmlands pulsåder har åderbräck på många ställen. Vägar 45, 61, 62, 63 samt grusvägnätet i sin helhet är beviset för en ojämlig satsning på en regionalpolitik som vi tidigare har haft i detta land.

Jag hoppas att alla har sett en tjällossning vid ett besök i dag i rännarbanan, där Jämtlands vägar visades på video. Så ser det ut i Regionsverige.

Låt oss satsa våra gemensamma medel på att skapa ett företagsklimat som inger glädje i företagandet och som ger företagare legitimitet som viktiga samhällsbyggare. Ge småföretagare ett regelverk som är hanterbart. Fördela våra gemensamma regionalpolitiska resurser så att man kan nyetablera i Årjäng, Lycksele, Hagfors och Munkfors på lika villkor som i storstadsområdena, eller rättare sagt de positiva tillväxtområdena som Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå och ytterligare några platser som räknas som positiva tillväxtområden.

Tävla på lika villkor i hela landet, så skapas en positiv tillväxt för hela Sverige. Det är min övertygelse.

Anf. 172 ÅKE SANDSTRÖM (c) replik:

Herr talman! Jag vill närmast ställa frågan till Folkpartiets företrädare om jag hörde rätt eller fel. Är det rätt uppfattat att man skulle satsa på ett fåtal orter, så skulle vi få tillväxt i hela landet?

Anf. 173 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är inte rätt uppfattat. Jag räknade upp några orter som var satsningsbara, bl.a. Årjäng, Lycksele, Hagfors och Munkfors. Jag vet att Åke Sandström bor i närheten av liknande orter som behöver såväl väg som järnväg och IT-satsningar för att de skall överleva i framtiden. Det handlar om tillväxt på lika villkor.

Anf. 174 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Befolkningen i skogslänen minskade förra året med närmare 14 000 personer. Det är naturligtvis ytterst allvarligt, särskilt som det verkar vara en accelererande utveckling.

Lennart Gustavsson har gjort en bra genomgång av många av problemen för skogslänen, och även av en del av möjligheterna. Jag skall inte upprepa det han sade, men det är utan tvekan viktigt att göra en genomgripande, ordentlig översyn av regionalpolitiken. Den utredning som nu tillsätts har fått omfattande direktiv, och det är bra.

Eftersom en stor del av betänkandet handlar om utredningen vill jag uppehålla mig lite vid den. Den skall behandla både den stora och den lilla regionalpolitiken, och dessutom samordningen med EU-politiken. Den skall handla om förutsättningarna för utveckling i glesbygd såväl som i andra områden i landet som har problem. Den skall behandla utbildning, kultur och företagsamhet i vid bemärkelse. Allt skall ses i ljuset

av att jämställdheten mellan kvinnor och män skall öka och att miljöutvecklingen måste vara hållbar.

Bl.a. skall kommitténs arbete utgå från lokala arbetsmarknader som minsta enheter och utvidgas till att avse förhållanden inom större regioner. Det låter för mig som ett underifrånperspektiv.

Den skall ta upp glesbygdens och landsbygdens framtida utvecklingsmöjligheter och näringslivsförutsättningar. Det gäller bl.a. småskalig livsmedelsförädling och andra verksamheter som behöver vidareutvecklas med hänsyn till bl.a. sysselsättning, miljö och turism. Den skall även lämna förslag vad gäller glesbygdens och landsbygdens roller vid omställningen till ett ekologiskt och kulturellt hållbart samhälle.

Den skall belysa de särskilda behoven hos mycket små företag, s.k. mikroföretag, och kooperativa företag. Den skall i alla väsentliga frågor beakta hur den framtida regionalpolitiken kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling och till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Utredningen skall också ta fram mål och effektmål så att den framtida regionalpolitiken blir möjlig att utvärdera.

Herr talman! Något som jag skulle önska är att utredningen tog upp hur viktigt det är med vildlaxens fortlevnad, älvdalarnas laxfiske och den betydelse som detta skulle kunna ha för turismen och försörjningen i norr. Tyvärr får inte sådana motioner behandlas under ämnet regionalpolitik, men jag hoppas att utredningen ändå tar tag i dessa frågor.

Herr talman! Något som bör glädja alla partier i riksdagen är att den idoge Olle Olsson från Jämtland, vars företag gick i konkurs på grund av myndigheternas agerande, får vara med och vända utvecklingen nu. Hans fall ger resultat i majoritetsförslaget och i reservation 1. Lydelsen är i båda fallen densamma. Jag citerar: "Enligt utskottets sätt att se är det viktigt att i framtiden förhindra att företagsstöd kan sätta konkurrensen ur spel på ett sådant sätt att företag utan stöd slås ut. Utskottet utgår från att denna fråga analyseras av utredningen med syfte att strama upp politiken på detta område." Det här är viktigt och ett steg framåt. Det är mycket bra.

Riksdagen kommer snart i ett annat sammanhang att ta upp kapitalförsörjningen till små företag, regelförenklingen och även den tredje sektorns, kooperativens och den sociala ekonomins, möjligheter. Dessutom kommer i maj en redovisning av kartläggningen av vilka särskilda svårigheter som kan möta invandrarna när de vill starta och utveckla egna företag.

De här uppdragen, och dessutom helheten av de uppdrag som utredningen har fått eller som är i gång på annat håll, gör att jag ändå känner ett visst hopp om att den negativa utvecklingen i glesbygden skall gå att vända. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Jag yrkar också bifall till reservation 3. Jag vill att regionalpolitiken ändras så att vinsterna från vatten, skog och malm får stanna i de regioner där de genereras. Det känns som en kolonial situation när vinsterna från våra naturresurser går till statskassan och vi sedan måste stå med mössan i hand och be om bidrag för att klara oss. Nej, låt oss behålla det som egentligen tillkommer oss så kanske vi slipper käxa om bidrag.

I denna reservation handlar det om vinsterna från vattenkraften. Vi har naturligtvis en del olika tankar om hur återföringen skulle kunna göras och om hur mycket av resurserna som borde återföras, men jag

tycker att denna fråga med fördel borde kunna utredas av den regionalpolitiska utredningen.

När det gäller reservation 4 har jag faktiskt samma åsikt som de borgerliga partierna och de övriga i utskottet. Alla vill se utflyttningar och effektiviseringar av statliga verk och verksamheter, och jag uppfattar att alla krav är tillgodosedda genom tidigare, pågående och planerat arbete. Därför tycker jag inte att reservation 4 behövs.

Det finns ett smolk i bägaren, men det tas inte upp i någon av de aktuella motionerna. 1990 bestämde riksdagen att omlokalisering av central statlig verksamhet i första hand borde ske till stödjepunkterna, dvs. till länscentrum eller vissa andra orter i anslutning till stödområdet. Jag tycker inte att omlokaliseringar i första hand skall ske till länscentrum. Det kan finnas andra viktiga saker att ta med i beräkningen. Det beslutet skulle jag alltså gärna stryka, men något sådant förslag finns inte med.

I reservation 5 säger tre av de borgerliga partierna att regeringen har en övertro på tillväxtavtalen. Det visar sig väl. Jag tycker inte att det är mycket att rösta om egentligen. Men med anledning av det här, och med anledning av jämställdhetsdebatten tidigare, vill vi att det tillförs ett jämställdhetsperspektiv på tillväxtavtalen. Vi vill att regeringen följer upp denna fråga.

Kommer kvinnorna med i processen med att utarbeta de regionala tillväxtavtalen? Nationellt resurscentrum för kvinnor gjorde i oktober förra året en kartläggning av hur kvinnorna är representerade i de regionala partnerskapens beslutsgrupper. Det finns klara signaler om att det är alldeles för få kvinnor med i detta arbete. Vill man nå bestående resultat med de regionala tillväxtavtal som regeringen nu satsar på gäller det att skapa en bra social infrastruktur och jämlika könskontrakt.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

12 § (forts.) Vissa regionalpolitiska frågor (forts. NU7)

Anf. 175 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Det har varit en intressant och spännande debatt fram till middagsuppehållet. Det återstår att se hur det blir i fortsättningen. Jag har förstått, fru talman, att vi kan hålla på till kl. 23. Men det skulle innebära att vi får begära en väldig massa nya anföranden för att detta skulle kunna genomföras.

Ola Sundell ställde ett antal frågor inledningsvis om vad som görs för företag och de arbetslösa runt om i vårt land. Han var kritisk mot den politik som vi socialdemokrater för. Jag får ha respekt för Ola Sundells uppfattningar.

Om jag skulle räkna upp alla de åtgärder som den socialdemokratiska regeringen har vidtagit sedan regeringsskiftet 1994 och i och med det senaste valet kanske vi skulle kunna hålla på till kl. 23. Det är mängder av åtgärder på det arbetsmarknadspolitiska området där vi skall betvinga arbetslösheten. Målet är fortfarande att arbetslösheten skall vara halverad år 2000, ned till 4 %. Vi har lagt fram mängder med konkreta förslag och åtgärder för att förbättra företagens situation.

Vi kan konstatera att vi har ett rekordhøgt nyföretagande. Sedan 1997 har det startat 28 720 nya företag. Det är den högsta siffra som har uppmätts av SCB sedan man startade mätningar. Vi ser att antalet företagskonkurser nu är de lägsta under hela 1990-talet. I genomsnitt har konkurrenserna minskat med 4 000 per år sedan 1994.

Av de 47 största företagen på tidningen Fortunes lista har 25 valt att lägga sina regionala huvudkontor i Sverige. Sverige har det bästa innovationsklimatet i EU. Det har OECD kommit fram till när man har mätt antal registrerade patent, satsning på forskning och utveckling, antal artiklar i ansedda vetenskapliga tidskrifter samt andel av industrin som är högteknologisk.

Den här listan, fru talman, skulle kunna göras väldigt lång i fråga om vad som faktiskt har gjorts och görs när det gäller att Sverige skall vara ett bra land att verka i som företagare, ett bra land att arbeta i som löntagare och ett bra land att leva i som människa.

Regeringen beslutade den 1 januari i år att tillsätta en parlamentarisk kommitté som skall lämna förslag om på vilket sätt den framtida regionalpolitiken skall utformas och inriktas under 2000-talets början.

Skälet till att utse en utredning är bl.a. att de förutsättningar som ges för att bedriva regionalpolitik i vårt land och i vår omvärld är annorlunda i dag. Vi kan konstatera att faktorer som en snabbare utveckling av informations- och produktionsteknik samt den internationaliserade ekonomin och Sveriges medlemskap i den europeiska unionen gör att också regionalpolitik påverkas av förändringsprocessen.

Vi ser nu också att den stabila befolkningsutveckling som vi hade under delar av 1970- och 1980-talen håller på att förändras med kraftiga befolkningsomflyttningar som följd. Folkmängden har på senare år minskat kraftigt, inte bara i de områden som vi brukar kalla glesbygd och småkommuner. Nu ser vi att också större industriorter i flera av vårt lands olika regioner drabbas.

Vi ser också att den regionala obalansen i storstadsområdena märks på ett helt annat sätt än tidigare. Skall vi fortsätta att klara och upprätthålla en tradition av solidaritet och sammanhållning som präglat vårt samhälle behövs en ordentlig översyn av regionalpolitiken.

Låt mig också, fru talman, i detta sammanhang understryka vikten av att analysera hur den framtida regionalpolitiken kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling samt – och det vill jag understryka, och det har också sagts tidigare i kammaren – hur viktigt det är att öka jämställdheten mellan män och kvinnor i det regionalpolitiska sammanhanget.

Det är alltså många och stora arbetsuppgifter som den regionalpolitiska kommittén har på sin dagordning, och vi ser med spänning fram emot kommitténs slutbetänkande, en kommande proposition som vi kommer att få behandla och en ny debatt om den framtida regionalpolitiken.

Som jag sade inledningsvis finns det anledning att känna stor oro för den mycket snabba strukturförändring som nu sker på många håll i vårt land och i andra länder också för den delen. Ibland upplever jag att den här förändringstakten är så snabb att man onekligen frågar sig om de olika politiska beslutsmekanismerna hinner med och om de olika instrument som vi har tillskapat också hinner med.

Vi kommer sannolikt inte att kunna lägga regionalpolitiska åtgärder och insatser på is helt och fullt fram till dess att utredningens förslag är färdigt. Vi kommer med all säkerhet att få vidta ett antal åtgärder som förbättrar den regionala obalansen under utredningens gång.

Men, fru talman, många av de frågor som tas upp i motioner som det här betänkandet handlar om och som ingår i de uppgifter som kommittén skall behandla är naturligtvis något som vi skall ta till oss. Det sägs bl.a. i direktiven att en viktig regionalpolitisk uppgift är att bidra till att öka den ekonomiska tillväxten i landet. På vilket sätt skall vi stötta olika verksamheter i en situation där den internationella konkurrensen ökar? Hur skall stödförmerorna se ut och fungera utifrån effektivitets- och konkurrenssynpunkt och med hänsyn tagen till de nya EU-regler som nu håller på att förhandlas fram?

Enligt utskottets sätt att se det tycker vi att det är viktigt att man också i framtiden förhindrar – och det har sagts tidigare i debatten i dag – att företagsstöd kan sätta konkurrensen ur spel på ett sådant sätt att företag slås ut på orter där det här förhållandet verkligen är en realitet i dag.

Den här frågan har tagits upp i en av motionerna. Utskottet utgår från att den problematiken analyseras i utredningen i syfte att strama upp politiken på det här området så att vi inte drabbas av en felaktigt använd regionalpolitik.

I flera motioner tas frågor upp om utbildningens och kulturens betydelse inom regionalpolitiken. Vi vill i likhet med vad arbetsmarknadsutskottet tidigare har gjort betona vilken betydelse utbildnings- och kulturinsatser har för en bra regional utveckling. Vi vet t.ex. att framtidens arbetsmarknad kommer att kräva alltmer kvalificerade och återkommande utbildningsinsatser. Nya och kvalificerade arbetsuppgifter tillkommer där ofta högskolekompetens krävs, samtidigt som enklare ofta okvalificerade arbetsuppgifter försvinner. Det är ingenting som är unikt för oss i Sverige. Det sker också i vår omvärld.

Det finns alltså skäl att understryka kulturens roll som en viktig pelare för en bra infrastruktur och som en viktig lokaliseringsfaktor.

Vi kan också konstatera att inte minst för kvinnor spelar tillgängligheten till kultur en mycket stor roll. I ett tidigare avsnitt i betänkandet redovisas vissa uppgifter beträffande såväl distansutbildning som nya lokala och regionala utvecklingsprojekt inom kulturområdet.

Vi konstaterar också att kultursatsningar kan ingå i de regionala tillväxtavtalen som numera arbetas fram runtom i vårt land. Jag kommer från en region i Mälardalen där jag kan se att arbetet med tillväxtavtalen sköts på ett utomordentlig bra sätt och med ett stort intresse. Man tar sig

an problem som i och för sig kanske är gamla, men man gör det med nya friska ögon. Jag tycker att det är viktigt att understryka, fru talman, att även tillväxtavtalen måste ha en klar prägel av jämställdhetsperspektivet.

Ett annat område som tas upp i betänkandet är resurscentrum för kvinnor. I näringsutskottets yttrande till arbetsmarknadsutskottet för ett år sedan förutsatte vi med hänsyn tagen till att det fortfarande var en försöksverksamhet med nationellt resurscentrum under 1999 och innevarande år att verksamheten skall utvärderas, samt att regeringen när försöksverksamheten upphör ger i uppdrag åt NUTEK att redovisa insatser och resultat av verksamheten i NUTEK:s årsredovisning för innevarande år och därefter återkommer med förslag.

Utan att gå in i detalj på alla de olika frågeställningar som tas upp i detta betänkande – vi var ju vid utskottsbehandlingen tämligen överens, bortsett från ett antal reservationer – vill jag säga att utredningen kommer att få syssla med mycket av det som tas upp i motionerna och som anförs i reservationerna.

Utredningen har en näst intill gigantisk uppgift; att på kort tid klara mycket viktiga frågor inför 2000-talet. Vi behöver ha en regionalpolitik av vikt för hela landet. Vi måste se till att företag, människor och verksamheter kan utvecklas på ett sätt som gynnar hela vårt land. Och det gäller inte bara vårt land, utan vi har också ett ansvar för andra länder som vi samverkar med inom och utom Europeiska unionen. Detta är styrkan i ett regionalt tänkande.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1, med avslag på utskottsmajoritetens förslag, samt avslag på reservationerna nr 3, 4 och 5.

Anf. 176 OLA SUNDELL (m):

Fru talman! Reynoldh Furustrand ger här en beskrivning av en fantastisk situation som råder runtom i landet. Hans siffror och resonemang stämmer dock inte med den diskussion som har förts och med de problem som finns i hela landet med sysselsättningen och tillväxten i ekonomin.

Minister Rosengren på Näringsdepartementet har just mot denna bakgrund tillsatt en tillväxtgrupp. Vederbörande är inte nöjd med den situation som råder och vill förstås ha en dialog om vad som behöver göras för att få snurr på Sverige igen. Detsamma gäller för statsrådet Sahlin, som har tillsatt en tillväxtgrupp av samma skäl. Deras uppfattning om verkligheten i vårt land stämmer inte överens med Furustrands beskrivning.

Min bedömning är den att det skattetryck som vi har i vårt land utgör en begränsande faktor för tillväxt och jobbskapande. Min fråga är: Vilken är Furustrands uppfattning när det gäller skatterna? Är läget beträffande skatterna över huvud taget sådant att det inte behöver förändras, eller påverkar dubbelbeskattningen kapitalbildningen och så småningom investeringsbehovet? Innebär skatten på arbete och därmed på utbildningsnivån i sig en konkurrensbegränsning och ett hinder för tillväxt, eller är nuvarande skattenivå bra som den är?

Anf. 177 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Det är klart att vi kan ägna lång tid åt att diskutera skatternas betydelse för tillväxt och för att upprätthålla ett välfärdssamhälle.

Jag tillhör dem som menar att en 50-procentig skattenivå eller något högre under en begränsad tidsperiod är rimlig för möjligheterna att ha det välfärdssamhälle som vi alla vill ha och kan dra nytta av.

Det kan finnas enskildheter som kan behöva ses över i skattehänseende, och just av den anledningen förs det skattesamtal. Man sitter näst intill på partiledarnivå och diskuterar skatterna för framtiden. Jag kan inte se, Ola Sundell, något klart och entydigt samband mellan sänkta skatter på något eller några områden och omedelbara effekter i form av ökat antal jobb. Det finns i varje fall inga belagda studier som visar att det är på det sättet.

Men jag är inte främmande för att skatter kan bidra till att i en framtid förändra vissa näringar, om de skapar jobb. Det viktiga med skattesänkningar måste vara att de skall ha en jobbskapande karaktär. Det finns i de flesta partier olika uppfattningar om skatternas betydelse, men det finns, som jag ser det, en öppenhet i diskussionerna om detta.

Jag hörde att Ola Sundell i sitt tidigare inlägg raljerade över dessa gruppers betydelse, men man för i dem samtal om väsentliga aspekter på tillväxt. Vi kan t.ex. se på Småföretagsdelegationen, som diskuterar möjligheter att förenkla och förbättra för småföretagare. Den har betytt och betyder oerhört mycket för det fortsatta arbetet, och jag är fullständigt övertygad om att detta får en regionalpolitisk betydelse.

Anf. 178 OLA SUNDELL (m):

Fru talman! Det är alldeles klart, och det känner vi till, att dessa grupper diskuterar och förhoppningsvis också fungerar, men det som en företagare eftersträvar när det gäller regelverk, skattesystem och annat är förslag. Den här diskussionen har såvitt jag vet pågått under väldigt många år. Det har ställts sådana här diagnoser i all oändlighet så långt tillbaka som jag kan erinra mig.

Visst är det bra med samtalen, att de förankras osv., men vad vi framför allt behöver är konkreta och skarpa förslag på detta område. Låt oss säga att Reynoldh Furustrand vill påverka skattesystemet i en viss riktning. Vilken typ av skattesänkning anser Reynoldh Furustrand vara lämpligast för att befrämja tillväxten och därmed jobbskapandet?

Jag vill vidare återkomma till bidragen, Olle Olsson-fallet och motionerna om detta. Med tanke på den erfarenhet som man har av bidragssystem och s.k. riktade bidrag är det anmärkningsvärt att det krävs demonstrationer i veckor på Mynttorget för att regeringspartiet plötsligt skall ta till sig resonemanget om effekterna av riktade bidrag. Om vissa får bidrag försämras konkurrenssituationen, och en del klarar inte ett sådant konkurrensläge.

Det är för oss en huvudinriktning att dessa bidrag bör sänkas och utväxlas mot sänkta skatter. Annars får vi leva kvar med ett byråkratiskt regelsystem och riktade bidrag, som leder till en negativ konkurrenssituation.

Anf. 179 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Vi har infört förenklingar när det gäller skattekonton. Villkoren för F-skatteselekn mjukas upp. Det blir enklare att registrera företag – endast myndighetskontakter behövs. Uppgiftslämnandet förenklas. Arbetsgivaravgifterna för små och medelstora företag har sänkts för

att stimulera nyanställningar. Reserveringsmöjligheter för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag förstärks. Ca 3,5 miljarder kronor har avsatts för lättnader i beskattningen av ägare av små och medelstora företag. En kvittningsrätt för reaförluster har införts.

Jag kunde säkerligen fortsätta i 10–15 minuter med att räkna upp vad som redan har gjorts på skatteområdet för att underlätta för företagande. Vi har ännu inte sett de effekter som man hade trott att de åtgärder som vi har vidtagit skulle få. Detta leder mig fram till tanken att det är ett annat och mer strukturellt problem som vi har att brottas med när det gäller att skapa nya jobb.

Det är ungefär som när man säger: Bara vi får riskkapital, kommer vi att skapa nya jobb. Problemet är inte riskkapital, Ola Sundell. Problemet är oftare att man inte har alla de nya idéer som behövs för att skapa nya jobb. Problemet är att marknaden inte ser ut på det sätt som vi skulle önska när det gäller att skapa de nya jobben.

Detta är ett grundläggande strukturproblem, som måste diskuteras och brytas ned i sina beståndsdelar. Vi måste veta exakt vilka åtgärder vi skall sätta in, om det är skattesänkningar som skall vidtas. Kanske kommer man i den skattegrupp som resonerar fram till det. Då måste man veta att de träffar på ett fördelningspolitiskt riktigt sätt och skapar jobb.

Jag tycker för egen del att det är viktigt att ”vanligt folk”, dvs. vanliga löntagare, får bättre betingelser. Ett sätt är att sänka eller ta bort egenavgifterna. Det skulle bli en skattesänkning för den gruppen, som kanske skulle stimulera konsumtionen och skapa nya jobb. Vi har inga klara och tydliga svar på vad som exakt behöver göras.

Anf. 180 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! Det är en glättad bild Reynoldh Furustrand ger i sitt inlägg. Att det skulle vara så ljusst i Regionalsverige som här har framförts tror jag många är tveksamma till. Under den plenifria veckan har man kunnat åka runt i glesbygdskommunerna och höra siffror på 10 % arbetslöshet, och det finns naturligtvis genom åtgärder också en förtäckt arbetslöshet på en del ställen. Då får man en helt annan bild.

Det talades om 28 000 nya företag. Hur många har på senaste tiden permitterat och har för avsikt att gå den vägen? Var drabbar detta i Sverige? Vid en diskussion här för några veckor sedan tog jag exemplet om 143 permitterade vid TVAB i Töcksfors som får gå på midsommardagen. Det skulle motsvara 14 000 arbetslösa här i Stockholm. Man kan ta många sådana exempel runt om i Glesbygdssverige. Varför detta exempel? Jo, det är regionalpolitik. Som jag sade i mitt inlägg handlar det många gånger om infrastruktur och möjlighet att driva företag på samma villkor runt om i landet.

Vi har nu hört att ytterligare 160 000 skall flytta till storstadsområdena och tillväxtområdena. Får den nya parlamentariska utredningen i uppdrag att göra det möjligt för människor att flytta hit, eller får den ett direktiv om att vi skall försöka att placera människorna tillbaka i landsbygden och i glesbygden i Sverige?

Tror regeringen på tillväxtavtalens möjligheter och att Regionalsverige kan leva vidare? Är det ett bra sätt att arbeta för Värmland, Västernorrland, Dalarna och Jämtland? Det sades att man tar sig an problemen på ett bra sätt. Jag jobbar också med tillväxtavtal i Värmland. Jag

träffar företagare i Värmland som säger: Infrastrukturen är dock densamma som den var innan vi började med tillväxtavtalen.

Anf. 181 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Om Runar Patriksson hade lyssnat på vad jag sade hade han hört att jag i min inledning sade att jag känner mycket stor oro för det som sker runtom i vårt land och i våra regioner. Det är inte så att jag är nöjd med att vi fortfarande har hög arbetslöshet. Men vi måste vara på det klara med vilka skälen, orsakerna och grunderna är till att vi har denna höga arbetslöshet.

Kan Runar Patriksson för mig tala om vad det är för sänkt skatt som omedelbart ger effekten att de 10 % arbetslösa i mitt hemlän, ett industri-län, får jobb bara därför att vi sänker skatten? Det vet jag att Runar Patriksson inte kan. Jag tror inte ens att han vill göra det. Han vet likaväl som jag att skatterna är en förutsättning för att det inom andra sektorer bibehålls och utvecklas jobb.

Jag ser t.ex. vad nya högskolesatsningar och nya universitetssatsningar innebär i form av att människor får bättre kunskaper. Människor får möjligheter att utveckla någonting som de har lärt sig. Det ger nya jobb. Det ger bättre möjligheter. Det är den typen av åtgärder som vi konsekvent satsar på. Det är beklagligt att det inte går lika fort som jag önskar, Runar Patriksson. Men jag kommer inte att backa en millimeter när det gäller inriktningen på detta.

Jag tror inte att utredningen skall tala om hur många människor som skall bo i respektive region. Vi har sett exempel på regimer runtom i världen som har försökt sig på den typen av matematiska beräkningar, och de har gruvligt misslyckats. Låt oss se till att vi verkar för en regionalpolitik som ger möjlighet för regionerna att bli ungefär likvärdiga och växa ungefär likvärdigt.

Storstadsområden kommer fortsatt att vara magneter. Men låt oss se till att de stora magneterna får mindre kraftiga magneter omkring sig så att man sprider effekterna mycket bättre. Det är vitsen med en ny framtida regionalpolitik.

Anf. 182 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! Jag sade ingenting om skattesänkningar, Reynoldh Furustrand, vare sig i mitt inlägg eller i min replik. Därför har jag i det här läget lite svårt att ta en diskussion, även om jag hade kunnat ta upp det exemplet.

Jag nämnde jämställdhet mellan kvinnor och män och jämställdhet mellan regioner. Här kommer infrastruktursatsningarna in. Jag nämnde vägar och IT-strukturer. Det gör det möjligt för Glesbygdssverige och Landsbygdssverige att leva vidare.

Min fråga angående utredningen var: Får utredningen direktiv som innebär att flyttningen mot storstäderna kan begränsas? Är meningen med den regionalpolitiska utredningen att se till att större delar av Sverige skall leva?

Anf. 183 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Även om det inte står explicit i direktiven att vi skall titta på den frågan har jag svårt att se att vi kommer förbi den. Det är uppen-

bart om man ser på sammansättningen i kommittén, vilka som sitter där och från vilka delar av landet ledamöterna kommer.

Jag har oerhört svårt att tro att vi icke kommer att få en diskussion om den koncentration som under ett antal år har skett till de större orterna i vårt land. Men jag tror att det vore fel av oss att tala om att vi mer skall fokusera oss på det.

Vi har jordbruksbygdernas mycket speciella problematik och industriorternas mycket speciella problematik som betyder lika mycket för de människor som bor och verkar där. Det måste naturligtvis också belysas i utredningen.

Jag är övertygad om att vi kommer att diskutera det som Runar Patriksson tar upp. Sedan är det upp till dem som skriver propositionen att ta hänsyn till vad utredningen kommer fram till.

Jag är en av de socialdemokrater som kommer att ingå i utredningen. Jag kommer att föra fram de synpunkterna. Jag är övertygad om att de andra ledamöterna kommer att göra exakt likadant. Jag tror att Runar Patriksson kan känna sig hyggligt tillfreds därvidlag.

Vi kanske inte blir hundra procentigt överens i alla detaljerna. Men jag vill understryka det Runar Patriksson sade i sitt inledningsanförande, att det är avgörande och viktigt att just jämställdheten belyses mer ur ett regionalpolitiskt perspektiv.

Där tycker jag att det kanske finns anledning för oss att skämmas lite grann. Den frågan har vi beaktat väldigt dåligt under tidigare utredningar och i tidigare sammanhang när vi har diskuterat regionalpolitik i den här kammaren och i utskott.

Anf. 184 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Fru talman! Jag begärde ordet med anledning av den uppräkningsstatistik som gjordes och den näringspolitiska debatt som tog vid. Det handlar här i afton om regionalpolitiken, och ur regionalpolitisk synpunkt är utvecklingen mycket oroande. Obalanserna ökar. Hela Småortssverige påverkas och far illa av det.

Jag tycker att det är bra att den utredning som man här har talat om har kommit till. Men som jag sade i mitt anförande är jag orolig för vad som händer under den tidsutdräkt som det är fråga om. Om jag förstår saken rätt kommer vi att behandla resultatet i kammaren möjligen i slutet av år 2001 eller i början av år 2002.

Min fråga och min fundering är: Vilka insatsområden är Reynoldh Furustrand beredd att resonera om under de två kommande åren, om utvecklingen går så fort som den har gått under de två senaste åren?

Låt mig peka på två möjligheter. Det gäller att utveckla en likvärdig grundservice för alla människor – det kan exempelvis handla om post och tele – så att människor kan bo kvar. Det andra är att förbereda den nya teknikens intåg och utbyggnad.

Jag utgår från att Reynoldh Furustrand delar uppfattningen att staten har en central roll för att bygga ut de viktiga motorvägarna men gärna även vägarna fram till hemmen så att vi kan få en digital allemansrätt.

Jag vill gärna ha synpunkter. Vad avser regeringen att vidta för åtgärder om nu utvecklingen går i den negativa riktning som den har gjort den senaste tiden?

Anf. 185 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Jag tror att vi får anledning att återkomma fler gånger till just den här typen av frågeställningar som Åke Sandström tar upp.

Regeringen kommer att lägga fram en proposition på kammarens bord den 14 april. Jag är övertygad om att det i vårpropositionen kommer att finnas ett antal politiskt möjliga framgångsvägar som också har regionalpolitisk prägel, även om detta inte är huvudfrågan.

Skälet till att jag räknade upp åtgärderna var att jag försökte svara Ola Sundell utifrån vad han tog upp i sitt inledningsanförande. Jag vet att det inte är tillräckligt för Ola Sundell, och det har jag respekt för.

Jag tror att tillväxtavtalen som man nu arbetar med och som man kommer att arbeta med framöver är ett sätt. De löser inte allt. Men det är ett nytt sätt att angripa i och för sig gamla problem.

Jag nämnde Småföretagsdelegationens arbete. Det öppnar ett antal nya möjligheter. Det finns flera stycken sådana områden och möjligheter att förbättra också ur ett regionalpolitiskt perspektiv. Jag tror att högskolesatsningar är ett sådant område.

Jag tror, precis som Åke Sandström, att ordentliga IT-satsningar ger nya och bättre möjligheter för människor att verka, bo och leva i sin egen bygd och samtidigt utveckla nya spännande arbetsuppgifter i framtiden. Men det är ingenting som Åke Sandström och jag kan genomföra i morgon bitti. Detta är en process som har börjat. Vi skall se till att vi ger lite bränsle till den processen så att den kan fortsätta i en positiv riktning. Vi skall inte enbart titta explicit utifrån de fiskala möjligheterna att sänka skatter eller förändra skatter. Jag tror att man är fel ute om man koncentrerar debatten dit.

Anf. 186 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Fru talman! Jag vill återkomma till frågan om utveckling av hela IT och den nya tekniken. Med anledning av en del andra partiets ställningstaganden skulle jag gärna vilja ha en precisering om Reynoldh Furustrand anser att staten har ett huvudansvar när det gäller att bygga ut och skapa tillgänglighet för den här tekniken över landet. Eller skall marknaden klara det?

Anf. 187 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Jag skall svara Åke Sandström mycket kort. Jag tror att staten har en mycket viktig roll. Det behöver nödvändigtvis inte vara så att staten har huvudansvaret, men staten har en avgörande och viktig roll även i fortsättningen. Även om vi ser till sammanslagningen Telia–Telenor kommer staten och samhället att ha en viktig och ledande position i verksamheten. Det tar jag som en garanti för att samhället får en ledande roll när det gäller IT-utvecklingen.

Men jag vill inte döma ut andra verksamheter och andra möjligheter. Eftersom detta är en marknad som är så ofantligt stor och innehåller så oerhört mycket, kan man inte säga att enbart staten skall ha huvudansvaret och klara av det. Det måste finnas flera aktörer på den här marknaden. Men att samhällets roll kommer att förbli mycket stor kan både Åke Sandström och jag känna oss förvissade om.

Anf. 188 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! Jag vill bara ställa en fråga till Åke Sandström. Jag tog ju också upp IT-satsningen som jag tror är mycket viktig för oss som gemensamt har glesbygden i våra hjärtan. Åke Sandström tog upp ansvarsfördelningen. Då vill jag nämna ett exempel.

Jag var i Oslo och träffade den norska kommunikationsministern som sade följande: Vi gjorde inga affärer med Sverige i Teliaaffären förrän vi var klara över att vårt eget Telenor hade byggt ut tele- och IT-satsningen i dalar och på bergshöjder där människor bor i Norge.

Jag tror att vi skall ha det framför oss när detta skall ske. Statens delägarskap i Telia–Telenor är viktigt för att vi verkligen skall få dessa satsningar ut till Glesbygdssverige.

Sedan har jag en fråga till Åke Sandström. Han nämner inte, och det gjorde inte heller Ola Sundell, något om det jag nämnde i mitt anförande om att vi skall utlokalisera mer. Är vi överens om att det finns möjligheter att utlokalisera mer från centralorterna, tillväxtorterna, till Regionalsverige?

Anf. 189 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Fru talman! Jag delar Runar Patrikssons uppfattning om utlokaliseringen. Vi har ju också en motion från Centerpartiet på den punkten.

Men frågan om utbyggnaden av IT-nätet och tillgängligheten i det här landet är ju absolut inte bara en fråga om en stor affärstransaktion mellan två jättebolag. Det är fråga om en medveten vilja att verkligen ställa upp på tillgänglighet.

Jag är ett levande exempel på detta med tillgänglighet. Jag beställde en ISDN-koppling den 10 oktober och har ännu inte fått någon hem till min bostad. Det finns väldigt mycket i övrigt att önska när det gäller frågan om utbyggnaden.

Anf. 190 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! För att inga missuppfattningar skall förekomma mellan Åke Sandström och mig vill jag säga, att när jag nämnde Telia–Telenoraffären menade jag att det kanske är viktigt för oss i Glesbygdssverige att staten har kvar ett ägande så att vinsten i företaget kan ses både som en vinst i kronor och en vinst för landet genom att man använder vissa vinstmedel för att bygga ut så att ISDN kommer även till Åke Sandström.

Anf. 191 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Fru talman! Jag vill bara understryka att vi har samma viljeinriktning. Vi i Centerpartiet har föreslagit att medel från försäljningen av Telia skall gå till att utveckla visionen om en digital allemansrätt i det här landet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

13 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

- 1998/99:53 Lag om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
- 1998/99:62 Vissa byggfrågor m.m.
- 1998/99:65 Videokonferens i rättegång
- 1998/99:66 En stärkt kommunal revision
- 1998/99:68 Lag om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten
- 1998/99:70 Könssstympling – borttagande av kravet på dubbel straffbarhet
- 1998/99:73 Vissa socialförsäkringsfrågor m.m.
- 1998/99:76 Försäkringsmedicinska utredningar, m.m.
- 1998/99:77 Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag m.m.
- 1998/99:82 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Filippinerna m.m.
- 1998/99:83 Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete
- 1998/99:85 Försäkring under krig och krigsfara
- 1998/99:87 Ändrade försäkringsrörelserregler
- 1998/99:88 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar
- 1998/99:90 Utstationering av arbetstagare
- 1998/99:91 Vissa trafikfrågor m.m.
- 1998/99:92 Ändringar i telelagen m.m.
- 1998/99:93 Kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionsparandet, m.m.

Skrivelser

- 1998/99:55 Redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1998
- 1998/99:56 Redogörelse för verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under 1998
- 1998/99:59 Öppen handel – rättvisa spelregler
Svensk handelspolitik inför en ny WTO-runda
- 1998/99:60 Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 1998
- 1998/99:67 Nordiskt samarbete 1998

14 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 10 mars

1998/99:206 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieministern
Kvinnomisshandel

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 mars.

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 9 mars

1998/99:401 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till jordbruksministern
Felaktig märkning och marknadsföring av livsmedel
1998/99:413 av *Eva Flyborg* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Taxibranschen

den 10 mars

1998/99:390 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Leif Pagrotsky
Förbud mot användning av växtskyddsmedel
1998/99:393 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansministern
Sänkt skatt på hushållstjänster
1998/99:394 av *Sten Tolgfors* (m) till finansministern
Åtgärder mot fortsatt flyttvåg
1998/99:403 av *Carina Hägg* (s) till kulturministern
Televisionssändningar med pornografisk film
1998/99:405 av *Mats Odell* (kd) till finansministern
Det statliga utgiftstakets definition
1998/99:408 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansministern
ROT-avdragen
1998/99:410 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Familjerådgivningen
1998/99:411 av *Lena Olsson* (v) till miljöministern
Lokala investeringsprogram för ekologisk omställning
1998/99:412 av *Willy Söderdahl* (v) till statsministern
Information om EMU
1998/99:415 av *Lennart Kollmats* (fp) till utbildningsministern
Högskolepoäng
1998/99:418 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsministern
Transportpolitiken i Dalarna
1998/99:419 av *Harald Nordlund* (fp) till finansministern
Skattesänkningar för Sveriges lantbrukare
1998/99:422 av *Viviann Gerdin* (c) till finansministern
Moms på dans
1998/99:423 av *Inger Strömbom* (kd) till finansministern
Avgångsvederlag till verkställande direktörer och generaldirektörer
1998/99:426 av *Dan Ericsson* (kd) till kulturministern
Borghamn

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 16 mars.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 24 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 69 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 115 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 161 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.57 och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott.....	1
3 § Meddelande om särskilt anordnad debatt.....	1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott.....	1
5 § Förnyad bordläggning.....	2
6 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den	
3 mars.....	2
SkU13 Vissa punktskattefrågor.....	2
KrU3 Radio- och TV-frågor.....	4
UbU4 Resursfrågor för högskola och forskning.....	6
Meddelande om samlad votering.....	7
7 § Vissa frågor om jämställdhet.....	7
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU6.....	7
Anf. 1 CHRISTEL ANDERBERG (m).....	7
Anf. 2 CAMILLA SKÖLD (v).....	9
Anf. 3 MARIA LARSSON (kd).....	11
Anf. 4 CAMILLA SKÖLD (v) replik.....	14
Anf. 5 MARIA LARSSON (kd) replik.....	14
Anf. 6 CAMILLA SKÖLD (v) replik.....	14
Anf. 7 MARIA LARSSON (kd) replik.....	15
Anf. 8 MARGARETA ANDERSSON (c).....	15
Anf. 9 ELVER JONSSON (fp).....	18
Anf. 10 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	20
Anf. 11 ELVER JONSSON (fp) replik.....	21
Anf. 12 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	21
Anf. 13 ELVER JONSSON (fp) replik.....	22
Anf. 14 CAMILLA SKÖLD (v) replik.....	22
Anf. 15 ELVER JONSSON (fp) replik.....	23
Anf. 16 CAMILLA SKÖLD (v) replik.....	23
Anf. 17 ELVER JONSSON (fp) replik.....	23
Anf. 18 BARBRO JOHANSSON (mp).....	24
Anf. 19 SONJA FRANSSON (s).....	26
Anf. 20 MARIA LARSSON (kd) replik.....	28
Anf. 21 SONJA FRANSSON (s) replik.....	29
Anf. 22 MARIA LARSSON (kd) replik.....	29
Anf. 23 SONJA FRANSSON (s) replik.....	29
Anf. 24 BARBRO JOHANSSON (mp) replik.....	30
Anf. 25 SONJA FRANSSON (s) replik.....	30
Anf. 26 BARBRO JOHANSSON (mp) replik.....	30
Anf. 27 SONJA FRANSSON (s) replik.....	31
Anf. 28 ELVER JONSSON (fp) replik.....	31
Anf. 29 SONJA FRANSSON (s) replik.....	31
Anf. 30 ELVER JONSSON (fp) replik.....	32
Anf. 31 SONJA FRANSSON (s) replik.....	32
Anf. 32 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	32

Anf. 33	SONJA FRANSSON (s) replik	33
Anf. 34	CHRISTEL ANDERBERG (m) replik	33
Anf. 35	SONJA FRANSSON (s) replik	33
Anf. 36	MAGNUS JACOBSSON (kd)	34
Anf. 37	BIRGITTA AHLQVIST (s)	35
Anf. 38	ELVER JONSSON (fp) replik	36
Anf. 39	BIRGITTA AHLQVIST (s) replik	36
Anf. 40	ELVER JONSSON (fp) replik	36
Anf. 41	BIRGITTA AHLQVIST (s) replik	36
Anf. 42	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	37
Anf. 43	KARIN PILSÄTER (fp)	39
Anf. 44	SONJA FRANSSON (s) replik	40
Anf. 45	KARIN PILSÄTER (fp) replik	41
Anf. 46	SONJA FRANSSON (s) replik	41
Anf. 47	KARIN PILSÄTER (fp) replik	42
Anf. 48	MARTIN NILSSON (s)	42
Anf. 49	ELVER JONSSON (fp)	43
Anf. 50	MARTIN NILSSON (s)	44
Anf. 51	ELVER JONSSON (fp)	44
Anf. 52	MARTIN NILSSON (s)	45
Anf. 53	KARIN PILSÄTER (fp)	45
Anf. 54	MARTIN NILSSON (s)	45
Anf. 55	KARIN PILSÄTER (fp)	46
Anf. 56	MARTIN NILSSON (s)	47
Anf. 57	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	47
Anf. 58	MARTIN NILSSON (s)	48
Anf. 59	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	48
Anf. 60	MARTIN NILSSON (s)	48
	(Beslut fattades efter 9 §.)	49
8 §	Personuppgiftslagen	49
	Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU15	49
Anf. 61	PER LAGER (mp)	49
Anf. 62	BARBRO HIETALA NORDLUND (s)	51
Anf. 63	PER LAGER (mp) replik	54
Anf. 64	BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	54
Anf. 65	PER LAGER (mp) replik	54
Anf. 66	BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	55
Anf. 67	INGER RENÉ (m)	55
Anf. 68	MATS EINARSSON (v)	57
Anf. 69	ÅSA TORSTENSSON (c)	58
Anf. 70	HELENA BARGHOLTZ (fp)	60
Anf. 71	BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	62
Anf. 72	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	63
Anf. 73	BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	63
Anf. 74	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	63
Anf. 75	PER BILL (m)	63
Anf. 76	INGVAR SVENSSON (kd)	64
Anf. 77	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	65
Anf. 78	INGVAR SVENSSON (kd) replik	65

Anf. 79 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	65
Anf. 80 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	66
Anf. 81 BO KÖNBERG (fp).....	66
Anf. 82 BARBRO HIETALA NORDLUND (s).....	67
Anf. 83 BO KÖNBERG (fp).....	67
Anf. 84 BARBRO HIETALA NORDLUND (s).....	68
(Beslut fattades efter 9 §.)	68
9 § Plan- och byggfrågor	68
Bostadsutskottets betänkande 1998/99:BoU4	68
Anf. 85 CARL-ERIK SKÅRMAN (m).....	68
Anf. 86 OWE HELLBERG (v)	70
Anf. 87 ULF BJÖRKLUND (kd).....	72
Anf. 88 RIGMOR AHLSTEDT (c).....	75
Anf. 89 OWE HELLBERG (v) replik	77
Anf. 90 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	78
Anf. 91 OWE HELLBERG (v) replik	78
Anf. 92 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	78
Anf. 93 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	78
Anf. 94 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik.....	80
Anf. 95 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	80
Anf. 96 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik.....	81
Anf. 97 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	81
Anf. 98 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	81
Anf. 99 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	81
Anf. 100 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	81
Anf. 101 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	82
Anf. 102 LILIAN VIRGIN (s)	82
Anf. 103 OWE HELLBERG (v) replik	84
Anf. 104 LILIAN VIRGIN (s) replik	85
Anf. 105 OWE HELLBERG (v) replik	85
Anf. 106 LILIAN VIRGIN (s) replik	86
Anf. 107 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik.....	86
Anf. 108 LILIAN VIRGIN (s) replik	86
Anf. 109 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik.....	87
Anf. 110 LILIAN VIRGIN (s) replik	87
Anf. 111 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	87
Anf. 112 LILIAN VIRGIN (s) replik	87
Anf. 113 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	87
Anf. 114 LILIAN VIRGIN (s) replik	87
Anf. 115 STEN LUNDSTRÖM (v).....	88
Anf. 116 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik.....	90
Anf. 117 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	91
Anf. 118 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik.....	91
Anf. 119 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	91
Anf. 120 LILIAN VIRGIN (s) replik	91
Anf. 121 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	92
Anf. 122 LILIAN VIRGIN (s) replik	92
Anf. 123 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	92
Anf. 124 PER BILL (m).....	92

Anf. 125 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	93
Anf. 126 PER BILL (m) replik	93
Anf. 127 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	94
Anf. 128 PER BILL (m) replik	94
Anf. 129 LILIAN VIRGIN (s) replik	94
Anf. 130 PER BILL (m) replik	94
Anf. 131 EWA LARSSON (mp).....	95
Anf. 132 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik	96
Anf. 133 EWA LARSSON (mp) replik	97
Anf. 134 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik	97
Anf. 135 EWA LARSSON (mp) replik	97
Anf. 136 HARALD NORDLUND (fp).....	97
Anf. 137 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	98
Anf. 138 HARALD NORDLUND (fp) replik	98
Anf. 139 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	98
Anf. 140 HARALD NORDLUND (fp) replik	99
Anf. 141 MAGNUS JACOBSSON (kd).....	99
Anf. 142 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	99
Anf. 143 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....	100
Anf. 144 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	100
Anf. 145 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....	100
Anf. 146 MATS BERGLIND (s).....	100
Anf. 147 PER BILL (m).....	101
Anf. 148 MATS BERGLIND (s).....	101
Anf. 149 PER BILL (m).....	102
Anf. 150 MATS BERGLIND (s).....	102
Anf. 151 RIGMOR AHLSTEDT (c).....	102
Anf. 152 MATS BERGLIND (s).....	103
Anf. 153 RIGMOR AHLSTEDT (c).....	103
Anf. 154 MATS BERGLIND (s).....	103
Anf. 155 HARALD NORDLUND (fp).....	103
Anf. 156 MATS BERGLIND (s).....	103
Anf. 157 HARALD NORDLUND (fp).....	104
Anf. 158 MATS BERGLIND (s).....	104
Beslut	104
AU6 Vissa frågor om jämställdhet.....	104
KU15 Personuppgiftslagen	107
BoU4 Plan- och byggfrågor	107
Beslut om uppskjuten votering.....	110
10 § Kustbevakningen, m.m.	110
Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU2	110
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)	110
11 § Totalförsvarsplikten	110
Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU4	110
Anf. 159 LARS ÅNGSTRÖM (mp)	110
Anf. 160 BERIT JÓHANNESSEN (v).....	112
Anf. 161 AMANDA GRÖNLUND (kd).....	113
Anf. 162 CHRISTER SKOOG (s)	114
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)	115

12 § Vissa regionalpolitiska frågor.....	115	Prot. 1998/99:66
Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU7	115	10 mars
Anf. 163 OLA SUNDELL (m).....	115	
Anf. 164 LENNART GUSTAVSSON (v)	118	
Anf. 165 HARALD BERGSTRÖM (kd)	120	
Anf. 166 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	122	
Anf. 167 HARALD BERGSTRÖM (kd) replik	123	
Anf. 168 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	123	
Anf. 169 HARALD BERGSTRÖM (kd) replik	123	
Anf. 170 ÅKE SANDSTRÖM (c).....	123	
Anf. 171 RUNAR PATRIKSSON (fp)	125	
Anf. 172 ÅKE SANDSTRÖM (c) replik	126	
Anf. 173 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	126	
Anf. 174 INGEGERD SAARINEN (mp).....	126	
(forts.).....	128	
Ajournering.....	128	
Återupptagna förhandlingar	128	
12 § (forts.) Vissa regionalpolitiska frågor (forts. NU7)	128	
Anf. 175 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	128	
Anf. 176 OLA SUNDELL (m).....	131	
Anf. 177 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	131	
Anf. 178 OLA SUNDELL (m).....	132	
Anf. 179 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	132	
Anf. 180 RUNAR PATRIKSSON (fp)	133	
Anf. 181 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	134	
Anf. 182 RUNAR PATRIKSSON (fp)	134	
Anf. 183 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	134	
Anf. 184 ÅKE SANDSTRÖM (c).....	135	
Anf. 185 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	136	
Anf. 186 ÅKE SANDSTRÖM (c).....	136	
Anf. 187 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	136	
Anf. 188 RUNAR PATRIKSSON (fp)	137	
Anf. 189 ÅKE SANDSTRÖM (c).....	137	
Anf. 190 RUNAR PATRIKSSON (fp)	137	
Anf. 191 ÅKE SANDSTRÖM (c).....	137	
(Beslut skulle fattas den 11 mars.).....	137	
13 § Bordläggning.....	138	
14 § Anmälan om interpellation	138	
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	139	
16 § Kammaren åtskildes kl. 19.36.....	140	

Elanders Gotab, Stockholm 1999